515 ANI DE LA ATESTAREA DOCUMENTARĂ

CONSILIUL RAIONAL SOROCA
SECȚIA CULTURĂ ȘI TURISM
CENTRUL RAIONAL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE
„MIHAIL SADOVEANU”

Soroca - ținut la margine de Țară

Soroca 2014

CONSILIUL RAIONAL SOROCA
SECȚIA CULTURĂ ȘI TURISM SOROCA
CENTRUL RAIONAL DE DOCUMENTARE ȘI INFORMARE
„MIHAIL SADOVEANU” SOROCA

Soroca –
ținut la margine de Țară

(515 ani de la atestarea documentară)

Antologie de texte, poezii, esee, amintiri, note de călătorie

2014

Alcătuitor: Gaja Viorica

Redactor: Bucataru Grigore
Railean Eugenia
Popovschi Mariana

Soroca – ținut la margine de Țară: Antologie de texte, poezii, esee, amintiri, note de călătorie/Consiliul Raional Soroca; Secția Cultură și Turism; Centrul Raional de Documentare și Informare „Mihail Sadoveanu”; alcăt. Gaja Viorica; col. red. Bucataru Grigore, Railean Eugenia, Popovschi Mariana; imag. Vadim Șterbate, Victor Chiseliță, Elena Postolache. – Soroca: CRDI „M. Sadoveanu”, 2014. – 328 p.

„Câmpia Sorocii … O zare rotundă de horboţică albastră, întinsuri largi, fermecătoare, o soartă grea şi încurcată, un suflet blând împovărat de propria bunătate - atâta primeşte câmpeanul în ziua naşterii sale; atâta poate porunci pe patul de moarte, căci - vede Sfântul Dumnezeu - nici mai mult n-a avut, nici mai puţin n-a vrut să aibă”- afirma Ion Druță. Și noi, cei născuți în Câmpia Sorocii, sântem recunoscători acestui pământ că ne hrăneşte şi ne poartă de grijă. Putem să vorbim la nesfîrşit, cu drag despre locurile natale.

De fapt, Câmpia Sorocii este și leagănul istoriei și dacă ar putea vorbi pietrele… Vă închipuiți, câte lucruri interesante am afla noi doar de la fortăreața noastră. Doar că pietrele tac și atunci, se găsesc entuziaști talentați, de bună credință, care ne trimit imaginar în trecut, dau culoare prezentului și creează un fundament spiritual viitorului. Referințele incluse în această publicație sânt o punte între trecut și prezent, o punte între realitate și imaginație, o punte între generații. Suntem recunoscători celor care au ştiut la vremea sa să mânuiască cuvântul, dar și celor care au contribuit la apariția antologiei „Soroca – ținut la margine de Țară” – echipei CRDI „M. Sadoveanu”.

Există o știință a cuvintelor… Suntem și devenim ceea ce gândim, rostim și acționăm… în spatele sunetelor și vibrațiilor care formează un cuvânt se află voința. Fie ca voința poporului nostru și a sorocenilor în parte să ne dicteze destinul colectiv: pace, lumină, armonie, împăcare, intelegență, cunoaștere, generozitate și un viitor prosper. Fie ca acest proiect spiritual să verse mai multă lumină asupra identității de sorocean a băștinașilor noștri.

Cu considerațiune Victor Său,
Președinte al Raionului Soroca.

Cuvânt de introducere

În 2009 Centrul Raional de Documentare şi Informare (CRDI) „Mihail Sadoveanu” Soroca a iniţiat şi realizează mai multe proiecte de valorificare şi elucidare a informaţiei cu caracter local cu genericul „Soroca/soroceni”.

Obiectivul major al acestui proiect este:

- scoaterea din anonimat, reconsiderarea, comemorarea/sărbătorirea unui şir de Nume sorocene.
- valorificarea patrimoniului tipărit ţinutal.
- cultivarea, în special la generaţia tânără, a respectului şi mândriei faţă de izbânzile şi culmele atinse de înaintaşi, faţă de valorile ţinutului.
- asigurarea continuităţii spirituale la generaţii.
- asigurarea vizibilităţii comunitare a instituţiei

O reuşită la acest compartiment este programul „Soroceni de dincolo de Soroca”. Sub acest titlu s-a elaborat o bancă de date, iar în 2011 s-a editat un fişier care include 231 de referinţe biografice ale Marilor Nume, care s-au născut la Soroca, dar care onorează demnitatea de sorocean realizându-se dincolo de hotarele ei, Nume care menţin viabilitatea spirituală a ţinutului în toate domeniile de competenţă: literatură, artă, teatru, medicină, politică, învăţământ, ştiinţă. Cartea a apărut la editura Chişinău-Prim şi s-a învrednicit cu Premiul Naţional GALEX, nominaţia „Cea mai bună lucrare în biblioteconomie”, premiu instituit de Liga Bibliotecarilor din RM. Lucrarea a fost editată în 100 de exemplare. La moment banca de date „Soroceni de dincolo de Soroca” s-a extins la 325 referinţe biografice, iar pregătirea ediţiei a II-a a lucrării e în etapa de finisare.

Un alt program în care şi-au găsit locul Numele dragi şi respectate, legate existenţial de oraş/ţinut – scriitori, interpreţi, compozitori, artişti plastici – oameni care de-a lungul timpului au ridicat gradul de spiritualitate a spaţiului sorocean se întitulează „Soroceni ce ne creează frumosul”.

CRDI de asemenea creează şi elaborează conţinuturi de interes local. Un exemplu poate servi antologia în cauză, care include poezii, texte artistice şi istorice, publicistică, note de călătorii, esee cu referire la ţinutul Soroca, începând cu secolul XVIII până în prezent cu titlul „Soroca – ţinut la margine de Ţară”. S-au inclus texte ale scriitorilor Ion Druţă, Dumitru Matcovschi, Nina Slutu, Nicolae Dabija, Petre Popa, Mihail Sadoveanu, B. P. Hasdeu, Dimitrie Cantemir ş.a.; note de călătorie făcute de Dumitru Iov, Nicolae Iorga, Gheorghe Bevzicone ş.a. – în total 220 note informaţionale despre meleag.

În anul 2014 oraşul Soroca sărbătoreşte 515 ani de la atestarea sa documentară. Instituţia „Mihail Sadoveanu” şi-a propus să contribuie la organizarea suitei jubiliare cu editarea acestui volum. Un număr suficient de aceste exemplare ar permite sorocenilor să-şi cunoască mai bine premergătorii şi contemporanii, care au clădit la spiritualitatea noastră ca neam, să-şi cunoască istoria, să se cunoască unii pe alţii. Aducem mulţumiri tuturor celor care au contribuit la materializarea ideii „Soroca – ţinut la margine de Ţară” în carte: Consiliului Raional Soroca, preşedintelui raionului domnului Victor Său (contribuţie financiară), Secţiei Cultură şi Turism în persoana domnului Grigore Bucataru (contribuţie organizatorică), iar susţinerea ce ne-au acordat-o – o pagină frumoasă în Cartea de Onoare a bibliotecii.

Culegerea este o formă reuşită de slujire profesiei a unui entuziast bibliotecar pe nume Viorica Gaja, actualmente şef al Sălii Multimedia. Ca coleg de breaslă se cuvine de a-i ura tărie în condei, tărie în cuget pentru a-şi continua dificila misiune.

Eugenia Railean, director CRDI „M. Sadoveanu”

Argument

Moto: „…omul întotdeauna înainte de lume şi-a iubit neamul, înainte de neam şi-a iubit… partea de pământ, fie mare, fie mică în care părinţii săi au trăit şi s-au îngropat, în care el s-a născut, a petrecut dulcii ani ai copilăriei ce nu se mai întoarce…”

M. Kogălniceanu

Selecţia e o încercare a CRDI „M. Sadoveanu” Soroca de a recupera informaţii şi evenimente din prezentul şi trecutul urbei, văzute de cercetători, percepute de personalităţile timpurilor, apreciate de istorici. Conceperea (publicaţiei) a fost motivată în totalmente de interese comunitare şi a fost precedată de numeroase solicitări ale beneficiarilor - studenţi/elevi/cadre didactice a informaţiei cu referire la trecutul ţinutului Soroca: istorie, tradiţii, datini. M-am gândit că se merită un efort în susţinerea celor care nu se încadrează în timpul eliberat de acest veac grăbit, dar doresc să-şi cunoască rădăcinile, să-şi cunoască istoria, să-şi păstreze identitatea.

Antologia e o selecţie de scrieri de calitate din 80 autori ce întregeşte harta dăinuirii meleagului în timp şi este un dar al Consiliului Raional Soroca, Secţiei Cultură şi Turism, Centrului Raional de Documentare şi Informare „Mihail Sadoveanu” sorocenilor spre a le cunoaşte şi a le pune în valoare spre a le lăsa ca moştenire urmaşilor.

Textele sunt prezentate în succesiune alfabetică a autorilor în limba română, apoi în rusă. Fiecare titlu este însoţit de descrierea bibliografică/adresa electronică a sursei din care a fost selectat, indicată perioada editării, locul şi paginile la care acesta este prezentat în volum. În parametru unui autor titlurile sunt ordonate de asemenea alfabetic. La elaborarea cuprinsului s-a ţinut cont de anul apariţiei (textului, cărţii, notei, informaţiei etc.), astfel s-a respectat originalitatea şi stilul de epocă a publicaţiilor.

Antologia este suplimentată de un indice de personalităţi, indice bibliografic a surselor şi de cuprins, ce facilitează utilizarea informaţiilor sub diferite aspecte.

Prefaţa prezintă scopul conţinutului şi structura lucrării.

S-a lăsat în afara copertelor lucrările ideologizate, de calitate îndoielnică, cu concepţii depăşite, cele ce se bat cap de cap cu istoria.

Noua apariţie editorială, nu înseamnă că căutările de informaţii s-au finisat. Serviciul e în continuă căutare de surse cu referire la ţinut (doritorii pot contribui cu informaţii pe adresa: RM, or. Soroca, str. Alexandru cel Bun, 25; email – m.sadoveanu.soroca@gmail.com; tel.: 0230 2 30 69)

Îmi îngădui să cred că lecturarea frumoaselor pagini le va oferi cititorilor o pauză intelectuală de valoare pe marginea istoriei acestei palme de pământ cu nume frumos de Soroca, semănată cu oameni înţelepţi şi frumoşi, mândri de originea lor, de onoarea de a se defini soroceni.

Gaja Viorica, şef sala Multimedia

Cuprins

Cuvânt de introducere 6
Argument 7
Adam Constantin 14
La margine de ţară… 14
Arbore Zamfir 17
Soroca 17
Bajan Vasile 19
O, dulcea mea Sorocă! 19
Berghia Ion 20
Soroca dragostea mea… 20
Destin 23
La Soroca, la ţigani 24
Poveste 24
Rouă 24
Spre economia de piaţă 25
Bezviconi Gheorghe G. 25
Călători ruși în Moldova și Muntenia 25
Bivol-Ilieş Elena 26
Cuvânt către cititor 26
Sihaştrii Sorocii 26
Bucataru Grigore 27
Soroca în spaţiul cultural al Moldovei. 27
Bulat Nicolae 28
Biblioteca Publică Soroca 28
Călători străini despre Ţările Române 29
Contribuţii la o descriere statistico-istorică a principatului Moldovei 29
Cantemir Dimitrie. 30
Descrierea Moldovei 30
I. Partea geografică 30
Cărbune Anatolie 32
Farmecul Sorocii 32
Ciobanu Ştefan. 33
Basarabia. 33
Monumentele istorice 38
Oraşele 39
Ciocanu Anatol 40
Cetatea la Soroca 40
Ciocoi Gheorghe 40
Cetatea Sorocii 40
Codrescu Theodor 41
Stînca dela Soroca 41
Codru Anatol 42
Umbre la cetatea Sorocii. 42
Constantinescu Nicolae M. 43
Descriere istorică, geografică, economică, socială şi culturală 43
Capitolul I 43

Epocile de înflorire şi decădere ale Sorocei 43
Soroca în secolul de sclavie muscălească 45
Perioada de refacere după Unirea Mare 46
Soroca în anul de vitregă stăpânire bolşevică 46
Soroca în primii ani după prăpădul bolşevic 48
Istoricul celor mai vechi aşezări sorocene 48
Colonizările şi încercările de desnaționalizare în secolul de robie rusească 50
Războiul Mondial şi unirea Sorocei ca şi a întregii Basarabii cu Patria mamă „România" 51
Capitolul II 53
Descrierea Geografică a judeţului Soroca 53
Bogăţii. 55
Căile de comunicaţie 56
Capitolul III 57
Viaţa economică 57
Aparatul de conducere al agriculturii pe judeţ 60
Industria, comerţul şi meseriile 60
Capitolul IV 63
Viaţa socială 63
Număr şi variaţie 65
Probleme de igienă şi medicină populară 65
Autorităţi judeţene şi comunale 65
Capitolul V 67
Viaţa culturală 67
Şcolile primare şi secundare 67
Biserici 68
Cămine Culturale 69
Mănăstiri Sorocene 70
Încheere 73
Credinţa, limba, cântecele, jocurile, portul şi datinele sorocene 73
Costenco Nicolai 75
Cetatea Sorocii 75
Dabija Nicolae 76
Cetatea sorocii 76
Cetatea Soroca - străjeri la marginea Ţării 77
Dimitriu-Chicu Silvia 77
Istoria cetăţii Soroca 77
Donos, Arcadie 83
Aduceri aminte: de pe Nistru şi Dîmboviţa 83
Ambasadorii 88
Dragnea Radu 88
Simțiri din Basarabia 88
Druță Ion 90
Balade din cîmpie 90
Minunea cerească 90
Biserica Albă 96
Horodiște 98

Povara bunătăţii noastre 100
Ultima lună de toamnă 111
Eskenasy Victor 112
Despre „pustiu" şi Holocaust sau Soroca anului 1942 112
Furdui Galina 115
Acasă 115
Rădăcină 116
Furnică Dumitru Z. 117
Garaz Oleg 118
Scrisoare către un prieten îndepărtat 118
Soroca (Scrisoare de la Oleg) 119
Gheorghiu Aurel I. 120
Nistrul 120
Ghibănescu Gheorghe 121
Soroca 121
Anexe: 131
Nistrul 149
Ghimpu Vlad 150
Peştera lui Bechir 150
Gombos Gabi 152
La Soroca, pe urmele scriitorului şi fostului om politic Iov 152
Grama Steliana 153
Cetatea Sorocii 153
Şi înserarea e cât o epocă la Soroca 153
Guţu – Bîrcă Vera 154
Cetatea Soroca 154
Haneş Petre V. 155
Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi 155
Hâjdău Alexandru 156
Legenda despre icoana Maicii Domnului din Soroca 156
Soroca 157
Hasdeu, Bogdan Petriceicu 158
Ion-Vodă cel cumplit 158
Iorga Nicolae 158
Iov Dumitru 165
Au înflorit castanii la Soroca 165
Cerdacul meu de la Soroca 166
Un oraş de graniţă: Soroca 167
Iţcovici Saul Naumovici (Alexandr Naumovici Koroliţkii) 170
Izvorul albastru. (Fântâna Ulitei) 170
Izvorul haiducilor (Bachir) 172
Taina polcovnicului Rap 175
Jalea, Ion. 176
Soroca 176
Legende 176
Cetatea sorocii 176
Matcovschi Dumitru 177

Astă vară la Soroca 177
Mircu, Marius 178
O fetiță de 14 ani despre ororile din Transnistria 178
Monumentul - Capelă „Badea Mior" „Lumânarea Recunoştinţei" 180
Muzeul „Vasile Pârvan" Bârlad 182
Arcul Geodezic Struve 182
Biserica din piatră „Sf. Dumitru" 183
Biserica din piatră „Sf. Teodor Stratilat" 183
Biserica „Sf. Treime" a Mănăstirii Rudi 184
Catedrala „Adormirea Maicii Domnului" 184
Cinematograful Dacia 185
Mănăstirea Cosăuţi 185
Monumente ale naturii 186
Muzeul de Istorie și Etnografie Soroca 187
Pădurea Mălăciuni 188
Palatul Culturii 188
Restaurant Soroca 189
Troița din piatră (Răstignirea), Soroca 189
Nagacevschi Viorica 189
Imnul Raionului Soroca 189
Negru Nina 190
Bibliotecile basarabiei și conștiința de comunitate 190
Panaitescu Scarlat General 191
Oraşul şi Cetatea Soroca 191
Partole Claudia 193
Cred în memoria din oglinda timpului 193
Popa Petre 194
„Cetatea Soroca'' 194
Railean Eugenia 195
Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu". 195
Răuțu Meletie. 196
Oraşul „Soroca" 196
Numirile 203
Familii. 204
Remenco Gheorghe 205
Graiul cetății 205
Revista Generală Ilustrată 206
Soroca, cetatea lui Ştefan cel Mare 206
Roitman Alexandr 207
Unele aspecte ale dezvoltării comunității israelite din oraşul Soroca după documente inedite (1918-1940) 207
Roşca Andrei 213
Cetatea Sorocii 213
Plai de răzeşi 213
Roşca Valentin 214
O zi de toamnă la Soroca 214
Rusu Dinu 216

Perla spirituală din inima Sorocii Catedrala „Adormirea Maicii Domnului" 216
Sadoveanu Mihail 219
Actori pribegi 219
Boieri vechi 220
Mahalagiu din Soroca 222
Paiaţa 224
Tîrgoveţi moldoveni 225
Un prînz 227
Veşti de peste Nistru 229
Nistrul 231
Sălcuţan Mihai 235
Cetatea de carte „Basarabia" din Soroca 235
Cetatea Soroca la 450 de ani 236
Inaugurarea Filialei din Soroca a Bibliotecii "Vasile Voiculescu" din Buzău 238
Itinerar de suflet în moldova dintre Prut şi Nistru 239
Mănăstirea Rudi 240
Slutu Soroceanu Nina 243
Altar de cetate 243
Hai cu mine la Soroca! 243
Pe la noi, pe la Soroca… 244
Stâncile Sorocii 244
Stoika Cesar 245
Soroca în trecut şi prezent 245
Trofăilă Vasile 247
La Cosăuți, împrăștie lumină. 247
Pietre de hotar 248
Plai sorocean 248
Portiţa memoriei 250
Soroca 251
Tudor (Melnic) Ştefan 253
Soroca 253
Uricariu Doina 254
Scara leilor 254
Vataman Paul 257
Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu" Soroca 257
Verejanu Renata 258
La Cetatea Soroca 258
Zadnipru Petru 258
În dealul Sorocii 258
Prăsadul 259
Zagaevschi Victor 260
Rugă 260
Ruguri 261
Zencenco Anton 262
Rondelul castanilor 262
Бунин Иван 263
Песня о Гоце 263

Бусуйок Аурелиу 266
Виноградова-Паниш Нина 267
Городок мой маленький! 267
Я родилась в Молдове, на Днестре 269
Герб г. Сорока 270
Делеану Ливиу 271
Заяц Анатолий 271
Королицкий Александр Наумович 271
Пещера, извор и яр гайдука Бакира 271
Любарская Клара 273
Начало войны 273
По дороге в гетто 275
По дороге в Бершади 277
Ройтенберг-Калихман, Раиса 278
Сороки 278
Трайста Иван 279
Если ты живёшь в Сороках… 279
Урусов С. Д. Князь 279
«Записки Губернатора» 279
Хахам Давид 282
Сороки в зеркале литературы 282
Да-да-да! Нет-нет-нет! 284
Бужеровка 285
Центральная часть городка Сороки, или «Асфальт» 288
Нижняя часть городка Сороки, или «На стадионе» 290
Нагорная часть Сорок, или «Звенящая гора» 292
Хозяева известного дома 295
Легенда о чудесной воде 298
Шлафман Борис 301
Улица родная, сердцу дорогая 301
Улицы моего детства 302
Якир Светлана 304
Белая коза с серебряным колокольчиком 304
Indice de personalități 312
Указатель имён 316
Bibliografie: 317
Soroca în imagini 323

Adam Constantin

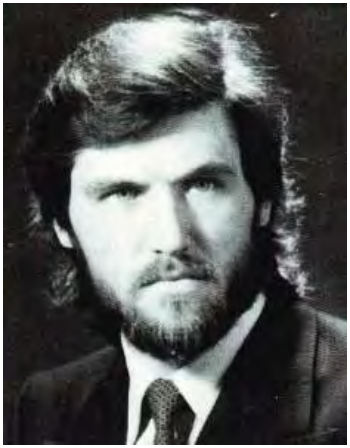

(Adam, Constantin. La margine de ţară…/Constantin Adam; edit. Olivian Ivanciuc//Luceafărul. – anul VI. – 18 mai. – 2014.)

La margine de ţară…

„Frunză verde cimbrişor
Du-te, du-te vântişor
Şi treci Prutu' und-mi-i dor…"

(I. Popovici)

…Soroca este aşezată pe coasta priporoasă a unui deal ce-şi scutură poala în albia Nistrului, bătrânul „Tyras". Nistrul nostru de altădată, stă aşa cum era pe vremuri hotar prărăstios între două lumi cu structuri deosebite, cu origini diferite…Curiozitatea, pur şi simplu, mă mână spre malurile lui pentru a-l privi de aproape, a-l studia, a-i simţi pulsul… şi, nu văd nimic distinctiv, nimic oficios, nici măcar soldatul grănicer care ar fi trebuit să păzească hotarul, adevăratul şi străvechiul hotar…De aproape, misterul Nistrului devine şi mai învăluit, curiozitatea transformându-se în teamă… Nu, nu teama că vor năvăli cei de dincolo puhoi (un bac traversează mereu fluviul), ci teama pentru fraţii basarabeni că se vor lăsa păcăliţi sufleteşte de ceea ce ascunde zarea spre răsărit…

„ - Verde frunză de gutui / Nistrule de ce nu-mi spui
Ce-i cu fraţii-nstrăinaţi / Şi de soartă blăstămaţi?
- Voinicule, ruga ta / Imi înmoaie inima.
Suie-n barcă cât mai iute / Şi te trec pe negândite.
……..
- Nistrule, apă blajină / Ia-mă din ţară străină
Du-mă la fraţi şi surori / Unde-s văi cu mândre flori.
- Moldovan frumos, viteaz / Nu te da pe un necaz
Că dreptatea va veni / Şi pe răi i-a nimici."

(Folclor basarabean)

Vraja bătrânului Nistru, martor al atâtor evenimente memorabile din trecutul nostru milenar, evocând cu susur de şoapte, glasuri venite de dincolo de vremi, cuprinde pe oricine se abate, să asculte pentru o clipă măreaţa spovedanie istorică, în momentele de popas, la temelia falnicei Cetăţi voievodale a Sorocii. Răsărită pe ruinele unor fortificaţii mult mai vechi, în vremea lui Stefan cel Mare şi Sfânt din lemn, iar apoi rezidită din piatră sub domnia slăvitului domn Petru Rareş, rotundă, cu cinci bastioane, Cetatea a înfruntat vitregiile veacurilor rezistând şi stând semeaţă la fruntariile Moldovei. Fior de mândrie românească îţi pătrunde sufletul, şi

bucuria te cuprinde în spaţiul interior al cetăţii când cuvintele graiului străbun răsună din gura custodelui profesor Nicolae Bulat, într-o limbă română impecabilă, inserând legende şi emoţionante întâmplări de mult uitate, narând povestea seculară a venerabilei construcţii, care a sfidat cu dârzenie prădalnicii cotropitori. Ascultându-l pe domnul profesor Bulat, sufletul meu creştea de bucurie şi speranţa revenirii la vechile temeiuri, sporea. "Nasc şi la Moldova oameni…", nu sunt numai nişte cuvinte spuse de cronicar cândva, ci au consistenţă şi valoare, au corespondent şi astăzi… Într-un scuar din bulevardul central, ce perpetuează numele marelui voievod, un monument ridicat viteazului domn Ştefan cel Mare şi Sfânt, domină Piaţa Civică.

„La Soroca în Cetate /
Inima lui Ştefan bate!" (P. Popa)

Nu departe de cetate, e Casa de Cultură, o clădire nouă, mare, plasată în mijlocul unui parc. Opere sculpturale moderne te întâmpină din loc în loc, parcă ai fi în tabăra de sculptură de la Măgura Buzăului. Ghid şi gazdă ne este poetul Petre Popa, un vrednic urmaş, susţinător şi cultivator al limbii lui Eminescu, pe care-l revendică ca mentor. O placă de marmură neagră cu chipurile muzicienilor Doina şi Ion Aldea-Teodorovici este plasată pe peretele de la intrare.

„Hulubii adorm în Cetatea Soroca /
Stă piatra la cuiburi de veghe/
Stau turle spre cer aţintite cu ochiul /
La steaua ce încă ne vede./
…Soroca, Cetatea Soroca /
E numele tău de botez /
In Nistrul ce pururi invocă /
Toţi zeii- să nu-ngenunchezi…" (Petre Popa)

Director al Teatrului „Veniamin Apostol", Petre Popa, ne plimbă prin oraş, ne duce la „Aleea Clasicilor", ne vorbeşte despre strada „Eminescu", cea mai plină de istorie şi importanţă cultural-artistică în viaţa urbei, despre trecutul oraşului, despre greutăţile pe care le întâmpină în lupta pentru punerea pe picioare a tinerei instituţii. Pe această stradă, la intersecţia cu Strada „Independenţei" se află şi sediul noului Teatru. Vizităm clădirea, o construcţie ternă şi searbădă în exterior, dar interesantă arhitectonic în interior, cu o impunătoare scară de onoare în holul central, hol, folosit în prezent ca sală de spectacol cu 60 de locuri! Clădirea este fosta „Casă a Învăţătorului" din Judeţul Soroca, ridicată în perioada interbelică de către membrii corpului didactic sorocean cu sprijinul guvernului României! Petre ne vorbeşte cu entuziasm şi încredere despre viitoarea clădire, ne arată schiţele de reconstrucţie, planurile de perspectivă. E un proiect măreţ, de anvergură, pentru care are deja finanţarea aprobată. Mă laud, că în perioada interbelică, una dintre personalităţile culturale şi politice de prim rang, care a activat la Soroca, a fost botoşăneanul Dimitrie Iov, născut la (Uriceni) Flămânzi, cel care edita ziarul „Basarabia de sus", fiind prefect şi deputat sau senator din partea locuitorilor fostului judeţ. „- Ştiu!"- îmi spune. Ştie şi despre chinurile la care a fost supus de regimul

ce a urmat după război, dar mai ales ştia despre poemul său „Urâtă hartă are Ţara mea”, publicat în 1940, inspirat de raptul bolşevic din acea vară, care a fost hotărâtor pentru condamnarea sa de mai târziu…

Spectacolele noastre cu „Ivan Turbincă”, s-au bucurat de succes la publicul sorocean. Inaintea fiecărui spectacol şi la sfârşitul celui de-al doilea s-au ţinut mici speech-uri, s-au spus cuvinte de mulţumire şi felicitare; din partea gazdei directorul Teatrului „Veniamin Apostol”, domnul Petre Popa, din partea domnului şef al Comitetul Raional de Cultură Soroca şi din partea directorilor Teatrului „Mihai Eminescu”, domnul Traian Apetrei şi domnul Volin Costin. S-au înmânat insemne culturale, materiale publicitare, albume, diplome, flori, etc. Sala a fost entuziasmată, sorocenii emoţionaţi aplaudau furtunos.

Cumpătarea sentimentelor şi măsura cuvintelor spuse au multă însemnătate şi înfăţişează judecata asupra unor stări de lucruri cunoscute şi trăite. Sufletul basarabenilor este pregătit pentru continuitate, pentru reluarea tradiţiei, şi pentru dezvoltarea ei. Oameni cu frica lui Dumnezeu, conştienţi că sunt continuatorii unor rînduieli seculare şi a unei istorii glorioase, ei respectă datinile şi obiceiurile, vorbesc graiul curat al strămoşilor. Intâlnirea a fost una de neuitat, una de suflet, mai ales că noi am fost singurii care am dat curs prompt invitaţiei şi solicitărilor lor; veneam din oraşul lui Eminescu, cu un spectacol inspirat din opera bunului lui prieten Ion Creangă, pus în scenă de un regizor basarabean, Ion Sapdaru, a vând printre interpreţi şi doi actori basarabeni, din care unul îşi începuse studiile la Soroca, Mişa Donţu. „Prietenul bun la nevoie se cunoaşte”! M-am convins încă o dată, dacă mai era nevoie, că „sângele apă nu se face”, iar sorocenii sunt în permanenţă înarmaţi sufleteşte împotriva stricătorilor de neam, au un suflet al lor, un suflet de hotar, un adevărat zid de apărare, unul spiritual, ridicat şi consolidat de idealul mobilizator al conştiinţei româneşti care s-a conservat aşteptând momentul prielnic pentru a se manifesta. Rostul nostru aici, vreau să cred că, n-a fost doar o uşoară fâlfâiere de aripi, ci o adâncă răscolire a pământului înţelenit în aşteptarea plugului pregătitor al unui sol fertil.

„Pe câmpul tău bogat, cum e un lan,
Privirea mea citeşte ca-n scrisoare,
……..
Că zestre-ai fost şi te-au furat duşmanii,
Frumosule covor basarabean.”(Dimitrie Iov)

Constantin Adam, 9 mai 2014

Arbore Zamfir

(Arbore, Zamfir. Basarabia în secolul XIX: Operă premiată şi tipărită de Academia Română/Zamfir Arbore. – Bucureşti: Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl", Furnizor al Curţii Regale, 1898)

Soroca

Oraşul Soroca este aşezat lângă Nistru, într-o vale adâncă, care face parte propriu zis din malul drept al râului…

O călătorie pitorească prin Basarabia nici că se poate face, decât alegând şosdeaua cea mai mare dintre Bălţi şi Soroca. Drumul merge mereu de-alungul valei Reutului. Întrega această vale e de o fertilitate uimitoare: la dreapta şi la stânga şoselei, cât poate cuprinde ochiul, se întind lanuri de bucate suculente; în apropiere de Soroca priveliştea se schimbă, peisajele ce se desfăşură amintesc aidoma locurile cele mai pitoreşti de pe Rin sau Elba. Malurile Nistrului se ridică trufaşe, acoperite aici cu păduri, acolo cu stânci uriaşe de granit; mai departe, spre vale, şoseaua şerpuieşte sub umbra pădurilor seculare, a căror măiestoasă tăcere e întreruptă de sgomotul izvoarelor ce curg spre Nistru. Urcând, în fine, cel de pe urmă deal, şoseaua se îndreaptă de-a lungul Nistrului, care în zigzaguri îşi sfredeleşte printre stânci albia sa măiestoasă.

Oraşul Soroca posedă o climă superbă; apele Nistrului îi dau peştele cel mai delicat, ca cega şi nisetrul, icre proaspete etc. grădinile şi viile sale sunt vestite, câmpiile ce-i înconjoară sunt din cele mai blagoslovite din Basarabia.

Partea veche a oraşului este locuită numai de evrei. Această parte îşi păstrează înfăţişarea orientală. Din oraşul vechi, pentru a intra în oraşul nou, e necesar a urca o stradă cu pantă mare. Tot din oraşul vechi urcând o cărare, călătorul ajunge printre stânci uriaşe la nişte peşteri săpate în piatra calcară a muntelui. Aceste peşteri au păstrat până acum înfăţişarea mistică a unor temple antice. Se crede cum că într-adevăr suntem aici în faţa unor rămăşiţe preţioase ale vechei domnii dace. În aceste locuri se adăposteau creştinii daci, fugind de persecuţuinile lumii păgâne. Bisericele din stâncile de lângă Soroca au conservat până acum nişte subterane cu coridoare, în care, ca şi în catacombele Romei, se ascundeau creştinii în zile de urgie. Lângă satul grădişte, s-au păstrat chiar şi rămăşiţele unei biserici antice.

Sub domnia genovezilor pe Marea Neagră, oraşul Soroca a fost o emperie, cunoscută sub numele de Olchionia. Aici genovezii aveau înterpositele lor de marfă, aici de asemenea se adunau bucatele, lâna, etc., ce ei aduceau din Podolia. Olchionia pe aceste vremuri era, deci, o staţiune întărită pe drumul dintre Moncastro şi Suceava.

După cucerirea Constantinopolei de către Muhamet II, când, sub invasiunea musulmanilor, s-au nimicit coloniile italiene de pe Marea Neagră, a sunat ultima

or și pentru Olchionia.

În secolul XV Ștefan cel Mare a reconstruit vechile întărituri genoveze de la Soroca și poate din aceste timpuri tocmai orașul își capătă și numele de Soroca, deoarece domnul Moldovei a sorocit un termin pentru ridicarea noilor întăriri. Orașul Soroca, ca punctul cel mai expus dinspre răsărit, în trecutul său istoric a fost pururi arena celor mai groaznice invaziuni. Aici, la picioarele zidurilor sale, se desfășurau războaiele cele crude și sângeroase dintre Polonia și Turcia, dintre tătari, moldoveni și cazaci.

În anii 1634 – 54 hatmanul zaporogilor Bogdan Chmelnitski, pentru că Lupu – Vodă i-a refuzat fiicei sale Ruxandra cerută de soție pentru Timuș, fiul hatmanului, a prădat și devastat Soroca.

Mai târziu Soroca a fost pentru a doua oară prădată de valahi, care goniră pe Lupu – Vodă și-l siliră a fugi la Cihirin. La 1654 Timuș Chmelnitski, în fruntea a 8 000 cazaci, a ocupat Soroca, a risipit pe inamici și a redat lui Lupu socrul său, tronul Moldovei.

La 1692 Soroca a fost ocupată de poloni, care s-au apărat aici în contra lui Mustafa – Pașa.

La 1711 Petru cel Mare, trecând cu armata spre Prut, a ocupat Soroca, măcelărând pe locuitorii săi. La Prut țarul a fost bătut de turci și a fost silit să accepte cele mai rușinoase condițiuni de pace pentru a nu fi în plen.

La 1738 Soroca a căzut pradă lui Cannist din Mirgorod, care a ars-o.

Actual orașul Soroca se află așezat în mijlocul unui județ poporat și industrial.

Suprafața orașului este de 2 036 deseatine, 1 168 stângeni, din care ¾ sunt sub pășune, stânci și maidanuri; poporațiunea orașului, după recensământul din anul 1892, era de 12 118 locuitori, din care bărbați 6 095 și femei 6 023.

Din studiul statisticelor oficiale, atât ale statului, cât și ale zemstvurilor pentru mișcarea poporațiunii orașului Soroca pe anii 1889 – 1892, reese că în mediu se nasc pe an 215 copii, ceea ce face un prunc pentru 23,4 locuitori; mor pe an în termin mediu 160 înși, adică 1 pentru 313 locuitori.

Aceste două medii demonstrează că Soroca se bucură de o climă sănătoasă și că sănătatea publică este păzită acolo de împrejurări naturale fericite.

Soroca posedă 1 780 case, o biserică ortodoxă, o sinagogă și 16 case de rugăciune evreiești. Fiind așezat pe malul Nistrului, orașul, cu toate neajunsurile de care suferea, cu toată administrațiunea rea, totuși încărca până acum 100 de galere cu bucate, care se transportă de aici în jos spre Maiaki. Grâul este de obicei obiectul principal al negoțului; cantitatea de grâu transportat anual din Soroca se urcă la respectabila cifră de 50 000 cetverți.

În timpul din urmă s-a concentrat în Soroca mare parte din industria tutunului din Basarabia. Această industrie, care acum zece ani luase un mare avânt, tutunurile din Basarabia începând a concura pe piețele Rusiei cu tutunurile din Caucas și Crimea, astăzi a decăzut, din cauza capacității nechibzuite a evreilor, care, printr-o exploatare necumpenită a cultivatorului țăran, l-au silit să părăsească cultura acestei plante.

Locuitorii mărginași din Soroca se mai ocupă totuși încă cu cultura tutunului, dar numai pentru consumațiunea locală. De la satul Țipila întregul județ altă dată se ocupa cu această îndeletnicire, vândând tutun evreilor din Soroca, care îl asortau, apoi asortat în păpuși îl vindeau fabricanților din Odesa, Jitomir, Berdicev, Balta și parte pentru export în Galliția. Din fabricile ruseşti, tutunul de calitate superioară trecea deja în consumațiune sub nume de tutun rusesc; calitatea inferioară se strecură prin Bălți, ca tutun de contrabandă, în România. Acum acest comerț a decăzut cu totul. Un pud de tutun din Țipila se vinde la Odesa cu preț de 15 – 20 ruble în foi, iar pe loc țăranul nu capătă de la evrei decât mult 2 1/3 – 3 ruble.

Afară de tutun locuitorii din Soroca se ocupă și cu viile, iar orașul Soroca posedă împrejurul său peste o sută de vii, care produc anual vre-o 10 000 vedre de vin. Mai cu seamă acum câțiva ani a fost renumită via lui d-l Gafencu, cu vița sa de Bordeaux.

În orașul Soroca se mai fac pe o scară mică cojoce, renumite altă dată.

Bajan Vasile

(Bajan, Vasile. Promisiuni revizuite/ Vasile Bajan. – Ch.: Pontos, 2005. – 147 p.)

O, dulcea mea Sorocă!

Departe sunt de tine, a mea Sorocă dulce!
O, perlă strămoșească! Mândria ăstui neam!
Te port în gând şi-n suflet oriunde eu m-aş duce,
Căci sunt un verde mugur născut din al tău ram.

O, cât aş vrea acuma spărgând a vremii lege,
Pe uliţele-nguste, umbrite de castani,
Să calc pe-a mele urme cu pas trufaș de rege,
Gustând flămând trecutul, dulci, tinerii mei ani.

În liniștea pădurii aş vrea să m-adâncesc,
Mergând prin iarba grasă, cochete flori cembată,
S-admir a ei veşminte de rai nepământesc,
S-admir geniul Naturii, a ei divină artă.

Cu fruntea rezemată de-un filosof stejar,
Să rătăcesc în visuri şi gânduri lungi dori-aş,
În dulci şoptiri de frunze, de-al păsărilor har,
Cuprins de june doruri o viață, ah, rămâne-aş.

Aş vrea să văd acuma a Nistrului profil,
Să-mi răcoresc făptura în blândele-i, mici valuri,
S-aplec a mea ureche la murmuru-i fragil,
Văzând cum apa-i dulce sărută a lui maluri.

O, dulcea mea Sorocă! Tu - leagănul junimii!
Înaltă fruntea-ţi mândră că ai cetate veche,
În care vie arde onoarea sorocimii,
Cetate-n care Ştefan şi azi mai stă de veghe.

O, dulcea mea Sorocă, de-ar fi o căscioară
În mijlocul pădurii în care să trăiesc,
Aş fi cel mai ferice precum odinioară,
Şi verde fiind mugur din ramu-ţi să-nfloresc.

Berghia Ion

(Berghia, Ion. Soroca… dragostea mea / Ion Berghia. – Iaşi: Panfilius, 2008.)

Soroca dragostea mea…

Înrădăcinat pe malul drept al fluviului Nistru, în trecutul îndepărtat oraşul se numea fie Alchionia, fie Sargus sau Serghidava, Crahitasau, Krahisava. Denumirea de Soroca începe s-o poarte din anii 240-250 ai mileniului I.

Sânt cunoscute mai multe variante de interpretare a originii toponimicului, de la coţofană (astfel se traduce din rusește în românește cuvântul soroka) până la descântec, vrajă, mai ales dacă ţinem cont de faptul că ruşii se simt la Soroca, de doar două secole, ca la ei acasă, iar ţiganii cu descântecele - aici mai mulţi decât semenii lor din toate celelalte localităţi basarabene luaţi împreună - au un cartier rezidenţial cu care nici bucureştenii din Primăverii nu se pot compara. În Dealul Sorocii (aşa e numită zona oraşului locuită de ţigani) vezi case cu 2-3-4 niveluri, una mai impunătoare decât alta prin culoarea marmurei, prin poarta sau gardul parcă desenat de un mare maestru al penelului, prin turnuri sau cupole de poveste, cu bărbaţi mândri şi femei frumoase având o deosebită ţinută vestimentară, mai ales la sindrofii, la nunţile lor incomparabile şi, esenţialul, cu demnitatea ce le-o poţi citi pe faţă de la o poştă că ei, ţiganii din Soroca, nu cerşesc!

Au renunţat la această „activitate" acum câteva decenii. Copil fiind, i-am avut oaspeţi nepoftiţi acasă la ţară şi, atunci când nu le dădeai ceva, te urmăreau atent... luându-şi singuri ceea ce le trebuia. Cu timpul însă au ajuns să cumpere cele mai alese mărfuri, începând cu curcile grase şi terminând cu maşinile luxoase. Şi încă un element important trebuie remarcat aici: ţiganii din Soroca, spre deosebire de ruşi, bulgari sau găgăuzi, niciodată nu au fost separatişti.

În acelaşi timp, nici viaţa prosperă a ţiganilor, nici şovinismul gradat al ruşilor din Republica Moldova, inclusiv din oraşul şi din ţinutul Sorocii, nu îi poate plasa pe aceştia înaintea românilor ca locuitori originari, din moşi - strămoşi, ai acestor locuri de vis. Cel mai elocvent argument îl constituie obiceiurile, tradiţiile populare româneşti multiseculare (unele dintre ele devenite palide chiar în România de astăzi!), folclorul nostru literar şi muzical, bucătăria naţională, antroponimia şi toponimia, pulsul activităţii culturale dintotdeauna, oamenii cu zbuciumul şi speranţele lor, dar, mai cu seamă, limba noastră românească doldora de dulceaţa moldovenească, plină de vechiul parfum lexical, extrem de scump pentru o ureche rafinată... Astfel, un observator atent nu poate să nu remarce că Soroca musteşte de istorie şi trecut românesc, în pofida nenumăratelor operaţiuni cosmetice cu tenta ideologică străină firii noastre care au încercat-o de-a lungul secolelor.

E cunoscut faptul că unul din pilonii de temelie al oricărei societăţi este învăţământul. Despre viaţa şcolară din ţinutul Sorocii s-a scris şi se mai pot scrie multe pagini. Dacă în anii interbelici aici erau vestite, de pildă, Gimnaziul de Fete „Domniţa Ruxanda" şi Liceul de Băieţi „A. D. Xenopol", apoi în 1964, pe când învăţam în clasa a X-a, în Soroca funcţionau Liceul de Electrificare şi Mecanizare, Liceul Pedagogic, Liceul Sanitar, Liceul de Arte, Şcoala de Mecanici de Cinema, Şcoala de Cooperaţie, câteva şcoli profesionale, şapte şcoli de cultură generală, câteva şcoli muzicale, câteva de conducători auto... Într-un cuvânt, Soroca, atunci cu circa 20.000 de locuitori, era considerată oraşul tineretului. Vă imaginaţi ce viaţă artistică clocotea pe malul bătrânului Nistru, cu coruri, fanfare, ansambluri ale liceenilor din oraş şi din preajma lui, anticipând într-un anumit fel activitatea gloriosului de astăzi Ansamblu de Cântece şi Dansuri Populare „Nistrenii", a Clubului de Dans Sportiv „Bal-Noroc", a Clubului de Dans „Elegans", a Fundaţiei Folclorice „Colinda", a Teatrului Popular Dramatic „Prometeu", a orchestrelor „Doina Nistrului", „Floare de nu-mă-uita", „Fanfara judeţeană", „Haiducii" etc, cunoscute şi îndrăgite nu numai la Soroca, în Republica Moldova, ci şi în toată Europa, inclusiv în România, Italia, Grecia, Spania, Germania, Portugalia, Rusia ş.a.

O pagină frumoasă în cartea de onoare a Republicii Moldova revine intelectualilor originari din oraşul Soroca şi din împrejurimile lui, dar, mai cu seamă, profesorilor cu şcoli înalte terminate fie acasă, fie în Franţa, România, Rusia etc. Prin miile de studenţi, prin nenumăratele cadre din cele mai diverse domenii ale activităţii umane pregătite de ei, dar şi prin mulţimea de lucrări valoroase sânt cunoscuţi în toată Moldova şi după hotarele republicii profesorii - savanţi Mina Lozan şi Alexei Agache din Hristici, fraţii Anatol şi Dionisie Lenţa din Baxani, Minai Revenco din Bădiceni, fraţii Gheorghe şi Vasile Moraru din Conişescu (Ţepilova),

Boris Chiroşca din Rublenița, Vladimir Zagaevschi din Cosăuți şi mulți alții. Personalități ca juristul Victor Său - actualul primar al urbei, care, după cum scrie profesoara Tatiana Vlad-Guga din Vatra Dornei în numărul 14 din iulie 2008 al periodicului ieşean „Dor de Basarabia", e „... un om deosebit, care ar putea face față oricărei primării de la noi, mai ales prin atitudinea Domniei sale față de anumite probleme stringente şi de interes comun", ca profesorul Nicolae Bulat - custodele Cetății Soroca etc. sânt mândria sorocenilor astăzi.

Emblema dintotdeauna a acestui orăşel minunat este, indubitabil, cetatea ridicată din pământ şi lemn de Ştefan cel Mare şi Sfânt (1475) şi zidită din piatră de Petru Rareş cu ajutorul unor meşteri bistrițeni, pe la 1543. De-ar putea vorbi, cetatea ne-ar mărturisi extrem de interesante lucruri. Or, de-a lungul secolelor a simțit fierbințeala respirației, siguranța pasului şi agerimea privirii mai multor mari predecesori care au scris, cu vorba şi fapta, istoria neamului nostru, începând cu Ştefan cel Mare şi Sfânt venerat de sorocenii în toate timpurile sau cu bunicul său - Alexandru cel Bun, al cărui nume îl poartă de la originea ei o localitate situată la circa 15 km depărtare de Soroca, pe drumul spre Chişinău.

Turcii, tătarii, leşii, cazacii şi alte nații cu apucături de cotropitori au jefuit şi au pârjolit Soroca, au dus în robie, au umilit şi au exterminat, periodic, sute şi mii de feciori şi fete, copii şi maturi băştinaşi, dar populația, cu sprijinul Celui de Sus, a renăscut de fiecare dată şi, atunci când părea stoarsă definitiv, în ajutor îi veneau frații din Ardeal, din Bucovina ori din alte ținuturi ale vechii Dacii. Bunicul meu Andrei din partea tatălui, de exemplu, venise pe plaiul sorocean cu frații săi Simion şi Nichita de undeva din Transilvania (cu câțiva ani în urmă, am aflat cu bucurie că în județul Mureş există localitatea Berghial), iar bunicul din partea mamei, Nicolae Vatamaniuc, pe când era copil fugise încoace din Sucevița împreună cu o soră şi un frate, de teama catolicizării. Din păcate, mai multe documente de arhivă au ars sau au fost arse, încât anumite date rămân necunoscute.

Multe au îndurat basarabenii, inclusiv sorocenii. Căci regimurile se schimbau, iar fărădelegile rămâneau, cum s-ar zice, în picioare. Ceea ce însă a făcut puterea pro-moscovită cu populația autohtonă românească rămasă acasă în Basarabia după ce aceasta a fost cedată benevol - forțat rușilor depăşeşte orice limită. Alte mii de basarabeni au umplut puşcăriile siberiene. Dezmățul şi dezastrul stătea în capul mesei, iar băştinaşul, dacă îi surâdea soarta, în cel mai bun caz le era supus, slugă bună pentru cele mai grele, mai umilitoare munci. Există încă suficiente documente despre lagărele de concentrare din Siberia sau Kazahstan, dar şi despre cei rămaşi acasă care au văzut moartea de nenumărate ori. La 13 iunie 1941, de pildă, consătenii mei Nicandru Căldare cu soția sa Agafia şi cu fiii lor Petru şi Ştefan, dar şi Nadejda Goian cu fiul său Boris au fost deportați în Siberia. Tatăl lui Boris, Pantelei Goian, separat de familie şi tot atunci arestat, a murit într-un lagăr sovietic. Sînt cunoscute şi alte exemple asemănătoare!

Cu atît mai dureroase s-au dovedit a fi nelegiuirile comise de autoritățile române în Basarabia, pentru că de la ele populația a aşteptat altceva, chiar şi în condițiile de restrişte. Nu a fost scutită, în acest sens, nici comuna mea natală Hristici,

din judeţul Soroca, în care a văzut lumina zilei Gheorghe Năstase - fost membru în Sfatul Ţării care în 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România şi care ulterior, în calitate de profesor la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, a gustat cu vârf şi îndesat din „cumsecădenia" regimului popular românesc.

În aceeaşi lună a anului 1941, în comună au revenit autorităţile române şi au împuşcat, pe loc, zece bărbaţi - nouă români şi un evreu. De la conaţionalii executaţi în dealul comunei, mai sus de biserică, au rămas 47 de copii. Evreul Iţec, tânăr şi voinic, a fost mai greu de doborât. Fugea hăituit ca fiara, sărind peste toate gardurile din calea lui, iar jandarmii trăgeau în el ca la vânătoare. După spusele martorilor oculari, când a fost nimerit, cămaşa lui de un alb imaculat şi corpul său frumos i s-au acoperit de culoarea sângelui şi de ţipetele de groază ale sătenilor... Era război şi funcţionau reguli speciale, dar omul trebuie să rămână om întotdeauna. Mai ales atunci când inamicul său - uneori frate cu el, nu e înarmat. Un copil de ieri sau de azi nu poate şi nu vrea să înţeleagă astfel de crime.

Din fericire, exemple ca cel de mai sus puţine au existat în ţinutul Sorocii. În schimb, fapte de credinţă unităţii şi propăşirii neamului pot fi constatate aici la orice pas, începând cu Coste – pârcălab de Soroca, stră-străbunic al lui Grigore Ureche, şi continuând cu membrii Organizaţiei Naţionale din Basarabia „Arcaşii lui Ştefan cel Mare", care s-a format la Soroca în septembrie 1945 cu scopul de „... a ridica moralul populaţiei prin diferite atacuri contra bolşevicilor", de a elibera Basarabia de sub ocupaţia sovietică (toţi cei prinşi înfundând gulagurile staliniste). Academicianul de talie mondială Serghei Căpiţa, originar din Soroca şi Stabilit în Moscova, nu a încetat niciodată să-şi respecte limba maternă - româna. Mii de medici, jurişti, ingineri, artişti, gazetari, savanţi, studenţi etc. au rădăcini cu începutul pe acest meleag...

Sânt mândru de originea mea, de trecutul glorios şi de prezentul promiţător al nistrenilor, de românismul care curge în vinele noastre şi cred ferm în reunirea plaiului natal cu Ţara. Pentru că sorocenii cunosc şi iubesc România, însă nu sânt sigur de faptul că românii din dreapta Prutului în egală măsură cunosc şi iubesc Soroca. Tu ce zici, dragă cititorule? Când vii să ne vizitezi Cetatea, să intonăm împreună următorul cântec minunat:

La Nistru, la mărgioară,
Of, dorule-dor,
S-au strâns fraţii grămăjoară,
Of, dorule-dor...?

Destin

Cetatea Soroca, mirească de piatră,
Şătrar necăjit sânt şi staroste-al tău!
Vulpeşte mă ceartă, te rog, şi mă iartă,
Că-ţi caut o soacră prin Cluj, prin Bacău…

S-a scufundat
Statuia Libertății?
E steaua din Kremlin la rând să pice?
... Soroca-sol al urbelor pitice,
Își plânge gândul-n limba nedreptăţii!

La Soroca, la ţigani

La Soroca, la țigani
Am prieteni și dușmani:
Mă primesc zâmbind dușmanii
Și mă șuieră rău anii...

Poveste

Cînd natura cea virgină
Lume cunoștea puţină,
Ziua în amiaza mare,
Jos, la Nistru, trei fecioare
Parcă din tablou picate
Se scăldau nevinovate.
Soarele, cît e de Soare,
Își punea la ochi umbrare:
Nu-ndrăznea să mai privească
La creaţia cerească!
Și Cetatea Mușatină
Tremura din rădăcină:
Îi reînviau ostenii
Morţi de secole, milenii...
Am rămas și eu pe-o creastă
Singur în Cetatea noastră,
Căci fecioarele-mbăiate
S-au retras de-aici departe,
Ca trei mîndre Principate...

Rouă

Când noaptea jilav respiră,
E rouă;
Când iarba în zori
Printre lacrimi zâmbește,
E rouă;
Când vechea Sorocă
Își leagănă visele
În cântec târziu de vioară
Văzută de degete doar,

E prea multă rouă,
Lumină şi rouă!
- Oameni,
Păziţi lumina din rouă!

Spre economia de piaţă

Când la Soroca înfloresc castanii
Şi-şi saltă-n cer palatele ţiganii,
Tu, Basarabie, nu mai ai bani.
Nici demnitari...golani?!

Bezviconi Gheorghe G.

(Bezviconi, Gheorghe G. Călători ruşi în Moldova şi Muntenia/Gheorghe G. Bezviconi; Institutul de Istorie Naţională din Bucureşti. – Bucureşti, 1947. – 462 p.)

Călători ruşi în Moldova şi Muntenia

Leontie (1701)

… Oraşul Soroca e aşezat pe malul drept al Nistrului, sub deal. Orăşelul e înconjurat de zid de piatră. Am intrat în el şi l-am măsurat. Zidul e în formă de cerc şi constă din pereţi despărţiţi unul de altul de 25 picioare în lung şi în curmeziş. Provizia e foarte scumpă şi aproape lipseşte; pâine de secară aproape nu găseşti; tot pâini mici de grâu şi de orz. Şi orzul e foarte scump: un sfert moskvitean costă 15 copeici, dar chiar locuitorii n'au ce mânca. Trăiesc şi cu ochii la câmp: casele nu sunt înconjurate de curte cu gard; sunt foarte îngreunaţi cu dările de turc şi de domnul moldovean. În Soroca trăiesc de o parte Leşii, de alta Moldovenii.

Din Soroca, unde am stat două zile, am plecat spre oraşul Iaşi. Dealul deasupra Sorocii e foarte înalt. Urcându-l cu multă greutate, a început o ploaie măruntă, care îngheţa. Peste tot piatră, caii nu pot merge. Tare greu ne-a mai fost. Unii dintr'ai noştri n'au putut sui dealul, iar noi ne-am oprit la popas, unde am şi înnoptat. Toată ziua a plouat şi era frig, şi toţi am fost udaţi până la piele şi am îngheţat. Împrejurul nostru se întindea stepa, şi lemne n'aveam de unde lua. La popas doar am găsit puţine lemne. Se oprise solul nostru din Moscova, kniazul (Dimitrie Mihailovici Goliţin), şi rămăsese lemne, pe care noi le-am adunat, le-am pus în care şi le-am dus până la popas. Iar dacă n'ar fi fost acele lemne, apoi am fi murit de frig. Toţi eram uzi, iar noaptea s'a pus ger şi ploaie amestecată cu zăpadă, nici foc

nu puteam face. Iar Grecii toți erau uscați: și-au făcut corturi de pânză și s'au culcat; iar noi toata noaptea ne-am sbătut ca peștele pe uscat. Să miluiască Dumnezeu pe cazacul Petre, el mi-a dat să mai văd lumina zilei: m'a acoperit cu zeghea și m'am uscat la foc. Altfel nu era chip de uscat tot ploua cu zăpadă. Să păzească Dumnezeu, ce mare prilejdie era, dar a trecut, slava Domnului! Dimineața ne-am sculat și am plecat în stepe și ne-a fost călătoria foarte tristă și amară: trecători strașnice, munți înalți, nu poți ședea să te mai odihnești. Caii au ostenit și trebuia să mergem tot pe jos prin pustietate strașnică; nimica nu-i: nici sat, nici pădure, ci tot stepă goală…

Bivol-Ilieș Elena

(Bivol-Ilieș, Elena. Clipa dintre mine și mâine: {versuri} /Elena Bivol-Ilieș. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2011 (Tipografia „Elena-V.I." SRL). – 124 p.)

Cuvânt către cititor

Stai, suflete, vreau să-ți vorbesc:
Am o inimă-n piept; o inimă mare —
enorm de-ncăpătoare; în ea port Câmpia Sorocii,
scăldată în soare.
Mu port Infinitul — veșnicia Vieții;
precum și pruncii născuți
în truda Sfântă a dimineții.
Inima-mi toată este presurată de mărgăritare — stropi din dragostea
mare pentru părinți, nepoți și copii - din cei dragi și cuminți
(mici ciocârlii). Sau, poate, niște sfinți...
Inima mea, deloc nu ar funcționa dacă nemurelele, rudele
și prietenii loc în ea nu ar avea...
În inima mea crește salcâmul și nucul din poartă;
Încapi și tu - încape lumea toată.
Hai, suflete drag, intră în inima mea, te rog - nu ezita:
să-ți fiu călăuză prin dragostea mea.

Sihaștrii Sorocii

Fratelui meu

Cetatea Sorocii e leagăn de dor
Asemenea cuibului unui neam de cocori.
Poartă o taină vechea cetate
Scăldată de vise, scăldată de ape.

Amintirile sapă în Stânca Bătrână
Nume de ieri şi nume de mâine.
Sihaştrii Sorocii cu tainic fior –
Săpat-au în piatră creştinescul lor dor.
Sfinţii Sorocii - bătrânii sihaştri
Tăcuţi şi blajini, plecat-au spre aştri.
De-acolo, de sus, ca nişte părinţi,
Etern ne veghează, cuminţi.

Bucataru Grigore

(Bucataru, Grigore. Soroca în spaţiul cultural al Moldovei. Disponibil: http://bibsadoveanuso-roca.wordpress.com/2014/09/24/soroca-in-spatiul-cultural-al-moldovei/)

Soroca în spaţiul cultural al Moldovei.

Soroca dintotdeauna a ocupat un loc aparte în spaţiul cultural al Moldovei, al Moldovei Sovietice... a Moldovei de azi.

Nu m-am născut la Soroca, dar am avut norocul să fac studii muzicale, generale, de specialitate. În anii 1973 percepeam ca şi carte de vizită, în primul rând, Cetatea Soroca, peştera Bechir... ca mai târziu să-mi dau seama, să percep frumuseţea râului Nistru, dealului romilor cu construcţiile neordinare, bisericile din Soroca...

Am nimerit atunci şi pe parcurs m-am format ca muzician, om de cultură într-o gamă multiculturală, multietnică - oraşul Soroca, plin de forfotă artistică, promotor a mai multor formaţii cultural artistice: „Nistrenii" – ansamblul de muzică populară şi dans, conducători Valeriu Topor, Valentin Purici, „Chitarele Nistrene", orchestra de fanfară şi multe alte colective, care pe atunci promovau numele oraşului Soroca pe multe scene ale lumii.

Au trecut mulţi ani de atunci şi sunt împlinit de faptul că Soroca a devenit mai atractivă, că graţie oamenilor cu suflet mare (dar aşa sunt toţi sorocenii), am reuşit să păstrăm, dar şi să valorificăm patrimoniul cultural material şi imaterial. Sunt mândru, că asist la restaurarea Cetăţii Soroca (un exemplu demn de cooperare cu Uniunea Europeană), împreună cu autorităţile de nivelul I am reuşit completarea Registrului de evidenţă a monumentelor ocrotite de Stat din raionul Soroca cu încă 127 monumente de importanţă locală.

A devenit mai frumoasă mănăstirea Rudi...

A împlinit 10 „Lumânarea Recunoştinţei”, parte componentă a Muzeului de Istorie şi Etnografie Soroca, monument la fel aflat în grija statului, care a devenit încă o carte de vizită a oraşului Soroca.

Soroca devine un centru cultural important prin evenimentele culturale: festivalul de romanţă „Anastasia Briciuc”, festivalul folcloric televizat „Trandafir de pe Cetate”, festivalul „Fanfara Argintie”, festivalul de muzică populară „Victor Postolachi”, obiceiurile şi tradiţiile de iarnă, „Iarmarocul de Crăciun”... toate demne de menţionat graţie nivelului înalt profesionist al colectivelor care participă, diriguite de specialiştii talentaţi de excepţie: Nadejda Gorpin, Gheorghe Duminică, Nicolae Zabulica, Ion Alexei, Tamara Boboc-Coşciug, Raisa Groza, Valeriu Ceban, Ion Rotaru, Sergiu Ungureanu, Tatiana Bujor-Rudei, Anatol Tacu – profesori ai Colegiului Pedagogic „Mihai Eminescu” şi Colegiului de Arte „Nicolae Botgros”.

Soroca – un potenţial cultural enorm şi sarcina de bază a Secţiei Cultură şi Turism (o echipă de specialişti împătimiţi de lectură şi arta frumosului: Anatol Rudei, Silvia Florea, Liuba Focşa, Lidia Ungureanu, Mariana Popovschi, Mihai Gîtlan, Raisa Bicec, Gheorghe Şevciuc...) este de a mobiliza eficient acest tezaur,

Bulat Nicolae

(Bulat, Nicolae. Judeţul Soroca: file din istorie/Nicolae Bulat. – Ch.: Arc, 2000. – 350 p.)

Biblioteca Publică Soroca

…În anul 1894 pe lîngă laboratorul de microbiologie şi histologie, medicul Gheorghiţă a fondat o bibliotecă medicală, în 1902 biblioteca spitalului se abonează la treizeci de ziare şi reviste medicale.

În 1874, pe lîngă Zemstva Soroca a fost deschisă de particulari o bibliotecă şi o sală de lectură. Biblioteca a existat peste 20 ani. Şef al bibliotecii a fost Bazilevschi. El lucra gratis făcînd un serviciu foarte bun sorocenilor. Biblioteca avea 7 dulapuri, în care se plasau 1357 exemplare de cărţi, diferite acte juridice:

a) civile, care se refereau la ultimii 16 ani;

b) penale — pe ultimii 18 ani şi

d) culegeri comune —pe ultimii 5 ani.

Majoritatea literaturii se compunea din publicaţii din ultimii ani: autori — 150 în 374 volume; ediţii precedente — 22 denumiri în 1266 exemplare şi 9 denumiri

în 97 exemplare. Lucrătorii Zemstvei aveau dreptul de a se folosi gratis de serviciile bibliotecii, ceilalţi plăteau. Pentru o carte luată pe o jumătate de lună se plăteau 30 cop., pentru 2 cărţi — 50 cop., pe o jumătate de an — 1 rublă 50 cop. şi 2 ruble 50 cop.; pe un an — 3 şi 5 ruble. Cititorii din localităţile rurale plăteau mai puţin. De la 1 iunie pînă la 1 septembrie 1897 de serviciile bibliotecii s-au folosit 32 persoane, 7 din ei au plătit, aducînd un venit de 12 ruble 20 cop.

Biblioteca a avut şi neajunsuri. Numărul scăzut de vizitatori se explica prin faptul că ea lucra numai vara. De asemenea, biblioteca avea foarte puţină literatură universală tradusă în limba rusă şi deloc în română.

O dată cu lărgirea vieţii economice, cu creşterea solicitării de specialişti tehnici, în 1905 s-a simţit nevoia înfiinţării unei biblioteci cu informaţii referitoare la construcţia de poduri, drumuri, şosele, clădiri civile, canalizare, apeduct, telefon. Secţia agronomie a Zemstvei avea doar o mică bibliotecă, de 500 volume.

Bibliotecile jucau un rol important în lichidarea neştiinţei de carte, iar Zemstva Soroca trebuia să fie un sprijin sigur al bibliotecilor populare.

În 1905, prin intervenţia deputatului Anatolie Gudevici, referitor la proiectul „Organizarea în judeţul Soroca a învăţămîntului în afara şcolii" Zemstva adoptă hotărîrea de a se lua unele măsuri în privinţa răspîndirii cărţii:

1. Organizarea în timpul apropiat a bibliotecilor cu sală de lectură pentru popor;
2. Răspîndirea pe gratis în masă a literaturii;
3. Organizarea depozitelor pentru cărţi.

Pentru a-şi duce la bun sfîrşit hotărîrea, Zemstva alocă 600 ruble pentru deschiderea a 24 biblioteci, purtînd numele lui Lev Tolstoi.

Călători străini despre Ţările Române

(Călători străini despre Ţările Române. Volumul 10, partea a 2-a. - Bucureşti: Edi tura Ştiinţifică, 1968. - 10 vol.; 24 cm.)

Contribuţii la o descriere statistico-istorică a principatului Moldovei

- Extrase1 -

…Ţinutul Soroca este ultimul ţinut din Moldova de jos... // El se înfăţişează de obicei ca pustiu şi sălbatic. Pe vremuri, când domnii nu erau doar arendaşii ţării acesteia frumoase, şi deci o îngrijeau mai bine ca acum, Soroca a putut să fie o localitate frumoasă, aşa cum am văzut eu însu-mi după unele semne... acum zece ani am găsit în Soroca o fabrică de silitră, pe care o înfiinţase un om foarte nepriceput din

Iaşi. Localitatea aceasta se află la o depărtare de Iaşi de 15 mile germane, străbătute de mine cu cai de poştă moldoveneşti în 18 ceasuri. [Aceste târguri au fost pe vremuri oraşe] cele mai multe case sunt făcute din lemn, adică din garduri lipite cu lut; grădinile sunt pustii, uliţele sunt spurcate cu mocirle; se văd câteva dughene făcute din lemn, plăcintării murdare, câteva cuptoare de copt pâine, unde se capătă pâinea abia pe jumătate coaptă, şi o cârciumă pustie plină de insecte, în care poţi găsi doar un vin nou, dar de mâncare nimic altceva decât o mămăligă mizerabilă. //

Dacă undeva dai de locuinţa de zid a ispravnicilor, atunci cel puţin poţi vedea că adăpostul ameninţă să se prăbuşească în curând şi chiar într-atât, încât pe un vânt mai puternic nu te încumeţi să intri din uliţă în casă; podeaua o găseşti peste tot inegală; uşile nu se potrivesc în tocurile lor şi sunt prevăzute cu balamale şi broaşte rele sau chiar deloc; ferestrele în loc de geamuri sunt astupate cu hârtie; curtea casei, de cele mai multe ori, nu este îngrădită, are şoproane şi grajduri rele, care - la fel ca şi curtea întreagă - sunt pline de gunoi şi băltoace. Din aceasta uşor se poate socoti în ce stare trebuie să se afle, într-un asemenea târg, casele celelalte aparţinând ţăranilor... Bieţii ţărani, vrednici de toată mila, sunt prea jefuiţi de autorităţile lor ca să fie vreodată în stare să-şi poată ridica o locuinţă mai bună...

...Se găseşte aici din belşug şi sare şi silitră, prima aduce domnitorului anual 400 de pungi de piaştri, în schimb silitra se scoate numai la Soroca, pe Nistru, şi într-un fel foarte puţin sârguincios, după cum am văzut chiar eu cu ochii mei. Fiindcă boierul care este însărcinat cu aceasta şi care nici nu are priceperea necesară, trebuie să se ducă la o depărtare de 30 de ore de Iaşi, ca să ia seama la ceea ce nu este în stare să vadă. De aceea nu e de mirare că evreii poloni îşi schimbă atât de des pe furiş, după felul lor, rachiul lor din cereale pe silitra pe care şi-o vând apoi, scoţând un câştig cu mult mai mare…

Cantemir Dimitrie.

(Cantemir, Dimitrie. Descrierea Moldovei/Dimitrie Cantemir. – Ch.: Litera, 1988. – 250 p. – (Biblioteca şcolarului))

Descrierea Moldovei

I. Partea geografică

Capitolul al IV-lea.

Despre ţinuturile şi târgurile de astăzi din Moldova

… 12. **Ţinutul Soroca.** Scaunul său este Soroca, numită mai înainte Alchionia, aşezată în câmp, lângă coline, pe Nistru, destul de mică, dar foarte întărită, dacă ţinem seama de vremea în care a fost clădită. Are un zid în patru colţuri, foarte tare, apărat

de turnuri înalte şi este clădit din piatră de cremene ce se găseşte dîn belşug pe colinele dimprejur.

Fiindcă după pierderea Benderului, Soroca a ajuns cetatea cea mai de seamă împotriva Lehiei, voievodul a aşezat aici două căpetenii de oaste, ca s-o apere.

Lipsa de lemne şi de apă nu îngăduie ca partea de sus a acestui ţinut să fie lucrată; de aceea ea este singura parte din Moldova rămasă pustie, cu toate acestea nu e prea mare, aşa cum se şi înfăţişează acest ţinut — ca o pustie — în hărţile geografice cele mai bune…

Capitolul al VII-lea
Despre animalele sălbatice şi domestice

… Nu e treaba noastră să facem o lungă descriere a animalelor care sunt aceleaşi în Moldova ca şi în ţările învecinate, fiindcă nu ne este aminte să vorbim despre turmele de cerbi, căprioare, capre negre, vulpi, urşi şi lupi, câte rătăcesc de colo până colo prin păduri, ci să vorbim despre ceea ce aflăm deosebit la aceste animale ale Moldovei.

Îmi aduc aminte, ce e drept, că la noi sunt trei feluri de oi: oile de munte, oile de Soroca şi oile sălbatice de pădure…

…La şes, oile sunt mult mai mari, dar nu atât de multe ca la munte şi printre acestea sunt de luat în seamă cu deosebire cele ce cresc în ţinutul Sorocei. Toate au o coastă mai mult decât celelalte şi pe care nu o pierd cât trăiesc. Duse însă în alt ţinut, abia în al treilea an, oaia fată un miel cu coastele obişnuite. De asemenea dacă o oaie din altă parte este adusa în ţinutul Sorocei, mielul care se naşte va avea o coastă mai mult decât mama lui.

De acestea se deosebesc foarte mult oile sălbatice de pădure, care cu greu se mai găsesc în alte părţi. Buza de sus atârnă în jos de două degete mari; de aceea, când pasc, sunt silite să-şi caute hrana mergând de-a-ndăratelea. Grumazul le este ţeapăn şi nu-şi pot întoarce capul nici la dreapta nici la stânga. Au picioarele destul de scurte încât câinii care le fugăresc abia sunt în stare să le prindă. Pe deasupra au mirosul foarte ascuţit, încât adulmecă de la depărtare de o milă nemţească vânătorul sau fiara care vin spre ele în bătaia vântului şi o iau la goană. Dacă însă aceştia se apropie de ele împotriva vântului, nu-i simt decât abia atunci când sunt înhăţate…

Cărbune Anatolie

(Cărbune, Anatolie. Farmecul Sorocii. Disponibil: http://www.poezii.md/poezie/6070/farmecul-sorocii/)

Farmecul Sorocii

De treci dealul prin Voloave,
nu ai timp să mai spui snoave,
vezi Soroca-ndepărtare
cu locuri fermecătoare.
Sus o peşteră în stâncă
stă lăsată de strămoşi,
jos o râpă prea adâncă,
iar în jur pomi rămuroşi.
Pe stâncă din depărtare
se vede o lumânare,
ce-i lăsată-n amintire
pentru o altă omenire.
Trecând podul lui Bekir
vezi oraşul fir cu fir:
stânci înalte-ţi ies în cale
şi Nistru ce curge-agale,
sus pe stânci, colo în zare,
case par mărgăritare,
multe, nalte şi frumoase,
nu găseşti, cred, mai luxoase,
iar pe malul Nistrului,
la loc larg, în libertate,
stă simbolul neamului,
o mândreţe de
CETATE.
Dacă eşti un bun turist,
în
CETATE
nu ţi-i trist,
că în orice pietricică,
vezi din neam o părticică.
Amărât tu la plecare,
ai striga în gura mare:
- Doamne, cu ce am greşit
de atât am pătimit?
Copleşit de amintiri,
urci în dealul Bujărăucii,

te întorci să-l mai admiri:
- Ăsta-i
farmecul
Sorocii.

Ciobanu Ştefan.

(Basarabia: Monografie. Ediția expoziției / sub îngr. lui Ştefan Ciobanu. – Imperia Statului din Chişinău, 1926. – 482 p. - Expoziția Generală şi Târgul de Mostre din Chişinău)

Basarabia.
Chişinău. Vasile Lupu. Bălți. Florești. Soroca. Cosăuți

…O, tristeța câmpurilor ondulate basarabene! Ce mult s-a agravat în sufletul meu singurătatea câmpiilor tale încrustate de aceleași coline şi văi fără sate şi fără viață…

Uneori mergi cale de 10 kilometri, fără să-ntâlneşti o umbră de copac, ori un suflet de om…

Ridici un deal mare, crezând că dincolo de creasta lui vei da de locuinți cu vieață, mişcare, dar aşteptarea ți-a fost zadarnică…

Aproape de Soroca privelişte a se schimbă! O pădure frumoasă, s-arată pe culmea dealurilor…

O tăiem repede prin mijloc, pe-un drum natural, lăsând şoseaua – îngrozitor de rea – la o parte.

Cu cât ne apropiem de Soroca zările se îmbracă în verde… Cerul ne apare mai limpede.

- Acolo trebuie să fie Soroca, îngtreb eu pe bucureşteanul meu…
- După dealul care se vede.

Coborâm acum o vale, prăpăstioasă cu cotituri scurte…, un drum periculos, mai ales pentru hudubaia noastră, care duce în spate aproape 20 de suflete.

Şoferul îşi încordează mâinele pe volan şi ochii lui sclipesc de îngrijare prea mare…

O mişcare greşită şi gata…

În fața noastră prăpăstii înfiorătoare şi stânciuriaşe, stânci din piatră ca varul, albesc sclipitor la soare…

Căldura se-ntețeşte, dar boarea Nistrului ne mângâie obrajii…

Iată-l, e aici, după cotul acela aşa de pronunțat.

Trecem acum pe lângă el, şi şoseaua care e aşa de lină cu pomi sădiți pe margine, de ai noştri, e aşa de dreaptă în cât bucureşteanul, ca şi când ar voi să se

răzbune, dă drumul maşinei…

Căsuţe frumoase cu flori la ferestre şi flori la pridvor, vîrîte în malul prăpăstios, şi Nistrul pe dreapta aşa de limpede, aşa de curat! Iar dincolo, să azvârli cu piatra, Ucraina… Te uiţi şi nu-ţi vine să crezi… Aici, în faţă, se-ncepe ţara teroarei şi a necunoscutului?

În faţa casei m-aşteaptă prietenul meu scrtiitorului Iov. Până la el urcă o cărare printre copaci roditori şi tufe de tot felul.

Un adevărat cuib poetic e locuinţa lui Iov…

În odăile largi şi curate, împodobite cu svoarţe şi chilimuri moldoveneşti, cu portretele tuturor scriitorilor noştri, e o atmosferă de voie bună şi prietenie care te cucereşte deodată… Şi priveliştea asta măreaţă, mirosul florilor, aerul curat, care intră din belşug în odăi, totul te dispune…

Şi nuştiu ce să fac mai întâi, să-ncep a ne povesti întâmplări din viaţa noastră, s-admir panorama pe care ne-o desveleşte în faţa Nistrului, să-i cercetez biblioteca?...

După masă, cu toată oboseala drumului, în loc să dorm îmi sprijin coatele de prichiciul ferestrei, şi rămân cu ochii pironiţi în gol… E adevărat şi totuşi nu-mi vine a crede… Pe aici am venit eu cu vaporaşul, de la Tighina, în Basarabia rusească? Acum 12 ani…?

Şi astăzi, în Basarabia noastră, în Ţara mea, din casa unui scriitor român privesc liber, locurile pe unde am călcat odinioară cu atâta teamă?

O, locurile acestea aşa de fermăcătoare, stăpânite de străini un veac şi mai bine!

Putea oare Dumnezeu să mai rabde nedreptatea aceasta strigătoare la cer?

Ruşii, numeau Basarabia de la Soroca în sus „Basarabia Elveţiană”!... Funcţionarii lor din împrejurimi, veneau aici să-şi petreacă luna de concediu… Bolnavii nămeau căsuţe, ca să-şi îndrepte plămânii…

În adevăr, Soroca e un cuib de recreaţie, de linişte, minunat pentru bolnavi, cerul curat şi limpede, frumuseţea peisajelor, redă sănătatea acelora cari şi-au pierdut-o…

Orăşelul, ghemuit între dealuri stâncoase, acoperite de vii şi livezi deoparte şi Nistrul de alta, vile cocoţate sus pe vârful stâncilor, îţi fac impresia mai degrabă a unei aşezări de staţiune climaterică, decât o capitală de judeţ…

Aproape de apusul soarelui, pornesc cu Iov pe străzile liniştite, pavate cu lespezi mari de piatră albă, trecem prin mica grădiniţă, ne oprim în piaţă, ne întoarcem o stradă la dreapta şi suntem la Nistru…

Trei străzi sunt de toate, trei străzi paralele în partea cea mai largă a oraşului, între Nistru şi munte, iar în spre bariere numai două.

În Soroca, când îţi dă cineva întâlnire nu se însemnează locul, căci dacă ai eşit în oraş, nu se poate să nu te întâlneşti… Chiar dacă ai intrat un deva cu treabă, sergentul de oraş, cunoscuţii, îţi spun numaidecât… unde te afli…

Dacă vara, Soroca e aşa de frumoasă, şi atrăgătoare, în schimb iarna, vai de acei cari ar avea o nevoie să plece, mai ales în epoca ploilor…? De aceea bieţii funcţionari, care s-au aşezat aici, de cum vine toamna îşi i-au rămas bun de la orice

legătură cu restul Țării…

Seara e întunecoasă… Câteva stele sclipesc din înălțime… Din fereastra deschisă zăresc dunga argintie a Nistrului… În spate, stâncile negre par înfiorătoare…

În Țichinovca, pe celălalt mal, s-aud glasuri omenești, așa e de mare liniștea… Printre copaci zăresc câteva lumini, ceea ce face să mă mir… Întreb pe Iov…

- Cum se face ca într-un sat așa de mare, doar câteva lumini?
- N-au gaz…
- Dar alte…
- Vai de capul lor… Dacă nu s-ar duce de la noi contrabandă nu știu zău ce-ar face.
- Și cum se pot strecura contrabandiștii?

Acum nu prea, dar iarna… Cum să-i păzești în nopțile negre… Nu vezi Nistrul… când e înghețat doar câțiva pași să faci și l-ai trecut… Și apoi ce să le facă… mai toți au neamuri aici…

Aducem apoi vorba de literatură, de viața care o duce el aici:

- Ei, de veneai în Mai s-asculți priveghetorile!... Stăm noaptea, iată așa cu coatele pe fereastră și nu ne mai săturăm… Una, zece, începeau deodată… O nebunie nu altceva…

Eu i-am povestit de concertele auzite la Chițcani – Puhăceni… Și Iov a căzut pe gânduri…

- Știi ce, îmi vorbi el într-o vreme?... De-am fi sănătoși, la anul, în Mai, să colindăm tot malul Nistrului de aici de la Soroca în jos… Să ne săturăm în caltea pentru toată viața de cântecul privighetorilor…

Mă uit la el și dau din cap.

El tace și nu-mi răspunde. A înțeles gândul meu.

Dimineața mă duc să vizitez cetatea… Cobor pe străzi înguste, pietruite îngrozitor de rău, prin fața unor maghernițe umede, joase, pline de murdărie, de miros și de muște de unde se ivesc chipuri de evrei negustori, cari la trecerea mea aruncă căutături sperioase…

Trec pe lângă o sinagogă, o ferărie și cobor la mal… Mulțime de femei, copii, se scaldă și-și spală rufele în apa limpede.

Un grănicer stă în fața cetății…

Cu ani în urmă, cetatea era învecinată cu gunoaiele și murdăriile târgului, cu toate că aici era portul, unde acostau vapoare pe Nistru.

Acum locul e împrejmuit cu gard de sârmă, gunoaiele au fost scoase, flori și tufe de măcieș, cresc în jurul gardului…

Cu voia santinelei intru în fosta cetate, care după cum spune d-l Iorga, n-a fost niciodată un cuib de apărare, ci mai mult un punct de strajă în calea Tătarilor și a dușmanilor cari călcau pământul Moldovei…

Într-o trăsurică a zemstvei pornim spre Cosăuți…

E în amurg… Orașul cu clădirile lui rămâne în urmă… Când depe dealul Bujeroiului întorc capul și privesc în urmă, orașul pare că arde… Nistrul pare un lac de sânge, în asfințitul de purpură. Și ce ciudat e, că din pricina cotului care-l face

el aici, la început, nu pot deosebi dacă Ţichinovca, satul din faţa Sorocei e în Ucraina.

Cale de aproape o oră călătorim într-o singurătate cunoscută mie… O singură limbă de pădure, un huceag, cu o casă de ţară şi un călăreţ pe cal alb întâlnim la jumătatea drumului, dincolo de Soroca…

Nistrul aici face un cot şi intră adânc în malul Ucrainean. Ciudat e râul acesta plin de cotituri. Uneori cotiturile acestea sunt mai line, alteori scurte şi intră ca nişte dinţi uriaşi în trupul Basarabiei…

Începe a înserа. Un vânt uşor trece prietenos printre lanurile de popuşoi proaspăt prăşiţi… Nori tulburi se ridică dinspre Ucraina ca nişte munţi de păcură… Văzduhul e întunecat şi în aer miroase a ploaie…

Coborâm la vale. Nistrul care şi-a ascuns faţa cale de-o oră îşi arată spinarea argintie…

În faţă, în negreala de pomi şi case albe, se desluşeşte Iampolul.

Stânci enorme de piatră, de acum înainte, încununează malurile Nistrului… Coborâm tot la vale, şi intrăm în Cosăuţi…

Căsuţe frumoase, gospodării bine întemeiate şi flori la fiecare casă… Tufe de trandafiri zâmbesc ici acolo… Peste tot un verde închis, şi o curăţenie care te uimeşte, curţile oamenilor bine îngrijite, casele toate văruite…

Printre pomi zăresc gospodari cioplind lespezi de piatră… Unii fac cruci, alţii roţi de tocilă…

Albul cămeşilor lor, albul petrelor, verdele copacilor şi argintul apei, toate culorile acestea îmbinate, îţi dă o impresie de melancolie vagă…

Iov îmi lămureşte: gospodarii de aici trăiesc mai mult din cioplitul pietrei… Vezi lespezile accestea, trebuie să fie comandate la vre-un târg oarecare… Crucea ceea mare de acolo, cine ştie în ce cimitir şi la capul cui va fi aşezată!

- Dar piatra?

- Piatra o i-au din stâncele de acolo… fiecare gospodar are cariera lui… Iată şi stâncile, vorbeşte Iov întinzând mâna…

Ne oprim în faţa pichetului… O casă curată, cu flori… În faţă un soldat de strajă priveşte de pe parapetul care parcă anume a fost ridicat… Un monument frumos… ridicat prin stăruinţa unui fost comandant de companie se înalţă în faţa plutonului…

Şi şcoala şi primăria, toate locuinţele administraţiei din Cosăuţi sunt aşa de frumoase şi îngrijite…

Curtea boierească, mărginită de un gard de piatră şi cu o poartă de fer, e pustie… Intrăm înăuntru şi privim în lungul aleelor. Nici un om, nici un câine măcar… De ce atâta pustiu, atâta melancolie?

Ne întoarcem la pichet şi plutonierul, un băiat tânăr şi simpatic, ne ese în cale… Cu o deosebită bunăvoinţă el se oferă să ne conducă peste tot… E tocmai din Olt şi la auzul locului lui natal nu mă pot opri să-l întreb:

- Oltul e tot aşa frumos ca Nistrul?
- Ei, unde se află! Răspunde el zâmbind…

- Şi cum te-npaci aici?
- Bine… Oamenii sunt liniştiţi…
- Dar ce vorbesc de noi?

Plutonierul priveşte la mine iar zâmbind…

„Sunt buni… de treabă… muncitori… Când îi întreb dacă-s mulţumiţi răspund… E bine cu voi… Nimeni nu te atinge, ce e al tău, al tău e… numai dările sunt mari…"

- Dar de România?

- Acei cari au făcut armata dincolo… sunt cu totul altfel. Plutonierul zâmbeşte iar şi cată în ochii mei cu bucurie…

Îmi şopteşte în drum că sunt bine înarmaţi, au mitraliere… au hrană… numai Nistrul e greu de păzit… Atâtea colţuri şi râpi şi păduri, iar uneori patrula trebuie să treacă pe nişte cărări aşa de înguste, că un pas greşit i-ar face să-şi piardă viaţa… „Şi gândiţi-vă D-tră", vorbi el după puţin, clătinând din cap, „ce greu e noaptea, dar mai ales iarna… Şi slujba noi o facem mai mult noaptea"!...

Intrăm la singura băcănie de aici… Nici bere, nici vin, doar ceai şi limonadă… Pentru şase lei, fiica stăpânei ne-aduce o sticlă de un kilogram…

Cumpărăm covrigi uscaţi şi-i mâncăm cu limonadă… Dacă am aştepta puţin ar fi şi samovarul gata…

Dar umbrele serei cad tot mai tainice… În Iampol s-au aprins lumini… Pe Nistru câţiva pescari şi-au pregătit ciobacele să pornească la pescuit sub ochii grănicerilor.

Peştele îl vor împărţi în două. Pe malul din faţă, doi grăniceri ruşi – soldaţi roşii, au pornit în patrulă.

- Păzesc şi ei? Întreb pe plutonier…
- Ei păzesc…! Vai de capul lor!...

Mă uit în zare. Pădurile s-au înegrit… Stâncile uriaşe, care-ncununa malul, apar aşa de fioarase!

Tăcerea peste tot e grozavă… Un lătrat de câine nu s-aude măcar. Aerul e rece şi-ţi înţapă plămânii… trebuie să plecăm… Trăsura ne-aşteaptă…

Mă uit la plutonierul simpatic… E aşa de bun sufletul lui, ori singurătatea aceasta îl face mai prietenos, mai gingaş cu oamenii?...

Ne despărţim de Cosăuţi, cu mulţumire, dar şi cu o tristeţe care ţi-apasă sufletul…

Înainte de a pleca din Soroca, pornesc cu Iov disdedimineaţă, prin oraş… Ţărani din colţurile cele mai depărtate ale judeţului au venit la el ca să-i ceară sprijinul şi-l aşteaptă în faţa porţii. Unii vin cale de zeci de kilometri pe jos; printre aceştea mi-a atras luarea aminte, un ţăran, în târligi, şi aproape orb… Venise cale de 40 de vârste, cum spunea el, ca să meargă d-l Iov cu dânsul să-i dea un ajutor, că-i invalid de război şi cu seceta aceasta, n-are ce mânca…

Fostul prefect de Soroca, cu sufletul lui de poet, nu-l putea refuza…

- Iată aşa vin în fiecare zi, disdedimineaţă cu fel de fel de necazuri… Unii mă scoală din pat… Ce să le fac?

Şi Iov clătină din cap:

- Ei dacă ai şti, câte necazuri şi nedreptăţi suferă oamenii aceştea…

Mă uit la ochii lui trişti şi nu răspund nimic…

Dar, acum când sunt departe de el şi Soroca adaog:

„Dacă ar fi toţi ca el, cu sufletul aşa de curat, pătrunşi de aceeaşi caldă iubire de neam, ce nu s-ar fi făcut în Basarabia?”…

Monumentele istorice

Cea mai mică din cetăţile de pe Nistru este Cetatea din Soroca. Ea nu are nici vechimea celorlalte cetăţi de pe Nistru, nici importanţa ei strategică pentru Moldova. Unii din istoricii ruşi cred, că aici a fost vechea cetate genoveză / Olhionia. Aceasta însă nu se poate dovedi nici printr-o mărturie istorică. Desigur că în veacul al XIV-lea moldovenii pun stăpânire pe vadul de la Soroca, dar oraşul nu era ca ceteate şi ca pârcălabie decât mai târziu. În tratatul de pace încheiat între Ştefan cel Mare şi regele Poloniei la 12 iulie 1499, se aminteşte pentru prima dată şi despre „pârcălabul de Soroca Coste”. Se crede că Ştefan cel Mare zideşte aici şi o mică cetate de lemn şi de pământ, care avea menirea să apere ţara de incursiunea Tatarilor, fapt care se confirmă într-o scrisoare a lui Bogdan – Vodă către regele Poloniei trimisă la anul 1512. Domnitorul Moldovei Petru Rareş în anul 1543 reface cetatea Soroca în piatră, dându-i forma pe care o are astăzi. În prima jumătate a veacului al XVI-lea Soroca nu odată fu obiectul atacurilor bandelor căzăceşti, cărora cetatea le stătea în cale în încercările lor de a prăda Moldova de sus. Astfel cazacii zaporojeni devastează oraşul şi ţinutul Sorocei în anul 1600, devastare care pare a fi o răzbunare împotriva sorocenilor, cari în cap cu pârcălabul lor Pârvul în anul 1587 în urmărirea cazacilor ajung până la Pereiaslavli. Cu toată situaţia lui de oraş de graniţă, Soroca se ridică ca oraş cum se vede dintr-un act din anul 1619, prin care se constată că în Soroca era un iarmaroc mare, cu negustori români, armeni şi tatari.

În veacul al XVII-lea Soroca îşi îndeplineşte rolul său de mică cetate de graniţă pentru Moldova, în mai multe rânduri opunând rezistenţă încercărilor tatarilor, cazacilor şi polonejilor de a intra în Moldova, de câteva ori căzând în mâinile acestor popoare. Brigadierul francez Moro de Braze, care-l însoţea pe Petru cel Mare în campania de la 1711, scrie despre Soroca: „Patruzeci şi cinci de ani înainte de aceasta (de anul 1711), această cetate a suportat un asediu glorios: 40 000 de turci şi 40 000 de tatari sub conducerea unui seraschter au fost nevoiţi după eforturi inutile timp de şase luni să se retragă cu ruşine, lăsând lagărul şi toată artileria, pentru care fapt seraschierul a plătit cu capul său. Generalul Allart (generalul lui Petru cel Mare) a găsit beciuri subterane bune, câteva săbii, câteva butoaie cu praf, dar puţine alimente”.

Şi Dmitrie Cantemir, care a văzut Soroca, afirmă că cetatea este mică, „dar în raport cu vremea, când a fost zidită, foarte întărită. Are un zid drept-unghiular, dar foarte tare şi apărat de turnuri foarte înalte şi zidit din piatră, în care abundă dealurile dimprejur…”. Autorul anonim turc din prima jumătate a veacului al XVIII-

lea notează, că cetatea Soroca este mică, dar foarte puternică. Călătorul englez Ioh Bell dAntermony vizitează Soroca în prima jumătate a veacului al XVIII-lea notează că Soroca „este un oraş plăcut" cu locuitori moldoveni, cu „un turn vechiu, având câteva turnuri neîntrebuinţate".

Ruinele castelului de la Soroca cuprind o suprafaţă de aproximativ o jumătate de ha. Forma cetăţii este circulară. În jurul zidurilor se văd urme de şanţ, care pe vremuri se umpleau cu apă. Intrarea se face printr-un turn dreptunghiular. Celelalte turnuri au forma circulară. În întreaga construcţie se resimte influienţa artei de fortificaţie genoveză.

Oraşele

Soroca, capitală de judeţ, având una din cele mai frumoase poziţii geografice, are puţine şanse de dezvoltare ca oraş atâta timp cât nu va fi legat cu cale ferată de celelalte centre româneşti. Aşezat într-o lăsătură a malului Nistrului, constrânsă de dealuri aproape abrupţi, care formează un fel de amfiteatru, oraşul propriu zis îşi înghesuişte străzile în fundul acestei lăsături, pe amfiteatrul dealului fiind aruncate casele şi viile locuitorilor moldoveni. Deşi aşezat pe o porţiune navigabilă a Nistrului, oraş comercial din vechime, Soroca nici în trecut n-a putut luza o dezvoltare mare din cauza situaţiei lui de oraş de graniţă, vecinic ameninţat de vecini.

În primele decenii a stăpânirei ruse Soroca pierde şi din însemnătatea pe care o avea, ca oraş, în timpul Moldovei. La aceasta contribuie şi faptul că Soroca, până în anul 1848, a fost proprietatea particulară a familiei boiereşti Roset – Roznovanu. Decăderea oraşului se vede şi din numărul populaţiei. Aşa, în anul 1854, Soroca abia număra 4 198 de locuitori. La 1 ianuarie 1860, în Soroca locuia 5 250 de suflete. În ultimele decenii se observă o creştere mai intensă a populaţiei. Astfel, după recensământul din anul 1897, populaţia Sorocei se ridică la 15 800 de suflete. Astăzi, după datele primăriei oraşului, Soroca are 22 450 de locuitori, care se împart astfel: Români – 7 857, Ruşi – 2 694, Evrei – 11 225, Polonezi – 449 şi alte naţionalităţi – 225. Aceste date, care credem sunt mai aproape de adevăr, nu coincid cu datele Direcţiei statisticei regionale, care socoate că populaţia oraşului Soroca se ridică la 27 880 de suflete de populaţie stabilă şi 13 500 de populaţie flotantă.

În ultimele decenii, Soroca capătă o importanţă deosebită ca centru cultural. Pe lângă o şcoală normală de băieţi, există şi un liceu de băieţi, unul de fete, un liceu tehnic agricol, o şcoală tehnică de meserii, 10 şcoli primare şi 5 grădini de copii.

În oraşul Soroca şi în cele două suburbii ale lui, Bujerovca şi Zastânca, se găsesc 5 biserici ortodoxe, una româno-catolică şi câteva case de rugăciuni evreieşti.

Soroca numără 24 de mici întreprinderi insdustriale, care servesc interesele economice ale judeţului.

Ciocanu Anatol

(Ciocanu, Anatol. Turnul de pază: Poezii/Anatol Ciocanu. – Ch., 1958. – 99 p.)

Cetatea la Soroca

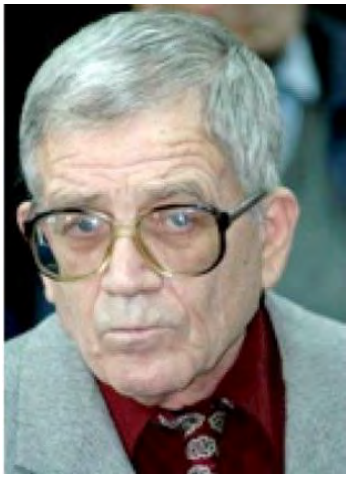

Par pagini arse de letopiseț
Cum suferinde-n timp pietrele tale
Din galerii se scurge pe pereți
Chiot prelung din vremi voievodale.

Fântâna e o lacrimă din bolți
Până-n adânc săpând tăcut pământul
Din fierbineala celor duse nopți
Cu inima-i sorb stropu-împrospătându-l

Apă-a istoriei, ne răcărim
Cu limpezimea ta eternitatea
Și-ncă-acel dor cea frământat sublim
Aici demult, îmbărbătând cetatea.

Rămâi de veghe timpurilor vechi
Și fii de straja aerului care,
Ne gura-îndrăgostitelor perechi
În orei prefăcut de sărbătoare

Ei lunecă pe-aici, cu Nistru-ncinși
Pân-când Luceafărul sărută zorii
Atât de tineri și de neînvinși
Cum pot să fie doar moștenitorii

Ciocoi Gheorghe

(Ciocoi, Gheorghe. Scrieri alese/Gheorghe Ciocoi. – Ch.: Lumina, 2003 (Combinatul Poligr.). – 264 p.)

Cetatea Sorocii

În aceste ziduri
Roase de ani şi obuze
Dorm somnul de veci
Umbre, umbre de demult...
Parcă aud zvârcoliri de păsări
Şi frunze,
Parcă aud copite...
Mă opresc.

Ele dispar
Ca orele învinse.
Umbre de cai.
Umbre de arme.
Umbre uitate,
Răpuse, ninse...
«Hai, răspundeţi-vă, voinici,
Plăieşi cu stemă în frunte!...»

Nici un glas.
Îmi dau ghes
Valuri crunte.
Da!
Suntem atât de mici
Şi numai umbrele
Adormite aici
Pot face
Din fiecare din noi
Un munte.

Codrescu Theodor

(Uricaru: Cuprindetor de Hristoave, Firmane şi alte acte ale Moldovei. Din suta XIV-a până la a XIX-a. Partea a treia. Ediţiunea a doua de pe cea de la 1853./sub red. lui Theodor Codrescu. – Iaşi: Tipografia Buciumului Român (Strada Codrescu), 1892. – p. 287.)

Stînca dela Soroca

Notiţe asupra stăncei din ţinutul Sorocei, citată în cartea de mărturie de la faţa 281 a părţei a treia a Uricarului.

Această stîncă se află aproape de Nistru la răsărit-miază-zi, acoperită de o mulţime de vii, pe o întindere destul de însemnată; se zice că de frica tatarilor, locuitorii de prin Basarabia au fost nevoiţi să sape un adăpost în acea stîncă. Intrarea ei este atîta de îngustă, încît abia un om tîrîndu-se poate intra, şi numai la oare-care depărătare ea începea a se lărgi, în cît ar pute locui mai multe familii. După aceia iarăşi se îngustă şi pe urmă se lărgeşte, încît cu chipul acesta locuitorii ce se adăpostiau în acea stîncă, dacă erau alungaţi din întîea boltitură, ei se trăgea

în a doua, în a treia şi aşa mai departe, aparîndu-se cu armele pănă la resuflătoarea ei de la miază zi care da în satul numit Zăstînca. Întinderea acestei grote pe deasupra poate fi de 20 minute, iară pe din lăuntru nu se ştie, căci nime nu cutează a face o asemenea cercare, temănduse de primejdii, ori de frica superstiţiilor ce se zic aspra aceastei stînci. - Tot pe stînca aceasta la răsărit se află săpată în o piatră cridoasă o kilie care se zice, că din vekime, ar fi fost locuinţa unui pusnic care numai odată pe an se arăta oamenilor în zioa Bobotezei, cînd clerul din Soroca şi de peste Nistru sfinţia apa aceasta; el sta cu picioarele goale, de departe ascultând sfinţirea apei. Pentru nutrirea lui, se zice că la podul numit al lui Bekir, ce este pe valea Zăstîncăi, sta atărnat un paneraş în care drumeţii aruncau-căte ceva merinde. In lăuntrul chilioarei se poate vedea şi acum un fel de catapiteazmă săpată în piatră şi în fund o săpătură cît poate sta un om în picioare, unde se zice că sehastrul'şi făcea rugăciunile.

Codru Anatol

(Codru, Anatol. Mitul personal: Poeme/Anatol Codru. – Ch., 1986. – p. 197 – 198.)

Umbre la cetatea Sorocii.

Aici e timpul paznic de pohvală,
Oştean de-ncredere la Vodă, lăudat,
Şi anii lui pe armăsari de smoală
Fac crug viteaz şi chef de-ncălecat.

Ca mirul curs în bărbi pe la petreceri,
Clopotniţele-au curs către pământ.
Bătaia lor s-a suprapus în beciuri
În straturi mari de dangăte şi vânt.

Da-n cuibul petrei, răzbunător, sărutul
Stă-n curmeziş cu sabia şi spicul,
Durerile şi-nfrângerea, şi scutul
Le joacă-n umbre negre veneticul.

Amurgul picură în cărămida stinsă,
Ca ceara în psaltire, zvonul trist.
În pălălaie şi-n hulire-ncinse -
Un cap de bour şi un cap de crist.

Iar undeva pe-aici, la cumătrie,
Plăieşii beau vârtos şi beau avan,

Căci s-a născut fecior de vitejie
La iarmaroc, la stână şi la han.

…Pe toate timpul le-a făcut cetate
Drept mare semn de ţară şi tărie,
Clădită din voinţă şi din piatră,
Cu umbrele trecute-n veşnicie.
Dorm amintirile şi-i pace-n ţară,
Şi Vodă-şi scaldă-n Nistru armasarii.

Constantinescu Nicolae M.

(Constantinescu, Nicolae M. Soroca: Descrierea istorică, geografică, economică, socială şi culturală: Întocmită după date statistice recente şi studii monografice cu diferite clişee şi grafice în text/Nicolae M. Constantinescu. – Soroca: Tiparul D. Moldovanul, 1943.)

Descriere istorică, geografică, economică, socială şi culturală

Capitolul I

Epocile de înflorire şi decădere ale Sorocei

În depănarea vremurilor, oraşul Soroca a trecut din mână în mână, când sub stăpânire turcească, când sub stăpânire polonă sau rusească, suferind nelegiuirile tuturor acestor oaspeţi nepoftiţi, fără ca să-şi fi schimbat însă ceva din aspectul de târg moldovenesc, iar populaţia românească să se fi înstreinat de limba, credinţa, datinile şi obiceiurile moştenite din strămoşi. Fiecare lespede, fiecare piatră din acest târg de graniţă glăsueşte parcă de isprăvile moldovenilor de aici, din vremurile lui Roman Muşat, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Ioan Vodă cel Cumplit, Aron Vodă, Vasile Lupu şi alţii, până în anul de tristă amintire 1812, când prin pacea de la Bucureşti, încheiată în urma războiului ruso-turc de la 1806—1812, oraşul trece în stăpânirea ruşilor, care la 1832 îl transformă în capitală de

judeţ, iar la 1848 îl răscumpără de la proprietarii particulari şi figurează drept capitală a judeţului cu acelaş nume până în ziua istorică a desrobirii de sub călcâiul muscălesc, 27 Martie 1918.

Adevărată perioadă de înflorire a cunoscut Soroca sub domnia Voevodului Alexandru cel Bun, care după ce leagă oraşul, aşa cum am arătat mai sus, cu o cale directă cu Hotinul, Orheiul şi Tighina, încurajează schimburile comerciale cu străinii, făcând ca produsele noastre naturale; vitele, lemnul din pădurile seculare ce înconjurau oraşul, pieile tăbăcite, etc. să lase în buzunarele sorocenilor, bani mulţi şi grei. Un rău ce s'a produs în acel timp, a fost înmulţirea fără măsură a negustorilor evrei, oploşiţi aici chiar cu învoirea Domnitorului, fără ca să se prevadă furtişagurile şi desmăţul la care aveau să se dedea, ei fiind consideraţi atunci ca elemente trebuitoare vieţii comerciale.

O altă epocă de întărire pentru Soroca, a fost domnia lui Ştefan cel Mare. Din cauza vechilor năvăliri şi jafuri pe care le făceau cazacii, tatarii şi polonii prin vadul Bujorăucei, Domnitorul a găsit necesar să reconstruiască vechea cetate, odată cu construirea din nou a cetăţii Orheiului, spre a nu se strecura şi pe acolo puhoaele prădalnicilor. Dovadă că cetatea Sorocei a fost reconstruită de Vodă Ştefan, ne-o arată cele două straturi de zidărie bine distincte una de alta, Peste zidăria veche, Domnitorul a clădit partea de sus a cetăţii cu crenelurile, punctele de observaţie şi adăposturile pândarilor, ce aveau grija să vestească ivirea musafirilor din răsărit. Semnalul de alarmă era dat prin focurile ce se aprindeau în cetate şi de acolo pe vârfurile tuturor movilelor, care se văd şi astăzi înşirate în direcţia Iaşului. Ştirea primejdiei ce se apropia era astfel transmisă Domnitorului, care fără întârziere, punea pe picior de război toată armata moldovenească, ce se repezea în iureş năpraznic, să stăvilească hoardele şi să apere hotarul ameninţat.

Până la sosirea oastei domneşti, trebuind să mai treacă un oarecare timp, Domnitorul avea grijă să aibă şi la graniţă cete de viteji, care aveau sarcina să oprească ei cei dintâi năvălirea duşmanilor. Pe aceşti ostaşi îi împroprietărea cu moşii întinse, din neamul lor trăgându-se răzeşii de astăzi, oameni înstăriţi din atâtea sate din regiunea Sorocei, printre care se numără în primul rând Stoicanii, Bădicenii, Niorcanii. Baxanii, Pohoarnele, Ţâra, Voloavele, etc. Zapisele vechi sau actele de proprietate ce se mai găsesc păstrate cu sfinţenie pe la unii gospodari din aceste sate, scrise pe piele de viţel, întăresc cele spuse de noi. Paza cetăţii era dată pe seama unui pârcălab ce avea sub comanda lui toate cetele de viteji de pe graniţă. Oraşul era condus ca toate celelalte din restul ţării, de un Şoltuz, ajutat de pârgari. Cu o organizare sănătoasă şi o apărare puternică, oraşul în tot acest timp, a propăşit simţitor. Aceiaşi situaţie înfloritoare se continuă şi sub domnia lui Petru Rareş după moartea căruia începe o vreme de încercări grele, atât pentru întreaga ţară a Moldovei, cât şi pentru Soroca.

Certurile de la domnie, luptele între diferiţii pretendenţi la Scaunul Moldovei, au făcut ca de la 1550, Soroca să treacă când sub stăpânire rusească când sub Stăpânire turcească, cu scurte intervale de linişte, în care abia mai isbutea să pună ordine în treburile ei gospodăreşti. La 1692 Soroca trece în mâinile Polonilor, care

se duşmăneau de moarte cu Turcii. În urma ridicării puterii ruseşti sub renumitul ţar Petru cel Mare.

Soroca este aleasă ca punct de operaţii militare, ţarul stabilindu-şi aici chiar statul său major, înainte de groaznica bătălie de la Stănileşti (1711), când vorbesc cronicele, că pe platoul de la Bujorăuca s'ar fi întâlnit întâiaşi dată Petru cel Mare cu învăţatul Domnitor moldovean Dimitrie Cantemir, care a fost apoi şi angajat ca învăţător al copiilor lui. În timpul războaelor ruso-turce, Soroca a fost ocupată de colonelul rus Kapnist.

Soroca în secolul de sclavie muscălească

Îndată după pacea de la Bucureşti de la 1812, Soroca trece sub stăpânirea rusească, aşa cum am arătat mai înainte, stăpânire care durează până la războiul reîntregirei din 1916-1918. În tot timpul acestei vitrege şi nedrepte stăpâniri, regimul ţarist a urmărit pe toate căile şi prin toate mijloacele să rusifice şi Soroca, ca de altfel întreaga noastră Basarabie. Autonomia locală recunoscută la început de ţarul Alexandru I, a fost înlocuită la 1828 cu „Regulamentul lui Voronţov", prin care se introduce fără nici o milă, regimul absolutist în întreaga Basarabie.

De acum înainte graiul nostru moldovenesc, limba noastră sfântă, despre care marele poet basarabean Al. Mateevici spune în versurile lui duioase, că e „limba vechilor cazanii, care-o plâng şi care o cântă pe la vatra lor ţăranii", n'avea să mai răsune în şcolile şi altarele din Basarabia. Ea totuşi, în ciuda oricăror samavolnicii ale conducătorilor de atunci, s'a păstrat neştirbită în satele şi târgurile de aici, continuând şi astăzi să cânte cu aceeaşi evlavie durerile şi bucuriile românilor dintre Prut şi Nistru, ca şi pe vremurile intrate în legendă ale lui Alexandru cel Bun şi Vodă Ştefan cel Mare.

Procesul rusificării, conducerea ţaristă a încercat cu toată severitatea să-l facă prin şcoală, justiţie, biserică, armată, colonizări şi prin funcţionarii ruşi aduşi aici în Soroca, funcţionari a căror spiţă familiară se mai păstrează în bună parte şi astăzi. Pe la 1854 se constată cu durere că limba românească este aproape complect dispărută din şcoli, biserică şi justiţie, ea cultivându-se doar cu prevedere în sânul familiilor, în cămine, acolo unde s'a păstrat cu toate furtunile istoriei tot ce a avut mai sfânt neamul acesta în fiinţa lui; credinţa, limba, datinele şi obiceiurile. Administraţia oraşului în general fiind dată pe mâna unor funcţionari şi regimului nu chiar aşa de nepricepuţi, a făcut ca târgul să nu sufere aşa de mult în ce priveşte buna lui orânduire. Totuşi, dacă s-ar fi continuat stăpânirea regimului românesc, ca şi în Moldova de dincolo de Prut, oraşul pârcălabilor lui Ştefan ar fi cunoscut altă stare de prosperitate. Când s'a instaurat stăpânirea românească din nou, la 27 Martie 1918 în acest târg străzile erau desfundate până la genunchi, instituţiile publice în stare de cădere; de salubritatea oraşului nici vorbă. Apa se aducea ca'n vremurile primitive cu coromâsla de la Nistru sau din fântânile de la marginea oraşului; iar cât priveşte lumina electrică, ruşii nu-i prea cunoşteau întrebuinţările.

Perioada de refacere după Unirea Mare

Îndată după desrobirea din 1918, oraşul a început să capete înfăţişare civilizată. S'au pietruit şi asfaltat o parte din străzi. S-a constituit uzina electrică şi s-a făcut o parte din canalizare. Instituţiile publice s'au stabilit în noui localuri încăpătoare şi impunătoare. Industria şi comerţul au prins un nou ritm de viaţă. Oraşul s'a împânzit cu fel de fel de ateliere de ferărie, tinichigerie, strungărie, lăcătuşerie, stolerie, tâmplărie, cizmărie, croitorie, etc. Fabricile de ulei, bere, săpun şi apă gazoasă, care funcţionau în condiţiuni înapoiate (primitive) s'au reorganizat; uleiul rafinat şi berea de Soroca ajungând să fie cele mai superioare şi căutate produse în nordul Basarabiei.

Viaţa social-culturală, prin mijlocirea instituţiilor, de cultură de aici, a început să ia şi ea o desvoltare apreciabilă. Soroca ajunsese să fie punctul de atracţie şi locul de recreaţie în vară, chiar a scriitorilor şi literaţilor noştri, prin frumuseţea regiunei şi viaţa tihnită şi îndestulată ce o oferea. Cu tot numărul îngrijorător al sinagogilor ce se înfiinţase în inima acestui târg de răzeşi, credincioşi slujitori întru Domnul, (sinagogile atinsese cifra de 19 înainte de invazie), credinţa noastră strămoşească până'n anul de barbarie bolşevică, nu s-a sdruncinat cu nimic. Crezurile diavoleşti răspândite de jidovimea ce purta legături cu stăpânirea Antichristă de dincolo de Nistru, n'au putut strica sufletele curate ale moldovenilor de aici. Graiul, portul, credinţa şi obiceiurile moştenite din străbunici s-au păstrat întocmai fără nici o schimbare, cu toate viforniţele istoriei. Aceasta era situaţia oraşului Soroca, cetatea pârcălabilor şi arcaşilor lui Ştefan Vodă, la data invaziei comuniste din 28 Iunie 1940, când bolşevismul pustiitor s-a năpustit furios asupra acestui liniştit oraş de graniţă, ca şi asupra întregii noastre Basarabii, ca să dărâme şi să pângărească tot ceea ce conducerea românească făurise aici cu sacrificii, în cei 25 de ani de după războiul reîntregirii.

Soroca în anul de vitregă stăpânire bolşevică

Numai într'un an de stăpânire vitregă bolşevică, Soroca, oraşul în care se odihnesc atâtea umbre sfinte ale trecutului nostru istoric, a suferit schingiuiri, batjocuri şi nedreptăţi pe care secolele ce vin le vor înscrie ca pe cea mai întunecată pată din istoria acestei aşezări răzăşeşti. Din primele zile ale invaziei iudeo-moscovite, instituţiile publice, Prefectura, Primăria, şcolile, bisericile şi chiar gospodăriile particulare au fost jefuite şi devastate fără nici-o milă de dălcăuşii regimului bolşevic, recrutaţi din jidovimea târgului şi tot ce a avut mai josnic această aşezare de mazâli. Biserica Catedrală, Bujorăuca, Aleinicov şi Capela Liceului de Fete „Domniţa Ruxanda“ profanate şi furate de odoarele sfinte, transformându-le apoi în case de sfat pentru bezbojnicii Stalinişti şi agenţii N. C. V. D-ului.

Bibliotecile, cancelariile, laboratoriile şi sălile de cursuri ale Liceului „A. D. Xenopol“ şi Liceului Technic Agricol, prefăcute în localuri de petrecere, pentru tineretul, pe care statul sovietic intenţiona să-l crească în spiritul revoluţionar şi de desfrâu comunist. Conducerea oraşului era încredinţată unui grup de jidani şi haimanalelor care înainte de invazie se ocupau cu spălatul rufelor sau căratul apei la

aceşti nelegiuiţi. Această pleavă a Sorocii, în timpul cât a durat ruşinoasa stăpânire bolşevică, n'a căutat decât să prade locuinţele cetăţenilor înstăriţi, să devasteze localurile publice, să se răzbune pe locuitorii cari nutreau simtimente curate pentru Neamul şi Ţara aceasta de eroi şi să pună la dispoziţia organelor N. K V. D-ului listele de cetăţeni, ce peste noapte aveau să fie luaţi cu tot cu familii în „dubă" sau „maşina neagră" şi înstrăinaţi sau omorâţi în îngheţurile Siberiei sau stepele blestemate ale Rusiei, departe de cerul şi pământul Patriei. Blestemul acesta a durat peste bătrânul târg, ca şi peste întreaga Basarabie, până în zorii zilei binecuvântate de Dumnezeu de 22 Iunie 1941, când fraţii de dincolo de Prut, în care clocotea dorul de răzbunare a nedreptăţii săvârşite, s'au năpustit în iureş năprasnic, pentru a desrobi altarele, vetrele, ogoarele şi mormintele în care zăceau oasele părinţilor, moşilor şi strămoşilor noştri.

Sălbătăciunile comuniste în fuga lor n'au mai ştiut ce-i mila şi omenia. Spre a nu se mai putea folosi nimic din ceea ce se mai găsea în târgul prădat şi jefuit de ei până în cele mai ascunse unghere, au pus de s'a dat foc şi au dinamitat cele mai însemnate clădiri şi întreprinderi din oraş, iar pe cetăţenii români ce nu aveau prevederea de a se ascunde din calea lor, în preajma retragerii, îi arestau şi ridicau cu nemiluita, în largul pustiului rusesc, unde aveau să fie masacraţi sau puşi la munci grele. S'au dărâmat astfel odată cu retragerea trupelor ruseşti, uzina oraşului proaspăt întemeiată sub regimul românesc, s'a dinamitat Fabrica de bere, ulei, Moara „Baron", Palatul Batalionului din deal, clădirea fostei Şcoli Normale, Poşta, Cinematografele, localul Primăriei, Cazarma de pompieri, etc. etc. Toate clădirile particulare şi întreprinderile comerciale de pe străzile Ferdinand, Regina Măria, Regele Carol, Piaţa Unirii, G-ral Văitoianu, Ţăranilor, Chişinău, ele au fost arse şi transformate în cenuşă.

Nu se găseau lacrimi în ziua intrării trupelor române în bătrâna ctitorie a lui Ştefan, spre a putea, plânge toată nelegiuirea pe care au lăsat-o în urma lor aceste fiare ticăloase ale răsăritului cu chipul doar de oameni. Se vedeau la fiecare colţ de stradă bătrâni, femei şi copii, despuiaţi şi goi, plângând pe ruinele căminului aprins, truda şi agoniseala lor de o viaţă.

Nici cele mai barbare devastări din timpul năvălirilor n'au putut întrece în cruzimea lor distrugerile pe care le-au semănat în retragere bandele înarmate ale lui Stalin. Jidovimea care găsise aici sub regimul românesc atâta largă ospitalitate, datorită sufletului darnic şi primitor al moldoveanului nostru, ne răsplătea acum bunăvoinţa cu sânge şi potop de flăcări. Nici lacrimile mamelor, nici scâncetul pruncilor nu puteau îmblânzi furia oarbă a acestor fiare, care în pofta lor de distrugere semănau pe întinderi pustiul şi moartea. N'au vrut să înţeleagă nemernicii că de aici, de unde avem înfipte de milenii rădăcinile statorniciei noastre în morminte dace, nici tăriile nezăgăzuite ale cerului nu ne puteau smulge. Numai după trei săptămâni de luptă sfântă cu hoardele cele mai fioroase pe care le-a cunoscut istoria, luptă în care au căzut şi mulţi feciori crescuţi din sucul acestei răzăşii, Soroca, în dimineaţa zilei de 13 Iulie 1941, avea să fie eliberată din ghiarele balaurului

roşu, instaurându-se din nou şi pentru totdeauna, aşa cum o cerea dreptatea istorică, conducerea noastră românească.

Soroca în primii ani după prăpădul bolşevic

În cei doi ani de stăpânire românească, viaţa din toate punctele de vedere a început pe nesimţite să ia alt mers. Instituţiile publice, cu sacrificii grele, au reuşit să se instaleze în localuri bune şi confortabile. Fabricele de bere, săpun şi ulei, morile şi celelalte întreprinderi industriale şi comerciale, restaurându-se au început să funcţioneze normal. Localurile particulare s'au refăcut prin truda localnicilor înapoiaţi din pribegie. Şcolile şi bisericele s'au reparat şi redat cultului, tot prin grija autorităţilor şi gospodarilor care au cunoscut din plin ticăloşenia hoardelor staliniste. Faldurii tricolorului românesc, după furtuna crâncenă ce se abătuse pe aici, flutură iarăşi mândru şi plini de nădejdi pe zidurile grele de amintirile trecutului bătrânei ctitorii Voevodale. Graiul dulce moldovenesc, cântecul tărăgănat al doinei şi dangătul duios şi plin de evlavie al clopotelor de la biserici, într'o armonie sfântă, desmeardă iarăşi zările Sorocei şi sărută cucernic ogoarele cu lutu cărora atâţia din cei mai buni fraţi ai noştri s'au înfrăţit pentru totdeauna, în lupta pe care am dus-o cu barbarii răsăritului, pentru croirea unui alt destin mai vrednic şi mândru de trecutul nostru istoric.

Istoricul celor mai vechi aşezări sorocene

În rândurile de mai înainte, am căutat să înfăţişăm pe scurt, însă exact şi corect, trecutul istoric al bătrânei cetăţi Voevodale de pe Nistru, atât cât ne-au permis izvoarele istorice ce ne-au stat la îndemână. După ce ne-am lămurit asupra paginilor de glorie şi vifor ce închide Soroca, oraşul ce dăinue aici pe Nistru încă din veacul al V-lea înainte de Hristos să încercăm a urmări istoricul celorlalte aşezări, târguri şi sate de pe întinsul plaiului sorocean; în felul acesta, putându-ne convinge de statornicia şi permanenţa noastră pe aceste locuri, înainte de orice alte seminţii sau neamuri, care în inconştienţa lor, pretind drepturi de stăpânire, nevrând să înţeleagă că fiecare palmă din acest sfânt pământ este răscumpărată cu preţul celor mai scumpe jertfe ale moşilor şi strămoşilor noştri.

Nimeni nu poate pretinde şi susţine în acelaş timp, că aşa după cum dăinue oraşul şi cetatea Sorocei pe ţărmul Nistrului, încă cu cinci veacuri înainte de Hristos şi toate celelalte aşezări din ţinutul Sorocei şi-ar trage originile tot din acele timpuri. Totuşi, iarăşi, nimeni nu poate să conteste că, cei mai vechi locuitori ai acestor meleaguri, n'au fost decât Dacii şi Romanii, din a căror plămadă ne-am născut noi, Românii.

Ne o întăreşte această spusă a noastră denumirile vechi de râuri şi dealuri, precum şi lucrurile vechi, armele sau vasele care s-au găsit în pământul acesta, în urma săpăturilor făcute şi care glăsuesc de ajuns de existenţa aici, întâi şi întâi a strămoşilor noştri, după asemănarea identică cu armele şi vasele de care se foloseau ei. Cine dintre soroceni nu cunoaşte, sau chiar dintre acei ce au călătorit prin

aceste ţinuturi, că şi astăzi Dealul din vecinătatea Tătăruşilor Noui, din partea de nord-est a judeţului Soroca, poartă denumirea de „Valul lui Traian". Oare acest nume ni l-a fixat aici Pecenejii, Tătarii, Cazacii, Turcii, Jidanii sau Ruşii ce au frământat şi jefuit ţinutul acesta în lung şi lat, sau este un nume curat românesc, moştenit şi transmis cu credinţă din generaţie în generaţie şi din veac în veac, din vremurile când pe aici au pus stăpânire mai întâi strămoşii noştri Daco-Romani?. Dar săpăturile ce s'au făcut pe aceste locuri şi care au dat la iveală săgeţi vechi de fier identice cu armele de luptă ale strămoşilor noştri, nu ne vorbesc nimic despre stăpânirea noastră aici, înainte de ivirea hoardelor năvălitoare ale răsăritului?. Până şi arborii câmpiilor, care au înfruntat viforul vremii, ne stau mărturie vie asupra trecutului nostru. Cunoaştem legenda Stejarului din Cobâlnea, descris în opera sa „Gospodarul din Orhei" de scriitorul D. Iov, despre care povestesc bătrânii, că sub frunzişul lui s'ar fi odihnit însuşi Vodă Ştefan când s'a întors obosit din fugărirea Tatarilor.

Primele aşezări care s'au găsit aici la data năvălirii puhoaelor din răsărit au fost româneşti şi ele au avut de suferit groaznic din partea acestor sălbătăciuni; dar, nu mai puţin adevărat este că, îndată ce am reuşit să ne organizăm politiceşte ca stat, triburile acestea flămânde au fost îndepărtate, singuri noi românii rămânând să ne gospodărim pe aceste locuri, să ne facem aşezări temeinice şi să le sfinţim prin vrednicia noastră, cum de altfel am sfinţit tot întinsul plaiului cuprins între Nistru, Tisa, Carpaţi, Dunărea şi Marea Neagră. Asupra acestor lucruri vorbesc cronicile şi hărţile, nu numai ale noastre, ci chiar şi cele străine. Domnitorul Roman al Moldovei, după cum spun cronicile poloneze, ajunsese să stăpânească aceste ţinuturi „Dela Muntele cel Mare până la Marea cea Mare".

Ţinutul Sorocei a făcut deci parte Integrantă din trupul Moldovei, din primii ani ai întemeerii acestui principat, după cum se află însemnat şi într'o hartă veche din secolul al XV-lea, chiar de către un istoric strein de neamul nostru, anume Viaceslav Gradeţchi. Cercetând trecutul fiecărui sat din judeţul nostru, vom găsi o sumă de mărturii care susţin originea noastră, din cele mai vechi timpuri pe pământul Basarabiei, provincie ce însăşi după numele ei aminteşte de primii Voevozi descălicători şi întemeetori de ţară, „Basarabii".

Pentru că spaţiul nu ne îngădue a ne ocupa de fiecare în parte şi pentru că scopul broşurei noastre este numai de a trezi interesul şi a face cunoscut lucrurile cele mai de seamă pe care trebue să le cunoască fiecare bun român asupra trecutului istoric al acestui curat ţinut românesc, vom înfăţişa în paginile ce urmează, localităţile mai principale, care poartă închise în istoria lor, urmele trecutului nostru de sbucium şi de biruinţă.

În partea cea mai de nord a Judeţului Soroca, orişice elev de şcoală primară cunoaşte că există aşezat la hotarul dinspre ţinutul Hotinului, târgul Lipniculuі. Aici Domnitorul Vodă Ştefan cel Mare la data de 20 August 1469, a ieşit în calea Tătarilor ce obişnuiau să facă prădăciuni în aceste ţinuturi şi i-a bătut cumplit, luând prizoner şi pe Eminec, fratele lui Mengli Ghirai, vestitul Han Tătărăsc. După

acest fapt, Hanul cerând lui Vodă Ştefan, prin o solie de 100 persoane, să-i elibereze fiul care fusese închis în Cetatea Albă, după o cronică poloneză, Domnitorul dă ordin ca fiul Hanului să fie spintecat în patru, chiar în faţa solilor, pe care apoi îi trage în ţeapă, lăsând numai unul, căruia după ce îi tae nasul şi urechile, îl trimite să spună Hanului, că aşa vor păţi toţi cei ce vor mai îndrăzni să calce pământul sfânt al Moldovei.

Nu departe de târgul Otaci, tot în partea de Nord-Vest a Judeţului, se află satul Sauca, a cărui împrejurimi au servit ca teatru de luptă în anul 1620, între Moldoveni cu Poloneji de o parte, sub conducerea Hatmanului Polon Zolchievschi şi Turcii cu tătarii de altă parte. În această încăerare, un tatar a reuşit să reteze capul lui Zolchievschi şi locul morţii lui s-a însemnat printr'un obelisc în câmpul deschis, obelisc care se poate vedea şi astăzi, fiind unul din cele mai vechi monumente care se mai păstrează în Basarabia, ca mărturie a trecutului nostru furtunos.

Pe platoul de Ia Bujorăuca, în anul 1711, Ţarul Petru cel Mare, înainte de dezastrul de la Stănileşti, s-a întâlnit cu Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovei, cu care în înţelegere, a ales Soroca ca punct al operaţiilor sale militare şi a fixat Statul său major acolo.

Cât priveşte trecutul celor mai de seamă sate răzăşeşti din jurul Sorocei ca: Stoicani, Voloavele, Baxani, Bâdiceni, Niorcani, Pohoarnele şi Ţâra, după mărturiile cronicilor şi documentelor vechi ce se mai păstrează în unele case de răzeşi, e lucru precis, că au fost întemeiate îndată după anul 1475, dată la care Domnitorul Ştefan în urma bătăliei de la Podul Înalt se îndreaptă cu oastea în aceste părţi bântuite de tătari, îi alungă şi reorganizează, apoi Cetatea, aşezând aici pe graniţa Nistrului cete de voinici, aşa numiţii „apărătorii de pe margină" cărora le-a dat ca recompensă pentru serviciile ce aveau să aducă ţării la hotar, ţinuturile întinse din împrejurimile Sorocei. Din aceşti slujitori de margine îşi trag rădăcinile răzeşii din satele sus pomenite, cetăţeni cu situaţie materială frumoasă şi mândri or când de trecutul lor epopeic. Celelalte sate răzâşeşti, din partea de sud-vest a judeţului, sau întemeiat cu timpul din urmaşii arcaşilor lui Ştefan, care au fost împroprietăriţi pe urma faptelor de arme însemnate, săvârşite în desele lupte ce-au purtat cu oştile tătărăşti, căzăceşti şi turceşti. Tot în această situaţie intră şi satele Tătăruşii Vechi, Rusenii, Moşenii, Codrenii, Prepeliţa, Cuhureştii şi Samoileuca, întemeiat după actele vechi de proprietate, de însuşi Domnitorul Ştefan al Moldovei cu mama sa.

Colonizările şi încercările de desnaţionalizare în secolul de robie rusească

În interesul desnaţionalizării populaţiei băştinaşe, ruşii în timpul ocupaţiei lor de la 1812-1918, au căutat să aducă aici locuitori de origină etnică, rusă, sau ruteni, întemeind mici insule în mijlocul mării de români, insule care n'au putut rezista influenţelor populaţiei băştinaşe, găsindu-se astăzi pe cale de dispariţie complectă, deoarece s'au asimilat (amestecat cu toiul elementului românesc), aşa de exemplu: satele Grigorăuca, Poiana Cunicii, Naslavcea, Mihailovca, Elisaveta, Pocrouca, etc. sau sate care au fost colonizate cu ruşi şi ruteni ca: Dubna, Trifăuţi, Oclanda, Cartofleanca, aşezări a căror locuitori astăzi nu se mai deosebesc intru nimic de

băştinaşii români, în ce priveşte graiul, portul, datinile sau credinţa strămoşească. Tot cu gândul diavolesc de înstreinare a elementului românesc de aici şi subjugarea lui intereselor străine, ruşii au căutat să întemeeze pe teritoriul acestui judeţ colonii de evrei oferindu-le anumite avantagii şi încurajându-i în practicarea comerţului.

Aceste colonii au înfăţişat adevăraţi ghimpi sau căpuşe economice cum le spune d-l prof. Gh. A Cuza, vârâţi în inima binecuvântatului de Dumnezeu pământ românesc ghimpi care ştim cât rău ne-au produs în cursul istoriei noastre naţionale şi mai cu seamă în ultimii ani de zbucium şi durere. Cine n'a cunoscut eri târgul Zguriţei, în care forfoteau ca viermii în rană, blestemaţii fii ai lui Izrael, aduşi aici de guvernul rus, ca arendaşi de pământ, pe moşia lui Dionisie Albotă; musafiri ce mai apoi prin îndrăzneala şi furtişagurile la care s'au dedat au devenit proprietari deplini ai acestui târg. În aceeaşi situaţie s'au cuibărit evreii în Vertiugeni-Colonie la anul 1859, ajungând să exploateze toate împrejurimile. La fel în 1832 la Mărculeşti, în 1850 la Pârliţi, în 1853 la Căpreşti şi în 18601a Dumbrăveni, unde la începutul întemeerii coloniei se ocupau cu negoţul de tutun procurat din satele vecine, care îl cultivau pe scară întinsă, pentru ca mai în urmă să înceapă afacerile lor necinstite, din care şi-au făcut averi de milioane. În linii generale, acesta este istoricul aşezărilor mai vechi din ţinutul Sorocei, ce înfăţişează numai o parte modestă din trecutul nostru zbuciumat, trecut din care putem oricând desprinde dreptul nostru de stăpânire asupra acestor locuri sfinţite la tot pasul de sânge românesc.

Războiul Mondial şi unirea Sorocei ca şi a întregii Basarabii cu Patria mamă „România"

Pentru a ne lămuri şi asupra ultimelor evenimente istorice petrecute îndată după războiul de reîntregire de la 1916-1918 şi până la invazia din 1940, vom expune în câteva rânduri stările de lucruri în care ne găseam în preajma revoluţiei bolşevice din, 1917 -1918 şi împrejurările în care Soroca, la 27 Martie 1918, votează alături de toate judeţele din Basarabia, Unirea la Patria Mamă, trecând apoi în revistă realizările regimului românesc în cei 25 ani de linişte, până în vara invaziei bolşevice din 28 Iunie 1940, încheind cu câteva date din nelegiuirile săvârşite de bolşevici în timpul invaziei de acum doi ani şi descriind câteva scene din războiul sfânt purtat pe trupul trudit al acestei provincii.

Când în toamna lui 1917 revoluţionarii comunişti răsturnă ţarismul şi întronă domnia lor atotdistrugătoare, elementele streine de fiinţa neamului nostru, în special jidanii au început propaganda lor diavolească cu scopul de a determina şi populaţia acestei provincii să recunoască regimul lui Troţchi şi Lenin. Basarabenii se aflau în schimb treji pe linia poruncilor de viaţă ale neamului lor românesc. Nimic nu i-a putut opri, în pornirea lor nestăpânită de a hotărâ unirea cu Patria Mamă România. Consiliul Judeţean al Zemstvei din Soroca (Sfatul Judeţean de atunci) în frunte cu naţionalistul Vasile Gh. Sacară, V. Gh. Bârcă, Neculai M. Şol-

tuz, D. I. Meleghi, reprezentantul proprietarilor, Grosu, Ganea, Groapă şi Colonelul Gaicu, ales în Decembrie 1917 şi constituit la 13 Martie 1918, a hotărât asemeni celorlalte Judeţe din Basarabia, unirea cu „România“

La această zi istorică, sfatul de mai sus, după ce a discutat grozăveniile ce poate aduna asupra acestei provincii revoluţia Rusiei comuniste, într'un entuziasm unanim, votează moţiunea (propunerea făcută în adunare) de unire a Basarabiei cu Patria Mamă „România“. Sorocenii care îndurase vreme de un veac şi mai bine împilările asprului călcâi muscălesc, trăiau atunci cele mai sfinte clipe din istoria lor naţională. Aleşii lor cu sufletul de adevăraţi patrioţi hotărau alipirea ogoarelor strămoşeşti la trupul ţării, de care peste douăzeci de secole au fost nedespărţite în baza principiului de libertate a fiecărei naţiuni şi dreptului de auto-determinare, adică de a hotărî fiecare popor de soarta sa. Moţiunea a fost citită de naţionalistul Vasile Sacară şi înaintată apoi Sfatului Ţării din Chişinău, care potrivit dorinţei tuturor basarabenilor, a fost încununată cu actul măreţ al Unirei, din 27 Martie 1918.

De la această dată, Basarabia avea să devină iarăşi provincie liberă românească şi populaţia ei să se bucure de toate drepturile pe care i le garanta trecutul de luptă şi suferinţă comună cu fraţii de dincolo de Prut. Însă, pentru că frământările şi blestemăţiile bolşevice erau încă în toiu în preajma Nistrului, pe pământul Sorocei, a trebuit să se aducă noui jertfe. În iarna lui 1919, Generalul erou Stan Poetaş trimis aici ca strajă în vecinătatea lumii ce urmărea detronarea lui Dumnezeu din cer. încercând să sfarme bandele comuniste ce trecuseră Nistru pe la Otaci şi voiau să răspândească dincoace credinţa lor diavolească, a căzut ca un martir, răpus de gloanţele bolşevicilor lui Lenin, în apropiere de Călărăşăuca, pe drumul spre Otaci.

El a fost primul erou pe care l-a dat neamul acesta în lupta cu blestemaţii închinători ai Antichristului. Populaţia Sorocei, în semn de cinstire a memoriei lui, i-a ridicat la 17 Iulie 1919 un monument de toată frumuseţea la mormântul din dealul Sorocei şi altul mai impunător, în anul 1921, în piaţa din centrul oraşului, restaurat îndată după invazie, pentru ca să glăsuiască veacurilor de dârzenia cu care am reacţionat noi, românii, la cea dintâi svârcolire bolşevică în răsăritul sălbatic.

Pe pământul Basarabiei a urmat după aceasta anii de linişte şi propăşire, în care fiecare cetăţean, stăpân pe bucata lui de pământ, liber să vorbească în limba strămoşilor şi să se închine Dumnezeului părinţilor lui, a trăit în tihna vetrelor pe care le desrobise cu preţul atâtor suferinţi. Lanţul durerilor şi sacrificiilor noastre nu s'a întrerupt aici. Destinul nostru istoric a făcut să cunoaştem pe pământul suferinţelor basarabene vreme de un an şi grozăveniile neleguiţilor comunişti care au încercat în anul de tristă amintire 1940, să-şi răspândească crezurile lor satanice şi asupra acestor plaiuri.

Capitolul II

Descrierea Geografică a judeţului Soroca

a) **Hotare şi vecinătăţi.** Judeţul nostru Soroca poartă numele după oraşul de reşedinţă „Soroca," aşezat pe ţărmul drept al Nistrului, la 48° şi 36^0 latitudine şi 2° longitudine, după meridianul din Pulcov. El se numără printre cele mai întinse judeţe din Basarabia şi chiar din ţara întreagă. Are o suprafaţă de 4331 km^2. Vecinătăţile judeţului Soroca sunt următoarele: în partea de Nord-Est are ca hotar fluviul Nistru, care îl desparte de provincia românească Transnistria, proaspăt desrobită din ghiarele Rusiei Sovietice. În partea de Nord-Vest o linie convenţională care porneşte din nordul satului Vascăuţi şi merge spre Sud-Vest până mai jos de Rediu-Mare, despărţindu-l de judeţul Hotin.

În partea de Apus are ca hotar tot o linie convenţională, ce duce din partea de Apus a satului Rediu-Mare, coteşte prin dreptul târgului Briceva, merge spre Sud spre Grinăuţi, apucă spre Răsărit pe lângă Cubolta, Gura Căinări şi coboară până în partea de Miază-Zi a satului Elisavetovca, despărţindu-l de judeţul Bălţi. De aici începe hotarul de Miază-Zi, tot o linie convenţională, ce duce spre Răsărit, până în partea de Sud a satului Socola, pe Nistru, despărţindu-l de judeţul Orhei. Pământul judeţului Soroca face parte din podişul de Nord al Moldovei, fiind brăzdat de o serie de dealuri cu direcţia Nord-Sud, după cursul apelor care-l încinge.

Pentru a ne lămuri mai bine asupra cursului apelor şi formelor de relief ce le prezintă judeţul nostru, e bine să cunoaştem structura lui, adică felurile de pământ din care este alcătuit. Pe întindere, ţinutul nostru al Sorocei, făcând parte după constatările geografilor din felia de răsărit a regiunei subcarpatice, va avea subsolul alcătuit din piatră granitică de a lungul ţărmului Nistrului, restul piatră de diferite soiuri, iar solul mai mult din argilă, leos şi humus sau cernoziom (pământ gras), ceea ce vom vedea că asigură şi rodnicia mare a plantelor de orice soiu, în această regiune.

b. **Relief şi Ape.** Pentru ca fiecare român crescut din brazda acestui judeţ, să cunoască cel puţin o parte din denumirea formelor de relief de aici, vom expune în rândurile de mai jos, orientate după punctele cardinale, câteva nume de dealuri, piscuri, câmpii, văi, râuri, lacuri şi iazuri mai principale. Se va consulta, pentru o mai perfectă cunoaştere şi harta cu relieful Sorocei.

Văi mai adânci cu râpe prăpăstioase, ca şi dealuri cu piscuri mai înalte se găsesc mai cu seamă în partea de Nord-Vest a judeţului. Vrednic de reţinut este că dealurile ca şi văile poartă denumirile, în cele mai dese cazuri, după aşezările din vecinătate. Colindând partea de răsărit a judeţului Soroca, vom întâlni următoarele dealuri; Baxani, Corobceni, Uruitoarea, Podgoarea (lângă Holoşniţa), Movila (lângă Rudi)» Rediac, La Cruce (în vecinătatea Şolcaniloi) Stânca şî Hârbova (lângă Naslavcea), Holmul Mare şi Holmul mic (lângă Vasilcău) Făgădău, Bursuc. Ciocârlan (lângă Pohoarna), Vadul lui Raşcu şi dealul La Mănăstire (lângă Zaluceni). Lacurile şi iazurile cele mai de seamă sunt: „De la Grădină" (lângă Şeptelici, „Vâlcele" (lângă Şolcani), „Holoşniţa" şi „La Şetreni" (lângă Văscăuţi).

În partea de Nord, în cuprinsul Sorocei vom găsi dealurile; „Drăguţa“, Dealul Arioneştilor cu piscul lui „Arion“ şi valea Arioneşti. Dealul „Oborcea“ (lângă Braicău,), dealul lui „Adam“, dealul „Ponoare“ şi „Cubolta“ lângă Climăutii de sus, „Bursuc“ lângă Lipnic cu iazul satului „În Vale“. În partea de Apus lângă Donduşani întâlnim dealul „Mazur“ şi „Andreeşeni“; lângă Drochia dealul Goleni, apoi dealul „Momâia“, „Fetei“ şi „Popei“, în vecinătatea Gurei-Camenca. Lacuri şi iazuri mai principale găsim: lângă Ghizdita lacul lui „Tiutiuniuc“, „Ghizdita“ şi „Putineşti“. În partea de Miază zi a ţinutului Sorocei se află dealul „Bălăbăneşti" lângă Fioreşti; dealul „Lung“ (lângă Copăceni), „Via Cucoanei“, aproape de Cotiugenii-Mari; Dealul lui „Isop", „Plăcinta“ şi dealul „Crucei” (lângă Gura Căinări); apoi, dealul „Movila Muscalului“, „Borţoasa“, Valea „Crucei“ şi „La Cruce“ cu Valea „Rece“ în vecinătăţile Cobâlnei. Iazuri întâlnim aici: „Feteşti“ lângă Drăgăneşti şi „Copăceni“ lingă satul cu acelaş nume.

În regiunea de mijloc a judeţului, călătorul va întâlni următoarele dealuri: „Rateş“ şi „Hârtop“ lângă Grigorăuca, „Dealul Mare“ lângă Măcăreuca, „Zguriţa“ „Hârtopul Ciuntului“ lângă Mândâc, „Dealul Creţului“ lângă Răduleni, „Varniţa“ şi „Burduhoasa“ în vecinătatea Parcanilor, „Bolatei“ lângă Pârliţi, „Movila lui Busuioc“- lângă Chetrosu. Văile mai principale sunt: „Căinării” şi „Valea Caldarea“ lângă Măcăreuca. Iazuri şi lacuri mai însemnate găsim: „Răutul“, „Iazul Satului“ lângă Mândâc, „Căinării Vechi“. „Flămânda“ şi „Şurele“, în vecinătatea satului Şuri. Podişuri sau platouri mai cunoscute sunt: „Platoul Dubna“ cu 325 m. înălţime deasupra Mării Negre şi „Voloave“ la 332 m. înălţime deasupra Mării Negre. Câmpii înguste se întind dea lungul fluviului Nistru, în partea de Răsărit şi dea lungul râului Răut, în parte de Sud-Vest. Râurile şi pâraele mai principale care străbat judeţul nostru de la Nord la Sud, sunt: Fluviul Nistrul în partea de Răsărit, care adună o sumă de pârae ce seacă de cele mai multe ori în cursul verii, fiind provenite din topitul zăpezilor, apa ploilor sau ruperea iazurilor. Reamintim pârâul Racovăţ, Zastânca şi Voloviţa ce au scurgerea în Nistru, chiar în vecinătatea oraşului Soroca. În partea de Apus a judeţului vom întâlni râul Răut, care adună apele pâraelor Cubolta, Căinări şi Camenca, vărsându-se apoi în Nistru pe teritoriul judeţului Orhei, în dreptul oraşului Dubăsari Transnistria.

Cercetând îndeaproape toate aceste denumiri de văi, dealuri, râuri, iazuri, sau lacuri vom constata ca şi la celelalte denumiri de aşezări, că sunt de origină curat românească, constituind dovada cea mai hotărâtoare că noi am fost primii locuitori ai acestor ţinuturi, pe care le-am botezat în limba moşilor şi strămoşilor noştri, din prima zi a statornicirei noastre aici.

c. Clima: Temperatura, vântul şi ploile. După ce ne-am făcut o idee asupra configuraţiei (înfăţişării) terenului judeţului Soroca, e necesar credem, să ne lămurim şi asupra factorilor climaterici din regiune; temperatura, vânturile şi ploile, pentru ca după toate acestea, să stabilim care sunt bogăţiile solului şi subsolului judeţului. Temperatura pe întreg cuprinsul judeţului Soroca, faţă de restul ţării, datorită aşezării puţin mai la Nord şi în vecinătatea apropiată a podişului Podoliei, înregistrează atât în cursul verii cât şi al iernii, o simţitoare variaţie (schimbare).

Căldurile de vară ce ajung de multe ori în regiunea Bărăganului până la + 30 - 35°, în ţinutul Sorocei totdeauna au fost mai scăzute cu 4—5^0.

Frigurile iernei se resimt însă aici mai din plin, datorită lipsei de oprelişte a curenţilor reci şi vânturilor aspre ce suflă din răsărit, iernele cele mai dulci au înregistrat aici o temperatură de —20—25^0, pe când temperatura cea mai scăzută a fost de multe ori de —35 – 40^0, lucrul mai rar pe Bărăgan, Burnas sau câmpia Transilvaniei. Vânturile cele mai reci suflă aici în lunile Ianuarie şi Februarie însoţite de viscole puternice dinspre Podolia.

Clima rece a iernilor Sorocene face de multe ori să degere viile, livezile şi chiar semănăturile de toamnă, care în parte, sunt favorizate de straturile de zăpadă ce cade mai bogată în această regiune, faţă de altele de pe cuprinsul României. Furtunile ce bântue în vară regiunile din sudul Moldovei şi ale Munteniei sunt mai slabe prin aceste părţi. Vânturile secetoase suflă şi ele mai rar. Ploile cad în ambondenţă în lunile Aprilie şi Mai, ca şi Septembrie şi Octombrie. împiedicând de multe ori în primăvară, lucrările agricole, iar în toamnă, strânsul recoltelor, fără a mai vorbi de neajunsul pe care îl provoacă în circulaţie, prin desfundarea căilor de comunicaţie, care nefiind suficient pietruite, devin cu totul impracticabile. Comunicaţia de la sat la sat cu vehicule mecanice (automobilele, camioanele) datorită pământului clisos, în sezonul de ploi, devine aproape imposibilă.

Tot datorită ploilor cât şi întocmirei terenului, în regiunea de Sud-Est a judeţului, se produc mai în fiecare primăvară deplasări de teren, care pun de multe ori în primejdie viaţa cetăţenilor acelor locuri. Astfel de deplasări ce au provocat stricăciuni serioase la zeci şi sute de locuinţe s'au produs în primăvara anului 1942, în satele Jabca, Sănătăuca Vanţina, Hristici, Coşerniţa, Zastânca şi în partea de Miază-zi a oraşului Soroca. Ca o măsură de prevenire a acestor dezastre se recomandă împădurirea tuturor acestor locuri; numai arborii fiind în stare, prin rădăcinile lor, să împiedice mişcările de teren.

Bogăţii.

Sol şi subsol. Soroca se numără printre cele măi bogate ţinuturi din provincia Basarabiei. Prin constituţia lui, pământul Sorocei conţine pietre de diferite soiuri; granit, piatră de construcţie, piatră de var, nisip, etc. Carierele de piatră de var mai însemnate ce aprovizionează aproape tot nordul Basarabiei, sunt: Jabca, Otaci, Iarova, Volcineţ, Vorâncău şi Soroca deal. Granitul roş de calitate superioară se găseşte la Cosăuţi, punct însemnat de graniţă spre Transnistria. Din granitul Cosăuţilor s'au ridicat în ultimul timp cele mai însemnate edificii şi monumente din Basarabia.

Solul sau stratul de la suprafaţa pământului, pe tot cuprinsul judeţului nostru, fiind alcătuit în cea mai bună parte din cernoziom sau pământ negru, este de o rodnicie care întrece cele mai productive regiuni din ţară. Nici Bărăganul nu dă procentul de produse agricole la hectar, pe care îl dă ţinutul nostru al Sorocei. Au fost ani când recolta de grâu a înregistrat cantitatea de 3600 kgr. la hectar, iar la porumb şi mai mult. Aceeaşi recoltă ambondentă, ca şi la cereale, se înregistrează

şi la celelalte plante, legume sau zarzavaturi. Într'un capitol următor ne vom ocupa aparte de viaţa agricolă, considerând că izvorul principal de avuţie şi ocupaţia de predilecţie a sorocenilor este agricultura. Pe lângă terenurile de cultură, Soroca mai deţine şi suprafeţe întinse de păduri cu arbori de diferite esenţe: stejari, frasini, carpeni, ulmi, arţari, salcâmi, sălcii, etc.

Apoi o bogăţie însemnată care susţine şi creşterea vitelor, sunt păşunele naturale. Sute şi mii de hectare de islaz se pot întâlni din nord de la Lipnic, până în sud la Vadu-Raşcu. Despre toate acestea ne vom ocupa tot în capitolul viaţa agricolă.

Căile de comunicaţie

Deşi alcătuirea pământului de aici a cerut pietruirea drumurilor sau şoselelor sorocene înaintea multora din restul ţării, regimurile vitrege străine pe care le-a cunoscut ţinutul nostru, au împiedicat îndeplinirea acestui lucru până acum. Abia în ultimul timp, mulţumită conducerii înţelepte de care ne-am învrednicit, s'au luat măsuri serioase, pentru ca toate aşezările mai importante din judeţ să fie legate între ele prin şosele bine pietruite şi prevăzute cu şanţuri de scurgeri. Cât priveşte reţeaua căilor ferate este destul de restrânsă în acest judeţ. Însăşi capitala judeţului, bătrânul târg al pârcălabilor lui Ştefan Voevod, se găseşte izolată din acest punct de vedere. Două linii ferate străbat ţinutul nostru în partea de Nord-Vest şi Sud-Est. Primul drum de fier vine de la Bălţi merge spre Apus-Miază-Noapte la târgul Lipnic, fostă Ocniţa, şi de aici se împarte în două; o parte duce spre Apus în judeţul Hotin şi alta merge spre Răsărit la Otaci pe Nistru, unde face legătura cu oraşul Movilău - Transnistria. Al doilea drum de fier vine tot de la Bălţi, trece prin târgul Floreşti, în partea de Miază-zi-Răsărit a judeţului şi se duce la Rezina—Orhei, pe Nistru.

De foarte mare însemnătate ar fi o cale ferată care să facă legătura oraşului Soroca, punct însemnat pe Nistru, cu nordul şi sudul judeţului. Şoselele sau şleahurile mai principale din judeţ sunt următoarele; a) Şleahul care merge de la Soroca spre Miază-zi-Răsărit la târgul Floreşti; b) Şleahul care duce de la Soroca pe valea Răutului, prin Căpreşti la Orhei; c) Şleahul care face legătura cu Bălţii prin Izvoare; d) Şleahul care pleacă spre Apus-Miază-Noapte la Gara Drochia prin târgul Zguriţa şi satul Chetrosu; e) Şleahul care merge spre Miază-Noapte prin Rubleniţa la Otaci; f) Şleahul care trece prin Bujorăuca la Cosăuţi şi face legătura cu Iampolul—Transnistria. Dintre acestea toate primele două şosele sunt pietruite şi în bună stare de funcţionare, restul mai mult impracticabile, sunt pe cale de refacere.

Alt mijloc de transport, pe apă sau prin aer, nu există. Dacă ţinem seama însă de aşezarea oraşului Soroca pe apa Nistrului, care de la vărsare şi până mai sus spre Otaci, într'un trecut a fost navigabilă, ar fi recomandabil pentru ca această comunicaţie să fie reluată, considerând că lucrul acesta n'ar cere aşa de multă cheltuială şi s'ar servi unul din principalele izvoare de avuţie, comerţul, sau schimbul de produse a Celui mai bogat judeţ din nordul Basarabiei. Celelalte sate sau târguri din restul judeţului sunt legate între ele prin drumuri primitive, fără piatră, sau

şanţuri de scurgere. Conducerea judeţului şi-a fixat printre primele puncte de program construirea unei cât mai întinse reţele de căi de comunicaţie, care să scoată din izolare satele mai principale din judeţ ce prin disponibilităţile lor economice promit să devină centre însemnate de comerţ.

Capitolul III

Viaţa economică

a. Agricultura. Cea mai de seamă bogăţie a judeţului nostru este agricultura. Forma de relief pe care o prezintă ţinutul Sorocei, natura solului sau felul cum e întocmit stratul de pământ de la suprafaţă ca şi condiţiunile atmosferice din regiune, crează împrejurări prielnice acestei avuţii. Rămâne numai ca locuitorii, prin munca lor pricepută, îndemânatică şi stăruitoare, să pună în valoare ceea ce Dumnezeu ne-a dat dea gata. Din piatră seacă poţi scoate bogăţii, spune proverbul nostru bătrânesc, dar când ne gândim ce daruri însemnate oferă acest ţinut! Din cele mai îndepărtate vremuri, strămoşii noştri n'au avut altă ocupaţie pe aceste locuri decât munca pământului.

Astăzi, noi înmulţindu-ne, trebuie să stăruim ca să născocim mijloace cât mai potrivite, spre a pune în valoare toate bunurile pe care ni le-a pus la îndemână natura. Pentru ca să vedem în ce măsură locuitorii judeţului Soroca au înţeles această poruncă de viaţă, vom înşira în rândurile ce urmează, suprafeţele de teren însemânţate din cuprinsul întregului judeţ, după felul culturilor şi vom arăta localităţile mai însemnate, unde datorită unor condiţiuni naturale mai bune, anumite plante se desvoltă mai favorabil.

După datele ce deţinem de la Camera Agricolă Soroca, judeţul nostru dispune de 311.156 ha. teren arabil, 4 796 ha. fâneţe naturale, 24 892 ha. păşuni, 2 752 ha. livezi, 3.872 ha. vii, 18.458 ha. păduri şi 9.363 ha. teren neproductiv (râpi, cariere, teren inundabil, etc.). Potrivit planului de cultură întocmit pe anul 1942/1943 de Serviciul Agricol Judeţean, s'au însămânţat următoarele suprafeţe: 145.787 ha. cu cereale de primăvară, 14 290 ha. cu plante leguminoase; fasole, mazăre, linte, etc., 29 916 ha. cu plante oleaginoase; floarea soarelui, soia, răpită, etc. 1.667 ha. diferite zarzavaturi, 14 929 ha. plante rădăcinoase, 6714 ha. plante textile; in şi cânepă, 4162 ha. plante de nutreţ; sorg, borceag, lucernă, trifoi şi 1133 ha. cu tutun şi alte plante, în curs de experimentare, cum este coc-sacâzul din care se scoate cauciucul.

Pentru ca lucrările agricole să se facă în cât mai bune condiţiuni, Camera Agricolă a judeţului Soroca a stăruit să se înfiinţeze în satele noastre, după sistemul din Bucovina şi modelul Statelor Agricole mai înaintate, obştii agricole. S-a reuşit astfel să se înfiinţeze obştii agricole în satele: Tătăruşi, Prajila, Cotiugenii-Mari, precum şi Parcani, Vădeni, Stoicani şi Hristici. În judeţ mai funcţionează şi 19 obştii de exploatare pe terenurile Statului, lucrate în dijmă dirijată. Pentru executarea lucrărilor agricole în judeţ s'a constatat că există, după statistica făcută, un număr de 823 batoze de treer, 320 secerătoare. 1144 vânturătoare, 270 trioare, 977 semănători, 77 tractoare, etc.

O bogăţie de seamă a ţinutului nostru sunt livezile de pomi fructiferi şi podgoriile, care se găsesc pe suprafeţe mai întinse în satele: Căpreşti, Cotiugenii-Mari, Cuhuresti, Răduleni, Vadu-Raşcu, Briceni, Climăuţi, Grinăuti, Ţaul, G-ral Poetaş Iarova şi în oraşul Soroca. În ultimul timp s'au înfiinţat livezi comunale la Târnova, Floreşti, Mărculeşti, Lipnic, Hristici, Ciripcău şi Soroca. Altă bogăţie a Sorocei o constitue cultura zarzavaturilor, răspândite mai mult în regiunile de şes şi în vecinătatea apelor, spre a se putea face cu uşurinţă irigaţii. Avem astfel de grădini frumos organizate în satele: Visoca, Otaci, Moara-Nouă, Vârtejeni, Zguriţa, Mândâc, Chetrosu, Izvoarele, Căinarii-Vechi, Trifăneşti, Dominteni şi Frasin. În comuna Zguriţa există o grădină în suprafaţă de 10 ha. pentru aprovizionarea Economatului Funcţionarilor Publici. Alături de avuţiile enumerate, reamintim pădurile, care se găsesc răspândite mai cu seamă în partea de răsărit a judeţului, dea lungul ţărmului Nistrului.

De la Lipnic până la Vadu-Raşcu, zeci de mii de hectare de arbori, de diferite soiuri, fac frumuseţea locurilor, dau lemnul de foc şi de construcţie şi întreţin condiţiunile atmosferice prielnice culturii plantelor prin regularea mersului ploilor. O bogăţie a cărei rost abia în ultimul timp l-am înţeles, îl reprezintă pe plaiurile mănoase ale Sorocei, plantele medicinale. Fără ca să trudim la cultivarea lor, ele ne stau la dispoziţie pe toate câmpiile şi prin toate pădurile: Romaniţa, Coada şoricelului, Pătlagina, Mătrăguna, Menta, Lumânărica, Pojarniţa, Corovatia, Valeriana, etc. aşteaptă numai să se întindă asupra lor mâna gingaşă a copilului de şcoală spre a le culege floarea, frunza sau rădăcina, pentru ca din sucul lor să se fabrice medicamentele, care să vindece rănile suferinzilor, în număr aşa de mare pe urma măcelului prin care trecem.

Alături de bogăţiile vegetale stau bogăţiile animale. Păşunele aşa de bogate ale regiunei noastre constitue sprijinul important în această direcţie. Conducerea judeţului, în urma distrugerilor pe care le-au făcut bolşevicii ce ne-au omorât turme întregi de oi şi cirezi de vite, datorită îngrijirei proaste şi tratamentului nemilos la care le-au supus, pune astăzi toate sforţările spre a înmulţi şi îmbunătăţi rasele vitelor ce făceau renumele acestui judeţ. Pe lângă Ocoalele şi Centrele Agricole din judeţ, s'au procurat tauri de rasă, armăsari, berbeci şi vieri, care să ajute la îmbunătăţirea raselor respective. Acelaşi lucru s'a făcut şi cu păsările de curte. Vânatul de asemeni e un izvor de avuţie al Sorocei. Pădurile din acest ţinut adăpostesc un număr însemnat de vulpi, iepuri, lupi, viezuri, capre sălbatice şi chiar porci mistreţi. Statul a căutat să reglementeze însă vânatul lor, în vederea păstrării speciilor.

b. **Sericicultura.** Culturii viermilor de mătase care în trecut era desconsiderată, a început să i se dea o însemnătate mai mare. S'a distribuit în cursul anului acesta, (1942—1943) prin Camera Agricolă, o cantitate de 1120 gr. sămânţă de viermi de mătase adusă din Italia, de Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, la 42 şcoli primare şi 120 particulari şi alte instituţii. Crescătorii model cu paturi vieneze se găsesc la următoarele şcoli: Şcoala Agricolă Grinăuţi, Şcoala primară Năduşită,

Vasilcău, Nr. 1 fete Soroca, Ciripcău, Dumbrăveni, Parcani, Gura-Camenca, Floreşti, Nr. 1 Otaci, Şcoala de gospodărie Cotiugenii-Mari, Centrul agricol Briceni şi Visoca. Pentru susţinerea acestei culturi, se recomandă plantarea de cât mai mulţi duzi în regiunile respective.

c. **Apicultura.** Albinăritul a fost o ocupaţie de seamă a strămoşilor noştri. Istoricul grec Herodot povesteşte pe vremea strămoşilor noştri, că nu puteai trece prin aceste locuri, de mulţimea roiurilor de albine. În vremurile din urmă, ocupaţia aceasta a început să fie neglijată. Astăzi, conducerea caută s'o încurajeze pe toate căile. După statistica făcută, în judeţul nostru se găsesc un număr de 8.533 stupi sistematici şi 2276 stupi primitivi. Anul acesta Camera Agricolă a distribuit 568 kgr. zahăr rafinat pentru întreţinerea stupilor slabi. Plaiurile Sorocei îmbrăcate cu tot soiul de plante, ierburi şi arbori, oferă condiţiuni neîntrecute pentru răspândirea acestei culturi.

d) Piscicultura. Nistrul şi toate lacurile şi iazurile din judeţ sunt adevărate rezervorii din care se scoate produsul cel mai căutat pentru hrana locuitorilor, peştele. Cega, crapul, somnul, linul, carasul, păstruga, ştiuci, sunt speciile cele mai răspândite de peşti în apele judeţului nostru. În afară de iazurile de care dispun Sfintele Mănăstiri, cultura peştilor nu se prea bucură de aşa mare atenţie. Nădăjduim că atât autorităţile de resort, cât şi cetăţenii, vor pune mai multă grijă pe viitor pentru încurajarea şi a acestei ramuri de bogăţii. Ocupaţia care a început în ultima vreme să se bucure de o atenţie deosebită în judeţ este creşterea iepurilor de „Angora". Pentru că părul lor s'a constatat că poate să înlocuiască cea mai superioară şi mai trainică lână, prin diversele întrebuinţări ce i se dă, ca: împletituri de flanele, căciuli pentru copii, capişoane pentru femei, fulare, mănuşi, etc., se impune ca autorităţile în drept să susţină această cultură pe o scară cât mai întinsă, ea aducând prin cheltueli mici, foloase destul de importante.

e. **Bogăţiile subsolului.** După ce am înregistrat în linii generale care sunt avuţiile solului sorocean, să cercetăm acum ce bogăţii conţine subsolul. În afară de carierele de nisip ce se găsesc pe mai toate cursurile râurilor şi pe ţărmurile lacurilor şi iazurilor din judeţ, în localităţile Jabca, Otaci, Volcineţ, Iarova şi Vorâncău găsim cariere bogate de piatră de var care satisfac nevoile întregii populaţi din judeţ. La Cosăuţi pe Nistru se găseşte una din cele mai însemnate cariere de piatră de construcţie din ţară. Granitul roşu de aici este în ultimul timp întrebuinţat la reconstrucţia edificiilor din Basarabia ce au suferit stricăciuni pe urma prăpădului bolşevic. După constatările unor cetăţeni. în apa izvoarelor din apropiere de satul Şeptelici, după limpezire se observă că se depun anumite sedimente, ceea ce ar da a înţelege că în sânul pământului de acolo ar există anumite soiuri de cărbune. Dacă sondagiile n'ar reclama cheltueli prea mari, ar fi bine să se facă cercetări serioase în acest sens. Acestea ar fi în linii sumare, bogăţiile mai principale pe care le deţine judeţul nostru Soroca.

Aparatul de conducere al agriculturii pe judeţ

De agricultura judeţului nostru Soroca se îngrijeşte Camera Agricolă, care are în fruntea ei un director. Pe lângă fiecare Pretură; din judeţ Soroca, Floreşti, Drochia şi Lipnic, funcţionează câte un Ocol agricol condus de câte un inginer agronom, ajutat în funcţiunea lui de un şef de cultură, în calitate de secretar al Ocolului. Camera Agricolă mai are în judeţ şi patru centre agricole în comunele: Visoca, Vărtejeni, Briceni şi Salcea, conduse de absolvenţi ai şcolilor de agricultură. La comune activează un număr de 68 agenţi agricoli şi 282 paznici câmpeni, plătiţi de Camera Agricolă, din sumele vărsate de comuni.

În ultimul timp pentru sezonul agricol, sau detaşat de la catedre şi câte un învăţător ce a urmat cursuri speciale de agronomie, ca îndrumători agricoli. Toţi aceşti funcţionari pregătiţi serios în direcţia agricolă, coordonează şi îndrumează munca pe care cetăţeanul o depune clipă de clipă pe ogorul din care-şi scoate pâinea cea de toate zilele.

Industria, comerţul şi meseriile

a. **Industria.** Industria sau prefacerea materialelor brute în articole folositoare, într'o regiune, este hotărâtă de soiul produselor ei. În judeţul nostru Soroca, produsele mai principale fiind cele agricole, înseamnă că, pe primul plan, va fi pusă problema industrializării produselor agricole. În adevăr, cercetând întreprinderile industriale de pe raza acestui ţinut. vom constata că în prima linie stau morile şi fabricile de ulei. Se găsesc răspândite în diferite sate şi târguri ale judeţului nostru Soroca un număr de 31 mori cu valţuri, 102 mori cu pietre şi 15 mori de apă. Mai toate acestea aşezate pe ţărmul Nistrului, la care se adaogă un număr de mori de vânt specifice întregei regiuni basarabene. Morile acestea de vânt prin pitorescul ce-l poartă, au inspirat în scrierile lor pe o serie de scriitori basarabeni, dintre care reamintim pe D-trie Iov şi Nicolae V. Coban.

Cultura pe scară întinsă a plantelor uleaginoase, în special floarea soarelui şi hăldanul, a făcut să se găsească mai în fiecare comună din judeţul nostru câte o presă sau teasc ţărănesc pentru fabricatul uleiului. Găsim astfel un număr de 122 teascuri ţărăneşti de ulei şi 27 prese de ulei, d-ntre care numai fabrica şi rafinăria de ulei din Tg. Otaci produce un sfert din toată producţia de ulei a Basarabiei. În oraşul Soroca se află o fabrică de bere cu o producţie superioară de 90 000 kgr. anual. În comuna Mândâc este instalată o fabrică de arpacaş. În restul judeţului se mai găsesc două fabrici de mezeluri, 3 scărmănători de lână, o fabrică de unt şl caşcaval, 3 fabrici de apă gazoasă, 12 fabrici de săpun şi o tipografie. Centrele cele mai importante industriale din judeţ sunt: Otaci, Lipnic, Donduşani, Târnova, Zguriţa, Floreşti, Cotiugenii-Mari, Drochia şi Cuhureşti. Războiul şi sălbătăcia bolşevică au produs mari stricăciuni industriei din această regiune, care înainte de invazie, începuse să ia o desvoltare apreciabilă.

Alături de industriile mai sus menţionate, industria casnică se bucură de o deosebită atenţie. Gospodinele din satele noastre sorocene ţesă cele mai splendide covoare basarabene; ţesături care au inspirat pana măiastră a scriitorului D. Iov, în opera sa impunătoare „Covor basarabean“:

Ce mâni trudite de ţarancă
Ţi-au înflorit urzeala trandafirii
Şi te-au ţesut, ca să te calce mirii
Cum o strigau? Marie? Ancă?

Pe câmpul tău bogat, cum e un lan
Privirea mea citeşte ca-n scrisoare,
Gândindu-mă la biata ţesătoare,
Frumosule covor basarabean.

Eu parcă văd o frunte cum asudă
Şi-obrajii aburiţi, ca nişte pâni!
Aş vrea ca să sărut acele mâni
Ce te-au nflorit cu dragoste şi trudă.

Au plâns deasupra ta tristeţi de moină
Şi inima şi-a destrămat-o n fire;
Chenarul drag ţi l-a ţesut din doină
Şi florile din cântec de iubire.

În clitul, sub icoane, ce-adun anii
Din truda degetelor de mărgean?
Căci zestre-ai fost şi te-au furat duşmanii
Frumosule covor basarabean.

Barbarii răsăritului, în anul invaziei, au rămas trăzniţi de frumuseţea acestor opere de adevărată artă şi în entuziasmul lor sălbatec, le-au ridicat cu nemiluita, trecându-le dincolo de Nistru şi Bug, în inima împărăţiei lor roşii. Şi astăzi sufletele femeilor şi fetelor sorocene tânjesc după aceste măiestre ţesături, care făceau podoaba caselor lor ţărăneşti. Cu toate greutăţile întâmpinate de stările de război, ţesăturile la stateve şi război, continuă să se practice mai mult ca în alte regiuni ale Basarabiei. Acelaş gust şi îndemânare îl pun sorocencele şi în diferitele împletituri casnice de lână şi păr de Angora, ce au mare căutare, în special în centrele de dincolo de Prut. În satele aşezate pe malul apelor din acest judeţ, unde se găseşte suficientă mlajă şi papură, industria împletiturilor, cu un deosebit gust artistic, a diferitelor articole de mobilă, a luat iarăşi avânt în ultima vreme. Atelierele de pe lângă şcolile primare sprijină şi încurajează mult aceste îndeletniciri.

b. **Comerţul.** Negoţul sau comerţul s-a practicat pe aceste plaiuri din cele mai vechi timpuri, aşa după cum arătam când ne-am ocupat de istoricul Sorocei.

Primii care au răspândit aici spiritul negustoresc au fost Genovezii, care având cale liberă pe Nistru, desfăceau produsele din părţile acestea în tot răsăritul şi sudul Moldovei, începând cu domnia lui Alexandru cel Bun, comerţul de aici, ca de altfel din întreaga Basarabie şi Moldovă, a început să se înstreineze, el fiind acaparat de jidovimea, care profitând de spiritul de larga ospitalitatea noastră, s'a cuibărit printre noi, până ne-a încleştat în ghiarele ei cu totul. Moldovenii au început a prinde desgust de această îndeletnicire, lăsându-le lor toată libertatea de acţiune. Negoţul începuse să fie considerat de români ca o ocupaţie ruşinoasă, dând mână liberă streinilor să dispună în această ramură, după bunul lor plac. Odată cu răpirea Basarabiei la 1812, ruşii au căutat şi ei să mai întemeeze colonii jidoveşti aici, aşa că numărul fiilor lui Izrael s-a înmulţit cumplit, ajungând în ultimii ani să ne sugrume la noi acasă.

Dar, voinţa noastră de viaţă demnă a găsit ac de cojoc pentru aceşti nepoftiţi şi cu toate distrugerile şi pustiirile ce ni le-au provocat cu ocazia războiului, i-am măturat de prin toate ungherele, încât astăzi, numai găsim nici unul de leac. Mulţi ar fi crezut că noi românii n'am fi în stare să conducem această nobilă ocupaţie pe care ne-o necinstise sute de ani comunitatea cu lipsă la cântar. Am dovedit cu prisosinţă însă, numai în aceşti doi ani de când lumea viţelului de aur a fost îndepărtată, că viaţa comercială, deşi îngreuiată de stările de război, nu şi-a schimbat cu nimic din mersul ei de mai înainte. Aprovizionarea cu tot felul de produse din ţară ca şi străinătate, se face în aceleaşi condiţiuni, cu singura deosebire a valutei, a cărei valoare a scăzut ca pe ori unde, din cauza răscrucei istorice prin care trecem.

Judeţul nostru Soroca numără astăzi 1157 firme individuale comerciale; restaurante, bodegi, cârciume, cofetării, hoteluri, drogherii, magazine de manufactură, galanterie, etc. şi 6 case comerciale cu firmă socială: cooperative, bănci, etc. Oare numărul acesta de întreprinderi nu glăsueşte nimic de capabilitatea noastră de a ne valorifica şi desface singuri produsele agonisite prin truda şi energia noastră? Ceea ce ni se cere acum este stăruinţă şi interes. Dumnezeu a înzestrat poporul nostru românesc cu toate darurile, rămâne ca el să ştie cum să le dea valoarea cuvenită.

c. Meseriile. Istoria vorbeşte că Tg. Sorocei de la întemeere a fost împânzit cu fel de fel de ateliere de tâmplărie, stolerie, lăcătuşerie, fierărie, cojocărie, rotărie, etc. Ceea ce ilustrează o stare îmbucurătoare de lucruri e faptul că meseriile n'au fost chiar aşa de înstrăinate la Soroca. Jidovimea ce se găsea aici a căutat să-şi însuşească ocupaţiile cele mai rentabile, adică cele ce reclamau cât mai puţină trudă şi asigurau cât mai mare venit şi rosturi de gheşeft. Astfel se explică existenţa unui număr faimos de întreprinderi cu meşteşugari români în acest ţinut. Ca şi înainte de invazie atelierele de, toate categoriile: croitorie, cizmărie, lemnărie, fierărie, tinichegerie, stolerie, lăcătuşerie, rotărie, strungărie, etc. etc, se găsesc răspândite pe tot întinsul judeţului Soroca, aflând sprijin şi încurajare, în buna lor funcţionare, în „Oficiul de muncă şi plasare", proaspăt înfiinţat, după descătuşarea de sub copita Stalinistă.

Numai în oraşul Soroca funcţionează cu tot cu suburbiile, aproape 100 de asemenea ateliere, ucenicii respectivi primind întreţinere şi asistenţă în cadrul Căminului de Ucenici «Ştefan cel Mire“, susţinut de Directoratul Muncii Chişinău şi autorităţile locale. Pe lângă fiecare comună din judeţ a luat fiinţă câte un atelier comunal în cadrul căruia flăcăii satelor pot deprinde câte un meşteşug, fără ca să mai fie nevoiţi să se înstreineze de familie şi satul de naştere. Grijei pe care conducerea de Stat o arată acestei ramuri de activitate, populaţia noastră soroceană trebuie să-i răspundă cu toată bunăvoinţa, stăruind pentru ca tineretul cu aptitudini să înveţe câte o meserie ce le va servi pe viitor ca mijloc de susţinere în viaţă. Astăzi, nu ne mai putem plânge că străinii ne pun oprelişte în aceste direcţii; de aceea, după agricultură, comerţul şi industria sau meşteşugurile să fie prima noastră ţintă.

Numai astfel vom reuşi să punem în valoare tot aurul pe care-l închide pământul acesta, după care jinduesc atâţia duşmani ai noştri.

Capitolul IV

Viaţa socială

Locuitorii după naţionalităţi, religie şi ocupaţie

a) Când ne-am ocupat de istoricul judeţului nostru Soroca, am văzut că cei mai vechi locuitori ai acestor ţinuturi au fost Dacii, strămoşii noştri, care în primele veacuri după Hristos, prin amestecul lor cu coloniştii Romani, au dat naştere poporului românesc.

Nimeni deci, nu poate să ne conteste dreptul de întâietate pe aceste locuri. Noi am înjghebat primele forme de organizaţie socială pe ţărmul bătrânului Nistru şi tot nouă destinul ne-â hărăzit să fim strajă aici, la porţile Răsăritului, în calea hoardelor năvălitoare, ce încercau să tulbure liniştea şi a celorlalte popoare din restul Europei. Astăzi, după atâtea veacuri de hărţuială şi prigoană cu toate seminţiile Asiatice, ne găsim pe pământul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, mai uniţi şi mai întăriţi ca întotdeauna, pentru că soarta noastră a fost scrisă dintru'nceput, să fim un popor de stăpâni, nu de slugi, şi pentru că Dumnezeul părinţilor noştri, cum spune Mareşalul Desrobitor, n'a uitat niciodată şirul lung de jertfe pe care l-am dat pentru sfinţirea acestor meleaguri. Judeţul Soroca numără în prezent o populaţie de 324.552 suflete, din care 286.692 români, adică un procent de 89% din totalul locuitorilor; ucraineni 29 533, adică 9% ruşi 6396, reprezentând un procent de 1,9% şi alte naţionalităţi, germani, italieni, poloni, ţigani, 1031 suflete, adică abia un procent de 0,53 %, din totalul locuitorilor.

Cu toate secolele de asupriri, românii soroceni şi-au păstrat neatinsă limba, datinile, portul şi obiceiurile moştenite din străbuni. Se găsesc în satele judeţului nostru mii de bătrâni, care deşi au crescut sub stăpânirea vitregă muscălească, nu cunosc o boabă „rusească“. Nu mai vorbim de generaţia tânără, care s-a născut şi a crescut sub ocrotirea aripelor patriei mame „România“. Credinţa ne-am păstrat-o aceiaşi în care s'au născut şi ne-au murit părinţii. Mărturiseşte aceasta bisericile,

mănăstirile, cimitirile şi troiţele cu care sunt presărate toate răscrucile drumurilor noastre basarabene.

Totuşi, pentru că nu există popor pe lume în sânul căruia să nu se fi oploşit în cursul istoriei şi alte seminţii, la fel şi între moldovenii din ţinutul Sorocei, s'au aciuat în scurgerea vremurilor ruşi, unguri, lipoveni, jidani, ţigani, etc.; naţionalităţi ce n'au putut însă rezista puterii de viaţă şi solidarităţii noastre naţionale, asimilându-se aproape complect, în afară de jidani, care s'au păstrat aceiaşi îndărătnici închinători ai Talmudului, până în clipa când nu i-am mai putut răbda şi a trebuit să-i îndepărtăm. Înainte de invazie, judeţul Soroca dispunea de următoarea populaţie: total, 339,601 suflete, din care 259.446 român', 29.688 evrei, 20.418 ucraineni, 29 009 ruşi, 38 unguri, restul diferite alte naţionalităţi.

Pe urma evenimentelor, populaţia Sorocei a scăzut înregistrând astăzi următoarele cifre: 286.692 români de religie ortodoxa, 29.533 ucraineni ortodoxi şi baptişti, 6396 ruşi creştini ortodoxi şi inochentişti, 110 germani catolici şi protestanţi, 375 poieni catolici şi 1446 alte naţionalităţi şi religii. După cum se constată din cifrele luate de la Serviciul statistic judeţean, majoritatea copleşitoare o formează, aşa cum. cere şi dreptatea istorică, elementul românesc. Stăpânind din negura vremurilor acest pământ, ocupaţia noastră principală a fost agricultura. Puţini dintre noi s'au îndeletnicit cu comerţul, pentru că aşa cum însemna în cartea sa „Descrierea Moldovei" învăţatul domnitor Dimitrie Cantemir, noi am privit negustoria ca pe ceva ruşinos şi am lăsat altora învoirea de a se îndeletnici cu ea, înţelegând să respectăm munca ogorului, cu care ne-au deprins de la început strămoşii. Cât priveşte meşteşugurile, atât cât cereau nevoile, le-am cunoscut şi practicat de veacuri în urmă, aşa cum înregistrează în studiile sale istorice şi marele nostru istoric N. Iorga. Ateliere de tâmplărie, fierărie, croitorie, cizmărie, strungărie, lăcătuşerie stolerie, etc., se găsesc şi astăzi, răspândite prin toate satele şi cătunele judeţului nostru.

Oaspeţii nepoftiţi care s-au oploşit aici, luând în mâinele lor tot comerţul şi o parte din meserii, âu fost jidanii. Ei au făcut însă din aceste ocupaţii nobile şi frumoase, mijloace de exploatare (stoarcere) a tot venitului muncii noastre. De unde veneau aici îmbrăcaţi în zdrenţe, flămânzi şi goi, ajungeau prin furtişaguri şi înşelăciuni cei mai mari bogătaşi, petrecându-şi viaţa numai în lux şi risipă, sfidând legile ţării şi truda vlăguitoare a ţăranului moldovean.

Ora răfuelii însă a venit şi astăzi cu sângele vitejilor noştri şi cu ajutorul Tatălui Ceresc, am reuşit să curăţim de toate aceste lifte pământul pângărit cu neruşinare vreme de atâtea veacuri, din Lipnic până în Vadu-Raşcu, din munţii Bucovinei până la Cetatea Albă.

Cu cinste şi pricepere urmează noi să îmbrăţişăm acum aceste ocupaţii, ce ne vor aduce în cămine mulţumirea şi bunul trai, după care am râvnit atâta vreme. Atelierele înfiinţate mai în fiecare comună sau cursurile de ucenici întemeiate în capitala judeţului, să fie pline de tineretul nostru, care să aducă dovadă că românul este vrednic să trăiască şi să-şi chivernisească singur avutuli fără amestecul incorect al streinilor.

Număr şi variaţie

Natalitate şi mortalitate

c) Din întreaga populaţie pe care o numără judeţul Soroca, 324.552 suflete, un procent de 96,50 % se găseşte la sate şi abia 3,50 % la oraş. Exodul (plecarea) la oraş, în regiunea noastră, nu constitue nicidecum o problemă, aşa cum s-ar pune în alte părţi din ţară. Statornicia în vatra satului a devenit prin tradiţie, o lege. Datorită tăriei de viaţă (vitalităţii) şi puterii de înmulţire (prolificităţii) populaţia judeţului nostru înregistrează an de an o creştere înbucurătoare.

Ca să ne lămurim mai bine asupra acestui fenomen, să urmărim graficul de mai jos, în care avem înregistrate pe ani, numărul de naşteri şi pe acelaşi interval de timp, numărul de morţi. Numai în cursul anului 1942 s'au înregistrat în judeţul nostru Soroca, un număr de 9393 naşteri şi 5228 morţi, de unde rezultă un excedent de 4165 suflete. Raportată la numărul populaţiei cifra naşterilor depăşeşte cu mult cifra morţilor, de unde reese că numărul locuitorilor Sorocei se află în creştere simţitoare. Ţinem să subliniem, că numărul cel mai mare de morţi îl dă şi aici, ca în tot restul ţării, tot vârsta copilăriei, ceea ce reaminteşte de dezinteresul pe care l-a arătat până în timpul de faţă, conducerea de Stat, problemei naşterilor şi asistenţei copiilor mici.

Dacă urmărim înmulţirea populaţiei şi întărirea sănătăţii ei, se impune în primul rând, înfiinţarea de cât mai multe dispensare prin sate, în cadrul cărora mamele lehuze şi copiii mici să poată primi asistenţa necesară, iar în capitala judeţului organizarea unei maternităţi cu tot utilajul şi după toate cerinţile medicinei moderne. Strigătul de alarmă „Ne mor copiii din leagăn", să fie ascultat de cel din urmă om de răspundere din cadrul acestui Stat.

Probleme de igienă şi medicină populară

d) Bolile sociale ca: tuberculoza, sifilisul, paludismul nu prea fac ravagii în ţinutul nostru. Totuşi, spre a preîntâmpina mortalitatea la o vârstă prea timpurie, se recomandă a se face o propagandă cât mai intensă în ce priveşte întreţinerea locuinţelor în condiţiuni cât mai igienice; alimentaţia locuitorilor cât mai substanţială; îndrumarea lor de a nu-şi vinde produsele: lăptării, brânzeturi, fructe pe preţuri de nimic la oraş, spre a se alimenta apoi cu burueni şi, de a consulta şi folosi sfaturile medicului în caz de boli, epidemii, accidente, etc.

Înfiinţarea de băi populare prin sate şi înmulţirea numărului de agenţi sanitari, surori de ocrotire şi moaşe este o trebuinţă de prim ordin. Cu aceste măsuri luate în satele noastre sorocene, nădăjduim că procentul de mortalitate va scădea cu mult, iar naţia va căpăta puteri mai mari şi noui de zămislire.

Autorităţi judeţene şi comunale

e) Cei 324.551 de locuitori ai Sorocei sunt aşezaţi în sate şi târguri. Judeţul nostru numără 250 sate, un oraş şi 6 târguri. Toate aceste aşezări, fie rurale (satele

şi târgurile), fie urbane (orăşele), se conduc după anumite legi de organizare socială şi administrativă. În fruntea judeţului nostru se află un prefect, care în calitate de reprezentant al Guvernului ţării, are puteri depline de control şi supraveghere asupra tuturor acestor aşezări. El este ajutat în conducerea treburilor judeţului de un director de prefectură, un şef de cabinet şi diverşi alţi funcţionari.

Avem astfel, Camera Agricolă cu un director, care îngrijeşte de activitatea agricolă din judeţ; Serviciul Technic cu un inginer-şef, care îngrijeşte de şosele, poduri şi clădirile publice din judeţ; Protopopiatul cu un preot protoereu, care îngrijeşte de buna funcţionare a bisericilor; un Inspectorat şcolar cu un inspector şcolar de circumscripţie, care îngrijeşte de rodnica funcţionare a şcoalelor din judeţ; un Serviciu Sanitar cu un medic primar, care îngrijeşte de starea de igienă a locuitorilor judeţului; un Tribunal cu un preşedinte care aplică sancţiuni cetăţenilor ce nu respectă, legile statului; o Administraţie Financiară cu un administrator financiar, care se interesează de plata dărilor locuitorilor către stat;

O Legiune de jandarmi cu un comandant, care prin şefii de secţii şi şefii de posturi, supraveghează liniştea în judeţ; un Subinspectorat P. P. şi E. E. cu un subinspector, care se îngrijeşte de educaţia şi instrucţia tineretului premilitar şi extraşcolar din judeţ; o Cameră de Comerţ şi Industrie cu un preşedinte, care se îngrijeşte de firmele comerciale din judeţ; Un Oficiu P. T. Ţ. şi altul T. F. F. cu câte un diriginte, care se interesează de corespondenţa şi convorbirile telefonice din judeţ; O Administraţie Generală a Bunurilor Statului cu un ad-tor general, care se îngrijeşte de administraţia bunurilor expropriate, rămase de la jidani; un Sfat negustoresc cu un preşedinte, care se ocupă de bunul mers al negoţului, etc. etc.

Toate acestea alcătuesc la un loc aşa zisele autorităţi judeţene, care au în sarcina lor coordonarea şi răspunderea treburilor din judeţ, pe toate câmpurile de activitate, Şefii de autorităţi se adună cel puţin odată în lună la sediul Prefecturei, în Consilii de colaborare, în cadrul cărora discută şi rezolvă probleme ce privesc bunul mers al treburilor în judeţ. Pe lângă autorităţile judeţene se mai cunosc şi autorităţile comunale alcătuite din: primar, notar, şef de post, perceptor, etc. toţi îngrijind de bunul mers al treburilor din comună.

În fiecare sat vom găsi câte un preot, unul sau mai mulţi învăţători, un agent agronom, agent sanitar, un cântăreţ bisericesc, un jandarm, etc., toţi colaborând la susţinerea vieţii culturale, religioase, sanitare, agricole, a satului. Pe lângă Prefectura de judeţ şi fiecare Primărie funcţionează câte un „Comitet de Patronaj" care arc sarcina de a îngriji de nevoile orfanilor, invalizilor, văduvelor şi a cetăţenilor lipsiţi de mijloace. Mijloacele de susţinere şi le procură prin colectele publice, la care fiecare cetăţean cu situaţie materială satisfăcătoare este dator să subscrie.

Numai atunci când între factorii de răspundere din lumea satului şi între autorităţile comunale şi judeţene va exista o perfectă înţelegere şi o colaborare rodnică şi armonioasă, viaţa satelor, a comunelor şi a întregului judeţ va propăşi cu adevărat în toate domeniile, aducând după ea consolidarea statului întreg. Fiecare cetă-

țean respectând cu sfințenie legile statului și supunându-se lor fără șovăire, va contribui la întărirea ființei statului și prin aceasta la menținerea lui neatinsă în granițele făurite prin sânge de înaintași.

Capitolul V
Viața culturală
Școlile primare și secundare

a. Nu putem spune că ne-am lămurit deplin asupra vieții ce se desfășoară într'o regiune, dacă nu facem o cercetare cel puțin fugară, asupra stării culturale în care se află locuitorii acelui ținut. Pentru ca să cunoaștem aceasta, trebue să cercetăm care sunt instituțiile de cultură și cum funcționează ele. În județul nostru Soroca, instituțiile ce s-au interesat de creșterea și întărirea sufletului cetățenesc au fost și sunt școlile, bisericile și căminele culturale.

Numai în orașul Soroca au funcționat înainte de invazie și funcționează și astăzi, un număr de 5 școli secundare, din care un liceu teoretic de băieți, un liceu technic agricol, un gimnaziu industrial de băeți, un liceu teoretic de fete și un liceu profesional de fete. Pe lângă acestea funcționează un număr de 3 grădini de copii și 6 școli primare, din care una de fete, una de băeți și 4 mixte, cu tot cu suburbiile.

Religia este servită de 4 biserici parohiale cu un număr de 4 preoți, un diacon și 5 cântăreți bisericești. Pe lângă fiecare biserică funcționează câte un cor bisericesc. Învățământul secundar a fost servit în anul școlar 1942/1943 de 50 profesori și maeștri. Învățământul primar din oraș a fost servit pe acelaș an școlar de 30 învățători, din care 17 femei și 13 bărbați. Pe lângă instituțiile sus pomenite, funcționează din primul an de după invazie și un Cămin Cultural orășenesc, în cadrul căruia activează toți intelectualii orașului, de la toate instituțiile publice. Creșterea și instruirea tineretului în spiritul nourilor vremuri este susținută și de formațiile premilitare și extrașcolare, care numără în tot orașul 3 subcentre P. P. și 3 subcentre E. E. toate alcătuind la un loc Centrul P. P. și E. E Soroca.

Satele de pe tot cuprinsul județului nostru Soroca sunt înzestrate aproape fiecare cu școli, biserici și cămine culturale. Vom enumera pe rând fiecare din aceste instituții, arătând în linii generale, câre este activitatea culturală ce o desfășoară pentru ridicarea populației sorocene la o treaptă superioară de înțelegere și lumină. În prezent, în cele 256 de sate și târguri câte numără județul nostru, funcționează 240 de școli primare, în care au fost recenzați 63.889 de copii între 5—16 ani, din care 46.892 înscriși și 37.130 frecvenți pe anul școlar 1942/1943, adică un procent de 80%. Pe lângă școlile primare sus arătate, funcționează și un număr de 43 grădini de copii, 31 ateliere școlare și 8 centre practice, în cadrul cărora primesc îndrumări practice elevii cursului supra-primar.

Școlile, toate în general, sunt înzestrate cu loturi școlare în număr de 251, având o suprafață totală de 1.503 ha., plus 189 grădini, în suprafață de 73,8995 ha. terenuri ce se exploatează numai de elevii școlii sub conducerea învățătorilor res-

pectivi. În cadrul acestor şcoli, desfăşoară muncă zi de zi, un număr de 980 învăţători, 43 conducătoare şi 34 maeştri, reuşind, datorită entuziasmului de care au fost însufleţiţi, să întemeeze în cei doi ani de după invazie, cu toate dezastrele provocate de comunişti, un număr de 213 cantine şcolare, 154 cooperative şcolare, 10 cămine de zi şi 209 biblioteci şcolare înzestrate cu 3.654 volume.

Pe lângă munca desfăşurată de la catedră, apostolii satelor activează şi în cadrul formaţiilor P. P. şi E. E. conducând pe tot cuprinsul judeţului un număr de 71 Subcentre P. P. şi E. E., cu 10 secţii P. P. şi 28 secţii E. E. Activitatea desfăşurată de învăţătorimea soroceană, atât de la catedră cât şi în afară de ea, este supraveghiată, îndrumată, coordonată şi încurajată de 4 inspectori şcolari de plasă ce-şi au sediul la reşedinţa celor 4 plăşi; Soroca, Upnic, Drochia şi Floreşti şi de un inspector şcolar de circumscripţie, care pe lângă controlul şi îndrumarea învăţământului, are puterea de a sancţiona abaterile săvârşite de membrii corpului didactic şi a răsplăti după merit, pe toţi cei ce depun muncă conştiincioasă.

Controlul activităţii premilitare şi extraşcolare îl au comandanţii de centre premilitare şi comandantele de centre extraşcolare, iar coordonarea şi supravegherea întregii activităţi pe judeţ este încredinţată Sub-inspectoratului P. P. şi E. E. ce-şi are reşedinţa în capitala judeţului,

Biserici

b. Alături de învăţători, depun muncă stăruitoare pentru binele acestui neam preoţii, slujitorii altarelor. Pe tot întinsul plaiului sorocean, putem număra astăzi, 146 biserici parohiale cu 12 filiale, ce dispun de o suprafaţă de 2.880 ha. teren arabil. De la altarele acestor sfinte lăcaşuri de închinăciune, ridică rugi de slavă către Tatăl Ziditor, un număr de 155 preoţi şi un diacon, sprijinit în munca lor de 155 cântăreţi şi 128 coruri bisericeşti. Controlul, îndrumarea şi încurajarea activităţii religioase în judeţ sunt făcute de 4 protopopiate, fiecare având în fruntea lor câte un preot protopop cu reşedinţa în următoarele centre: Soroca, Protopopiatul1, Târnova, Protopopiatul II, Floreşti, Protopopiatul III şi Cotiugenii-Mari, Protopopiatul IV.

Cu supravegherea şi coordonarea activităţii religioase din întregul judeţ este însărcinat un protopop de judeţ cu reşedinţa în capitala judeţului. Atât preoţii cât şi învăţătorii, pătrunşi de chemarea sfântă ce o au, în cei 2 ani de după ticăloşeniile bolşevice, au depus clipă de clipă muncă stăruitoare, reuşind să vindece toate rănile pe care le săpase în sufletul populaţiei de aici stăpânirea lipsită de lege şi de Dumnezeu a Rusiei Sovietice. Pentru ca munca lor să fie mai sigură de izbândă, ei şi-au dat mâna cu autorităţile comunale; primar, notar, perceptor, jandarm, precum şi cu cetăţenii mai înstăriţi, în cadrul Căminului Cultural.

Prin această instituţie ei au reuşit să înlăture cele mai multe neajunsuri dintre locuitori şi să asigure o activitate rodnică instituţiilor ce conduc. Conlucrând preotul cu învăţătorul şi ceilalţi factori de răspundere din sat, s'a reuşit să se asigure, în bună parte, o frecvenţă satisfăcătoare la şcoli şi prin aceasta să se înlăture analfabetismul sau neştiinţa de carte din satele noastre. Tot prin această colaborare s-

a putut stârpi centrele de sectanţi, credincioşi rătăciţi de la adevărata dogmă creştină.

Astăzi, în prea puţine sate din judeţul nostru se mai găsesc cetăţeni care se mai menţin pe calea rătăcirii şi aceştia de alte naţionalităţi; aşa avem câţiva adventişti la Egoreni, câţiva baptişti la Prodăneştii Noui şi câţiva inochentişti la Şolcani. Stilismul, adică respectarea sărbătorilor după stilul vechi, datorită şi unor greşeli ale guvernanţilor din trecut, care încuviinţaseră acest lucru, se menţine mai în fiecare sat. Preoţimea alături de dascălii satelor, desfăşoară însă o propagandă intensă pentru înlăturarea acestui neajuns din sânul bisericii sorocene.

Cămine Culturale

c. Rolul de frunte, în ce priveşte învârtoşarea sufletului românesc de aici şi curăţirea lui de toate necurăţeniile lăsate de secolul de împilare rusă şi anul de robie bolşevică, revine astăzi Căminelor Culturale. Lucrul acesta a fost înţeles deplin de conducătorii locali, care atât înainte de invazie, cât şi în aceşti 2 ani de după desrobire, au pus stăruinţă, pentru ca să organizeze în fiecare comună şi chiar sat mai principal câte un Cămin Cultural.

În prezent, prin bunăvoinţa şi sufletul larg al luminătorilor satelor, sau reorganizat după toate formele cerute de Fundaţiile Culturale Regale „REGELE MIHAI I“ un număr de 128 Cămine Culturale săteşti, alături de cel orăşenesc „Simion Murafa", reorganizat conform statutelor Fundaţiei în luna Noiembrie 1942. Câteva din aceste Cămine dispun de local propriu, iar la un număr de 12, printre care Cerlina, Valea Norocului şi Lencăuţi, li s'a acordat de Administraţia Generală a Bunurilor, ca localuri, câte un imobil din fostele proprietăţi evreeşti ce se găsesc în acele sate. Toate Căminele din Judeţ dispun de biblioteci populare şi farmacii săteşti.

Aproape toate au organizate echipe de propagandă şi coruri. Cele mai frumoase iniţiative în viaţa satelor sorocene, au pornit şi sunt susţinute de aceste aşezăminte culturale. Trebuie să subliniem în mod deosibit entuziasmul pe care-l pun în această direcţie învăţătorii şi preoţii ce conduc efectiv Căminele, fie în calitate de Preşedinţi sau Directori, fie ca membri în sfat, secretari, bibliotecari, conducători de coruri, etc.

În aceşti 2 ani de muncă încordată pe orice tărâmuri, s'au evidenţiat printr'o activitate vrednică de toată lauda, următoarele Cămine; „Ion Dârzu" din satul Cuşmirca, „Lumina Poporului" din Cotiugenii-Mari, „Constantin Stere“ din satul Ciripcău, „Dorul de Lumină" din Solonet, „Alexandru Mateevici“ din Prajila, „Lumina Satului" din Mârzeşti, „Ştefan cel Mare“ din Baxani, „Dorul de Lumină“ din Cotova şi Căminele Culturale din satele: Trifăuţi, Parcani, Holoşniţa, Iorjniţa, Dubna şi Cosăuţi, ce au organizate cele mai frumoase şi mai bune coruri din judeţ.

În cursul anului şcolar 1942-1943 Căminele Culturale din satele Cuşmirca, Vârtejeni, Ciripcău, Holoşniţa, Dominteni, Ţaul, Dumitreşti, Mândâc, Cotiugenii-Mari, Pîrliţ, Hristici, Domologeni, Parcani, Izvoare şi cel orăşenesc Soroca, au

organizat cursuri ţărăneşti, în cadrul cărora s'au ţinut 469 şedinţe, la care au participat regulat un număr de 1289 cetăţeni. Materia predată a fost din religie, istorie, geografie, agricultură, şt. naturale, igienă, cooperaţie şi învăţământ civic. Au conferenţiat regulat 62 învăţători, 18 preoţi, 3 profesori secundari, 10 agronomi, 7 medici umani şi un medic veterinar.

Conducerea Căminelor Culturale din judeţ este încredinţată Preşedintelui Căminului Cultural Judeţean şi Directorului Căminului, iar controlul şi coordonarea activităţii este încredinţată unui Inspector cultural judeţean şi la 4 Inspectori culturali de plasă. Pe lângă instituţiile sus pomenite, care sprigină opera de luminare a populaţiei sorocene, trebue să numărăm şl Oficiul „Muncă şi Lumină" ce poartă grija de înviorarea sufletească a muncitorimii sorocene, având la dispoziţie 3 secţii de biblioteci muncitoreşti, prin mijlocirea cărora muncitorii şi ucenicii de toate categoriile au posibilitatea să-şi îmbogăţească sufletul şi lumineze mintea cu diferite cunoştinţe.

Cele mai frumoase manifestaţii artistice-culturale şi naţionale desfăşurate în ultimii ani, atât în oraşul Soroca cât şi în restul târgurilor şi satelor din cuprinsul judeţului, au fost organizate din iniţiativa Căminelor Culturale, care şi-au dovedit cu prisosinţă rostul ce-1 au în consolidarea spiritualităţii româneşti de aici. Un rol de seamă în ce priveşte informarea şi ţinerea la curent cu diferite probleme de cultură a factorilor de lumină din lumea satelor noastre, îl îndeplineşte şi "revista „Solidaritatea", organul de luptă şi afirmare a corpului didactic primar singura publicaţie periodică ce apare pe tot cuprinsul plaiului sorocean, fiind condusă din primul an de după invazie, de un comitet redacţional, constituit din institutorii: Gh. Bugă, Al. Th. Stavăr şi autorii acestei broşuri. Alte mijloace de propagandă culturală, în afară de revistele şi ziarele ce se răspândesc de oficiile poştale, până în cele mai ascunse cătune din judeţ, nu există.

Mănăstiri Sorocene

d. Viaţa moral-religioasă a fost întreţinută pe pământul Sorocei, din vremuri îndepărtate şi de Mănăstirile şi Schiturile ce se găsesc aşezate în partea de Nord-Est şi Sud-Est a judeţului, că nişte străjeri credincioşi ai legii în care ni s-au născut şi ne-au murit părinţii. Din tinda sau pridvorul acestor sfinte lăcaşuri s-au răspândit pe plaiurile Voevodului Ştefan, aşa cum scrie istoria şi primele licăriri de cultură. Cuviosenia şi blândeţea ce se oglindeşte în ochii moldovenilor de aici nu vom putea-o înţelege, până nu vom cerceta şi trecutul de evlavie al acestor sfinte ctitorii.

În partea de Nord-Est a judeţului Soroca, aproape de Tg. Otacilor, în văgăuna îmbrăcată în arbori seculari a unui pârâiaş domol ce curge în Nistru, se află aşezată frumoasa Mănăstire Călărăşăuca. Istoricul întemeerii acestei ctitorii se afundă în negura vremurilor. Pe la 1700, Mănăstirea funcţiona ca metoc (sucursală) a Mănăstirei Sf. Sava din Iaşi, închinată pe atunci Sf. Mormânt. Pe la 1747, se pomeneşte în actele de denii ale Mănăstirei, ca donatoare, Maria Cantacuzino, iar ceva mai târziu la 1782, creştinul Marcu Donici din Movilău, oraşul din faţa Mănăstirei,

de peste Nistru. La 1813, un an după răpirea Basarabiei, Schitul fiind populat şi bine organizat este decretat mănăstire.

La 1853 Generalul Cerchez construeşte cea de-a doua biserică, sub stareţia lui Ghedeon, cu Hramul Sf. Mitrofan, din ale cărui moaşte se păstrează şi aici o parte. În anul 1916, călugării de aici au fost mutaţi pe la alte mănăstiri basarabene, iar în locul lor s'a aşezat Soborul Maicelor refugiate de la Virov, din Polonia. Îndată după realipirea Basarabiei, 1918, o parte din aceste măicuţe au fugit peste Nistru, Mănăstirea populându-se numai cu călugăriţe basarabence care cântă şi oficiază slujbele numai în româneşte. Astăzi, această ctitorie dispune de 50 ha teren arabil, 31 ha. vii şi livezi, 6 ha. grădină, un iaz mic, o moară de apă şi o uleiniţă. O bună parte din inventarul Mănăstirei a fost devastat de bolşevicii ce încercase să desorganizeze viaţa tihnită de aici, împrăştiind în lume toate maicile, iar pe conducătoarea lor Maica Achilina Popova aruncând-o în Nistru în timp de noapte.

Cu toate stricăciunile vitregei stăpâniri, cele peste 100 călugăriţe statornicite iarăşi în Mănăstire, au început să-şi ducă viaţa tihnită ca mai înainte. Mai spre Miază-Zi de această ctitorie, pe valea pitorescului pârâu Bulboca, la 15 km. de Otaci, s-a ridicat în anul 1777, în vremea Domnitorului Grigore Ghica, pe moşia fraţilor Andronic şi Teodor Rugu, în stil curat românesc, Schitul Rugilor. În biserica veche din interiorul Schitului se află o inscripţie grecească după care se poate vedea că biserica e începută de Domnitorul Duca Vodă şi terminată de către Domnitorul Grigore Alexandru Vodă, la 1875. Până la anul 1828 în acest Schit au locuit monahi. Din acest an s'au aşezat acolo călugăriţe care au locuit până în anul 1846, când Schitul a fost lăsat în părăsire de urmaşii fondatorilor, el restaurându-se abia în anul 1920 de către Arhimandritul Visarion Puiu, astăzi Capul Bisericei Transnistriene.

În prezent, această Mănăstire dispune de 40 ha. teren arabil, 6 ha. pădure, 4 ha. livadă, etc. întreg inventarul gospodăresc a fost părăduit de hoardele bolşevice. În ultimul timp, prin sprijinul Serviciului Agricol Județean s-au putut procura câteva maşini şi unelte.

În colţul de Miază-Zi-Răsărit a judeţului la o depărtare de 52 km. de Soroca, pe o frumoasă costişă cu stejari, se află Mănăstirea de călugăriţe „Coşelăuca". Această ctitorie a fost ridicată în anul 1790 de proprietara Maria Tocană din Cotiugenii-Mari, care mai târziu s'a călugărit cu numele de Mitrodora. Biserica mare dinăuntrul Mânăstirei a fost zidită la 1841 de arhimandritul Nicandru din Mitropolia Chişinăului. Mănăstirea dispune de aproximativ 30 ha. teren de cultură şi pădure, din produsele căreia se întreţine Sfântul lăcaş. Inventarul agricol viu şi mort, precum şi toată zestrea bogată din Mănăstire, după mărturiile Maicei Stariţe, au fost complect devastate şi jefuite de barbarii răsăritului ce încercase să dărâme în ultimul timp şi chiliile.

Cu toate măsurile aspre ce a luat regimul comunist în anul de prigoană, călugăriţele n'au părăsit nici una Mănăstirea, continuând să trăiască în lipsă şi suferinţă, suportând toate birurile grele ce le aruncase nelegiuiţii pe sfânta ctitorie. Cu concursul Ocolului Agricol Floreşti, astăzi o parte din inventar s'a refăcut, deşi

neajunsurile încă se resimt dureros. Chiar pe hotarul dintre judeţul Soroca şi Orhei se află aşezată cea mai bogată şi mai bine organizată dintre toate Mănăstirile din Eparhia Hotinului, anume Mănăstirea de călugări Dobruşa. Ea datează, după toate mărturiile istoriei, încă de pe vremea lui Petru Rareş, Domnul Moldovei; fiind în stăpânirea directă a ctitoriei de la Probota, când Mănăstirea Probotei a fost închinată cu toate proprietăţile Sf. Mormânt, adică Patriarhiei de la Ierusalim, şi această Mănăstire a trebuit să plătească arendă, Noului «Stăpânitor. ce se ridica la 1807, la suma de 80 lei vechi.

Biserica Mare a Mănăstirei cu hramul Sf. Nicolae s'a construit în anul 1822 cu sprijinul boerului Tema Cozma; iar biserica din lemn, cu vechime necunoscută, s'a înlocuit cu una din zid în 1839. In păretele Altarului acestei biserici, sub fereastra de la mijloc, s'a zidit o piatră de mormânt cu inscripţie românească din anul 1805, care aminteşte de Domnitorul fanariot Moruzi de la Iaşi, ca drept stăpânilor al acestor locuri şi de Episcopul din Huşi, ce păstorea până la Nistru. În afară de aceste lăcaşuri se mai găseşte şi biserica de iarnă cu hramu „Schimbarea la Faţă" zidită în anul 1848, şi biserica veche a Mănăstirei sau „Schitul din Deal" cu cimitirul vechi.

În cursul anului 1924 a fost înfiinţată aici şi o şcoală de cântăreţi bisericeşti, care a dat elemente de valoare corpului de cântăreţi din Basarabia. Mănăstirea aceasta de care s'a îngrijit îndeaproape actualul conducător al Misiunii Creştine din Transnistria I. P. S. Sa Mitropolitul Visarion Puiu, este înzestrată cu ateliere de fierărie, lemnărie, o moară, o fabrică de ulei, depozit pentru cereale, grajduri, remize de vehicule, livezi, grădini de zarzavat, vie, păduri, iazuri cu peşte, parcuri frumoase de brad, etc. Cei peste 100 călugări stabiliţi aici muncesc de zor spre a reface avutul acestei sfinte ctitorii despuiat şi furat de hoardele Staliniste, fără nici - o milă de truda ce se depusese.

În colţul de Sud-Est al judeţului, în mijlocul unei păduri dese de stejari, drept pe malul Nistrului, într'o poziţie cu adevărat încântătoare se află aşezată Mănăstirea Jabca înfiinţată prin veacul al XVII-lea, de Eromonahul Ezechiel de la Schitul Deleni-Vaslui. Năvălirile tatare au pustiit acest Schit şi pe la 1770, Eromonahul Teodosie, venit tot de la Deleni, l-a restaurat şi la 1818 este decretat, ca Mănăstire. Biserica din mijlocul Mănăstirei cu vechime necunoscută, poartă hramul „înălţarea Sfintei Cruci," iar a doua biserică mai mare de jos, cu hramul „înălţarea Domnului," zidită în anul 1825 de boerul Constantin Andronovici, a fost dărâmată şi înălţată alta mai mare cu 3 altare, în anul 1911. A treia biserică cu hramul „Sf. Arhanghel Mihail şi Gavril" a fost construită la 1849 de Mihail Lobov din Chişinău.

Şi această Mănăstire, până la războiul mare, a fost de bărbaţi, după care dată, au fost siliţi să se sălăşluească pe la alte Mănăstiri din Basarabia, deoarece aici, din porunca Arhiepiscopului Anastasie, sau aşezat Maicele refugiate de la Mănăstirea Lesna din Polonia Rusească, care, după instaurarea bolşevismului în Rusia, au plecat în bună parte în Serbia, Mănăstirea populându-se numai cu măicuţe ba-

sarabence. Cele aproape 100 călugăriţe câte se găsesc în Mănăstire, muncesc stăruitor proprietăţile de care dispune ctitoria: vii, livezi, grădini de zarzavat, teren de cultură, etc. spre a reface avutul pe care l-a devastat fără milă bandele lui Stalin, în anul de ocupaţie sovietică. Pe lângă Sfânta Mănăstire funcţionează şi o şcoală de gospodărie în cadrul căreia se execută lucruri de artă casnică de toată frumuseţea. Cu toată prigoana îndreptată de bolşevici asupra monahilor şi călugăriţelor ce locuiau aceste sfinte ctitorii, ei nu au încetat o zi, de a nu săvârşi slujbe, iar cei ce au fost îndepărtaţi din mănăstiri, au menţinut treză flacăra credinţei în satele noastre basarabene.

Încheere

Credinţa, limba, cântecele, jocurile, portul şi datinele sorocene

Poporul românesc, spre deosebire de toate celelalte naţiuni înconjurătoare, sa închegat aici, sub scutul Carpaţilor, la poarta răsăritului, odată cu religia lui Hristos. Noi n'am fost în trecutul nostru închinători de idoli; credinţa în Dumnezeu Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, a constituit pentru noi din primii ani ai zămislirei ca popor, pâinea noastră cea de toate zilele şi din ea am căutat să ne făurim temelii de istorie. Mărturie a acestei credinţi, ne stau ctitoriile ce străjuesc văgăunele munţilor, crestele dealurilor şi largul şesurilor de veacuri în urmă. Pe pământul Sorocei noastre, după cum arătam la capitolul istoric şi cultural, se găsesc atâtea sfinte lăcaşuri care datează încă dinaintea domniei lui Alexandru cel Bun sau Vodă Ştefan cel Mare.

Alături de credinţă, limba, portul, cântecul, jocurile şi datinile alcătuesc muzeul viu al sufletului său al spiritualităţii neamului nostru, recunoscut şi de străini, ca unul din cele mai înzestrate popoare din lume. Dacă credinţa, prin vijeliile istoriei, s'a păstrat neatinsă, pentru ea continuând să sângerăm şi astăzi în stepele Cubanului şi ale Caucazului, acelaş lucru s'a petrecut şi cu graiul, portul şi datinele noastre sfinte. Colindând satele de sus, din codrii Verejenilor, până jos în văile Cotiugenilor şi Cobâlnei, vom auzi acelaş grai dulce şi armonios pe care Al. Mateevici îl asemăna cu „şiragul de piatră rară pe moşie revărsată".

Pe ogoarele suferinţelor noastre, doina bătrână moldovenească plânge şi acum cucernic, pe versul plin de semnificaţie: „La Nistru la mărgioară sau strâns fraţii grămăgioară!"

Hoardele ce s'au abătut pe aici nu ne-au schimonosit cu nimic limba noastră de leagăn. Am cunoscut bătrâni albiţi de ani care, deşi au îndurat jugul muscălesc, nu ştiu un cuvânt ruseşte. Aceasta înseamnă că limba noastră e înfrăţită tainic cu fiinţa neamului din care suntem plăzmuiţi. Cântecul ca şi jocul reprezintă altă cunună a spiritualităţii noastre româneşti.

Concursurile de coruri şi jocuri naţionale organizate de Căminele Culturale în ultimul timp ne-a demonstrat din plin, că pe tot meleagul nostru sorocean, doinele, cântecele şi horele sunt aceleaşi, care au legănat de veacuri bucuriile tinereţilor sau nostalgia bătrâneţilor strămoşilor noştri. „Moldovenească", „Bătuta", „Corăghească",„Polca în 4 paşi" sau „Frunzişoară lozioară", „La Nistru la mărgioară",

„Cumătrița", „Nistrule pe malul tău", etc. sunt toate frânturi din sufletul Sorocean ce reprezintă un fragment din marele suflet al neamului românesc.

Portul sau îmbrăcămintea, prin părțile Sorocei, cu mici schimbări, sa păstrat acelaș. Tineretul școlar, premilitar și generația tânără de gospodari arată în ultima vreme deosebită simpatie costumului vechi național. Prin școli și Cămine Culturale s'a pornit o acțiune serioasă pentru îndepărtarea definitivă a tot ce este influență străină în îmbrăcăminte și introducerea în viața satelor numai a costumului nostru național care provoacă stima și admirația străinilor. Pecetei originalității noastre etnice o constitue nu numai portul, cântecul, jocul sau graiul, ci și acel întreg tezaur de datini și obiceiuri ce stau în strânsă legătură cu cele mai importante sărbători din cursul anului, ca și cu cele mai de seamă evenimente din viața omului.

Ca pe întreg ținutul românesc și în județul nostru Soroca, sărbătoarea Nașterii Domnului sau Crăciunul aduce cu ea o sumedenie de datini ce fac farmecul acestor zile mari. Colindele, cântecele de stea și irozii se întâlnesc în toate satele noastre sorocene. La Anul Nou plugușorul, capra, călușarii, nunta țărănească, semănătorii, împrăștie aceeași bucurie ca pe ori unde în casele moldovenești din preajma Nistrului. Botezul Domnului sau Iordanul vine și el cu slujbe la fântâni, cruci de ghiață, daruri, fuioare de cânepă sau bobine de ață preotului la Ajun, ca pe ori unde pe plaiurile Moldovei.

Un singur obiceiu frumos și creștinesc, ce s'a practicat în trecut pe aici, după cum spun bătrânii, a început să dispară, el trebuind însă să fie reînviat de preoții și dascălii satelor noastre. Acest obiceiu este umblatul copiilor alături de preot și cântăreț, pe la casele gospodarilor, în noaptea Ajunului Crăciunului și a Bobotezei cu „Ni, ho, ho!" „Chirialeisa." Obiceiul se practică în alte județe din Basarabia și în toată Moldova de dincolo de Prut.

Învierea Domnului sau Sf. Paști se sărbătorește cu același ceremonial în miez de noapte, cu pască sfințită și ouă roșii, iar în cursul celor 3 zile, au loc în toate satele hore cu lăutari, scrânciob și vârtelniță, în care credința spune să se învârtă mai întâi fetele mari, ca să le crească cânepa și inul peste an. Ispasul, Moșii, Sânzienele, Sf. Gheorghe, Sf. Petru, Sf. Ilie, Sf. Maria, Ziua Crucii, Sf. Dumitru, toate sosesc cu obiceiurile lor. Nu mai vorbim de zilele de târguri, clăci, praznice sau hramurile care sunt aici adevărate ceremonii naționale. Pe lângă obiceiurile creștinești legate de zilele de sărbătoare, sorocenii cunosc frumoase obiceiuri în legătură cu evenimentele de seamă din viața omului.

Credința populară și prin aceste părți spune, că omului îi hărăzește destinul, ursitoarele, de la naștere. De aceea apariția lui pe pământ este însoțită de petreceri și veselie. Îndată după săvârșirea tainei botezului, urmează scăldătoarea și cumetria cu rodinele, ocazii de petrecere pentru părinți și rudele noului născut.

Nunțile sau cununiile tinerilor se desfășoară într'un ansamblu de obiceiuri ca: starostii, croială sau logodnă, vornicei, druște, masă mare cu lăutari și conocării sau oratii în versuri, încheindu-se cu „legătoarea." Și în părțile Sorocei, ca în multe regiuni din țară, tradiția este ca în cazul de căsătorie a unei fete cu un flăcău din

alt sat strein, tinerii din satul fetei să pretindă mirelui „vulpe,“ adică un dar de bani pentru că le înstrinează fata.

La moarte, iarăşi diferite datini: priveghi, pomene, praznice şi rugăciuni în casă şi la mormânt. Toate aceste sfinte şi nepreţuite tradiţii fac balsamul şi bucuria vieţii. Nu este popor în lume mai bogat în astfel de apucături. Prin datinile şi credinţele strămoşeşti vorbesc vieţile ce s'au înfrăţit pentru totdeauna cu ţărâna pământului străbun. Cu ele râd şi plâng bunicii ce ne-au dăruit viaţă din viaţa lor; prin ele ne simţim legaţi cu lanţuri de neînfrânt şi dincolo de mormânt de cei ce în trecere pe acest pământ, ne-au lăsat moştenire tot ce au avut mai sfânt şi mai de preţ sufletul lor.

Toate sunt frânturi din fiinţa lor împrumutată nouă, spre a veşnici în lume existenţa acestui popor încununat de Dumnezeu cu tot ce a avut mai bun şi de valoare pământul.

Toţi cei ce păstrăm în altarul sufletului aprinsă candela recunoştinţei pentru ceea ce am moştenit din bătrâni, avem datoria sfântă de a transmite neatinse toate aceste bogăţii, generaţiilor ce ne vor lua locul, spre cinstea ogorului strămoşesc şi slava neamului din a cărui plămadă suntem creaţi.

Costenco Nicolai

(Costenco, Nicolai. Cetatea Sorocii. Disponibil: http://www.poeziile.com/autori/Nicolai-Costenco/cetatea-sorocii38.php)

Cetatea Sorocii

Măreață, ca un grav mauzoleu,
Cu Nistrul, care-i curge la picioare,
O bate luna din înaltul său
Cu ploaie de mărgăritare.
Stau uluit sub zidul nalt. Cetate,
Ce meșteri ori ce robi te-au fost durat?
Aceste pietre grele și trunchiate
Cu ce puteri pe schele le-au urcat?
Pari un colos superb; sub talpă
Ții taina-atâtor secole și vieți!
Te poleiește numai luna dalbă
Cu-nșelătoarele ei frumuseți.

Pe creneluri surpate, beciuri goale,
Fântâni dosite stă pustiul mut.
Ai fost zăgaz atâtor iuți navale,
O insulă în omenesc tumult
În eleganța ta cea bizantină,
În alte vremuri ai adus folos,

Azi, când de tehnica viața-i plină,
Pari o năzdrăvănie de prisos.
O știm din cărți nu domnii, negustorii,
Ci talpa țarinii moldovenești,
Mânată de vătafi, de cum dau zorii,
Te-a ridicat aici să te fălești.
Acelor mâini cu bătături, spinării
Stâlcite, lor ce-au făurit în chin
Un monument pe geana depărtării,
Piosul gând cu dragoste-l închin!
* * *
Luna stă la geam și-ascultă.
Crengile de floare multă
Gât de lebădă-arcuiesc.
Primăvară! Te iubesc.
Luna-ngândurată tace.
Floarea albă se desface
Ca pământul pare nins.
Primăvară! Oare-am plâns?
Ca un sân de fată mare
Luna în oftat tresare.
Creanga s-a-ndreptat, tăcut.
Primăvară, ai trecut?

Dabija Nicolae

(Cetatea/selecț. Ianoș Țurcanu; prez. Graf. Iulian Filip; lector Vasile Romanciuc. – Ch.: Museum, 1995. – 39 p.)

Cetatea sorocii

Zi fără soare.
Murmur de grâu.
În zori, răsare,
cetatea din râu.

Vechiul castel
picat din icoană.
Ca un drapel.
Sau ca o rană.

Își spumegă creasta
valul trudit.

De piatra aceasta
mulți s-au lovit.

Din oase zidită.
În miezul epocii
stă mândru înfiptă
cetatea Sorocii.

Cetatea Soroca - străjeri la marginea Țării

Ce caută poeţii în biblioteci,
când ei sunt aşteptaţi pe baricade?!–
poemul ar putea pe murii reci
să ieie locu-oşteanului ce cade.

Poeţii din cetatea-asediată,
e locu-acestora pe metereze – sus –
cu opera lor scrisă-n viaţa toată
şi cu poemele ce încă nu le-au spus.

Acum se făureşte viitorul,
acel de generaţii presupus:
nu da, mărite,-ntr-însul cu piciorul
precum păgânii-n chipul lui Iisus.

Când bat barbarii-n poartă cu berbeci
şi de săgeţi e Dumnezeu străpuns–
o, ei izbesc şi în biblioteci,
unde îţi pare că stai bine-ascuns.

Găsi-vor argumente vagi şi laşe
bărbaţii cărturari, utile-n veci…
…Când cititorii li-s ucişi din faşe,
ce caută poeţii în biblioteci?!

Dimitriu-Chicu Silvia

(Cetăți de pe Nistru./ Alexandru Husar, Gheorghe Gonța, Silvia Dimitriu-Chicu. – Ch.: Grai și Suflet, 1998. - 212 p.)

Istoria cetății Soroca

…Situată la hotar, Soroca apăra trecătoarea de incursiunile neașteptate ale străinilor în interiorul țării și bara calea rebelilor de a trece peste frontieră. Scăderea

potenţialului economic şi militar al ţării, însă, punea garnizoana mică a cetăţii Soroca în imposibilitatea de a face faţă necesităţilor. Luptele interne dintre diferite facţiuni boiereşti, afectau potenţialul de apărare al ţării. Izvoarele atestă numeroase violări ale hotarului de est al Moldovei de către unii pretendenţi la tron cu o anumită susţinere în ţară.

Unul dintre pretendenţii ce au intrat în ţară pe la Soroca a fost Ioan Potcoavă, zis Nicoară Potcoavă, presupus şi Creţul, după cum ne relatează cronicile. Ca pretext pentru acţiunile lui Potcoavă întreprinse în scopul obţinerii tronului Moldovei a servit „dreptul de succesiune ce-l pretindea asupra Moldovei", deoarece era frate vitreg cu Ioan-Vodă cel Cumplit. După lupta de la Docolina, Potcoavă, tot pe lîngă Soroca s-a retras în Polonia, unde, la cererea sultanului, a fost executat.

Peste puţin timp, lîngă cetatea Sorocii, detaşamentul unui alt pretendent — Petru — suferă înfrîngere din partea oştirii domneşti. Se credea că Petru a fost ucis. Susţinut de nişte boieri moldoveni şi unii nobili polonezi, acesta este însă adăpostit în Polonia, înaintînd noi pretenţii la tron în cea de-a doua domnie a lui Petru Şchiopul.

Unii boieri ce aveau proprietăţi în preajma cetăţii Soroca au acordat sprijin unor pretendenţi, motiv pentru care au fost pedepsiţi de Petru-Vodă. Astfel s-a întîmplat în cazul „fraţilor Simion şi Gligorie, pe care domnul i-a ucis împreună cu domnişorul Petru cînd au venit cu sabia asupra domniei mele" şi le-a confiscat satul Climăuţi de deasupra Nistrului.

Prin hrisovul din 11 martie 1586 emis de cancelaria lui Petru Şchiopul, domnitorul dăruieşte boierului Andrei, logofăt şi pîrcălab de Neamţ „satul confiscat, precum şi satul Socolul şi siliştea Zăvădinele" ascultătoare de ocolul cetăţii Soroca credem, pentru merite în apărarea ţării anume în această zonă. De asemenea, la 8 mai 1587 Petru-Vodă dăruieşte lui Pîrvul, pîrcălab de Soroca, un sat domnesc pentru dreaptă şi credincioasă slujbă cînd s-a bătut cu „cazacii tâlhari, care au prădat sate pe Nistru în pămîntul domniei mele, omorîndu-i, prinzîndu-i pe unii vii, aducînd domnului numai capetele unora, fiind însuşi rănit".

Aceste danii, Petru Şchiopul le face în condiţiile în care poziţia geografică a ţinutului Sorocii — ţinut de margine — nu atrăgea nici proprietari, nici populaţie. Domnitorul, fiind interesat, probabil, în popularea ţinutului şi susţinerea cetăţii, mai dăruie, la 3 ianuarie 1588, lui Şeptelici armăşel un loc pustiu în ţinutul Sorocii, mai sus de Soroca şi-i dă voie să-şi aducă în siliştea dată cîţi oameni va chema: ruşi, sîrbi sau greci, care vor fi scutiţi de orice muncă către domnie, de iliş şi goştină sau altă dare.

Este cunoscut faptul că Petru Şchiopul, înainte de a abdica, a organizat un recensămînt în întreaga ţară. Potrivit acestui recensămînt din 1591 ţinutul Soroca număra 2 287 familii (circa 11 435 oameni), inclusiv 714 familii de ţărani, 204 săraci, 48 de preoţi, 14 curteni, 193 nemeşi şi 14 vătafi. Pentru un ţinut de margine, care în ultima jumătate de secol stătuse în calea pretendenţilor, invaziei tătarilor din 1574 şi a altor numeroase intervenţii, numărul locuitorilor nu este atît de mic. Forţele militare ale ţinutului întruneau 221 de oameni (curteni, nemeşi şi vătafi).

La finele sec. al XVI-lea şi începutul celui următor cetatea Soroca s-a aflat în calea furiei cazacilor şi polonilor care au jefuit ţara. În 1601 un detaşament de cazaci măcelăreşte locuitorii Sorocii…

…În 1711 la Soroca are loc joncţiunea armatei Moldovei cu cea rusă condusă de Şeremetiev în scopul începerii luptelor antiotomane. La rugămintea pîrcălabului Semion Afendik, la 27 mai au fost trimişi în cetate 150 de dragorii în frunte cu căpitanul Mavrin. Ceva mai tîrziu ajung la trecătoarea de la Nistru diviziile ruse de infanterie. După construirea podului, pe el trec divizia condusă de generalul Allerd şi artileria rusă. La 30 mai au mai trecut Nistrul două divizii de infanterie, iar la 31 mai încă o divizie. Majoritatea trupelor ajunse pe malul drept al Nistrului au fost dislocate în apropierea fortăreţei. La 2 iunie a sosit şi ţarul Petru I cu unele trupe de gardă şi cavalerie. în jurul fortăreţei se făceau întăriturі suplimentare. La 17-18 iunie armata rusă a luat calea spre Iaşi, lăsînd la Soroca divizia lui Repnin (4 000 de oameni), care urma să finiseze lucrările de fortificare şi să aştepte proviziile din Polonia. Mai tîrziu la Soroca nu rămîne decît o garnizoană rusă în frunte cu colonelul Hlopov. După terminarea campaniei, Hlopov cu oamenii săi distruge podul şi o parte a fortificaţiilor construite la Soroca şi ajunge din urmă armata lui Petru în retragere.

Poziţia strategică a cetăţii Soroca a provocat interesul Porţii Otomane. Proiectul de a-şi întări poziţiile la nord de Bender, în condiţiile în care Hotinul era supus, îi determină pe unii demnitari otomani să ceară separarea Sorocii de Moldova şi introducerea în cetate a unei garnizoane turceşti[51]. Cu multă diplomaţie şi mari cheltuieli domnitorul Constantin Mavrocordat reuşeşte să păstreze cetatea Soroca pentru Moldova…

…Potrivit condicii hatmanului Ion Sturza din 30 mai 1757, căpitan de Soroca era Leon Imbo, care avea sub comanda sa 75 de oameni, "sotnicul de cazaci şi vătaf de îmblători ot Soroca cu 35 oameni".

Pe parcursul acestui război importanţa strategică a Sorocii a fost apreciată de către comandantul primei armate ruse, P.A. Rumeanţev. în octombrie 1769 el scria Ecaterinei a II-a şi inginer-generalului Demolin că la Cernăuţi, Hotin şi Soroca pot fi create depozite de alimente, deoarece acestea sînt situate pe importante căi de comunicaţie.

Pe parcursul acestui război 409 locuitori ai ţinutului s-au încadrat în echipe de voluntari pentru a participa la luptele antiotomane. Căpitanul Rughi comanda un detaşament de 97 de voluntari, majoritatea lor fiind din satul Rughi, pe care îl stăpînea. Căpitanul Tănase avea 40 de voluntari, dintre care 38 erau din Japca; praporgicul Constantin Vartic — 207, inclusiv 85 din Pohoarne, 65 din Zahorna şi 14 din Cuşnirca; Semion — 11 din Sudarea, Grecu Constantin — 3 din Soloneţ.

Urmările războiului au afectat din punct de vedere demografic, atît întreaga Moldovă, cît şi ţinutul Soroca. Unele amănunte despre populaţia Sorocii ne sînt oferite de recensămînturile din 1772-1773 şi 1774. Aceste recensăminturi au fost întocmite în timpul confruntărilor militare însoţite de jafuri şi omoruri ale populaţiei paşnice. Pentru a-şi asigura securitatea, populaţia satelor din cîmpie şi de la

drumurile principale se refugia în păduri şi în localităţile de munte. în studiul său dedicat Sorocii I. Chirtoagă conchide că numărul de 170-171 gospodării înregistrat în cele două catagrafii este mai mic decît numărul real al gospodăriilor de la Soroca. Cele 107 familii de români, înregistrate la 1772-1773, formau nu mai puţin de două treimi din populaţia localităţii. Aceasta reiese şi din faptul că, deşi la 1772-1773 sînt menţionate 50 de familii evreieşti, în 1774 se precizează că în localitate erau "37 jidovi bejănari", adică veniţi din altă parte. Conform aceluiaşi recensămînt din cele 20 de familii venite din Polonia zece erau de origine evreiască. Numitele catagrafii mai atestă 5 familii de ţigani şi una de armeni.

Recensămînturile sus-numite furnizează informaţii despre componenţa socială a Sorocii. în cel de la 1774 sînt înregistraţi "18 cupeţi", cu certitudine de origine română. Cea de a doua categorie socială — a meşteşugarilor — n-a fost înregistrată în catagrafiile menţionate. Mai sînt înregistraţi 4 preoţi, 3 dascăli, 4 mazili, 2 calici (săraci scutiţi de impozite). Aceştia alcătuiau aşa-zisele rufeturi. Spre deosebire de birnici, care plăteau birul, impozit nefixat şi prestaţii în muncă, rufeturile aveau statute fiscale speciale. Mazilii şi ruptaşii plăteau un impozit fix, iar în locul prestaţiilor în munci îndeplineau anumite funcţii poliţieneşti.

Preocupările principale ale populaţiei din localitate erau legate de deservirea călătorilor. Potrivit recensămîntului din 1772-1773, aici erau 7, iar conform celui din 1774 — 8 podari care, probabil, la fel ca la Tighina, transportau cu ajutorul bacului călători de pe un mal pe altul al Nistrului. în tîrg funcţiona şi un menzil cu ajutorul căruia călătorii se deplasau în interiorul ţării şi viceversa. Pentru deservirea lor, potrivit recensămîntului din 1774, erau angajaţi "44 poştaşi".

Războiul austro-ruso-turc din 1787-1791 de asemenea a avut urmări nefaste pentru Moldova. Începând cu luna ianuarie 1788 intenţiona să treacă Nistrul şi să atace Otaciul şi Soroca o armată rusă în frunte cu PA. Rumeanţev. între timp o armată otomană, ia Bălţi, îi ameninţa atît pe ruşii cît şi pe austriecii care nu puteau să-şi desfăşoare forţele pentru a lua Hotinul. Sesizînd intenţiile lui Rumeanţev, sultanul Abdul Hamid I scria domnului Moldovei, Alexandru Ipsilanti, în firmanul său din 29 ianuarie -7 februarie 1788, că "oastea moscovită, la două ore după ce a sosit la menzilul Balta, a început să înainteze spre Soroca prin trecătoarea Mohilău", cerînd domnitorului să colaboreze cu armata otomană în frunte cu vizirul Ali-paşa, seraschierde Ismail.

Preconizată pentru luna ianuarie, Rumeanţev intenţiona trecerea Nistrului şi ocuparea Sorocii abia la 14 mai, apoi la 13 iunie 1788, aceasta fiind realizată la 8-16 august. Aici, la cetatea Soroca, urma să fie instalată o strajă puternică. Intrată pe teritoriul Moldovei, armata rusă conta că va fi aprovizionată de băştinaşi. În jurnalul lui Rumeanţev din 2-10 octombrie este fixată intenţia acestuia ca sorocenii să întreţină o parte a armatei ruse. S-a început încasarea excesivă a impozitelor, fapt ce provoca nemulţumirea atît a sorocenilor, cît şi a locuitorilor altor ţinuturi din spaţiul pruto-nistrean.

Fiind vii amintirile despre comportamentul brutal al ruşilor în războaiele precedente, administraţia ţării şi o parte a populaţiei au colaborat cu armatele otomane.

În urma păcii de la laşi (1792) şi a celei de a doua împărţiri a Poloniei (1793), frontiera Rusiei a fost stabilită pe Nistru, aducînd noi complicaţii internaţionale pentru "săraca Ţară a Moldovei" şi cetăţile ei de hotar. După înfrîngerea de către armata rusă (1794) a răscoalei conduse de Kosciuszko mii de polonezi s-au refugiat peste hotarele ţării lor, inclusiv în Moldova. Temîndu-se de conflictele de la hotarele de nord, otomanii cer autorităţilor Moldovei să-i îndepărteze pe fugari de pe teritoriul ţării. în 1794, marele vizir Mehmed-paşa scria domnului Moldovei, Mihai Suţu "că în urma împărţirii Poloniei, din partea rusească au fugit, din cauza răscoalei, trei mii de neferi poloni în cazalele cetăţii de la Soroca din Moldova". Acestuia i se cerea să găsească o modalitate pentru îndepărtarea de pe pămîntu rile Moldovei a acestor trei mii de poloni înarmaţi, care se aflau acolo cu soţiile şi copiii lor, în aşa fel încît "nici înaltul Devlet, să nu se supere şi nici să nu aibă loc vreo gîlceavă cu împărăţia rusească şi austriacă din cauza lor".

De pe teritoriul fostului stat polonez ocupat fugeau în Moldova pînă şi ostaşi din serviciul ţarului. Peste puţin timp, după prima scrisoare, acelaşi mare vizir mai trimite una, atenţionîndu-l pe domnul Mihai Suţu "asupra unui număr de 1 100 poloni, care fugind din slujba ostăşească a Rusiei, prin cetatea Hotin au venit în Moldova, la Soroca, de unde au de gînd să meargă la Galaţi [...], cerînd ca aceşti fugari să fie izgoniţi din Moldova şi în acelaşi timp să se facă cunoscut consulului Rusiei, cît şi altora unde ar mai crede de cuviinţă, că înaltul Devlet nu favorizează pricinile Poloniei şi Franţei" cuprinse de răscoale.

În anul 1812 Soroca, împreună cu teritoriul dintre Nistru şi Prut, a fost anexată Rusiei. Populaţia oraşului a început să crească din contul emigranţilor şi al coloniştilor din guberniile Rusiei şi chiar de peste hotarele ei.

În anul 1817 la Soroca era o comunitate creştină formată cu prioritate din români, în componenţa căreia intrau 172 familii, inclusiv 16 slujitori ai cultului, 23 văduve, 41 burlaci şi, probabil, un număr mic de ruşi veniţi în localitate după 1812. Cea de a doua comunitate etno-religioasă — evreiască — s-a mărit de la 50 la 145 familii şi văduve, adică aproape de 3 ori. Sporul s-a datorat unor migraţiuni masive, ceea ce a avut consecinţe nefaste pentru comercianţii locali. în perioada dată numărul negustorilor creştini scăzu cu o treime (de la 18 în 1774 la 12 în 1817), comerţul din oraş devenind un apanaj al negustorilor de origine evreiască. Soroca continua să aibă un caracter agrar. Moşia aparţinea proprietarului Iordache Ruset, care o acaparase între timp de la stat, însă din 1818 aceasta din nou trece în proprietatea statului.

În 1833 Soroca devine centru de judeţ.

La 18 decembrie 1835 au fost înfiinţate două districte noi: Chişinău şi Soroca, iar ia 14 ianuarie 1837 mareşalul nobilimii regiunii Basarabia El. Dimitriu scria vice-guvernatorului Basarabiei că judeţul Soroca, nou-creat, ar putea avea o stemă

cu următorul desen: "Ruinele cetăţii genoveze antice, mai jos, pe rîul Nistru, unduindu-se. Deasupra cetăţii poate fi imaginată o coţofană în zbor".

În anii '50 ai sec. al XIX-lea localitatea Soroca primeşte statut de oraş. Cetatea era utilizată în calitate de depozit şi era dată în arendă negustorilor de lemn şi vin.

La mijlocul sec. ai XIX-lea, populaţia oraşului era de 3 365 de oameni, inclusiv 743 români, 2 699 evrei, 299 ruşi şi 124 de reprezentanţi ai altor naţionalităţi. Numărul evreilor creşte foarte mult, în oraş apărînd şi ruşi, şi reprezentanţi ai altor etnii. În perioada dintre 1862 şi 1897 numărul populaţiei oraşului a sporit de la 5 400 la 15 300, mai cu seamă pe contul evreilor care constituiau 57%. La finele sec. al XIX-lea (1897) ponderea românilor în oraş era de aproximativ 20%.

Începutul anului 1918 nu prevestea nimic bun pentru România. Mai mult de două treimi de ţară se aflau în mîinile Puterilor Centrale. Autorităţile evacuate la laşi sub impactul ultimelor evenimente — prăbuşirea Imperiului Rus şi naşterea Rusiei Sovietice, devenită peste noapte duşman — semnează la 5/18 martie, la Buftea, Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale, care prevedea grele pierderi teritoriale şi economice. Astfel, participarea militară a României la primul război mondial se încheia printr-un dezastru de mari proporţii.

La 27 martie/9 aprilie Sfătui Ţării, care la 2/15 decembrie 1917 proclamase Republica Democratică Moldovenească în componenţa Federaţiei Ruse, iar la 24 ianuarie 1918 — independenţa ei, întrunit acum în şedinţă solemnă în sala festivă a Liceului nr. 3 din Chişinău, vota Unirea Basarabiei cu regatul României.

Prin hotărîrea din 27 martie 1918 a Sfatului Ţării (organ legitim suprem al Basarabiei) Soroca, împreună cu întreaga provincie, s-a unit cu România, creîndu-se astfel condiţii favorabile pentru reintegrarea oraşului în spaţiul românesc.

În condiţiile în care pînă la definitivarea unirii mai avea să treacă mai bine de un an şi jumătate, în luna iulie 1918 marele naţionalist român Paul Gore face un raport direct către regele Ferdinand, în care arată necesitatea schimbării stemelor Basarabiei, judeţelor şi oraşelor ei care fuseseră întocmite de autorităţile ruse. Blazonul Sorocii propus de Paul Gore reprezenta: "Un scut francez. în cîmp negru o cetate cu două turnuri, avînd deasupra o cruce, iar la poale un brîu ondulat, toate de argint"[64].

Întocmirea stemelor judeţelor din provinciile unite şi ale oraşelor de către Comisia Consultativă Heraldică a început în noiembrie 1924, iar în 1928, cînd s-au încheiat lucrările de revizuire a celor 71 de steme judeţene, s-a dat decretul regal, care a fost aprobat în numele lui Mihai I la 1 august şi publicat la 6 octombrie în Monitorul oficial. Pentru Basarabia s-au luat ca bază stemele ţinuturilor din timpul stăpînirii ruseşti, adaptîndu-le însă exigenţelor naţionale.

Stema judeţului Soroca reprezenta: "Scut roşu cu o cetate, de argint, cu trei turnuri, cel din mijloc dreptunghiular, cele laterale rotunde, toate avînd ferestrui de metereze. Turnul din mijloc are o poartă boltită în arc frînt şi deasupra ei o fereastră dreptunghiulară, iar turnurile laterale cîte două ferestre dreptunghiulare suprapuse. Cetatea este aşezată pe o terasă, de argint, bătută de valuri de argint. Reprezintă vechea cetate Soroca, ce apăra vadul Nistrului". Este fosta stemă a

ţinutului, fără stema guberniei Basarabia în cartierul liber şi fără decorurile exterioare ale scutului obişnuite pentru stemele ruseşti fixate după regulile elaborate de B. Koehne, din care s-a pierdut crucea de argint ce timbra cetatea şi vădea că această fortăreaţă a fost creştină. În noua stemă cetatea a fost degradată de la aur la argint. Din punct de vedere grafic imaginea cetăţii e mai aproape de original decît în stema rusească.

În 1938 s-a trecut la o nouă împărţire teritorial-administrativă a ţării. Tot regatul a fost divizat în 10 ţinuturi. Vechile judeţe s-au menţinut şi deveneau subordonate ţinuturilor. Teritoriul judeţelor Soroca şi Bălţi făceau parte din ţinutul Prut cu reşedinţa la Iaşi.

La 23 august 1939 a fost semnat tratatul de neagresiune sovieto-german, cunoscut în istoriografie ca "Pactul Molotov-Ribbentrop", în urma căruia la 26 iunie 1940 guvernul sovietic a adresat României o notă ultimativă cu cererea de a "înapoia Uniunii Sovietice Basarabia" şi a "transmite partea de nord a Bucovinei", la care guvernul român răspunde că este gata să discute problema. Guvernul sovietic se arată nemulţumit de acest răspuns şi cere evacuarea în patru zile a teritoriilor cerute. Partea română este silită să accepte aceste condiţii. La 28 iunie 1940, încălcînd prevederile înţelegerii, armatele sovietice ocupă teritoriile naţionale româneşti: Basarabia, nordul Bucovinei şi ţinutul Herţa.

Localitatea Soroca, împreună cu alte teritorii româneşti, a fost ruptă din trupul ţării.

La sfîrşitul anilor 70-începutul anilor '80 ai secolului nostru cetatea Soroca este restaurată, fiind declarată "Monument istoric naţional" şi aflîndu-se sub ocrotirea statului.

Donos, Arcadie

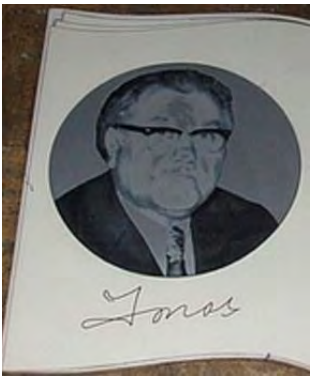

(Cetatea de cuvinte: Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obştească „Măiestria Strămoşească"; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris" SRL, 2011. – p. 131-138.)

Aduceri aminte: de pe Nistru şi Dîmboviţa

Fiecare om de pe pământ are o țară de baștină, în care se află un oraș, un cătun, căruia i se spune „natal". Este ţara copilăriei! Ea nu intră în discuție la masa tratativelor, a convenţiilor, a zonelor de influență și are o suveranitate nelimitată. E cea mai frumoasă şi cea mai bogată din lume. La mine, zic, precum zic toţi, s-a întâmplat, cu adevărat, cea mai... din lume. Socotiți și vă mi-

nunaţi: pe dealuri — grădini cu poame cât cuprindeai cu ochii; din grădini te strecuri în pădure, dar şi acolo, pe lângă alune, te aşteptau cireşile şi merele şi izvoarele ce le răcoreau; curgeau cu toate la vale odată cu bulboanele, cu potecile, cu imnele păsărilor şi ale gâzelor şi se ştiu, cu întreaga fire a locurilor, în apa cea mare, de margine.

Nistru i se spune! Dincolo de apă, locurile aveau altă fire, începea stepa... În ţara copilăriei mele, lumina locurilor intrase în cea a cântecelor şi vorbelor: poate de aceea, de la primul auz, mi s-a dat să văz: Valea Prisăcilor, Valea Lupului, Valea Bulboanei, Drumul Mioarelor, Şanţurile Răzeşilor, Peştera Răzeşilor, dar mai ales Cetatea şi Farfuria Turcului. Istoria locurilor intrase în vorbele oamenilor: „încetişor, că nu dau turcii", „Pe vremea rusului", „A făcut danie turcească", „Luate-ar să te ia tătaru-n şaua calului", „Pe vremea lui Ştefan cel Mare"; dar şi în jocurile noastre: „de-a fuga tătarului", „de-a panditul turcului", „de-a trecerea ruşilor", „de-a răzeşul la hotare"...

Graiul, eu l-am deprins, de la mama şi de la cei ai casei, dar şi de la moara bunelului Ionel, care măcina trecerea apei celei de margine.

„Apa asta nu curge, doar vine şi vede, ia ni-i mărturia, iar moara ni-i semnul". Aşa spunea, nu o dată bunelul. Semnul nu era doar cel de hotar, la marginea ţării copilăriei mele, ci intrase ca semn în lumina graiului, aveam să explic eu asta bunelului, mai târziu, după un examen la limba latină: „moara" din „mola", „făină" din „farina", „roată" din „rota", „cupă" din „cuppa", „dinte" din „dentem", „măsea" din „maxilla", „piatră" din „petra", „alergătoare" din „allargare". Şi toate acestea încă de pe vremea lui Bădica Traian" — terminasem eu mîndru lecţia. „Măi, măi!" — se minunase bunicul — „de la Bădica Trăian şi eu care le învăţasem de la tata!" Dar cine a predominat în ţara copilăriei mele, a fost bunica Eudochia, Dochiţa, cum îi ziceau sătenii. Avea o anumită evlavie când pronunţa cuvântul, evlavie avea şi când trecea pe cărările grădinii, sau pe potecile pădurii. Se închină în faţa chiliei pustnicului, cea săpată în stâncă şi mă îndemna şi pe mine. „Da ce-i biserică?" — o întrebam eu bosumflat. „Fireşte că e biserică, încă de pe vremea sfântului Andrei!" — şi iar se închină. Se închină şi când trecea pe lângă cetate, şi iar mă îndemna, şi eu iar o întrebam: „Da ce-i biserică?" — „Este! Că Ştefan a fost şi Mare şi Sfânt!"

Aşa cu ce învăţasem la moara de apă a bunelului Ionel, i-a fost uşor mamei, ba şi bunicii, să-mi predea prima lecţie de limba română: „Tatăl Nostru" şi „Crezul". Prima lecţie ca să pot intra în rai — aşa mi-au spus. Şi nu glumeau. Nu era vorba de Raiul pe care îl credeam că urmează după viaţă, ci de Raiul de la început de viaţă, şi care pentru mine era pădurea Rughiului cu Sfânta Mănăstire Rughi! Trebuie să ştiţi unde se afla acest rai, care pe mine m-a primit la cei câţiva anişori pe care îi aveam, dar primeşte la orice vârstă. La vreo patruzeci de kilometri de oraşul Soroca, pe şoseaua ce duce spre Otaci (Atachi) veţi întâlni un semn ce duce spre dreapta: comuna Rudi. Acum nu mai ştiu dacă e scris cu litere latine sau chirilice, dar e scris. Aici, mă îndemna îngerul meu cel bun să fac o paranteză: satul Rudi, ca şi mănăstirea, s-au numit în decursul timpului şi Rudi şi Rughi, chiar şi după

1919, circula o versiune, prin partea locului, că numele satului l-a dat un oarecare Rudîi (pe ruseşte: om roşcat), ipoteză, care nu stă în picioare. Vom vedea că rădăcina cuvântului se trage de la „rug" sau „rugă". În monografia lui Ştefan Ciobanu despre Basarabia, apărută la imprimeria statului din Chişinău în 1926, este scris clar: „Poarta mănăstirii Rugi (judeţul Soroca)". De altfel, denumiri asemănătoare de mănăstiri se mai întâlnesc şi în judeţele Caraş-Severin şi Gorj. În satul Rudi numele de familie „Rug" devine „Ruga", apoi „Rughi", precum s-au numit satul şi mănăstirea un timp, şi, în sfârşit, Rudi. Personal am acte eliberate de Primăria Rughi, dar şi Rudi...

Şi coborând dealul, de la Şleaul Sorocii, vei intra în comună crezând mai degrabă că Întri într-o grădină. Nu vei dovedi să mănânci nici „pere mălăieţe", nici prăsade, nici goldane de leac, nici mere creţeşti. Te va grăbi drumul frumos îngrijit, trecător prin faţa caselor, mai toate date cu albastru, ce aminteşte de cel de Voroneţ, spre raiul pe care îl vei vedea îndată ce vei trece de biserica satului şi de cimitir.

Panorama e de-a dreptul fantastică: o vale împădurită, ce porneşte parcă din locul de unde izvorăşte pârâiaşul Bulboana şi se lărgeşte pe o distanţă de trei kilometri până ce se mistuie în Nistru. Stâncile, dealurile de calcar, de granit, vegetaţia, seamănă cu Doinele Carpatine, care parcă aicea, ridicând înspre cer pădurea şi stâncile, dar mai ales, Sfânta Mănăstire Rughi, îşi găsesc aproape de apa Nistrului odihna. Dacă întri în pădure şi cobori pe versantul din dreapta, urmând firul de apă a Bulboanei, care, mai sus, la izvoare, căzând de la câţiva metri, în vuietul ce face, ajută femeile din sat nu doar să-şi ghilească pânzele, ci să-şi limpezească şi vocalele, ajungi, trecând de pădurea bătrână şi prin cea tânără, pe locul unde s-a aflat cândva aşezarea Rughiul de Jos, de unde s-au urcat oamenii în satul de pe deal, numindu-l Rughi. Aici, ca semn de vieţuire, a mai rămas doar o cruce, ce indică altarul fostei biserici. Şi e interesant că biserica a fost zidită chiar alături de monumentul arheologic, căruia oamenii locului îi spun „Fântâna Turcului", aşezare geto-dacică ce străjuieşte două văi. Aici ne jucam noi, în anii sfinţi ai copilăriei, „de-a turcii şi tătarii" iar, mai târziu, mi-am notat spre neuitare: „Ambrozia am cules-o de pe talerul / Ce-i spuneam: „Al Turcului" / Îşi întindea ofranda străjuind două văi / Şi mirosea a soc, a brusturi, a pelin... / Avea un gust curat de fagure de vreme, / Cu miere, când soarele e sus... Sorbind-o, simţeam cum stau de vorbă brazii: / Precum stă Ştefan Vodă pe stânci de strajă, /Şi n-a avut apus." Iar mai jos, apa Bulboanei se varsă în Nistru, pe sub geamurile casei bunelului după mama, Ştefan Donciu, casa mea bătrânească: „Casa bătrânească / Pleoape în pământ / Lunga aşteptare ţi-a săpat mormânt. / A rămas doar hornul, ochi deschis spre cer / Păsări călătoare, poposesc şi pier...". Bunicii au întrat în pământ, de moarte bună, în 1949, la timp. Bunica a rămas mai la urmă, ştia că bunelul nu se descurcă cu focul, era casa învelită cu paie: a avut grijă să-şi dea răsuflarea stingând lumânarea... Şi totuşi casa... a murit, cu toată grija dacică a bunicii. A rămas vie mănăstirea, la care a ctitorit prin anul „20" bunelul Ştefan...

De aici, din vale, auzeam glasul puternic al părintelui Gherontie, care striga de pe dealul mănăstirii spre noi: „Veniţi la mine, măi, că mii urît!" Urcam dealul priporos, până ajungeam la drumul ce urca de la Nistru înspre mănăstire. Dar adevărata privelişte a Mănăstirii o poţi avea de pe drumul ce coboară dinspre sat, trecând pe lângă cimitir. Aici, va trebui să zăboveşti, să o priveşti şi să observi căci mulţi privesc, dar puţini observă. Vei coborî, apoi, în pădure, şi trecând apa Bulboanei prin pădurea de pe versantul stâng al dealului, vei ajunge într-o poiană plină de taină: Sfânta Mănăstire Rughi. Poarta şi zidul de piatră nu le vei găsi, nici zvonița, dar vei găsi biserica Sfintei Treimi — monument de artă, de arhitectura şi de istorie. Vei găsi clădirea fostului seminar teologic inferior, ctitorit în anii 1935, transformat, în anii postbelici, în şcoală pentru copiii debili pulmonar, şcoală condusă de inimosul doctor Ionel Gatman (Hatmanii), prin a cărui grijă s-a păstrat şi monumentul. Şi nu pot să nu amintesc de inimoşenia învăţătorului Mihai Sârbu. Iubitor al trecutului, al locurilor natale şi să-i aduc pe această cale mulţumirile mele pentru datele inedite ce mi le-a furnizat. Vei găsi, drag pelerin, stâncile aşa, nemişcate, ca pe vremea martirului nostru Ghica Vodă, chiliile săpate în stâncă, izvoarele pădurii...

Se spune prin partea locului, că domnitorul Ghica Vodă, suferind de o boală, a auzit de un izvor cu apă tămăduitoare. Să fi fost apa cristalină de la fântâniţa verde din apropierea Nistrului? Sau apa străvezie de la Velniţă? Legenda nu ne precizează. Un lucru ne asigură: că domnitorul a băut apă dintr-un izvor din pădurea Rughiului, a lăsat caleaşca şi s-a întors la Iaşi sănătos, călare pe cal, dând poruncă ca pe acest loc sfinţit să se înalţe o mănăstire. Când a început ridicarea mănăstirii nu se ştie, dar un lucru e sigur: a fost târnosită în anul 1777, luna iunie, ziua întâi. Cum sigur e faptul că în luna octombrie, ziua a douăsprezecea, anul 1777, cade capul martirului voevod, alăturat altor capete româneşti căzute pentru unitatea neamului. Şi pentru aceasta, dragostea şi grija pentru manăstirea-monument trebuie să fie redeşteptate...

În Dicţionarul Enciclopedic de artă medievală românească, regretatul istoric de artă Vasile Drăguţ scrie: „Rughi (azi U.R.S.S.), biserica fostei mănăstiri R. datând din 1777, ctitoria căpitanului Andronachi Rudea şi a lui Simion Donciu, care este un remarcabil monument prin proporţiile armonioase, ca şi prin interpretarea viguroasă a tradiţiilor arhitecturale. Pe plan triconc, cu absidele laterale destul de ample, cu turla pe naos, are un pridvor mic pe latura sudică. Faţadele tencuite sunt decorate cu două rânduri de arcade înalte, care subliniază silueta zveltă a monumentului. Poarta incintei este supraînălţată de o zvoniţă cu două arcade". Am privit de atâtea ori această zvoniţă şi nu ştiam că nu o s-o mai văd... Acelaşi Vasile Drăguţ notează despre zvoniţă: „Clopotniţa situată în apropierea bisericii, cu aspect de zid străbătut de arcade. Asemenea Z. sunt la biserica „Sf. Treime" din Şiret, la mănăstirea Rughi, la Biserica „Domniţelor" din Suceava, la Biserica „Maica Domnului" din Iţcanii-Vechi, toate datând din sec. 18".

Preotul Alexei Proţenco, profesor la Soroca, ne-a lăsat mai multe mărturii despre mănăstirea Rughi. Notăm: „După cutremurul din 1829, clădirea în unele locuri

are crăpături, clopotniţa e literalmente distrusă. Deasupra uşilor ce duc în interiorul bisericii s-a păstrat inscripţia înconjurată de o coroană: „în numele bisericii Sf. Treimi şi Ierarhului lui Hristos, Nicolae, s-a înălţat pe timpul prea piosului de Dumnezeu iubitor Domnul Grigore Alexandru Ghica Vodă cu binecuvântarea înalt Prea Sfinţiei Sale Inochentie, Episcop de Huşi, prin bunătatea şi grija fericitului ctitor Andronache Rudi, căpitan, şi fericitul ctitor Sunion Donciul, negustor din Movilău, Podolia, pe moşia susnumitului Andronache Rudi şi a fratelui său Teodor Rudi. Anul lui Dumnezeu 1777, luna iunie, ziua 1". Mănăstirea trece, ca şi vremurile si dragostea oamenilor, prin mai multe transformări. În anul 1866, ne mai informează prof. Proţenco, schitul, intrând pe mâna unui oarecare Mihai Boguş, este închis. Iar Mihai Roşea, ginerele său, îl transformă în locuinţă pentru senatori. (Vai, cum se repetă istoria!... — n. a.).

Schitul „Rudi" a fost redeschis abia în anul 1921 şi tot în acelaşi an a fost declarat monument istoric. Schitul „Rudi" capătă o înflorire deosebită sub starеţia protosinghelului Gherontie Guţu, care îl ia sub păstorie în anul 1923. Părintele avea o voce frumoasă şi emana o bunătate care te atrăgea. Pot spune ca el mi-a îndrumat paşii spre credinţa cea adevărată. Nu era zi, de lucru sau de sărbătoare, vecernie sau utrenie să nu ne ducem să-l ascultăm. Când eram prea mic, mă lua în braţe şi mă ridica să sărut icoana, apoi, în chilie, mă lua în braţe şi-mi spunea poveşti... Poate şi arta cântului de la el am deprins-o... Mânăstirea Rughiului atunci ajunsese un centru spiritual pentru întreaga regiune. Veneau oamenii, cu căruţe, pe jos, de la mari depărtări. Noi urcam doar dealul şi, băietani fiind, ne lăudam că suntem aproape de părintele Gherontie. Mai ales de hram, când se tăiau brazdele verzi şi se aşezau pe porţi, când se împodobeau casele cu frunzare şi când număram prin ogrăzile răzeşilor câte căruţe au venit din alte sate. Nu era ogradă, cât de sărmană, să nu aibă două trei căruţe cu musafiri. Dar sfintele sărbători de Crăciun, dar cele de Paşti! Aşteptam noaptea învierii ca pe cea mai înseninată noapte din viaţă. Ne urcam pe stânca cea mai înaltă ce străjuia mănăstirea şi aşteptam să iasă părintele Gherontie cu soborul de călugări şi credincioşi cu lumânările aprinse să înconjoare mănăstirea. Luminile, de sus, se vedeau până departe, peste apa Nistrului, la cei a căror biserică era cufundată în întuneric. Şi în noaptea aceea plină de lumină şi oamenii stând pe malul celălalt al Nistrului, urmăreau procesiunea învierii „transmisă" de la noi, în mare tăcere, ascultând şi glasul sonor al părintelui Gherontie...

…În anul 1935 s-a terminat construirea clădirii moderne care a adăpostit seminarul inferior din Rughi şi care, sub conducerea părintelui profesor Valcrian Zaharia, mai târziu episcop de Oradea, şi cu sprijinul unui corp profesoral bine pregătit ajunsese un centru de cultură şi spiritualitate bisericească... Vecerniile erau ale noastre. Cântam cu elevii şcolii în strană, apoi sub lună, pe dealurile pline de taină. Pe dealul, căruia i se spunea „La şanţuri" şi de care povesteşte Ion Neculce în cronica sa, cum că pe acele înălţimi se aprindea „şfara în ţară" ca să ajungă vestea până la „Eşi", oamenii locului, răzeşii din Rughi au ridicat trei cruci. De aici se străjuia întreaga vale a Nistrului, de aici din acest loc ce simbolizează dealul

Golgotei, au răsunat în multe seri, umplând valea Nistrului de o tainică armonie, cântecele noastre ce erau duse de valuri până departe…

Ambasadorii

Ţi-am spus mamă —
Să nu mori —
O s-avem ambasadori:
La castanii din Soroca —
La casele de sub pământ —
La neamurile fără mormânt!
Avem bucurie nouă —
Dintr-o ţară ajuns-am două!
Prietene şi vecine
Azi în lume aşa se ţine —
Din aproape în aproape —
Lăsăm plânsul la o parte —
Lacrima o strânge râsul;
Chiar bunica de pe Nistru —
Mişcă iarba când zâmbeşte:
Te bucuri de ce nu doreşti —
Sorocean —
Ambasador la Bucureşti!

Dragnea Radu

(Dragnea, Radu. Unitatea Națională: Neastâmpărul creațiunii. Simțiri din Basarabia (dela Floreşti la Soroca)/Radu Dragnea//Societatea de Mâine: Revistă săptămânală pentru probleme sociale şi economice. – anul 1. - nr. 33. - 30 noiembrie. - 1924.)

Simțiri din Basarabia

(Dela Floreşti la Soroca)

…Dela Soloneţ drumul o ia pe lângă o pădure tăiată, lucru rar intre Prut şi Nistru, unde, atât în judeţul Bălţi cât şi în judeţul Soroca, din lipsa lemnelor în urma unei adevărate extirpări a pădurilor, casele se încălzesc iarna cu coceni şi cu buruieni de pe câmp. In aceste locuri roditoare, unde ţărănimea e mulţumită cu împroprietărirea, e, poate, cea mai mare lipsă a populaţiei.

Căruţele care suie la deal în spre noi ne vestesc apropierea de Soroca, unde fusese zi de târg. Ajunşi la punctul cel mai înalt din spatele oraşului, de unde urmează să coborâm aproape drept, avem în faţă variaţia de spectacole pe care o sapă Nistru în cotituri fantastice. De unde la Nordul oraşului linia Nistrului este trasată drept ca la o voinţă de om, încât îţi poţi plimba ochii până la mari depărtări pe cursul potolit al apei, în jos de oraş natura pare că s'a jucat cu malurile lui, dându-le înfăţişări ciudate, aducându-le cot la cot şi aruncându-le asimetric în dezordine. Cum Soroca stă de-asupra vadului victorioasă ca o margine de pălărie peste un cap pleşuv, amfiteatru se aranjează dela sine spectatorului. De pe înnălţimile ei, presărate spre vale cu case din loc în loc împrejmuite de vii şi pomi, ai ca în palmă malul rusesc, unde populaţia moldovenească are destule rude dincoace. Şi tot aşa pe sub deal se întinde oraşul în spre Nistru, care, odată cu oprirea întinderii lui, se separă republica sovietică de românism. Puţine case cu etaje, dar bogate in grădini largi. Mulţi Evrei, ca şi în celelalte oraşe basarabene. Este şi puţină industrie, - două mii de membri la asigurări. Dimineaţa străzile sunt pline de elevi şi eleve. Seara merg la „clubul românesc" împreună cu fostul prefect averescan D. Iov, după ce, ca unui vechiu prieten, îi vizitez familia. Politica stăpâneşte şi aici spiritele. Eleganţa o ţin cişmele, motiv pitoresc din Rusia.

Dar sunt nerăbdător până dimineaţa ca să văd Cetatea de unde stăpânirea Moldovei veghia spre răsărit. Zidită chiar pe malul Nistrului, ea şi astăzi face oficiu militar: de pe zidurile ei, unde odinioară se mişcau băgători de seamă pârcălabii, soldaţii şi ofiţerii ştiricesc cu ochiul la Rus. Santinela dela intrare, care păzeşte cele depozitate in pivniţele cetăţii, îmi spune cu multă părere de rău că în interiorul ei hahamii taie caprele şi oile evreimii din oraş. De-abea încerc să-mi unesc regretul meu cu al santinelei, când pe sub bolta intrării, lungă de câţiva metri, se strecoară doi dintre cei pomeniţi, cu cuţitele în mână.

— Ii auzi? Au început!... îmi spune soldatul. Fug în spre apa Nistrului ca să nu mai aud şi de acolo contemplu nesăţios zestrea Moldovei istorice, astăzi în paza dlui ministru Lapedatu, care, dacă nu vrea să facă altceva pentru buna întreţinere a cetăţii — căci absolut nimic nu s'a făcut şi nu se face, — cel puţin să interzică ca tocmai ea să fie abatorul evreimei din Soroca. Pe locurile pârcălabilor hahamii, — credem că nu este un titlu de onoare pentru Comisia monumentelor istorice. Mai e nevoe să insistăm asupra necesităţii bunei ei întreţineri? Dacă Basarabia nu ar legitima întinderea suveranităţii Statului român cu alte dovezi, Cetatea ar fi cauza suficientă ca să murim sub zidurile ei pentru apărarea şi menţinerea pe veci a Sorocei.

* * *

Amicul Iov îmi spune că de curând s'a descoperit, intr'una din stâncele care împrejmuesc oraşul, o mărturisire romană care pomeneşte biruinţele împăratului Aurelian. Cei competenţi au cuvântul. Legată cu cetatea domnitorilor moldoveni şi cu statuea generalului Poetaş aşezată in piaţa oraşului, apoi adăogând că în satele româneşti din judeţ, care se ţin lanţ, e o întreagă populaţie care nu ştie decât mol-

devenește, fără să vrei te întrebi: ce urme indestructibile a lăsat stăpânirea rusească? Pojghița orășenească și administrativă care sub tăvălugul unei puternice ofensive de romanizare o poate face să pârâie din toate ale ei fibre șubrede?

Spiritualicește cu atât mai puțin și-a exercitat Rusia penetrația ei la sate, penetrație care poate fi, însă, seducătoare printre intelectuali. Noroc că nu prea sunt mulți de origine pur românească, iar corciturile, care abundă în Basarabia, nu pot fi reprezentative naționale dc spirit intelectual. Îndoiala ți se impune mai la fiecare pas…

Druță Ion

(Druță, Ion. Opere în 8 volume, vol. III/Ion Druță; prez. Graf.: Iaroslav Oliinîc. – Ch.: Cartea Moldovei, 2009 (Tipografia Editurii Universul). – 544 p.)

Balade din cîmpie

Capitolul I.

Minunea cerească

Ningea. Peste Cîmpia Sorocii ningea încet, domol, agale, și venea potopul cela alb de sus nu ca o ninsoare oarecare, ci ca o mare binefacere cerească. Fulgi măștcați și blînzi cădeau nu atît pe pămînt, cît pe sireacul suflet omenesc, pentru a-l mai mîngîia, pentru a-l mai îmbărbăta oarecum.

„Elei, Doamne, d-apoi cine și-o mai fi adus aminte și de noi?!”, se mirau țăranii, iar în vreme ce stăteau ei de se mirau, de sus cernea cu fulgi pletoși, frumoși și albi. De vînt – nici pomeneală. Iese lumea de se miră și sus în deal, și jos în vale, iar din cer tot coboară, legănîndu-se a jale, legănîndu-se a dor, fulgi aleși, numai unul și unul.

O zi întreagă s-a mirat lumea, o zi întreagă a tot nins, ș-a fost o zi, cum nu s-a mai aflat.

– Așa ninsoare mai rar, ziceau bătrînii, așa ninsoare îți vine o dată în viață, atunci cînd îți vine…

Sufletul tresaltă, sufletul caută în fel și chip să se dumerească – de unde atîta curățenie, de unde atîta seninătate și voie bună? Crăciunurile au trecut demult – și cel pe nou, și cel pe vechi, dar, pentru că unica și marea minune a iernii rămînea tot ea, sărbătoarea Nașterii Domnului, oamenii și-au zis: „Măi, s-o întors Crăciunul!”.

Drept care întreaga Cîmpie a Sorocii, cu văile și dealurile sale, cu satele și cătunele de pretutindeni, îngîna în sinea ei o colindă pe care cerul i-o tot picura de sus fulg cu fulg, vers cu vers.

Trei păstori se întîlniră,
Trei păstori…

Frig – deloc. Era cald, era moloşag, peste sate – fum subţire cu iz de mămăligă, aşa încît oamenii au lăsat cuptoarele şi sobele, mai ieşind pe afară, şi vraja acelei ninsori a început a trezi doruri cine ştie de pe unde, vise cine ştie de pe cînd.

Şi tot ninge, ninge, ninge. Fulgi cuminţi, îngînduraţi se lasă peste case, peste garduri, peste cîmpuri, peste tot ceea ce putea fi, dar nu a fost, şi, împreună cu această dumnezeiască ninsoare, oamenii încep a se simţi aşa, deodată, tam-nisam, fericiţi. O mie de ani să fi tot nins, o mie de ani ar fi tot stat ei înmărmuriţi acolo unde i-a prins ninsoarea, acolo unde i-a luminat Dumnezeu, dar, de, ce să-i faci?…

Trecătoare-s toate pe lumea asta, trecătoare a fost şi ninsoarea. A ţinut numai o singură zi. Mai spre sară, cerul s-a limpezit, dar, pentru că ninsoarea a fost mult prea mare, în lungul văilor ce şerpuiau domol dinspre Prut spre Nistru, prin văgăunile pe unde pînă mai nu demult satele se ţineau mînă de mînă, acum zăcea omăt peste omăt.

Nici tu vale, nici tu deal, nici tu cîmp, nici tu pădure, iar de prin locurile dosnice, pe unde de cînd lumea se cuibăreau satele, acum se înălţau doar cuşme albe, spînzurate de cer cu cîte-o aţişoară de fum, prinse de pămînt cu cîte-o creangă de vişinar, încălzite cu cîte-un bob de lumină abia clipocind sub streaşină.

– Stai că s-o întors nu numai Crăciunul. S-o întors şi iarna…

Şi-o fi zis într-un ceas rău, pentru că chiar în noaptea ceea s-a repezit de peste Nistru un pui de frig. Nu era el cine ştie ce, frigul cela. Ba te apucă aşa deodată, ba se domoleşte, şi iar vine, şi iar se trece. A tot ţinut-o aşa cu amăgeli pînă a prins omătul pojghiţă subţire de gheaţă, hei, şi apoi să vezi viscole, să vezi iarnă grea!

Furtuni de zăpadă, îmbrobodite în şaluri albe, veneau peste cîmpie schelălăind şi dănţuind care mai de care. Ş-au tot suflat pojghiţa ceea subţire de gheaţă, ce acoperea întreaga cîmpie, ş-au tot şlefuit-o pînă au făcut-o ca sticla, aşa încît, dacă vîntul smulgea din gireada cuiva o pănuşă, o gonea de la Prut spre Nistru, apoi de la Nistru o întorcea ’napoi spre Prut şi-o tot gonea încoace şi încolo de-ţi era mai mare mila.

– Să te ferească Dumnezeu de aşa ceva, ziceau bătrînii, făcîndu-şi cruce, pentru că, dacă o nevinovată pănuşă trece printr-atîtea, ce i-o fi aşteptînd pe cei mulţi şi plini de păcate?!

Şi iară o fi zis într-un ceas rău, pentru că nu trece multă vreme la mijloc şi, într-o noapte, pe cînd crivăţul gemea şi-şi făcea de cap, urechea ţăranului desprinde din faşa celor friguri urlet de fiară. Se strecurau urletele celea prin sticla ferestrelor, pe sub căptuşeala uşilor, prin muţenia pereţilor de lut. Au început a bate cîinii, vitele se frămîntau în grajduri, sforăind şi mugind a groază, s-au trezit sugacii şi-au prins a scînci prin leagănele lor.

Haitele însă, cum au luat cîmpia de la o margine, au călcat-o sat cu sat, aşa că nu mai era chip de scăpare. Goniţi de foame şi frig, lupii clănţăneau pe acoperişurile grajdurilor, se încăierau ei înde ei, se hîrjoneau prin ogrăzi, pe după case, apoi, parcă împăcîndu-se, se făceau a se duce în drumul lor şi, cum inima bietului ţăran

începea a-şi veni la loc, dihania se apropie pe nesimţite de pragul casei şi zgreapţănă cu gheara scîndura uşii, aşijderea unei pisici degerate ce se cere la cald.

– Ia măi nevoie!

Fireşte, se întîmpla şi mai înainte să coboare iarna lupii de prin munţi, şi ei porneau valvîrtej peste sate, dar oamenii, mai cu o furcă, mai cu o ghioagă, mai cu o sudalmă, de bine, de rău, îşi apărau avutul. Ştiau de undeva cam pe cînd aveau să năvălească haitele şi ba uitau o furcă în tindă, ba o ghioagă în ungher, ba lăsau un început de ciudă să treacă de azi pe mîine.

Acum însă au fost luaţi pe neaşteptate şi nici tu furcă, nici tu ghioagă, nici tu sudalmă, aşa ca să te prindă şi să te scoată din casă. De vină era ninsoarea ceea nemaipomenită, care a ţinut o zi de dimineaţă pînă sara şi a răscolit, bat-o pustia, sufletul oamenilor, făcîndu-i pe toţi poeţi, iar poetul, chiar de-ar porni să caute prin gospodărie furca, ghioaga ori bărdiţa, nu le va da de urmă cît veacul, pentru că, la urma urmei, ce-i trebuie unui poet furcă, ghioagă ori bărdiţă?!

Ajunşi stăpîni pe-o lume blîndă, visătoare, lupii nu se mai puteau ogoi. Săreau peste gard dintr-o ogradă în alta, se căţărau pe suluri de zăpadă, smulgeau cu colţii paie din streaşină, se iţeau prin ochiurile ferestrelor rămase neînghеţate să vadă cîţi or fi acolo în casă.

Ba chiar şi atunci cînd, de bine, de rău, începea a se lumina de zi, ei nici gînd să lase satele în pace. Abia după ce se făcea ziuă de-a binelea şi oamenii ieşeau prin ogrăzi să adape vitele, să aducă în casă de foc, porneau şi ei cîne-cîneşte a ieşi din sat, dar nu se duceau departe. Îşi alegeau o înălţătură de loc, de unde se vedea satul bine, îşi făceau culcuş în omăt şi din culcuşul cela cercetau casă cu casă, ogradă cu ogradă, fluturînd din urechi la fiece behăit, muget, coviţăit.

Arme de vînătoare satele nici n-au prea avut, iar cele pe care le aveau au fost confiscate de ureadnici cînd începuseră marile frămîntări ţărăneşti. Rămaşi faţă în faţă cu soarta, bieţii oameni căutau şi ei să se descurce care cum putea. Unii îşi luau dobitocul în casă, alţii, dimpotrivă, mîneau cu vitele-n grajd, iar un biet nuieluşean, căruia îi fătase tocmai scroafa în ajunul iernii, s-a văzut nevoit să-şi petreacă nopţile în bordeiaşul unde îşi ţinea porcii.

Coviţăitul neprihănit al purceluşilor aduna noapte de noapte ograda plină cu musafiri. Săracul om picura acolo într-un colţişor, ascultînd noaptea întreagă cum turbă dihăniile, căutînd să muşte din uşa bordeiului.

Omul rîdea de neputinţa lupilor, pentru că făcuse singur, cu mîna sa, o uşă trainică, de stejar, dar iată că într-o noapte dihăniile au izbutit să smulgă uşa cu ţîţîni cu tot. Gospodarul, nedormit cum era, aţipise pe mănunchiul de paie pe care şedea. L-a trezit valul de frig ce năvălise aşa, deodată, şi a zărit ca prin ceaţă o coadă şi două labe coborînd în bordei. Lupul, după cum se ştie, intră la pradă cu coada nainte.

Buimăcit de somn, neavînd nimic la îndemînă, omul s-a prins cu amîndouă mîinile de coada hoţului şi a început a trage lupul în bordei. Văzînd aşa treabă, lupul s-a răzgîndit să mai intre. O vreme au tras cît au putut – unul la vale, altul la deal.

În cele din urmă, lupul s-a rupt din mîinile omului şi a fugit, lăsînd în bordei coada cu rădăcină cu tot. A fost plătită coada ceea cum nu se mai poate de scump, căci peste cîteva rînduri de case lupul a pierit, ş-a tot zăcut acolo, pe-o margine de drum, pînă l-au cărat cîinii pe la case.

La aşa ceva lupii nu se aşteptau şi au pornit-o urlînd peste sate, că se stingea focul în vatră. Rămase faţă în faţă cu destinul, satele se pierd rînd pe rînd în furtunile iernii, şi casele se lasă la fundul omăturilor, şi oamenii sărăcesc cu duhul, picurînd gîrboviţi, neputincioşi pe lîngă vetre.

Frica – iată unul din duşmanii de căpătîi ai existenţei umane. Frica îl macină, îl stinge, îl prosteşte pe om, şi cel care pînă mai nu demult le înfrunta uşor pe toate, acum, deodată, începe a se lăsa pe tînjală. Că, ziceau cei deştepţi şi fricoşi, dacă scris îţi este s-o tragi, ai s-o tragi pînă la urmă.

Presentimentul declinului fatal se ţine de noi de cînd ne ştim pe lume. Şi tot aşa, casă cu casă, sat cu sat, fie ce-o fi, şi-a zis Cîmpia Sorocii. De ne este scris să pierim, vom pieri.

Dacă, fireşte, între timp nu se va isca o minune cerească…

* * *

…clăcile erau una din cele mai vechi, una din cele mai frumoase tradiţii în Cîmpia Sorocii. Poţi fi gospodină în rînd cu lumea dacă nu ai făcut măcar o singură clacă?

La făcutul casei, la munca cea mai grea se adunau cu toţii vecini, rude, naş, prieteni, consăteni. Se lucra cu spor, cu cîntece, cu voie bună, apoi, cum lucrul cel greu ajungea pe sfîrşite, viitorii gospodari făceau o masă frumoasă. După care multă vreme satul se desfăta, dezghiocînd în amănunte claca. Cît s-a lucrat, ce s-a cîntat, cine şi cu cine glumea mai des, ce anume a fost pus pe masă, cît s-a mîncat şi cît s-a băut.

Ciutura s-a stăruit ca pe dealul cel mic să se facă o clacă nemaipomenită. Au venit o jumătate de sat, aşa că nu le ajungeau nici lopeţi, nici căldări, nici hîrleţe. Pînă încolo pe după amiază au făcut lampaci, punîndu-i la uscat, au săpat temelia casei, au pus piatră la temelie, cimentînd-o bine, aşa că rămînea doar de ridicat pereţii.

În vreme ce munceau bărbaţii, vreo zece femei puneau la foc oalele cu sarmale, fripturică, pentru că socrul cel mare, văzînd cîtă lume s-a adunat, a tăiat un godac şi a adus cîteva vedre de vin. După care s-au aşezat pe nişte ţoale aşternute pe iarbă şi a fost o petrecere cum nu s-a mai aflat.

Lumea se întorcea de pe dealul cel mic de-acum după ce răsărise luna, veneau cu cîntece, cu veselie, că iată au scos prima casă în cîmp, şi nu acolo unde vruse guralivul cela de Onache, ci acolo unde a zis satul. Apoi şi după asta, vreme de cîteva săptămîni, pe la fîntîni, pe la răscruci, pe prispe, atîta vorbă despre claca de pe dealul cel mic.

Dealul cel mare a încercat şi el să facă clacă, dar, vorbă să fie… Au venit părinţii mirelui, părinţii nevestei şi încă două-trei rude. Oameni bătrîni, bolnavi, neputincioşi. Oftează cînd trebuie să se aplece, gem cînd se îndreaptă din şale. Cu

chiu, cu vai au făcut lampaci, ca să nu se usuce călcătura. De săpat fundament, de pus piatră nici vorbă. S-au aşezat la masă cînd se făcuse întuneric, aşa că nici să vezi bine ce se toarnă în pahar, ce iei şi pui în gură…

***

…Sărmana Cîmpia Sorocii, în cei patru ani de fierberi revoluţionare, întrerupte de operaţii de război, a trecut de nenumărate ori cu satele, pădurile, pămînturile sale, cînd de partea unora, cînd de partea altora. Se dădea foc la moşii, se tăiau păduri şi se cărau pe la case, apoi, frică făcîndu-li-se de cele săvîrşite, lăsau şi casă, şi masă, pornind prin lume în căutarea unui destin mai norocos, dar, negăsindu-l, se întorceau înapoi la prăpădul de unde nu demult au plecat.

Erau creştini în zile de praznic, păgîni pe vremea jafurilor şi împărţelilor, aduceau a martiri cînd le venea rîndul să treacă prin cumplite suferinţe. Bietele noastre femei, adevărate creştine, nu făceau mare taină cînd şi de la cine au fost nevoite să nască. Ne-o mărturisesc din plin numele de familie, ce s-au păstrat pînă azi - Rusu, Cazacu, Haidamacu, Turcuman, Zaporojanu, Tătaru, Leahu. Foame, frig, nevoie şi sărăcie, epidemii de tifos şi holeră, că abia dovedeau să-şi ducă morţii la groapă.

În cei patru ani de război multîncercata Basarabie trecuse, pare se, prin toate. A intrat în război ca una din guberniile de apus ale imperiului ţarist, un fel de forpost al slavilor în Balcani, apoi, cuprinsă de revolte sociale, s-a proclamat stat independent, dar, nefiind recunoscută pe plan internaţional, acum ieşea din război ca ţinutul de răsărit al regatului român, iară un fel de avanpost, de data asta avanpost al lumii latine în faţa bolşevismului răsăritean.

* * *

...Cîmpia zace într-o ceaţă subţire, alăptîndu-şi în tihnă primii săi muguri. Vîntul aduce de prin văi miroznă de salcie crudă, luna prinde cîte o arătură proaspătă, cu brazdele despletite pe marginea drumului.

Era cald în Cîmpia Sorocii, era primăvară la baştină lui Onache. O închipuire de nouraş hoinărea în largul cerului, de la o steluţă la alta, ţinîndu-le de urît şi şoptindu-le cine-i omul ce-a trecut Nistrul, din ce amar de depărtare se întoarce şi cine se va bucura nespus de întoarcerea lui...

Undeva peste dealuri parcă-parcă se ivise un fel de zare. S-o fi aprins vreo gireadă de paie, căci mai rămăsese prin cîmp ici, colo cîte una. Vai de mine, să bată clopotele prin sate cînd se aprinde o gireadă de paie în cîmp? Păi, cîte au tot ars în aceşti patru ani, clopotarii ceia n-ar mai fi coborît din clopotniţele sale...

Orice s-ar fi întîmplat acolo, pentru Onache, în noaptea ceea începea o mare zi de sărbătore. Sărbătoreau picioarele lui ajunse pe pămînt natal, sărbătoreau plămînii, mîngîiaţi de miresmele cîmpiei în prag de primăvară, sărbătorea duhul.

Avea în jur, cît cuprinzi cu ochiul, o cîmpie largă şi blîndă, înfăşurată în prima ceaţă a primăverii. Păşea peste brazde, simţea sub picioare singurul rost şi singura cinste pe care o cunoştea în viaţă. Îl aşteptau undeva după casă un plug vechi, o iapă roaibă şi o sumedenie de cîntece bune pentru plug.

Mai ales îl ajuta, la aratul de primăvară, frumosul cîntec al pădurii:

I-i-i, pădure, verde pădure!
De s-ar face-un drum prin tine
Şi-o cărare pentru mine...

...Zarea de peste deal se tot adună, tot creşte, urcînd la cer, şi clopotniţele cîmpiei se tot căinau într-o jale cumplită, de nu-l lăsau pe om să-şi depene pînă la capăt frumosul cîntec al pădurii.

...Cîmpia Sorocii...

O fi fost cîndva pe aici, cu mii şi mii de ani în urmă, o mare limpede şi blândă. O fi secat încetul cu încetul, s-o fi călătorit prin alte părţi, dar s-a dus, lăsînd cîmpiei moştenire măreţul chip al unor ape nesfîrşite, cu valuri domol legănate.

Or fi crescut cîndva pe aici, odată demult, păduri adînci şi dese. Le-o fi ars vreun pojar, le-o fi pustiit vreo furtună, dar s-au tot dus, şi numai adîncul pămîntului mai musteşte un dor străbun după codrii de altădată, cercînd în fiecare primăvară să lege un freamăt verde peste trupul său secătiuit de secete.

S-o fi-nălţat pe aici, cîndva de demult, un cîrd de munţi cu creste cărunte, răcorite sus, în albăstrimea cerului. Vremea i-o fi măcinat, cutremure mari de pămînt le-or fi crăpat temeliile, dar s-au dus munţii, şi numai păsările cîmpiei tot rătăcesc zile întregi undeva sus, printre nouri, căutînd piscurile mîndre de altădată.

Cîmpia Sorocii...

Pămînt tocmit să poarte sute de ani, din sămînţă în sămînţă, gustul pîinii de secară. Grai mustos, ce se pricepe deopotrivă de bine a rîde şi a plînge, a mulţumi şi a blestema. Un dor nătîng din moşi strămoşi, o traistă de melodii fermecătoare, ce te smulg din loc şi te fac să baţi pămîntul cu călcîele, aşa ca să se ştie că ai fost şi tu om, şi-ai trăit şi tu pe lumea asta. Scîrţîitul unui car cu boi, osîndit a rătăci ani la rînd, zi de zi, pe un singur drumeag — dimineaţa din sat în cîmp, sara — din cîmp acasă.

Iar de jur-împrejur, cît cuprinzi cu ochiul, musteşte o zare mărunţică cu dealuri mici şi sinilii — ba le vezi, ba le visezi. Şi dintr-o zare pîn' în alta — o cîmpie rotundă şi largă, vreo treizeci de sătişoare risipite la întîmplare. Ori că s-au pornit undeva departe în lume, ori că veneau de pe undeva, au zărit largul cîmpiei, şi, înmărmurite de atîta frumusaţă, aici au rămas.

Cimpia Sorocii...

O zare rotundă de horboţică albastră, întinsuri largi şi grele, o gară cu patru plopi, o sumedenie de drumuri înnodate la întâmplare — atîta primeşte cîmpeanul în ziua naşterii sale, atîta poate porunci pe patul de moarte, căci, vede unul Dumnezeu — nici mai mult n-a avut, nici mai puţin n-a vrut să aibă.

Cîmpia Sorocii...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 3: Biserica Albă: Roman; Clopotnița: Povestire/Ion Druță; prez. graf. de S. Maiorov. - Ch.: Hiperion, 1990. – 552 p.)

Biserica Albă

… Acolo de unde-s eu, mai sus de Soroca, Nistrul ocoleşte un munte de deal. Pe vîrful dealului cela oamenii şi-au făcut case, şi cînd s-a ajuns la numele satului, ce să mai îmbie să caute? I-au zis Ocolina, odată ce pînă şi Nistrul ocoleşte dealul cela...

…„Ocolina, vai, sireaca Ocolina..." Pentru sufletul ei curat şi naiv Ocolina era tot ce avea ea pe lume mai scump şi mai drag. Dacă într-o bună zi i s-ar fi spus: te mutăm în alt sat, s-ar fi aruncat în apele Nistrului.

De dragul acestui sătuc, cu o bisericuţă pe muchia stîncii, făcea cu copiii de strajă vară de vară. În cele nesfîrşite nopţi de singurătate, cînd sătenii, picurînd, sălbătăceau prin păduri, ea, cu cei şase copii în jurul său, se simţea oştean din oastea lui Ştefan cel Mare, chemat să apere vatra satului, osemintele străbunilor, credinţa şi ogorul…

… Harnică şi gospodăroasă, Ocolina nici că avea cînd să asculte. Struguri mari şi grei cît ugerul caprei, struguri plini de soare şi vise se culcă cuminţi unul lîngă altul, unul peste altul în coşurile împletite din nuiele. Cînd panerele ajung cu vîrf, se mută din ţărna caldă pe umerii bărbaţilor şi, legănîndu-se uşor, pornesc spre cele ciubere din preajma cramei. Picioarele vînjoase, stropite cu must roşu, mestecă domol, trecînd roadă dintr-o zodie în alta. De jur-împrejur — bogăţia anului. Peste tot butoaie pline, în care vinul a şi început a fierbe. Ocolina e numai îngrijorare, căci odată pornit, vinul nu se mai opreşte. Fierbe încet, cu înţelepciune. Fierbe zi şi noapte, curăţind în taină una din cele mai divine băuturi ale pămîntului.

… Tulburelul a fost şi rămîne a fi una din cele mai mari bucurii, una din cele mai mari nebunii ale neamului nostru... Ameţiţi de acel must acrişor, ocolinenii, în fericirea lor cea mare, parcă s-ar fi smintit puţin. Sufletul e numai voie bună, inima crapă plină cu de toate şi numai limba, bat-o pustia, se împleticeşte la fiece pas, la fiece cuvînt. Pentru a nu o mai chinui atîta, oamenii caută s-o facă pe scurt, cît mai pe scurt, şi tot scuturîndu-le pe cele pe care nu le puteau rosti, de la limba maternă au ajuns la o cu totul altă limbă…

…Din cînd în cînd butoiul, întrecînd măsura, cîte ceva din bolboroseala ceea se revarsă peste usnă, scurgîn-du-se în lungul doagelor, dar las' că nu se vor pierde, ferit-a sfîntul! Încetul cu încetul picăturile colea se vor aduna în jgheabul de stejar pe care este pus butoiul, apoi se vor tot scurge într-un hîrb pus anume pentru asta, şi după o străveche lege a pămîntului, orice trecător poate intra în ogradă, ridica hîrbul şi gusta.

— Măi, da oare nu cumva eu să-l fi... vorba ceea... că, iaca, mi-i cam în grijă…

De cîte ori ar fi trecut pe lîngă butoi, gospodarul saltă hîrbul cu scursuri, căci, gustîndu-l, îţi poţi da uşor sama de cele ce se petrec în cutare sau cutare butoi. Iar

în butoaie - prăpăd, nu alta! Un soi de poamă caută să învingă, altul cedează. Cînd busuioaca e în picioare, coarna — la pămînt, şi numai ce vezi că şi coarna e în picioare, iar de şasla nici pomeneală... O bătălie atît de cumplită, încît e cu neputinţă să nu ridici hîrbul, să nu-l duci la gură, căci, abia în clipa cînd mustul cela acrişor ţi se scurge pe piept, abia atunci ajungi şi tu una cu cerul, cu soarele, cu pămîntul...

… Cum vine toamna, satul munceşte mai mult cu picioarele. Unii fac vin, alţii mestecă lut. Cîntă cucoşii, soarele urcă pe cer, lumea trece pe drum, care urcă la deal, care coboară la vale, dar nu par a se grăbi nici unii, nici alţii...

…Sărmanele biserici sîngerau şi ele împreună cu cîmpurile, împreună cu satele, împreună cu lumea ce le înălţase... Pe lîngă toate, bisericuţa din Ocolina a mai avut şi marele nenoroc de-a fi aleasă de hulubii pădurilor din împrejurimi. După ce-au colindat satele de-a lungul Nistrului, hulubii şi-au ales biserica din Ocolina. S-au tot rotit deasupra ei, şi s-au tot lăsat pe acoperiş, de se ciuguleau şi iar se roteau de-a mai mare dragul…

…Se adunase toată Ocolina în ograda ceea, fiind cu ochii la mireasă şi cu gîndul la butoi. După ce li se umplea cănuţa, şi ei o sorbeau puţin, să nu se verse bunătatea de băutură, urau „tinerilor“ ceea ce se urează de obicei pe la nunţi, şi cu cănuţa ridicată sus, dădeau cu opincuţa în pămîntul îngheţat, că scoteau scîntei din bătătură.

Asta se chema pe atunci „jucatul paharului“. Bătrînul Pasăre umblase şi el cîndva pe la nunţi, jucase şi el destule pahare, dar pe atunci paharul cela îl jucai o dată şi — gata, îi lăsai pe alţii, pe cînd aceştia joacă un rînd de pahare, le golesc, apoi vin iar de le umplu şi iar pornesc să le joace... Păi, dacă or tot juca paharele, spre sară rămîn cu butoaiele goale, s-a gîndit sărmanul mire. Şi a oftat în faţa întregului sat, pentru că, nunta ca nunta, mireasa ca mireasa, dar să rămîi pînă hăt în toamnă fără o picătură de vin!...

… Picură încet, pe albul siniliu al zăpezilor, nesfîrşitul cer albastru. Pe muchia dealului se aud hălălăind şi veselindu-se nuntaşii lui moş Pasăre, întorcîndu-se din cetatea de lîngă pădure. Ghemuită în tindă pe mănunchiul său de paie, Rujca hîrîie prin somn, dar cum se potolesc nuntaşii, amuţeşte şi ea. Liniştea şi pacea unui miez de noapte se lasă peste tot. Viscolit, îngheţat, Nistrul e undeva hăt în străfunduri şi pare că vor trece mii şi mii de ani pînă se va fi arătat cureaua argintie în lungul acestor văi înzăpezite.

Deodată, de după creasta dealului, se înalţă o lună mare, plină, orbitoare. Urca încet, împărăteşte, pe cerul siniliu, pînă ce descoperă într-un fund de vale acoperişul întroienit al unei cocioabe. O rază de lumină străbate sticla înflorată de gheaţă. De pe podea urcă pe vatră, apoi se prelinge încet de-a curmezişul hornului…

…Tot prelingîndu-se de-a curmezişul hornului, raza de lumină s-a strecurat pe cuptor şi deodată a tresărit, a tresăltat chiar, de parcă s-ar fi întrebat: e posibil aşa ceva?! Să străbaţi atîta pustiu, o sută cincizeci de milioane de kilometri, pentru ca să te stingi aşternută pe-o vechitură de ţol?!...

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I./Ion Druță; ed. îngr. cu acord, aut, de V. Guțu și E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 534 p.)

Horodişte

…Tata era de felul lui din Slobozia, un sat de răzeşi de pe malul Nistrului, aşezat la vreo cincisprezece verste mai sus de Soroca. Nu ţin minte — ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeşi de pe malul Nistrului au fost întemeiate de Ştefan cel Mare, cu oşteni arţăgoşi şi iuţi la încăierare, pentru că, dacă turcii ori tătarii vor trece Nistrul, să se poată descurca pînă va sosi oastea domnească. Nu ştiu dacă a fost întocmai aşa, cît despre tata, el, într-adevăr, era plin de demnitate, arţăgos şi încăpăţînat, încît în cei optzeci şi ceva de ani pe care i-a trăit, puţini s-ar fi putut lăuda că l-au făcut pe badea Pentelei, cum i se zicea la noi în sat, să se dea oleacă mai încolo ori mai încoace, în afara locului pe care şi-l alegea singur…

…Şi iară vin sate, cîmpuri, fîntîni, iar cînd dincolo de Niorcani răsare o casă mare de piatră la o margine de sat, mama îşi face semnul crucii şi-l roagă pe tata să fie cu ochii în patru, să nu calicească bieţii cai, să nu ne calicească pe noi cumva. Tata se face a nici nu fi auzit vorbele ei, şi mama, ruşinată, ne povesteşte pe înfundate că ar fi trăit o viaţă de om aici în Slobozia, de n-ar fi fost drumurile satului atît de straşnic încolăcite şi aruncate peste cap.

Nistrul încă nu se vede, dar simţi undeva pe aproape suflarea apelor în fundul văilor. După clădirea cea mare, care se dovedeşte a fi şcoala din Slobozia, începe satul, şi, orice s-ar zice, dar e frumos satul de baştină al tatei. Cîteva sute de case se încălzesc la soare pe malul drept al Nistrului. E un mal înalt de humă albă, cu crăpături adînci, umplute pe jumătate cu stînci de piatră.

Pe creştetul stîncilor, prin văgăunile mai dosite, cu cîte-o palmă de loc drept, vezi ici-colo cîte-o casă. Şi dacă ograda unui frate e sus în vîrful dealululi, celălalt frate nu mai are unde-şi face acolo casă, şi o zideşte jos, la temelia aceluiaşi deal. Dar, neamuri fiind, de la un frate la altul coboară o cărare, care nu e atît cărare cît o frînghie spînzurată de sus în jos.

Deodată cumnţii noştri căluţi prind a sforăi şi se opresc locului. Drumul pe care am intrat în Slobozia se pomeneşte rupt în două. Un capăt sfîrşeşte sub copitele cailor, celălalt abia se zăreşte undeva hăt departe la fundul unei rîpe, iar între capătul ista şi capătul cela stă ridicat în picioare un perete alb de humă.

Tata prinde hăţurile cu amîndouă mînile, înfige picioarele în speteaza coşului, mai adaugă un „i-te-al-naibii!" şi îndreaptă caii cu tot cu trăsură, cu noi cu tot în prăpastie. Bieţii cai se tîrîie mai mult pe burtă, gîfîie cu spumă la gură. Tata îi ţine împănaţi în hăţuri, dar pare că totul e degeaba — o clipă, încă o clipă şi vine trăsura peste cap.

Iată însă că dă Domnul şi prindem sub roţi celălalt capăt al drumului. Căruţa se îndreaptă din şale, caii răsuflă uşuraţi, dar nu dovedim să adunăm cele trei degete pentru a zice „slavă Domnului", că drumul iară se rupe în două şi iară aceeaşi poveste — un capăt sfîrşeşte sub copita cailor, altul abia se arată hăt din fundul rîpei, iar între ele un alt perete de humă…

… Ograda bunicii, aşezată chiar pe malul Nistrului, era şi nu era pe mal. Cîţiva curpeni de cartofi, cîţiva copăcei de mere pădureţe, iar încolo, toată ograda — numai stînci de piatră ce-şi scoteau din pămînt care o falcă, care un grumaz. Păreau nişte animale ciudate, preistorice, adunate în ograda bătrînei, iar dincolo de ocol, după gărduceanul scund, pămîntul iară se rupe în două — un perete de humă împresurat cu bolovani de piatră coboară la vale, şi tocmai hăt la talpa lui se vedeau lucind la soare apele Nistrului.

Spre deosebire de malul drept, abrupt şi prăpăstios, malul stîng al rîului era neted, curat şi, împreună cu cele cîteva sute de case, urca domol spre răsărit, pînă se topea hăt la răsăritul soarelui. Satului de pe celălalt mal i se zicea, dacă nu mă înşel, Subutăuca. Puteai să rupi un măr din copacul bunicii, să-ţi faci vînt şi să-l arunci pe celălalt mal, dar nu era voie. Sub talpa dealului se plimba un grănicer cu armă la umăr, dincolo, pe celălalt mal, se vedea un alt soldat, în altă uniformă. Era graniţa. Noi cu bunica într-o ţară, Subutăuca în altă ţară, şi nu se obişnuia în asemenea cazuri să se arunce cu mere dintr-o ţară în alta.

În Subutăuca, după cîte înţeleg eu acuma, era comună, şi comuna ceea poate că bogată nu prea era, dar avea orchestră, o fanfară grozavă cu trompete ce luceau la soare de se vedea şi peste graniţă. Marşurile erau marea slăbiciune a acelei orchestre, şi părea că nu atît aratul ori semănatul, ori strînsul îi preocupau pe oamenii ceia, cît marşurile propriei lor fanfare. Dimineaţa, îndată ce răsărea soarele, începea a se veseli fanfara pe malul stîng. Oamenii ieşeau de prin case, se adunau în mijlocul satului, lîngă fanfară, care cu sapă, care cu coasa, care cu seceră. Cînd soarele se ridica aşa cam de-o prăjină pe cer, porneau spre răsărit cu alai şi voie bună — orchestra înainte, coloana în urma ei. Mergeau şi tot mergeau şi iară mergeau pînă se topeau hăt după muchia ceea de deal. Acolo le erau pămînturile, acolo munceau toată ziua, făcîndu-i pe slobozieni să moară de curiozitate, căci, se întrebau slobozienii — ce-o fi făcînd muzicanţii acolo după deal o zi întreagă? Prăşesc şi ei în rînd cu lumea ori hodinesc la umbră, aşteptînd să vină sara pentru a petrece coloana napoi spre sat?

Slobozienii nu aveau fanfară, dar, spre deosebire de subutăuceni, aveau o biserică frumoasă, de piatră, cu clopot mare, sunător, dăruit, pare-mi-se, de-o mănăstire. Duminicile, subutăucenii, atei fiind, se duceau încolonaţi la muncă, pe cînd slobozienii, creştini ortodocşi, urcau cu cîte-un colac, cu cîte-o lumînărică drumurile spre biserică. Pe celălalt mal fierbeau marşurile, pe istlalt mal preotul intra în slujbă, şi veselia trompetelor, împletită cu dangătul clopotului, venea clocotind prin văile nistrene.

Mi-a rămas, nu ştiu prin ce fel, în memorie o aşchie senină dintr-o după amiază de duminică. Noi, copiii, ne jucam de-a mijatca acolo la bunica. Tocmai îmi căutam un loc bun de ascuns şi, tot umblînd printre stîncile celea de piatră, o zăresc deodată pe mama stînd cu bunica la sfat. Şedeau pe un lăicer aşternut pe-un prag de piatră în fundul grădinii şi de după gărduceanul cela scund priveau la cele ce se petreceau dincolo.

Şopteau ceva îngrijorate ele înde ele, şi eu, tot căutînd unde să mă ascund, am început a ciuli urechea. Simţindu-mă aproape, femeile au amuţit, după care bunica, tocită de dragoste şi bunătate, pentru a răscumpăra tăcerea lor oarecum lipsită de tact, m-a chemat şi în faţa mea a dezgropat de undeva din fundul buzunarului fustei sale lungi cîteva alune. Le-am luat şi n-am mai stat să aflu despre ce era vorba acolo. După cum am aflat mult mai tîrziu, felul cela de conversaţie se numea „politică", iar politica, mă rog, ca politica...

…Cele două prăpăstii la plecare par două dealuri obişnuite. Caii scot trăsura din Slobozia şi, hodiniţi două zile, caută să-i mulţumească tatei, tot cercînd a trece la trap şi cînd le arată el biciuşca, şi cînd nu le-o arată. Iară încep a ne ieşi în cale satele, pămînturile, imaşurile Sorocii. Au trecut însă două zile la mijloc — şi în două zile de toamnă se schimba multe în viaţa ţărănimii. Cînd ne duceam, era sîmbătă, peste tot se simţea că se apropie o zi de sărbătoare, o zi de hodină, iar acum hodina a rămas în urmă. Satele-s pustii, prin cîmp albesc cămăşi, basmale, pălării. Căruţe se duc, căruţe vin. Lumea cară păpuşoi, răsărită, lumea ară, lumea seamănă şi numai noi venim cu sloboda, venim din musafirie…

(Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 2. Roman. Nuvele./Ion Druță; prez. graf. S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 496 p.)

Povara bunătății noastre

***

… Era însă târziu. Peste Câmpia Sorocii au trecut fronturi, s-au dat lupte, şi pe fostele câmpuri de lupta au rămas obuze, grenade. cartuşe, mine. Orice material explozibil este în fond, o armă, iar arma conţine o ispită diabolică, mai ales pentru copiii trimişi cu vacile în câmp şi care, cu câte-o pilotkă, cu câte-o ghimnastiorkă refăcută pe măsura lor, demult se visau ostaşi. Nu trecea o zi să nu se audă pe deal focuri de armă, explozii, să nu alerge prin câmp o biată femeie, rupându-şi gâţele şi bocindu-şi odorul…

• • •

Vara era caldă şi frumoasă, poate prea frumoasă, prea caldă, şi în fiece dimineaţă o ceaţă dulce încingea zările. Oamenii, copleşiţi de moleşeală, umblau zile întregi cu mâinile în buzunare, cu mintea legănată de izul plăcut al unei hodine abia începute. Trândăveau şi cei harnici, şi cei care mai întâi trebuiau urniţi din loc pentru ca să facă ceva. Se îngălbeneau semănăturile năpădite de buruieni, femeile

pe la garduri la sfat cu vecinele, copii rămaşi de capul lor, vitele se descurcau care cum putea şi viaţa satelor părea a se fi destrămat cu totul.

Adică, la prima vedere, părea că nu s-a schimbat nimic şi toate se petrec aşa cum au fost ele rânduite din moşi-strămoşi. Satele se trezeau în zori - care avea de prăşit se ducea cu sapa pe umăr, cine avea treabă la târg pornea repejor să treacă greul drumului pe răcoare, cei ce ţineau câte-o coadă de vită pe lingă casă trimiteau copiii să le pască. Gospodinele rămâneau până una alta cu cei mici, cu cârlanii, cu oalele puse la foc. Ziua de vară însă avea spor numai la începuturile ei, căci mai încolo, cum începea a încălzi soarele, o moleşeală dulce pornea să învăluie câmpia.

Pluteau în ceaţă şi buruienile din faţa prăsitorului, şi drumul colbăit din faţa călătorului, şi juncana din fundul imaşului, şi ulcica pusă la foc. Ca printr-o vrajă, toate începeau a se împerechea şi desperechea - din una se fac două, din două - şase, apoi jocul o întoarce înapoi, din şase iar se adună două, din două unu, şi omului îi era atât de bine, stând rezemat într-o coadă de sapă, să urmărească cum dănţuiesc toate în jurul lui…

…Satele câmpiii păreau pustii - trece o bună jumătate de zi de vară, iar casele picurau şi nici tu hodorogit de căruţă, nici tu lătrat de câne, nici tu scârţiit de portiţă. Iar când soarele ajungea la amiază, înţepenea şi câmpia întreagă: nici şopot de frunze, nici coame de colb deasupra şleahului, nici o cămaşă albă pierdută prin semănături. Şi o tot ţinea aşa mult, până mai spre seară, căci tocmai pe la chindii un început de înviorare părea să se arate de peste deal.

Şi-şi scuipau în palme prăsitorii:

- Hai, bre, că prea ne-am luat cu şaga!

O întindeau la drum călătorii, copiii luau de frânghie vitele flămânde şi începeau a le paşte pe-o margine de drum. Gospodinele lăsau gardul, alergau grăbite din casă la cuptoraşul de vară făcut în grădină, apoi de la cuptoraş - înapoi în casă, dar toate erau în zadar. Soarele scăpăta spre apus, dinspre pădure venea în valuri răcoarea nopţii, şi porneau spre case copiii trimişi cu vitele, se întorceau din drum cei porniţi cu târguiala, se adunau cârduri prăşitorii, gospodinele lăsau totul baltă şi puneau la foc ceaunaşul. Şi se frământau, şi se dojeneau, şi se căinau bieţii oameni: ce Dumnezeu, parcă a mai fost o zi la mijloc, parcă n-a fost, parcă au trăit-o, parcă nici n-ar fi trăit-o...

În amurg, când se aprindeau opaiţele, când măsuţele josuţe ale ciuturenilor se luminau cu câte-o mămăliguţă caldă, întovărăşită de puţinul frupt al casei, când se adunau, pentru întâia oară în ziua ceea, familiile plugarilor de la cei mici la cei bătrâni, când mâinile copiilor, îndemnate de părinţi, porneau ruşinoase spre bucate, de undeva din câmp venea, despicând liniştea nopţii, un foc ascuţit de armă. Prinse aşa, pe neştiute, tremurau mâinile copiilor şi se întorceau înapoi fără nimic. Tresălta şi se stingea liniştea din privirile celor mari. Se lăsa o muţenie peste toată casa, şi numai opaiţul uitat pe-o muchie de horn sfârâia domol în sinea sa.

Cei din jurul mesei stăteau o vreme tăcuţi, aşteptând. Era pace şi era bine în câmpie, dar, firește, nu pe mult. Abia apucau să uite împuşcătura de adineaori, abia mâinile copiilor făceau mămăliguţa boţuri, iar cei mai mari porneau un capăt de

vorbă ei înde ei, şi iară detuna pe neaşteptate un foc de armă. Le plăceau lor, armelor celora, să prindă lumea pe neştiute, şi ele prindeau orice capăt de vorbă bună, orice început de tihnă casnică.

Când vedea că prea s-au trecut cu măsura, gospodarul se supăra şi, supărat, tăia mămăliga felii, le făcea tuturor parte dreaptă…

…Sfântul har al cinei ba se înfiripa, ba se destrăma din nou, iar după fereastră curgea încet la vale o noapte tulbure şi grea. Omul însă nu poate fi liniştit dacă nu ştie, măcar pe departe, cam ce-ar putea să se întâmple cu dânsul mâine - poimâine, şi iată că cei mari se ridică de la masă, ies unul câte unul. Se adună vecinii pe la garduri, ţinând ţigara în mânecă, ca la război, să nu-şi trădeze prezenţa. Ascultă împreună cum se desface noaptea în câmpie şi schimbă din vreme în vreme câte-o şoaptă, încurajându-se unul pe altul.

Se lasă întunericul peste sat. Se dezghioacă ici-colo prin case lumini slabe de opaiţ, şi tot scad, scad, aproape se sting cu totul, dar vine stăpâna, scoate mucul cu un vârf de ac. Opaiţul tresaltă, cearcă a zâmbi prin fereastră, dar se ruşinează de graba sa şi iar porneşte a se stinge.

Se tot stâng, rând pe rând, până se pierd prin întuneric şi ferestrele, şi casele satului - rămân numai vârfuri de acoperişuri, numai creste de salcâmi, încreionate pe cerul siniliu. Satul cearcă să adoarmă. Aţipesc livezile, dorm şi vişinele verzi, şi cele coapte. Se pierd prin umbrele nopţii drumurile cu albiile pline de colb, gardurile tivite cu urzică, şi numai oamenii nu se pot ogoi.

A tot sta cu un vecin la gard li se urăşte, şi atunci unul îşi aduce aminte că a uitat să adape vitele, altul - că a uitat să mulgă vaca. Se duc amândoi, şi peste o vreme scârţiie fântâna prin întuneric, sună într-un fund de căldare stropi fierbinţi din mana blândelor vite. O scot la capăt cu cele ce aveau de făcut, dar nu li-i a se întoarce în casă şi tot umblă, caută ce-ar mai putea face.

Până şi copiii, ascunşi într-un fund de grădină, se joacă prin întuneric în pietricele, se tot joacă, până dau cei mari peste dânşii:

- Bine, măi dracilor, nu v-a ajuns ziua întreagă pentru joacă?!

Îi prind de câte-o aripă şi-i duc la culcare. O noapte rece, străină şi tulbure se lasă peste sat. Ţiuie a patimi valurile de tăcere, apoi se desfac, spintecate de câte-o împuşcătură. E vreme târzie, dar hodina nu vine şi se sting cărbunii în vatră, amuţesc vrăbiile în cuiburile de sub streşini, oftează greu, rumegând prin întuneric, vitele. Cu chiu, cu vai, copiii adorm. Câte-un opaiţ rămas ici, colo prin mahala se stinge, satul se cufundă în întuneric, şi numai peste vale luminează din plin toate cele patru ferestre ale sovietului sătesc.

Greul cel mare al nopţii pare să fi trecut şi într-un târziu gospodinele intră prin case, îngenunchează în faţa icoanelor, şoptesc rugăciuni pe care abia le mai aud ele însele. Liniştite de aceste cuvinte moştenite din bătrâni, se duc de se culcă. Somnul nu le prinde, şi ele ar vrea să mai schimbe o vorbă-două, dar n-au cu cine. Copiii dorm, bărbaţii stau în ogradă şi nu se mai întorc.

***

Mult aşteptata, mult cântata, mult frumoasa toamnă moldovenească a domnit peste întreaga câmpie cât i-a plăcut. Apoi, încetul cu încetul, precum zice cântecul - şi frunzele prin vii au ruginit, şi rândunelele s-au dus. Întristate, înfricoşate, satele, în cele din urmă, au cedat, s-au potolit în aşteptarea iernii. Ce săi faci, vremea vine, vremea trece. Cele făcute - făcute erau, celelalte, da-va Domnul, vom ajunge cândva şi la dânsele.

Câmpia s-a aciuat, s-a adunat grămăjoară, s-a zgribulit în aşteptarea nesfârşitelor ploi de toamnă, aşa-ziselor ploi ciobăneşti Săracă în ape subterane, în ape curgătoare, Câmpia Sorocii se ţinea mai mult cu umezeala ploilor de toamnă şi, firește, cu zăpada iernilor.

Iată însă că toamna trece, se apropie postul Crăciunului, iară cerul, cum a stat toată vara, spălăcit, pustiu, ars de soare aşa şi stă. De cele nesfârşite ploi de toamnă, pe care le aştepta toată lumea, nici pomeneală. Încă un an de secetă - asta ar fi fost prea din cale-afară. Mai aşteptam oleacă. Poate, poate, poate...

Şi, când colo, cade o noutate ca un trăsnet, de-a rămas câmpia crucită. Ce e drept, o noutate cam caraghioasă, dar oamenilor nu le prea venea a râde. Cică o fi început a se usca pelinul pe haturi. Dumnezeule, se tot întreba mult încercata țărănime – s-o mai auzit cândva aşa ceva? Se poate usca pelinul?!

Creştea de când hăul peste lot. Atâta pelinăraie, încât mulți erau înclinați a crede că renumitul cântec al oamenilor sărmani - pelin beau, pelin mănânc, pe pelin seara mă culc – se poate şi fi apărut pentru prima oară chiar în Câmpia Sorocii. Din tot ce creştea aiurea, pelinul era planta cea mai vivace, cea mai obraznică, se înmulțea într-o volniță totală pe haturi, pe la poalele pădurilor, prin râpe şi pământuri sterpe.

Creştea în pâlcuri, tufe dese, şi pe la sfârşitul lui mai, când dădea în floare şi venea o boare de vânt, câmpia era numai miroznă dulce-amăruie. Copiilor trimişi cu vacile li se dădea de grijă să fie cu ochii în patru, nu cumva Joiana să ciupească un vârf de pelin - laptele se face amar cum nu se mai poate...

Şi, totuşi, țărăncile, când se întorceau seara de la câmp, luau cu ele o ramură, două de pelin. Făceau din el mături, îl puneau pe jos să scoată puricii din casă, o uscau pentru că era bun de leac, ci şi apoi o picătură de pelin într-un butoiaş cu tulburel, transformă vinul obişnuit în vin de mănăstire, vin de zile mari.

Primăvara şi toamna, când ajungeau cu aratul pe la haturi, plugarii scăpau pe ici colo câte-o tufă. Le-o fi plăcând dârzenia celuia pe care nimeni nu-l seamănă, nu-l prăseşte, dar care creşte peste tot. Le-o fi plăcând setea de viață a pelinului - zace la pământ cu rădăcinile la soare, scoase de plug, se ține de hat doar cu un fir de mustăcioară, dar e verde, freamătă în bătaia vântului şi nu că aşa, dar dă în floare când îi vine vremea. Şi tot stă şi stă, se ține şi se ține, mândru şi verde, până îl răzmoaie ploile, până îl doboară frigurile...

Amu însă, ce năpastă o fi dat peste dânsul, că pe la mijlocul toamnei s-a veştezit, sa pleoştit, a început a se usca. Era ceva nemaipomenit, pentru că zilele se mai țineau calde, oamenii se bucurau de această toamnă lungă - mai rămânea pe ici, colo de arat, de semănat, de cărat. Dară, oameni buni! Pelinul!

E un semn rău, ziceau bătrânii. Cum apare pericol de moarte, şobolanii fug de pe corabie, iară veşnicul pribeag al câmpiei, pelinul, începe a se usca. Ne părăseşte veşnicul nostru stegar, cel care ţine frunza verde de la omăt până la omăt, cel care nu se lasă, nu cedează în nici un caz, pentru nimic în lume. Amărâtul de pelin, pe care îl scoţi cu plugul, îl smulgi, îl tai cu sapa, iar el tot creşte şi creşte, de parcă toate au fost în glumă şi viaţa nu ar fi decât un joc - voi faceţi aşa, da noi ne ţinem de a noastră. Pelinul, care a trecut printr-atâtea şi-a scăpat, pelinul, fratele, cântecul, soarta noastră a tuturora! Şi când colo - se usucă!!!

Nu rodise grâul vara ceea, dar oamenii şi-au zis - lasă, ieşim din iarnă cu păpuşoi. A fost însă o secetă mare, s-a uscat şi păpuşoiul, iar puţinul pe care l-au cules, au fost obligaţi să predea la stat până la ultimul grăunte. Lumea însă nu cădea în disperare - lasă, mai cu cartofi, mai cu fasole, vom ieşi cumva din iarnă. N-au avut ce strânge nici acolo unde au pus cartofi, nici acolo unde plivise fasolea. A ars totul de secetă, dar oamenii nu se lăsau pradă deznădejdii - las', ne vom duce pe la neamuri prin alte sate, unde a rodit mai bine, vom scoate covorul nevestei la iarmaroc...

S-a uscat însă pelinul pe haturi, şi asta era culmea. Celelalte griji - războiul, bandele de prin păduri, postavka, spicele - toate au rămas în urmă, pentru că peste Câmpia Sorocii s-a abătut una din cele mai mari nenorociri - se usucă pelinul.

* * *

Pământurile mor greu. Mor bulgăre cu bulgăre, sămânţă cu sămânţă, mor deal după deal, vale după vale, dar, totuşi, mor, şi Câmpia Sorocii, după două veri fierbinţi, rămasă fără umbră de nor, fără strop de ploaie, în cele din urmă, a prins a se stinge. Murea încet, destoinic, dar murea, şi numai roua ce se lăsa în faptul zorilor peste văile spuzite de arsură, îi amână sfârşitul de azi pe mâine.

Blestemul secetei a fost mare şi greu. Au secat apele, au ars imaşurile, s-au posomorât pădurile. Pământurile oamenilor zăceau aşa cum le-a prins seceta - nesemănate, neprăşite, ne rodite, iar bucăţica de pământ, care n-a vrut cu nici un preţ să-şi primească soarta, a căzut până la urmă, iar puţinul care a fost din răsputeri semănat, prăşit, dat în floare, a ars şi el.

Satele câmpiei, dosite pe după deluşoare, împărtăşeau cinstit soarta pământurilor din împrejurimi. Nu mai fumegă acoperişurile, nu mai luminează în amurg ferestrele. Nici cânii nu mai bat, nici cucoşii nu mai cântă, iar casele oamenilor, îmbătrânite cu încă o mare durere, picură în pragul unui somn de veci.

Şi, totuşi, vina cea oropsită şi îndărătnică de ţăran se mai zbătea, ascuns, pe undeva. În zori de zi scârţiia, ici acolo câte-o uşă, şi cei puţini, scăpaţi ca prin minune, ieşeau de prin case se aşezau osteniţi pe prispe şi se încălzeau la soare. Şedeau tăcuţi, fiecare pe prispa lui, şi urmăreau zile întregi cerul sterp, pârjolit şi el de atâta căldură.

Umflaţi de foame şi sluţiţi, încât abia se mai cunoşteau ei înde ei, oamenii şedeau cuminţi şi nici un gând, nici o umbră de durere nu mai flutura pe frunţile lor necăjite. Nu mai aveau putere. Nici pentru a se bucura, nici pentru a se amărî nu

mai aveau putere, dar şedeau şi urmăreau cerul, pentru că erau plugari şi aşa apucaseră din bătrâni - când vin vremuri grele, te aşezi pe prispă şi ridici privirea către cer.

Zadarnice însă erau toate - arşiţa mai ţinea încă, şi cerul, chiar de căpăta sămânţă de nor, erau nişte nouraşi mici, uşurei ca pleava, şi vântul făcea a se juca cu dânşii - ba îi adună grămadă, ba îi ascunde pe după zări, şi iar îi scoate nici că mai ştii de pe unde pentru a-i mai vântura o dată.

Satele câmpiei, acele văi pline mai nu demult cu case albe, cu drumuri vechi, cu grădini frumoase, acum, decăzute şi sărăcite, picurau la soare. Furtuna pustiirii a trecut peste ele, lăsându-le de plânsul lumii. Nici tu garduri, nici tu portiţe, nici gospodari, nici gospodine. Fântânile tac ziua întreagă, seceta a coborât în adâncuri, abia în zori mai poţi scoate o jumătate de căldare de apă tulbure.

O linişte grea, posomorită, dospeşte cu săptămânile peste bătrânele noastre sate. Oameni au rămas puţini, dar şi cei care au supravieţuit de bine, de rău, umblă abătuţi, veşteziţi, săraci cu duhul. Slăbiţi cum nu se mai poate, cu ochii fugiţi în fundul capului, păreau nişte vedenii venite de pe lumea cealaltă, dar nici cele pe care le vedeau pe această lume nu-i bucura. Îmbrăcaţi în haine de strânsură, cumpărate la talcioc, botezaţi de cârmuire cu numele comun de distrofici, repartizaţi în câteva grupe, ei se furişau ca nişte vedenii pe ulicele satului, căutând să nu se întâlnească unul cu altul, fiindu-le ruşine de jalea în care au ajuns…

…A doua zi, cum răsărea soarele, iară apăreau pe prispe, cercetând înălţimile albastre ale veşniciei. Cerul rămânea ultima lor speranţă, şi oamenii urmăreau cerul. Ştiau, firește, că totul e schimbător pe această lume, odată şi odată acest mare blestem o să treacă.

Ploaia. Acolo se adunau rugăciunile tuturora, acolo erau visele tuturora. Doamne, cînd te vei întoarce cu faţa către noi? Măcar cât de cât, măcar o bură... Atâta amar de lume, atâta amar de vreme s-a tot rugat pentru o bură de ploaie, încât acum nici nu le mai venea a crede că s-ar putea întâmpla o asemenea mare minune. Erau însă creştini, se rugau şi aşteptau tăcuţi, răbdători, neputincioşi ca nişte copii.

Darnic cu cei mici, norocul, în cele din urmă, şi-a adus aminte de dânşii. Într-un amurg, au început a roti stoluri de ciori peste câmpie. Zburau pe jos, cârâiau de-a valma, iar în urma lor vântul a şi prins a aduna puzderie de nouraşi.

I-a tot aşezat straturi, punându-i la dospit, apoi peste noapte a căzut prima ploiţă de după secetă. A fost o ploiţă scurtă, a trecut de-a lungul Nistrului abia muşcând o margine de câmpie şi cum a întors-o spre Bălţi, s-a şi potolit, dar pământul răcorit, a început a răspândi miroznă grea de ploaie nouă, şi abia după aceea au pornit ploile adevărate.

Acum ele dădeau des prin câmpie. Se repezeau într-un miez de noapte, colindau largul pământurilor şi fugeau în zori grăbite, lăsând pământul tot atât de însetat cum îl găsiseră, iar ţăranii, când se sculau, se căzneau să ghicească - plouase noaptea trecută sau li s-o fi năzărit prin somn? Plouase de bună samă că, uite, se mai ţine umezeala pe coaja de salcâm!

Alteori ploile cădeau ziua pe la o amiază, spre bucuria prăşitorilor ce ameţiseră a tot da cu sapa prin bulgării tari ca piatra. Bucuroşi, ei se întorceau spre sate uzi leoarcă, veneau veseli şi se tot rugau să plouă, să toarne bine. Ruga le era primită, şi ploaia turna din belşug până la asfinţitul soarelui. În amurg se frământa o vreme, ba se potoleşte, ba nu prea, iar odată cu întunericul începea din nou a lăpăi prin băltoacele de la răscruci.

Se mai repezeau, în miez de vară, ploi cu furtună. Veneau în puterea nopţii anunţându-şi de departe năravul, veneau vuind şi trăsnind, fulgere albe fărâmiţau întunericul în fel şi chip, tunetul răscolea văile, gonind ploaia din urmă, iar în zori, când se trecea urgia, pe cer rămâneau nouri înalţi şi grei ca nişte munţi. Stăteau munţii ceia nemişcaţi cu săptămânile; pe la o amiaza scăpăta soarele pe-o clipă de după crestele lor, dar în aceeaşi clipă era acoperit din nou.

Ploile şi răcoarea erau adevăratele minuni cereşti. Pământurile câmpiei începeau să-şi revină. Ploile au răzmuiat ţărâna, umplând crăpăturile ce spintecaseră, ca nişte şopârle drumurile, imaşurile, semănăturile.

Apoi iar a mai plouat şi crăpăturile, pe jumătate tămăduite, au început a se face otova cu pământurile din împrejurimi. Peste văile arse până în adâncuri se aşterneau ploile rând pe rând şi chiar de arsese iarba cu tot cu floare, cu sămânţă, cu rădăcină cu tot, după multe şi bogate ploi a prins să răsară ici, colo câte un firicel de iarbă. Se pleca spre un frate de-al lui, răsărit mult prea departe pentru a-i fi neam, dar erau verzi amândoi, aveau sol, soare, umezeală şi încă peste o vară imaşurile au început a se încinge cu verdeaţă.

Mai greu prindeau viaţă pământurile roditoare. Seceta a ars tot ce poate prii omului, buruiana însă, marele duşman al pământurilor roditoare, ştie aşi păstra sămânţa şi după prima ploiţă, paragina, ştirul, volbura, tot ce creşte nesemănat, a acoperit ţarina palmă cu palmă.

„Amu, îşi ziceau ţăranii în mintea lor, bun lucru ar fi să vii cu plugul peste buruienăraia asta, cât n-a dat ea încă în floare. O răstorni, arunci peste brazde un pumn-doi de grăunţe, o fugă de boroană peste ele şi proslăvit fie numele Celui de Sus!"

Proslăvit însă numele Celui de Sus nu avea de unde fi pentru că nici tu pluguri, nici tu cai, nici tu sămânţă. Plugurile zăceau pe după case ruginite, stricate, iar singurul om ce ştia a le doftori - fierarul satului - murise de foame. Cele câteva gloabe, rămase mai mult prin răbdarea lor de vită, aşteptau prin grajduri să vină oamenii, să le ridice cu frânghiile, cât despre sămânţă, cum au dus-o toamna la gară de au predat-o statului, acolo a şi iernat.

Asta era durerea cea mare a ţăranilor, dar era periculos să aduci vorba de ceea ce îi durea. În marginea gării se înălţau grămezi înalte cât stâlpul de telegraf şi lungi cât ar fi ţinut un loc de casă. Stăteau păpuşoii ceia turnaţi jos, pe pământul gol, şi erau acolo de toată mâna - ciocălăi lungi şi subţiri, ciocălăi albi, galbeni, tărcăţei, feluriţi, cum felurite erau satele câmpiei.

Aduşi în pragul foamei şi descărcaţi aici sub titlul de postavkă, adică datorie obligatorie a ţărănimii faţă de stat, acum erau proprietatea statului. Erau păziţi de

strajnici înarmați, care pentru un singur ciocălău deschideau foc. Ce e drept, oamenii nici nu se prea repezeau. Şi nu de frica armelor. După ce au stat descoperiți o iarnă întreagă, păpuşoii s-au aprins înăuntrul lor şi nu mai erau buni nici pentru masă, nici pentru semănat.

Pământurile însă aşteptau. Statul, care toamna măturase podurile la țărani, trebuia să întreprindă ceva, ca să nu rămână pământurile țelină, şi iată că în primăvară, când se trecuse vremea semănatului, sovietele sătești au început a da sămânță la oameni. Se dădea un fel de păpuşoi cu grăuntele măşcat cât dintele de cal, şi chiar aşa li se şi zicea păpuşoilor celora; konskii zub. Erau aduşi cu trenurile hăt de departe, au venit gata dezghiocați, în saci speciali, stropiți cu chimicale.

Se spunea că au fost stropiți de către agronomi ca să țină la secetă, dar, totodată, li se dădea oamenilor de grijă să nu cumva să se atingă de sămânța primită. Prafurile celea, se spunea, sânt un fel de otravă şi vor muri cu toții ca muştele. Trecuți prin cei doi ani de foamete, oamenii nu se mai temeau de nimic. Cum ajungeau acasă cu sămânța primită, o şi împărțeau în două. O bună jumătate o spălau, o uscau la soare, o duceau la râşniță, înjghebau o fiertură şi abia pe urmă porneau cu cealaltă jumătate la deal.

Veneau încet - mai mult se odihneau decât să meargă, şi abia pe la amiază ajungeau la hectarele lor. Sădeau păpuşoii ca pe cartofi - în cuiburi, cu sapa. Fac un cuib, scapă o sămînță, o acoperă, alături mai fac un cuib.

Amețeau de căldură, de foame, de osteneală, şi rândurile făcute de ei ba urcau amețite la deal, ba coborau şovăind la vale, dar oamenii nu lăsau sapa din mână, căci roada acelor boabe era singura lor nădejde. Se țineau morțiş de dânsa şi munceau. Aruncau sămânța într-un noroc, căci pământul era nearat, ne boronit, dar veneau ploi peste ploi şi păpuşoiul răsărea, se sălta din umbra buruienilor.

După care au început a ne abate şi zile mai senine. La început veneau câte trei în, fiece lună.

Pentru fiecare zece zile sătenii se adunau în jurul magazinelor şi primeau un ajutor numit sudă - câte două-trei kilograme de făină de soia pe cap de locuitor. Nu era mare bucurie, dar de foame nu se mai murea.

Pe urmă au căzut ploile cele mari, ploile calde, roditoare, şi pădurile, livezile, grădinile, cu ce-au avut, cu ce-au putut, au alergat în întîmpinarea sărmanilor oameni. Potoleau un rând de pofte şi trezeau altele. Câte-un fir, câte-un bob, câte-o muşcătură până a venit vremea păpuşoilor, iar moldoveanul, cum ajunge la păpuşoi, îşi face cruce c-a scăpat.

Şi chiar scăpase. Mai întâi păpuşoi fierți, apoi păpuşoi copți, iar pe la mijlocul toamnei au prins glas râşnițele, şi, odată cu aprinsul luminilor, gospodinele, cum se obişnuia de când lumea, răsturnau pe măsuța joasă o mămăliguță fierbinte. Se adunau toți ai casei în jurul ei şi o mângâiau cu privirile, îi sugeau cu vârful nasului boarea, apoi cinau şi se culcau grăbiți, să nu li se facă iarăşi foame.

Somnul însă le era tulbure. Visau mereu turte verzui de lobodă – „plăcintele" ce-au dus la groapă sate întregi. Îngroziți de gustul lor sec şi lânced, oamenii se

trezeau, bâjbâiau prin cotruță de n-a mai rămas vreo firimitură, ca să-şi împrospăteze gustul pâinii adevărate, dar de la cină n-a rămas nimic, şi, deci, hai iar la culcare.

Ploua, însă ploua întruna, iar când rătăcea câte-o dimineață senină între două ploi, apa iazurilor începea a se desface în cercuri şi cei ce se născuseră a fi pescari, jurau că au văzut cum a lucit la soare pentru o clipă coada ceea de peşte.

Pământurile abureau a roadă şi tot înverzeau, tot dădeau în floare. Câmpia, dintr-un capăt în altul, era numai foşnet, numai spumă verde, şi puținele vaci, scoase din foame cu ocoloți rupți de pe acoperişul casei, se întorceau serile sătule, cu ugerul plin.

Copacii de prin livezi, scăpați de topoarele sălbătăcite de foame şi frig, acum îşi rumeneau poamele la soare. Prin păduri se coceau căpşunele, cireşele negre, alunul îşi scutura floarea, iar de sus ploua, ploua întruna, şi aceste ploi erau singurele în stare să mângâie, să ogoiască, să reîntoarcă la viață sufletul zbuciumat de țăran.

Cam peste un an în ogrăzile oamenilor a început a înverzi sârjoaca. Era puțină - să tot stai să-i numeri spicele, dar avea pământ bun la rădăcină, avea ploi la vreme şi a crescut cu spicul plin, cu bobul greu, iar în vara următoare de acum jumătate din ogrăzile oamenilor erau numai grâu şi secară.

Anul s-a nimerit bun şi pâinea de-abia secerată a fost îmblătită şi semănată în câmp, la largul ei. A răsărit un grâu de toată frumusețea şi acesta a fost marele noroc al oamenilor, pentru că grâul în câmpie nu este doar pâinea cea de toate zilele.

Odată cu grâul se adună prin sate şi firea neamului, credința, obiceiurile din bătrâni. De la colacii mari şi rumeni, ce vin să mulțumească colindătorilor ori să-i pomenească pe cei răposați, şi până la micii hulubaşi, pe care gospodinele îi coc în pripă la para focului, pentru ca să ştie odraslele câtă dragoste li se poartă,- toate felurile acestea de viață, dospite cu mii de ani în urmă, aveau să se întoarcă odată cu grâul…

***

…Şi în anul cela aştepta, cu aceeaş înfrigurare, sărbătorile Crăciunului. Adunase bani mărunți, coborîse nuci şi mere din pod, frământase aluat pentru colăcei…

…Veneau ei încet, unul cîte unul, pluteau mîndri şi frumoşi, de parcă ar fi ştiut că viața lor e numai zborul cela. Le-o fi plăcînd şi lor viața, or fi vrut şi ei ceva mai mult, măcar un pic mai mult decît le-a fost dat. Zburînd, căutau o streaşnă, o ramură de vişinar, măcar o sîrmă de telegraf, ca să se prindă, să atîrne, să mai fie. Degeaba. Nici n-aveau cînd, nici n-aveau cum, nici n-aveau de ce se prinde, şi tot veneau încet la vale, se aşterneau straturi, se stingeau ca fulgii, iar în locul lor se aşeza pe pămîntul îngheţat zăpadă puhavă şi moale.

Frumoasa privelişte a ninsorii, veşnic proaspete, de-o puritate dumnezeiască, fermecase totul în jur. O linişte adîncă domnea peste întreaga cîmpie. Iar fulgii tot veneau şi veneau, acoperind pămîntul cu straturi albe. Peste primele straturi de

omăt se aşezau alte straturi, se duceau undeva la fund tot ce a fost, tot ce nu a fost să fie, şi pe albul curat al Veşniciei se apropia uşor, pe nesimţite, Anul Nou.

A nins multă vreme, de la o amiază pînă în amurg, iar mai spre seară, cînd gerul s-a înăsprit şi prin fereastra îngheţată nu se mai vedea afară, urechea Nuţei a prins frînturi de colindă. Cîteva glăscioare de copii veneau tremurînd de undeva hăt de departe:

Sculaţi, sculaţi, boieri mari.
Şi sculaţi şi slugile,
Că vă vin colindători
Să vă semene cu flori

Era Ajunul, renumita noapte cînd începeau sărbătorile Crăciunului…

…În noaptea ajunului, minunea minunilor se apropia cum nu ne mai poate de realităţile cotidiene, şi nimeni nu se mai întreba ce e minune şi ce e realitate în strălucirea acelei mari sărbători? Vine, iată, o ceată de copii, se opreşte la o bojdeucă fugită pe-o parte, se lipesc de o ferestruică unsă cu lut, căci nu avea ramă, şi începeau:

Ale cui sînt aceste curţi
Aşa înalte, minunate,
De la Dumnezeu lăsate?...

Era noaptea cînd bojdeucile cu adevărat ajungeau „curţi nalte, minunate", era noaptea cînd mătuşile colindătorilor, babe sărace şi necăjite, ajungeau „boieri mari", era noaptea cînd copilaşii ceia îmbrăcaţi în haine de strînsură, cu basmale în jurul gîtului căci nu trecuse încă pacostea ceea de gîlci, se prezentau ca fiind crai de la răsărit care urau acelor boieri mari din curţile nalte şi minunate, un grîu în pai ca trestia, în spic ca vrabia, pentru ca cele mătuşi bătrîne, ce ştiau rostul la pîne, să poată coace nişte colaci cît roata morii.

În noaptea de ajun viaţa grea a ţăranului se apropia de poveste, se îngemăna cu dînsa, rămînînd ea singură, pe o singură noapte, poveste. O asemenea mare minune ne-a dăruit-o Domnul, ne-a adus-o prima zăpadă, şi i-au dat glas copiii, împreună cu vechea matcă creştină ce ticluiseră pentru sărbători atîtea colinde…

…Crăciunul venea greu, venea încet, şi ba uite-l că-i aproape, ba iar nu se mai aude nimic de dînsul. Nopţile erau friguroase, lungi, nesfîrşite, cu urlet de viscol pe la ferestre, cu un mic opaiţ pe muchia hornului, rămas să sfîrîie peste noapte, căci cel mai mic zace. Dimineţile vin chinuite şi ba se luminează de ziuă, ba încă nu se luminează, iar cerul e veşnic posomorit.

Chiar şi atunci cînd se face ziuă de-a binelea, lumina nu poate scoate umbrele de prin unghere - cum au stat, aşa rămîn. Ferestrele s-au tot încins cu flori de gheaţă, încît sapi cu unghia, sapi şi de sticlă nu mai dai. O singură aşchie, sus, în colţ, pare mai luminată, şi dacă ajung copiii a se înţelege care şi după care trebuie să sufle, şi se ţin cu toţii de cuvînt, încolo, spre amiază, se poate vedea cu un ochi cum zburdă şi-şi face de cap în ogradă viscolul…

…Nu era lucru uşor de hotărît, căci după atîtea săptămîni de frig şi sărăcie, casele oamenilor scăpaseră la un pui de viaţă bună. Opaiţele erau suite prin unghere, la icoane, în locul lor stăpîneau dimensiunile casei lămpi mari de gaz, cu sticla curată, şi lumina lor ajungea pînă la streşini, pînă peste garduri, pînă în drum şi chiar dincolo de drum, pînă aproape de fîntînă.

De mămăligă şi pepeni muraţi nici pomeneală, bucatele iestea urmau să se întoarcă pe mesele oamenilor mai încolo, prin postul cel mare, iar acuma prin case numai mirosuri de sarmale, de friptură, de copturi. Şi, fireşte, de colaci. Clituri de colaci micuţi, lîngă ei alt clit de colaci ceva mai mărişori, şi în sfîrşit colaci mari, frumoşi cum nu se mai poate, căci şi colindele veneau la fereastră felurite: colinde mici, colinde mai măricele şi colinde nemaipomenite, cu clinchet de clopot, cu pocnet de bici.

În noaptea spre Anul Nou satul era numai vuiet, numai fierbere. Pe toate drumurile trec, înotînd prin omăt, cete de colindători. Duc colaci înşiraţi pe beţe, duc în trăistuţe, la şold, nuci şi covrigi, schimbă, din mers colinde ei între ei. Cînd se opresc la cîte-o răscruce, se laudă care şi cît a cîştigat întreabă în ce case oamenii sînt mai darnici şi după ce se duc de-i colindă, mai umblă cît umblă şi vin iarăşi la fereastra ceea, poate va da Domnul şi nu-i vor recunoaşte.

Fetele nu-şi mai pot găsi loc. Ba-s la o fereastră. Ba vin la alta şi tot caută să ghicească, şi tot ascultă - li se tot năzare că vin, scîrţîe portiţa, se aud paşi. Şi-s frumuşele, şi-s numai ochi şi urechi, căci printre colindători o să vină neapărat şi cel care le va fi sortit. Şi trebuie să ia bine sama, să nu-l supere cumva, altfel toată viaţa o să-i scoată ochii: cum adică, vine el cu cei mai mîndri flăcăi ai satului, o colindă cum nu se mai află, îngheaţă o jumătate de noapte la fereastra lor, şi ea le scoate două nuci şi un covrigel?!...

…Adevărata artă trebuia cinstită după merit. Pofteau colindătorii în casă, se interesau, de nu-i prea frig afară, întrebau ce le mai fac părinţii, neamurile. Badea Onache le turna cîte un pahar de vin, închina cu dinşii şi, după ce Nuţa le alegea cîte unul din cei mai frumoşi colaci, Onache scotocea prin buzunare cîte un bănuţ pentru flecare colindător.

Mişcaţi de-o asemenea primire, băieţii cereau voie să mai colinde o dată, de acum în casă. Tremura lumina şi lampa, gata gata să se stingă, tremura vinul în garafă…

…Sculaţi, sculaţi, boieri mari,
Şi sculaţi şi slugile,
Că vă vin colindători...

Nimic pe lume nu poate fi mai frumos, decît imnul unui cor, cea împletitură de glasuri binecuvîntate, dar, Sfinte Dumnezeu! …

…Cîteva zile în rînd vîntul a tot purtat prin cîmpie o zăpadă zgrinţuroasă, aspră şi grea ca nisipul. Şi o tot mîna de pe un deal pe altul, o desfăcea şaluri, o culca moale peste sulurile nalte, după care se răzgîndea, strica totul şi începea de la început aceeaşi joacă pe acelaşi loc.

Iar de sus tot vine şi vine zăpadă. Au rămas viscolite satele, drumurile, văile, pădurile, aşa încît oamenii nu-şi mai cunoşteau cîmpia. Satele aşezate mai prin văgăuni, s-au dus la fundul zăpezilor, de le-au rămas numai acoperişurile. Pe alocuri, chiar şi în cîmp gol, pe loc drept, a tot nins şi nins, că stîlpul de telegraf s-a dus şi el la fund - numai paharele albe de faianţă se arătau pe ici acolo…

***

Cu timpul a venit şi toamna, iar odată cu toamna în Cîmpia Sorocii vin mirii şi miresele, vine vremea nunţilor şi petrecerilor...

…Mai ales îl fermeca „Iertarea", capitolul cela zguduitor al nunţii, cînd mireasa îşi lua rămas bun de la părinţi. Urale, bocete şi trompete, toate într-o împletitură diabolică. Mireasa ieşea în prag în rochie albă, în urma ei veneau părinţii, ţinînd o pernă frumoasă şi moale...

Întorcîndu-se spre părinţi, mireasa se lăsa în genunchi, lipea obrazul de faţa pernei, de parcă ar fi vrut aici, într-o clipă, să mai guste o clipă din acea nesfîrşită minune, căreia i se zice dragoste părintească, dar nu avea, sărmana, vreme. O grăbea mirele, o grăbea nunta şi, strîmtorată, îndemnata din toate părţile, ea mulţumea părinţilor pentru că au crescut-o, vroia ceva să mai spună, dar o înecau lacrimile şi ceea ce nu putea ea spune, spuneau muzicanţii într-o melodie sfîşietoare, căreia aşa i se şi zicea: „Iertarea".

Plînge mama miresei, lăcrămează tatăl, plîng femeile venite la nuntă, amintindu-şi c-au fost şi ele cîndva în rochii albe de mireasă, şi cu toate că ţi se oprea un nod în gît, te surzeau şi te orbeau toate cele ce se petreceau în jur, dar, maică sfîntă, cît de frumoase erau toate celea adunate împreună!...

(Druţă, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I./Ion Druţă; ed. îngr. cu acord, aut, de V. Guţu şi E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 534 p.)

Ultima lună de toamnă

…Răsar în depărtare frumoasele împrejurimi ale Sorocii. Îmblînzit de soare, oraşul dormitează la o talpă de stîncă, pe malul apei. Nistrul vine blînd şi încetinel la vale. La cotitura apelor se înalţă vechea cetate o oraşului. Tata umblă crucit în jurul ei, numără, îmboldind cu degetul, turnurile, apoi se întoarce cu faţa spre rîu şi rămîne în poza unui vrednic oştean - arcaş din neamul arcaşilor.

Peste un timp coboară spre Nistru, alege un petic de iarbă pe mal, se aşază, avînd în faţă străvechiul rîu, şi în spate - străvechea cetate. Nistrul îl vrăjeşte cu desăvîrşire. Soarele coboară spre apus, umbra malului ciupeşte pînza apei, dar Nistrul e Nistru şi de la un mal pînă la altul mai rămîne mult.

Bătrînul urmăreşte calea undelor, ascultă şopotul lor domol şi se trezesc în sufletul lui cîntece vechi din cîntecele neamului său.

La Nistru, la mărgioară,

S-au strîns fraţii grămăjoară...

Tata, pare-se, niciodată nu s-a scăldat în Nistru - n-avea cînd. Nu l-a auzit nimeni să se laude că o fi prins peşte aici. Şi totuşi, în fiece zi, în fiece clipă, el ştia că dacă a pornit-o spre răsărit, peste treizeci şi ceva de verste va ieşi la apele Nistrului.

Fiecare popor îşi are un rîu mare al lui. Noi avem Nistrul, şi fie că sînt în creştere, fie că scad apele lui, pentru noi el rămîne pururea mare, tînăr şi limpede .

Bătrînul se descalţă, îşi suflecă pantalonii pînă la genunchi. Vine încet, desculţ, ia zimţul apei, îi prinde ascuţişul în tălpi şi răcoarea Nistrului ca prin minune îi îndreaptă umerii, îi înalţă fruntea, îi adaugă agerime în suflare, în vedere. Dintr-un bătrîn necăjit de drumuri, frămîntat de griji, se desprinde, ca prin minune, un om mîndru şi voinic. Are o cetate străveche în spate, un rîu mîndru în faţă…

Eskenasy Victor

(Eskenasy, Victor. Despre „pustiu” și Holocaust sau Soroca anului 1942: Fragment din comunicarea prezentata la Simpozionul Internațional Minorități, Moștenire Culturală, Civilizația Contemporană Românească, București, 22 octombrie 2003/Victor Esckenasy. – Revista 22. – 21 februarie. – 2013. – (editată de Grupul pentru Dialog Social România) Disponibil: (http://ww w.revista22.ro/despre-pustiu-si-holocaust-sau-soroca-anului-1942-673.html)

Despre „pustiu” și Holocaust sau Soroca anului 1942

Una din mărturiile despre Holocaustul din Basarabia, culese la Yad Vashem şi publicată de Jean Ancel, este jurnalul uneitinere din Cernăuți deportată cu un convoi spre Transnistria, a cărei odisee a început la 18 octombrie 1941. O zi mai târziu, ea nota: „Ne-au dus ziua întreagă nemâncați și însetați; sfârșiți de oboseală, am ajuns, seara târziu, la Florești, un sătuc dincolo de Mărculești. După o ora am lăsat în urmă acest sătuc și ne-am oprit mai departe, pe un câmp pustiu, unde ne-au dat voie să rămânem până în zori. Dis-de-dimineață, nedormiți, nemâncați și însetați, am luat-o de la Florești înainte, lăsând în urma noastră o mulțime de morți pe acest câmp pustiu. Ziua următoare aceeași poveste. După o jumătate de zi, mergeam de acum calcând pe morți sau pe oameni care erau pe cale să-și lase sufletul, iar jandarmii se simțeau datori să dea cu picioarele în acești martiri și să-i arunce în șanțurile pline cu apă. (...) Dimineața următoare, am luat-o înainte, lăsând în urma noastră o sumedenie de morți. La amiază am ajuns la Soroca. În acest orășel nu se mai găsea un singur evreu și era o singură casă evreiască. Cu un cuvânt, era

pustiu peste tot..."(1)

„Pustiu", „pustiu peste tot" revine ca un leit-motiv al acestei călătorii fără speranță. Care este reprezentarea „pustiului"? Pot fi imaginate cu adevărat, astăzi, formele, proporțiile sale atunci când li se vorbește despre Holocaust unor oameni care nu au trăit experiența lui directă?

N-am văzut nimic de acest gen în lucrările de istorie sau în manualele publicate până acum în România, unde eforturile unei categorii de istorici s-au îndreptat spre a construi mai curând imaginile unei culpe a evreilor din Basarabia și a găsi o justificare pe această cale atrocităților regimului Antonescu.

***

Cum a fost transformata Soroca într-un „pustiu" este bine reflectat în documentele publicate recent de Jean Ancel. Ordinul emis la 24 iulie 1941 de generalul Gh. Voiculescu, împuternicitul conducătorului statului pentru conducerea și administrarea Basarabiei, cerea strângerea tuturor evreilor din provincie în lagăre și folosirea lor la lucrările de refacere a drumurilor și șoselelor, la repararea podurilor, astuparea tranșeelor etc. Pe copia ajunsă la Soroca, șeful poliției române își punea rezoluția la 2 august 1941, dispunând să se ia măsuri în conformitate cu ordinul. Documentul poartă și nota manuscrisă: „La dosar. Evreii din acest oraș au fost internați în lagăre, fapt ce s-a raportat Inspectoratului".(2)

Ce se va fi petrecut între timp cu cei peste cinci mii de evrei din Soroca este ilustrat și de un alt ordin, secret, dat de generalul Voiculescu, primit și trimis mai departe de prefectura orașului, poliției locale, care îi dă număr de înregistrare la 18 octombrie 1941: „Cu ocazia operațiunii ultime de curățire a pământului Basarabiei de evrei atrag serioasa atențiune asupra următoarelor: Curățirea va fi totală, nefiind îngăduit sub nici un motiv, ca după ce operațiunea va fi încheiată, să se mai găsească pe teritoriu vr'un evreu, indiferent din ce cauză" .(3)

Soarta evreilor era evocată din nou, în 1942, într-un răspuns la un ordin datat 14 noiembrie, în care șeful poliției, Aurelian Isar raporta că „imediat după ce s-a reinstalat Poliția în orașul Soroca, toți evreii găsiți atunci în localitate au fost ridicați cu familii cu tot și trimiși în lagărul de la Vertiujeni, de unde mai târziu au fost trecuți peste Nistru. De atunci și până în prezent în localitate nu mai sunt decât șapte persoane de sânge evreiesc..."(4) Adăugire semnificativă pentru a se înțelege cui revenea responsabilitatea pentru „pustiul" instalat la revenirea administrației românești este și precizarea din același document că „țigani periculoși, recidiviști fără profesie, cari nu-și pot procura existența... nu sunt în localitate și nici nu au fost".(5)

***

Cum arată, așadar, acel „pustiu" evocat de supraviețuitorii-martori evrei? În urmă cu câțiva ani, la München, am avut șansa de a primi câteva imagini, document din partea unui martor român. Este vorba de inginerul Victor Bratu, fiul cunoscutului rector democrat al Universității din Iași, Traian Bratu. În februarie 1942, mi-a scris el ulterior, pentru a situa mai bine în spațiu și în timp fotografiile, „am fost concentrat ca locotenent de rezervă în Regimentul 2 Pionieri de Gardă și

repartizat la Batalionul 8 Drumuri. Zona de operații a acestui Batalion a fost Șoseaua Bălți-Florești-Mărculești pe Răut".(6) Pasionat tânăr fotograf, una din primele imagini luate a fost aceea a sinagogii din Florești, nu departe de Soroca, profanată în momentul deportării evreilor din localitate. După mărturia lui, „interiorul fusese devastat, ușile furate. Din molozul de pe jos am cules un capăt de candelabru și un sul cu inscripție în ebraică, din pergament, circa 15 x 15 cm".

„La începutul lunii martie - scrie Victor Bratu -, am fost exonerat de orice sarcini, pentru a supraveghea, din orașul Soroca, dezghețul apelor fluviului Nistru, în scopul obținerii de informații cu privire la eventualele piedici în scurgerea zăpoarelor susceptibile să provoace inundații. Ultimele săptămâni de iarnă au fost în acel an friguroase, cu temperaturi constante sub 0 grade, în timp ce bătea un vânt tăios din est. Nistrul era înghețat, militari și civili treceau fluviul chiar cu vehicule auto. Misiunea mea comporta convorbiri telefonice, de la oficiul PTT din orașul Soroca, dimineața și seara, pentru primirea informațiilor de la supraveghetori, corespondenți din Hotin și Vadul-Răut, și raportarea datelor la București.

Îmi rămânea, prin urmare, destul timp pentru investigații nestingherite într-un domeniu în care nu mai umblasem. Nu știam nici măcar de existența, nici de soarta cartierului-stetl. Cei din orașul Soroca, cu care, inevitabil, luam contact zilnic, personalul de la Oficiul PTT și gazda de la periferia vestică a orașului, nu m-au prevenit, primii pe motiv că sunt recent veniți din țară, toți invocând că nu știu ce s-a întâmplat cu oamenii care au locuit în acele case pustiite."

„Cartierul-shtetl din localitatea Soroca era situat pe versantul estic, înclinat către Nistru al unui podiș, între centrul urban destul de sărăcăcios al orașului, clădit pe marginea podișului și ruina cetății medievale Soroca, amplasată la poalele versantului, în albia fluviului Nistru. Fluviul curgea prin fața porții cetății, care spre stetl avea doar foste firide de apărare."

„Cartierul-shtetl, își amintește în continuare Victor Bratu, se întindea pe vreo cinci străduțe, în jurul unei mici piețe, în mijlocul căreia se afla o cișmea, atunci în funcțiune. Câteva din casele cu fațada spre piațetă aveau un etaj și jumătate, una singură chiar două. În martie 1942, cartierul nu mai era locuit, nu am văzut țipenie de om, dar nici pisică sau câine.

Casele din stetl nu erau locuibile, ci golite de tot inventarul casnic, se aflau în curs de devastare. În casele din stetl nu se mai găsea nici un inventar, nici o mobilă, nici un produs textil de cazare și de îmbrăcăminte, nici o oală de gătit, nici veselă, nici un tacâm. La multe case lipsea plita sobei din bucătărie, lipseau clanțele ușilor sau chiar uși și ferestre cu tocul lor cu tot." Aș adăuga că o privire atentă a fotografiilor - ce mi se par excepționale, demne de a fi studiate de un etnograf pentru diversitatea caselor, a tipurilor de acoperișuri, a ornamentelor - arată că unele au fost marcate în prealabil ca evreiești, iar în cursul jafurilor au fost smulse până și firmele, locul uneia fiind vizibil pe ce aparent pare să fie un vechi han, ca și instalațiile electrice. Victor Bratu își amintește în aceeași mărturie: „Nici de vreo tipăritură nu am dat, în schimb am găsit frânturi de scrisori în idiș, scrise de rubedenii din Statele Unite, fără să pot identifica un nume.

Dezgheţul Nistrului s-a petrecut în acel an fără probleme, aşa că detaşarea la Soroca mi s-a terminat înainte de a putea găsi sinagoga din stetl, pe care aş fi vrut să o văzut". Scris la 51 de ani de când am făcut fotografiile în stetl-ul Soroca, pustiit, prădat".

Note: (1.) Jean Ancel, Contribuţii la istoria României. Problema evreiască 1933-1944, Vol. 1. Partea a doua. Bucureşti, Hasefer, 2001, pp. 255-256 (v. Iona Melaron, Ai să scapi de aici. Jurnalul unei fetiţe deportate din Transnistria, traducere din limba română, cu observaţii şi prefaţa de Jean Ancel - în ebraică, Ierusalim, 1981).

(2.) Jean Ancel, Transnistria, 1941-1942 The Romanian Mass Murder Campaigns, Tel Aviv University: The Goldstein-Goren Diaspora Research Center, 2003, Vol. II, p. 18, doc. 9.

(3.) Ibidem, vol. II, pp. 142-43, doc. 75. Nu este clar dacă locuitorii „cu sânge evreiesc" au supravieţuit acestui ordin. La 30 ianuarie 1943 însă Primăria oraşului Soroca solicită poliţiei oraşului "un tabel de toţi locuitorii... ce au sânge evreiesc", tabel în care trebuia să figureze şi o rubrică întitulată „De la cine au sânge evreiesc". Cert este că datele solicitate „nu se găseau" la primărie; cf. ibidem, vol. III, p. 2053, doc. 1103.

(4.) Ibidem, Vol. III, p. 1931, doc. 1038.

(5.) Ibidem.

(6.) Text conform mărturiei scrise a lui Victor Bratu, primite în octombrie 2003 şi căruia îi mulţumim în mod deosebit şi pe această cale.

Furdui Galina

(Furdui, Galina. Crucifix (poezii)/Galina Furdui. – Ch.: Hiperion, 1993. – 126 p.)

Acasă

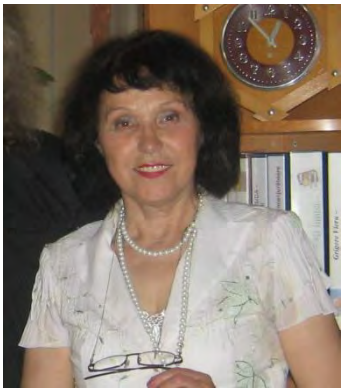

Mi-e dor, dor îmi e de o casă
Pe-o vale în neguri rămasă.
Din an către an tot mai mică,
Mai albă şi mai singurică.

De prag rezemată-o gherghină,
La poartă – bătrâna fântână.
Mi-e dor, îmi e dor luna plină
S-o port în căldare lumină.

Cuminte, să mătur ograda,
Să-adun toamna-n frunza grămadă
Şi-apoi să-i dau foc. Să rog fumul
Şi ieie cu dânsul şi scrumul.

Mi-e dor, îmi e dor de-o grădină
Pe unde bunica-i stăpână,
Să-ascult cum din pomii cu şoapte
Cad anii, sau prunele coapte.

Şi furca de tors, aruncată
Demult undeva prin poiată,
S-o-nvii, răsucind pe un fus
Fir de tort, nu de timp ce s-a dus.

Desculţă, prin minta în rouă
Să-alerg, paparudă, să plouă.
În Nistru să cad şi, fireşte,
Să mă tot salveze un peşte.

În poală să-adun, luminată,
Suveica, fusceii şi spata,
Convinsă că aţele-n stativi
Sunt iţe, nu zile-nnodate.

Rotundă, să scot pe lopată
Din vatră pâinea cea caldă,
Să sparg nişte nuci de perete
Ştiind că au miez, nu regrete.

Mi-e dor, o, cum îmi e dor,
Uitată de toţi, în ungher
Să-mi pieptăn păpuşile toate
O dată, şi încă o dată.

Veghind cu suflarea oprită,
Să-ascult adormind titirezul.
Şi maica, alături, în noapte,
Şoptind cu evlavie
Crezul…

Rădăcină

Văd satul meu în jurul bisericii crescând
Şi către cimitir ca spre-un nucleu păşind
Sătenii mei. Pas fără-asemănare.
Cărările încolo sunt raze verzi de soare.
E astăzi să-atestăm în miez de firi ciudate
Ce-i golul dintre viciu şi virtute.
Chem inima a fi-nţeleaptă şi bărbată.
Uitare nu e. Şi n-a fost niciodată.
Ne-ncercuim în jur de proprie arsură
Nu râdem. Nici cântăm. Cu sufletul la gură
Păşim, semeţ, spre gordiana legătură

(Mai râd mefistofelic cei strangulaţi de ură).
Şi cum păşim – e lamă şi-n credinţă! –
Se sparge nodul, trece-n nefiinţă.
E starea ce nu-admite suplinire.
Prin rădăcină creştem.
Prin sfânta amintire.

Furnică Dumitru Z.

(Furnică, Dumitru Z. Documente privitoare la comerţul românesc: 1473-1868/ Dumitru Furnică Z.; Contributor Iorga, Nicolae. – Editură Bucureşti: Tipografia „România Nouă", Theodor I. Voinea, 1931. - 560 p., [75] pl. : il. ; 23 cm.)

… 20 bani de tot carul şi căruţă, măcar că au fost dat ispravnicilor de Soroca, dar fiindcă acest târg esti a dumisali hatmanului, mai cu dreptate am aflat a fi ca să ia d-lui hatmanul acest venit de cât ispravnicii. Şi pentru aceaia s'au dat ca de acum înainte să ia d-lui hatmanul acest venit, iar ispravnicii de Soroca nici de cum să nu se mai amestece a lua acest venit; cum şi bezmanul locului dela acest târg, încă să aibă a-l lua după vechiul obiceiu, care să urmează şi la alte târguri, adică de tot căsariul moldovian, grec, armian şi ori ce fealiu ar fi căle patruzăci bani la fieşte-care iarmaroc. Aşijdere şi dela neguţătorii streini ce vinu cu marfă de întinsu la iarmaroc, iarăşi să aibă a lua căte patruzăci bani; aşijdere şi orănzile dela acest târg. Căt pentru horilcă după ponturile ce s'au rânduit de cătră domnie me de obţie în toată ţara aşa să să urmeză, iar vinul, rachiul, miedul, bere şi altu fealiu de băutură, fiindcă, orăndele sănt a stăpânului moşiei, pentru toate băuturile să să urmeze după obiceaiu, adică toată băutura ce se va vinde într'acest târg să fie a dumisale hatmanului, iar alţi nimene să nu fie volnici a vinde ori ce feliu de băutură, fără numai cei carele să vor tocmi şi să vor aşăza cu dumnealui hatmanul, aceia să fie volnici a ţine orănda şi a vinde băutură. Drept aceia poroncim dumneavoastră ispravnicilor de ţinutul Soroca, ca la toate, după cum s'au hotărăt prin cartea aceasta, aşe să să urmeze prea deplin, iar care vor cuteză a urma într'alt feliu şi s'ar ispiti piste hotărâta poroncă a domniei mele, unii ca aceia să să pedepsească de câtră dumneavoastră ca nişte împotrivitori. Aceasta scriem.

1781 Aprilie 10.

(Iscălit:)Lo Costandin, Moruzi Voevod (L. P) N. Roset logofăt.

Garaz Oleg

(Garaz, Oleg. Scrisoare către un prieten îndepărtat/Oleg Garaz// Realitatea, 24—27 august. - 2010.)

Scrisoare către un prieten îndepărtat

... mi-am resimţit atât de acut toată memoria mea năvălind peste mine în clipa în care microbuzul a ajuns în punctul din care, brusc, s-a deschis panorama asupra întregului Oraş şi a râului care se curbează ca un imens şarpe de-a lungul falezei, ieşind de printre dealuri şi dispărând apoi în imensitatea verde a pădurilor de pe ambele maluri. Există acel punct pe care îl simt apropiindu-se şi atunci când ajung în el Soroca se deschide ca ceva asemănător unui oraş ascuns al tibetanilor, înecat în verdeaţa şi lăţimea aiuritoare a apelor Nistrului, iar Cetatea răsare din pământ ca o catedrala fără cupole, doar cele cinci turnuri de veghe şi totul mă năpădeşte cu aceiaşi putere, ca de fiecare dată când revin aici. Apoi urmează „labirintul" serpentinei descendente, tot mai jos înspre Nistru, curbă după curbă şi am senzaţia că parcă am coborî înspre miezul Pământului. Însă nu durează mult şi pe urmă un început de Oraş, cu Autogară şi figuri răzleţe de oameni rătăcind aparent fără nici un scop. Lucrurile se schimbă, viaţa merge înainte, oamenii îmbătrânesc şi mor, iar şansa bucuriei de viaţă şi a bunăstării este oferită altor şi altor generaţii, care fără a-şi da seama, îşi realizează visele în felul lor, de fiecare dată diferit, tot felul de vise, în lucruri noi pe care le văd cu ochiul neîntinat al trecutului. Oraşul meu, Soroca pe care o ţin minte din copilărie, transpare ca o Fata Morgana prin casele noi apărute pe locuri pe care le ştiam pustiite de inundaţiile devastatoare, clădiri de toate mărimile şi culorile, maşinile care mişună peste tot, lumea, nu prea deasă şi multă, care se mişcă în diferite direcţii, graiurile amestecate, rusa, ţigănească, româna, ucraineana, feţe, atât de diferite şi familiare în acelaşi timp. Încă ţin minte cum era, însă acum am păşit într-un oraş mult schimbat, chiar dacă fusesem aici de abia vreo 3 ani în urmă. Din prietenii mamei nu a mai rămas aproape nimeni, au murit mulţi, şi din generaţia mea nu prea mai văd feţe cunoscute. Aici deja a început sa moară generaţia fratelui meu (mai mic cu opt ani decât mine) şi lumea este supusă îmbătrânirii într-un tempo absolut înspăimântător. Poate că toată Natura se hrăneşte din vieţile oamenilor, considerându-i ca ceva ce-i aparţine, ca norii, revărsările Nistrului, pădurile şi câmpiile (care încercuiesc şi ascund Oraşul), toate „clocotind" în verdele ăsta căruia îi spun — „verde turbat de Soroca". Căldura este copleşitoare şi în acelaşi timp atât de familiară, deoarece nu arde, ci mi se infiltrează prin piele, mă înmoaie într-un mod plăcut şi soarele e blând, norii ca în picturile impresioniştilor, imenşi, imaculaţi şi erupând într-o infinitate de forme şi dimensiuni. Tot malul Nistrului e înţesat de oameni care se

bronzează, se scaldă, se relaxează în toate modurile posibile, zeci de maşini parcate, pături, strigăte de copii, mămici îngrijorate (într-un număr incredibil, femei însărcinate, mame tinere cu cărucioare, cu copii în braţe), bărbaţi tatuaţi şi burtoşi care beau bere şi vin stând în jurul unui rug pe care îşi prăjesc bucăţi de carne şi inundă toată plaja cu un miros absolut irezistibil (toate astea le-am văzut astăzi). Şi continui să cred că am nevoie de toata lumea asta, uitată de civilizaţie, de tihna anonimă a serilor întunecate şi atât de încărcate de seva copacilor (apartamentul mamei e într-un bloc pierdut într-o adevărată pădure) şi parcă o simt curgând şi-mi simt trupul fierbând împreuna cu natura care mai ales noaptea năvăleşte pur şi simplu în casă, înmiresmând totul şi colorându-mi visele în cele mai imposibile culori...

(Garaz, Oleg. Soroca (Scrisoare către Oleg). Disponibil: http://digodana.info/2010/07/24/soroca-scrisoare-de-la-oleg/)

Soroca (Scrisoare de la Oleg)

…no, iată-mă-s acasă. Şi deodata mă trezesc într-o epocă prejurasică – tihnă, puritate, primordialitate… parcă înainte ca Dumnezeu să-şi dea seama că vrea să creeze lumea, căldura se revarsă ca o miere frământată în palmele divine, caldă, mustoasă, gelatină aurie inundând totul cu lumină şi … toropeală plăcută. Îmi schimb hainele şi mă duc până la Nistru. Marele Şarpe curge tăcut printre maluri, lat, greu, umed, tot malul este înţesat de oameni, care se scaldă în lumină şi apoi se aruncă la o scaldă umedă în apele Marelui Şarpe. Stau şi mă umplu de starea prejurasică a peisajului, totul este inundat de verdeaţă, o înflorire sălbatică şi dacă mai bate şi vântul aud în apartamentul meu freamătul plopilor de pe malul Nistrului. Am început stabilirea contactelor, am regăsit nişte oameni, am povestit, unii mă iscodesc, alţii mă sfătuiesc, în egală măsură rămân impenetrabil şi zâmbesc şi accept tot ceea ce-mi spun, însă fără a scoate vreo vorbă despre intenţiile mele. Lasă-le acolo, înlăuntru, că le voi realiza la momentul potrivit. În rest zâmbesc, îi ascult pe oameni ce vor să-mi spună. Vorbim în rusă cu majoritatea dintre ei. Moldoveni nu prea. Moldovenească nu prea. Ruşi şi rusa. O tensiune molcomă între etnii, însă presiunea mizeriei e prea mare şi atunci toţi trăiesc o febră comercială continuă, că la toţi li-i foame înainte să se gândească la diferenţe etnice. Dălencolo de diferenţe. Şi, Dumnezeule Mare, ce femei umblă pe aici într-o totală inconştienţă de propria valoare vizuală îţi vine să te iei cu mâinile de cap, să închizi ochii şi să-ţi stingi conştiinţa. Majoritatea tinere, majoritatea cu nişte trupuri emanând sau urlând a sănătate şi procreare. O revărsare de femei tinere însărcinate. Majoritatea cu forme proeminente, sincer, nu am prea văzut – unisex – ca prin România sau mai ştiu eu, prin Ungaria, când am fost. Toate vitale, toate dezgolindu-se, bronzându-se, expunându-se. În Chişinău am trăit primul şoc al rememorării, la Soroca parcă am fost pus la perete şi executat. Soroca este un oraş compus din trupuri de femei tinere jinduind după procreare, moarte lentă. Cred că în prejurassic aşa trebuie să fie – soare, căldură, femei tinere, frumuseţe, procreare şi totul atât de simplu, atât de real, atât de tangibil.

Gheorghiu Aurel I.

Aurel I. Gheorghiu

(Gheorghiu, Aurel. I. Pe drumuri Basarabene: (A doua unire). Monografie/Aurel I. Gheorghiu. – Bucureşti, 1923. – Tipografia Dmitrie M. Ionescu.)

Nistrul

Nistrule, râu limpede şi tainic, copil alintat al basmelor păstrate din moşi strămoşi şi al doinelor cântate de ciobani într-asfinţit de soare, - izvor îndepărtat ce vii chiuind ca un haiduc din văgăuni de munţi străini şi încolocești ca un şarpe podoaba ostroavelor trecătoare, - spune, cine poate să te întreacă în murmur, cine îţi poate îngâna şopotul şi cine poate să-ţi împărţească dorurile, când liniştit şi tăcut te laşi la vale, până te perzi ca un suspin în valurile lacome ale mării?

***

Nistrule, râu apreg şi semeţ, scutul veacurilor trecute, de care s-au lovit duşmanii acestui neam, - râu, cu unde repezi şi cu vârtejuri ameţitoare, - spune, cineţi poate povesti suferinţa, cine îţi poate aşterne în slove istoria şi cine îndrăzneşte să te oprească în cale, când liber şi maestos intri cu cetele tale de unde zglobil şi ţi le vânturi ca o năframă peste albastrul întunecat al valurilor mării?

***

Nistrule, râu încercat şi nepăsător, peste care în cursul necurmat al vremurilor au năvălit din întinsul nepătruns al pustiului Asiei, urlând sălbatic, flămânde, hordiile neamurilor mongole, ducând în praful copitelor sirepilor de pusta nisipului de aur şi cremenea prundişului tău răscolit, - spune, cine poate ca să păstreze mai bine ca tine urmele urgiei barbare, când neîncetat te sbaţi în albia-ţi, până se obosit de cale te culci ca un drumeţ pribeag în voia valurilor mării?

***

Nistrule, râu paşnic şi ospitalier, între malurile căruia atâtea sute de corăbii roase de talazuri înfuriate şi frământate de vânturi potrivnice şi-au găsit adăpost, încredinţându-ţi comorile şi avuţiile coloniştilor genovezi şi pisani şi ţi-au împodobit coastele tale, - spune, cine cutează ca să se măsoare cu tine, când scuturându-ţi haina îngheţată de iarnă îţi avânţi sloiurile zdrobite de soare în clocotul valurilor mării?

***

Nistrule, râu zvăpăiat, străjer de veghe în zilele cele mai grele al pământului moştenit din străbuni, în care zac atâtea moaşte şi rămăşiţe glorioase, - râu, ce încingi ca un brâu uriaş zidurile înegrite ale Hotinului, Sorocei, Tighinei şi Cetăţei Albe, păstrate în mijlocul sutelor de ani mai falnice şi mai maestoase în bătrâneţea

lor de cât trufia fără de seamăn a duşmanilor, cari au pierit – spune, cine le-a fost o stavilă mai puternică şi cine le-a fost păzitor mai statornic, când te frământi mânios şi când tulbure şi neastâmpărat te reverşi ca un potop în noaptea valurilor mărei?

***

Nistrule, râu viteaz şi năprasnic, ce ai fost martor luptelor crâncene de la Lipinţi, Chilia, Cahul, Lăpuşna, Varniţa… împărtăşind ca un frate zilele de restrişte ca şi de fală ale arcaşilor şi plăieşilor lui Ştefan cel Mare, Petru Rareş şi Ion Vodă Cumplitul, şi ai înghiţit în undele-ţi înspumate oştile turcilor, tătarilor şi cazacilor, - spune, cine le-a săpat mormânt mai adânc străinilor, când îţi aduni apele şi furios te repezi, hohotind printre stânci, până ce intri cu zgomot, tulburând tăcutul adânc al valurilor mărei?

***

Nistrule, râu bătrân sfătos, hotar nedespărţit de Ţară, în care nu e colţ unde să nu se preamărească vitejia ta, unde nu e poveste sau legendă, în care să nu se vorbească de faptele tale şi unde nu e doină, în care să nu fii cântat, - râu, ce ai săpat în malurile pe unde treci chilii şi peşteri pentru sihaştrii, în preajma cărora s-au urzit atâtea pagini de cronici şi letopiseţi, - spune, cine mai bine decât tine ne-a păstrat credinţa şi legea şi cine poate să cânte mai duios de cât tine doina suferinţelor de altă dată. Când în şopotit lin şi misterios te strecori ca o rugăciune sub bolta valurilor mărei?

***

Nistrule, râu răbdător şi bun, ce-ai plâns alături de noi şi în sughiţuri înecate de lacrimi ţi-ai potolit durerea unui veac de robie, fără a-ţi pierde nădejdea, - spune, cine în ziua descătuşării depline, în sunetele trâmbiţelor de bucurie şi în slava imnului cântat de undele tale, s-a ridicat ca un arhanghel din poveşti deasupra valurilor mărei?

Bugaz, decembrie 1919.

Ghibănescu Gheorghe

(Ghibănescu, Gheorghe. Impresii şi Note din Basarabia/Gheorghe Ghibănescu; pref., note şi coment. Valeriu Nazar. – Ch.: Civitas, 2001. – 392 p, - 20 cm.)

Soroca

Câte nu spune prin sonoritatea sa acest cuvânt Soroca! Centru de viaţă veche moldovenească, Soroca a înscris numele său în istoria neamului prin desele sale fapte de arme, de

lupte, prin pârcălabii săi, prin aceea că a fost cetate de strajă şi veghe la marginea vechii Moldove.

Ne pregătim de drum. Sorocisem cu dl. Victor Catargi că pe ziua de 15 august să mergem la Soroca, căci erau şi alegeri pentru zemstvou şi deci aveam prilej să cunosc o bună parte din boierimea ţinutului.

La 7 dimineaţa trăsura era la scară, iar eu, care plecasem de acasă cam subţirel cu pelerina de ploaie, simţii să pun pe spate o zeghe căzăcească, în care statui ca într-un cuptor. Pentru de ale gurii la drum avusese grijă cei ai casei, căci drumul e lung de 3 ceasuri şi jumătate, aşa că ne însemnasem a poposi la Soroca pe la 11 cel puţin.

Iată-ne în drum spre Soroca. Trecem satul în goana cailor de la cupeu şi în boarea dimineţii simţeam de ce văii din sus de sat îi zice Valea rece, căci un aer rece te bate în faţă pe orice timp al zilei ai fi.

Suim dealul Cobâlei şi apucăm la dreapta, lăsând în stânga drumul spre gară. Drumul de pământ e destul de bun, căci ploile încă nu-l desfundase şi era ca pielea. Trecem pădurea, suim, coborâm. Satele se desprind care în dreapta, care în stânga, grădini de livezi, mai toate satele. În lipsă de şosele administraţia judeţeană a crezut că e îndeajuns pentru a înlesni călătoria ca să pietruiască văile de o parte şi de alta a podurilor. Scobori la vale, drumul e de pământ, de la 50 metri când te apropii de pod începe şoseaua, ai trecut podul şoseaua merge încă alţi 50 metri la deal pe coastă, apoi iarăşi pământ natural. E puţin lucru dar e practic, răul cel mare e în vale, acolo se înching căruţele, acolo rusul a pietruit drumul.

Un deal şi o vale şi o limbă de pădure. După un ceas bun de drum tai satul Cuhureşti, satul d-lui Frăţiman şi moşia d-lui Bogdan, un răzeş ridicat şi ajuns milionar, acum răposat. Aşezare nouă, dar măreaţă. Se cunoaşte ce face mintea, munca şi norocul. Cum scobori în vale în Cuhureşti, treci satul şi până ieşi hăt departe de sat e şosea. Cine poate oase roade cine, chiar în Basarabia îşi poate pietrui drumul, cine nu, nici carne macră!

Nistru se zăreşte în dreapta, căci el face o mare şi adâncă cotitură, care când îl apropie de noi, când fuge în inima Podoliei, căci aşa şi-a săpat albia lui mii de ani prin stânci uriaşe. Iată că în drum dăm de valea Soloneţului, vadul acesta ce se deschide spre Nistru e prăpăstios şi drumul îl ocoleşte apucând spre apus o bună distanţă, vale seacă, ţarini arse de soare, sat fără pic de copac, totul fiind stâncă nu creşte nimic şi ochiul nu are la ce se opri.

Poposim la Soloneţ, staţie de poştă, în faţă casele boiereşti cu frumos parc a d-lui Măcărescu Nicanor Mihailovici, dvoreanin. Alţi 4 cai trimişi cu alt vizitiu decuseară fură înhămaţi în pripă şi o luarăm la deal. Drumul tot suie din valea Soloneţului şi movilele săpate în piscul dealurilor arată că din vechi în şleahul mare erau aşezate asemenea puncte de veghe. Unele din ele azi sunt arate şi semănate, dar ele spun prin tainicul lor glas că au fost urzite de strămoşii noştri pentru pază şi strajă, încă o vale, încă un deal cu movilă săpată şi de pe piscul cel dindărăt se vede Soroca. O grădină dumnezeiască pe malul de jos al Nistrului suindu-se cu

viile sale, cu livezile sale e în streşină până în zarea dealului. Scoboram cu ochii această privelişte frumoasă şi nu ne mai saturăm.

Nistrul face un cot în formă de potcoavă cu vad foarte dulce ce se pierde în apă pe malul stâng. Apele Nistrului au vadul aici în malul drept, care e înalt, prăpăstios, că cu cât pare mai sălbatec cu atât e mai pitoresc. Scoboram la vale pe şosea bine pietruită şi în zigzaguri atingem fundul văii ce dă în Nistru. Pârău format din torente, a surpat stânca calcaroasă de veacuri, că pe malul stâng al pârâului se înalţă stânca trufaşă dreaptă ca un perete alb ce vremea nu-l înnegreşte, omul nu-l văruieşte şi soarele şi ploaia îl spală şi soreşte că e o panoramă întreagă. În pântecele acestei uriaşe stânci mâna de om din străvechi a săpat uşă şi ferestruice de piatră la o înălţime de peste 3 metri, că trebuie să te zgripţări ca mâţele sau să azvârli scara de frânghie pentru a te sui în peşteră. Văzută de departe uşa peşterii pare o gură căscată care din întunericul lăuntrului său spune de spaima groaznică ce au îndurat acei ce au avut răbdarea şi nevoia de a se adăposti în stâncă. La Japca un mucenic călugăr a săpat altar. La Soroca nu se ştie cine şi când a săpat. Este una din curiozităţile locului şi pe care arheologii până acum n-au putut să-i fixeze nici data, nici proveniența.

Când scobori la vale şi te uiţi acum în dreapta, acum în stânga la gura peşterii pare că voci lăuntrice îţi şoptesc din tainica stâncă: tu, călătorule, tu scobori acum în tihnă în acest vad al Sorocăi, vii să-i admiri frumuseţile, te întrebi de pitorescul locului, nimic din restriştea timpurilor nu-ţi răscoleşte mintea. Ia seama că mai demult pe aici au venit goţii, pe aici au venit hunii, pe aici au venit, au trecut tătarii, ungurii, bulgarii, cumanii şi pecenegii, n-a rămas liftă străină să nu calce vadul. În faţă malul e neted, are scoborâşuri dulce şi pe grinzi de lemn, pe luntri mici, pe scânduri legate oardele barbare au venit, au încălcat apele Nistrului, ne-au lovit malul. În pântecele acestei stânci uriaşe, cu vechi dispăruţi acum în domnul de nici ciolane nu le-au rămas, n-au găsit numai loc de rugă, ci sălaş de izbăvire şi ascunzătoare de duşmani. Şi pare că tidve hâde, ciolane fumurii ies la firide şi-ţi rânjesc în cale pentru a-ţi face mai simţită valea şi vadul Sorocăi.

Trecem podul de piatră şi prin aleea de copaci intrăm în Soroca. Aveam în minte tot locul Sorocăi. Autorul înstrăinaţilor ne descrie Soroca cum nu se poate mai frumos, mai bine. Locuri trăite, locuri sărutate de Pribeagul în ţara străină, unde am eu ochii lui, auzeam cu urechile lui, simţeam locurile cu inima lui. Aproape 2 km mergi prin alee. În stânga case, livezi, vile, parcuri. În dreapta apa Nistrului. Să nu fie mai larg locul de 200 metri. În această şuşeniţă de pământ e aşezată Soroca, făcând ceva burduf mai mare la centru, unde e piatră. În dreapta apele mândre ale Nistrului, în spate malul râpos şi înalt, acoperit cu vii, cu livezi de pomi, o panoramă vrednică de văzut, vrednică de admirat.

Înaintăm. Cupeul nostru nu atrage privirea nimănui. Era zi de alegeri. Trăsuri cu 4 cai, automobile, faetoane mişunau în sus şi în jos. Venise boierimea la târg şi Soroca era în fierbere.

Poposim la otel şi rămân singur căci votul reclama de urgenţă pe d-l Victor Catargiu să ia parte la alegeri. O iau pe jos prin piaţă pe strada Comercială şi ajung

în marginea din sus. Dau pe altă stradă veche, murdară, un alt Hotin. Ies la cetate, o ocolesc de 2 ori, de 9 ori, mă uit, o privesc, închisă, e întreagă, bine păstrată, porţile zăvorâte şi muzeul etnografic cu neputinţă de văzut şi deşi mai pe urmă d-l Gudevici A. Mihail, directorul muzeului, s-a oferit să-mi arate, timpul fiind prea târziu ne-am rezervat dreptul pentru altădată.

În faţă un sat de ruşi. Paromul plin de lume, de cai, de căruţe, unul ducea, altul aducea. Parohodul de aici îşi face cale în jos, era gata de plecare spre Bender. Ocolesc târgul vechi, murdar şi numai judani. Admir statornicia acestui neam de a trăi în murdărie şi strâmtoreală. Anticarii noştri vor binemerita de la neam în ziua când se va răfui odată şi odată, căci ne-am păstrat neatinse bunurile noastre naţionale.

Mă duc la bărbier, căci cam înălbisem la faţă de când lăsasem barba nerasă. în piatră citesc: "Mitică Rusu, bărbier român". întru înăuntru. Când colo acest D. Mitică Rusu e un ieşean de aici de ai noştri fugit de armată şi în perete stă pus în ramă atestatul lui de bărbier eliberat de corporaţia din Iaşi în 29 noiembrie 1911, ca ucenic în atelierul d-lui A. Carp din 1901.

Şi Mitică Rusu ca mii alţii au trecut Prutul să scape de armată. Deseori aceştia duc rele veşti de noi şi cei din loc îşi fac rele idei de aşezămintele noastre. Mai mult de 4000 de tineri moldoveni îşi au sălaşul în Basarabia, fugiţi din cauza armatei. Cât mă bărbiereşte Mitică Rusu, vorba fu numai de Iaşi, de armată, de Soroca. La birt avui timpul să-mi fac corespondenţa, trimiţând la prieteni cărţi poştale cu vederi din Soroca.

Într-o roată văzui toată Soroca. Era în ajun de deschiderea şcolilor. Băieţi şi fetiţe în uniforme veneau pentru examene de corigare, pentru concurs de burse. La librăria din loc cumpărai abecedarul şi cărţi de citire ruseşti, pentru a mă orienta comparativ asupra sporului lor metodic în şcoala primară. Mişcarea pedagogică în Rusia e destul de înaintată. Ruşii ne-au slujit nouă de dascăli în şcolile noastre din pragul sec. XVIII şi pe lângă multe altele novităţi Evropeneşti, prin ruşi am ajuns la a, be, ghe, de în locul lui az, buche, vedi, glagol. Cărţile didactice se prezintă bine şi ca acurateţe tipografică şi ca tehnică didactică.

Nici o carte didactică românească, afară de istoria biblică şi catehism, în colo pustiu şi sărăcie. Şi un milion şi jumătate de moldoveni n-au au abecedar românesc. E o nedreptate strigătoare şi credem în revenirea altor vremi mai prielnice, când se va pune abecedarul nostru în mâna copiilor noştri de moldoveni, pentru a nădăjdui atunci de un reviriment general.

Dar votul la Upravă se anunţase pentru orele 2. p.m. şi mă îndreptai şi eu să văz cum se votează.

***

Mă îndrept spre Upravă. În faţa parcului oraşului, sub coasta dealului, se ridică clădirea upravului. O casă cu două rânduri, cu plantaţii bogate de copaci, având în spate malul stâncos şi înalt al Nistrului, iar în faţă maidanul şi grădina publică.

Toţi alegătorii colegiului! "na pervomu zemscomu izbiratelinomu sobranii" luase dejunul împreună la club, şi căzuse de acord asupra unei liste de ales, după ce

luase avizul ispravnicului din loc şi mai ales consultase avizul d-lui A.N. Krupenski, cel mai influient om politic, ce are actualmente Basarabia şi care mai ales la Soroca îşi are centrul său politic.

După legile organice ale Zemstvoului, alegătorii se împart în trei colegii:

I. Colegiul al marilor proprietari care merg de la 175 desetine în sus.

II. Colegiul orăşenilor "Gorodski", care cuprinde alegătorii de la 17 desetine până la 175.

III. Al obştiei ţăranilor.

În sala cea mare de şedinţe se instalau birouri. Pe masă stau aşezate două maşini de vot, nişte cutii cu maşina Yost. Maşina sta acoperită cu un postav în faţă spre birou, ca să nu se vază înregistrarea votului ce se face. Se votează câte 2 candidaţi. Numele lor se scrie pe un sfert de hârtie şi se lipeşte sus la maşină ca să se ştie pentru cine se dă votul.

Alegătorii stau toţi în sală. Erau prezenţi 44 alegători şi aveau de ales 21 membri în colegiul nr. I al Zemstvoului. Alegătorului i se dă o bilă sau 2 după nr. de voturi ce are, întrucât se poate vota prin delegaţie, bărbatul pentru femeie, fiul pentru mamă, fratele pentru soră, căci la Zemstvou nu votează persoana ci proprietatea. În lista "Spisocul" colegiului I se văd figurând şi femei care votează.

Odată bila sau bilele luate alegătorul vine înaintea maşinii de vot. Vârâ mâna pe o dischizătură, un fel de hogeag al maşinii şi înăuntru se fac 2 secţiuni: în dreapta - alb - pentru, în stânga - negru - contra. Se lasă bila în dreapta sau în stânga după cum vrei să votezi. Bila atinge un resort care mişcă o manivelă şi se imprimă pe un carton în linii drepte votul. Cum partea dinspre biroul maşinii e acoperită cu postav verde, după ce se isprăveşte de votat se ia postavul şi se vede nr. voturilor înregistrate.

Sistemul e simplu, practic şi secret, atât cât poate cuprinde secretul la un colegiu mic, unde 44 inşi votează 21 din ei, căci colegiul nr. I la zemstvo alege 21 membri. Colegiul nr. 2 - 5 membri şi colegiul nr. 3 - tot 5 membri, toate interesele fiind date în mâna marii proprietăţi…

…Nimic nu e mort în Basarabia, totul lâncezeşte, iar când goarna va suna, scula-se-vor din morminte oasele strămbunilor spre a spune urmaşilor de răspunderile ce au de neam şi de limbă…

***

1). Pentru înţelesul celor 22 documente, ce vorbesc de târgul Soroca, şi necunoscute până acuma, cred nimerit a da cititorului nostru câteva ştiri de Soroca înainte de data documentelor noastre.

2). Ce înseamnă Soroca? Cruşevan în Бессарабия (Chişinău 1902) afirmă că numele de Soroca vine de la vorba moldovenească sarac >< оть Молдаванского слова сарака=Бъднажка pag. 225). Părerea aceasta o ia ca bună şi autorul lucrării "Episcopia Hotinului" (Chişinău 1925, pag. 140) care zice că "încă din sec l. al III d. Hs. localitatea aceasta apare prin istorie supt numele de Soroca" (!?!); iar mai jos zice că "Ştefan cel Mare rezidind vechea cetate a Olhioniei, i-a dat numele de

Săraca , deoarece locuitorii oraşului fiind veşnic goniţi de duşmani în cursul veacurilor au pătimit foarte mult şi mai cu seamă din partea Pecenegilor, Turcilor şi Tătarilor", " În secl. al XVIII Săraca s-a schimbat în Soroca" (!?!).

Cu asemenea etimologii batem recordul! Numai Cacuz i-ar putea întrece cu etimologiile sale patologice!

Se zice că pe locul Sorocăi să fi fost cu 500 ani înainte de Hristos o colonie grecească numită Olhionia. Dacii să fi schimbat în suta I d. Hs. numele în Serghiclava, zisă şi Sergus şi mai apoi Crahicava. Pe acest loc Genovezii să fi clădit o cetate, pe care o refăcu Ştefan Vodă în 1475, după ce bătuse pe Turci la Vaslui. În harta lui Veaceslav Gradcski din secl. XVI apare cetatea Сроκа.

Zamfir Arbore în Basarabia (din 1899) scrie la pag. 292, aducând şi el implicat aprobare acestei păreri cu cetatea dacă, cu peşteri pentru creştinii primitivi; şi că aceste peşteri ar fi fost ca şi catacombele de la Roma, ba chiar că lângă satul Grădişte s-ar fi păstrând şi urmele unei biserici antice. Şi Arbore atribuie tot lui Ştefan cel Mare faptul că i-a poreclit pe locuitorii Olhioniei săraci, de unde Soroca.

Dar ca izvor istoric Arbore ne aduce părerea lui K. Канацки, care în articolul său din „Одесский Вестникъ" din 1859 N. 61 scria: „în alte timpuri locuitorii cetăţii prigoniţi de Tătari se ascundeau prin codrii şi stâncile de pe malul Nistrului. Aici s-au format apoi nişte schituri şi vechile ruine Genoveze serviau de adăpost. Locuitorii învecinaţi, ziceau acestor fugari săraci, de aceia şi seliştea lor a fost numit Săraca" (pg. 293 nota 2).

Ruşii au împrumutat în limba lor cuvântul Soroc de la Greci: tessaraconta = 40, pe cale religioasă şi comercială. Ei l-au întins şi la sistemul de monezi; şi după cum la Romani pecus = turma de oi, a dat pecunia = moneta; aşa şi la Slavi pielea de oae a slujit ca primele minezi de schimb. Se coseau launloc 40 de piei de oae, tăiate mărunt, de acolo avem Soroc + ovăţ = 40 de oi.

De la afacerile mercantile s-a trecut la afacerile juridice şi am avut şi noi şi avem şi acum soroc în înţeles de termen, de vadea de 40 zile pentru vânzări, rădicat apoi la 6 luni de zile prin sobornicescul hrisov din 1785.

Nu putem stabili însă nici o legătură între soroc = 40, termen, vadea şi numele târgului Soroca!

Cuvântul Сорокъ = 40 îl găsim în ruteană: Горокъ = 40; asemenea în polonă avem Sorok = 40; iar popular e czterdzi, czterdiesu = 40.

În bulgară Soroc nu e cunoscut, ci numai четыресеть = 40; în Serba asemenea четрест, четридест, четресторо;

Să fie acum Soroca o schimbare fonetică din Săraca? Bietului Ştefan cel Mare i se dă în spete această poreclă, el care în sutele sale acte de divan, nu ne vorbeşte de loc de Soroca, nici ca târg nici ca cetate.

Cuvântul sărac e ruteanul Сарака= calic; căci paleoslovenica cunoaşte pe Сиромакъ сиромахъ egal cu săteni, săraci. Dar ca să li se dea la săteni numele de săraci - siromahi, nu însamnă că erau calici în înţelesul de azi al cuvântului, ci se acea în vedere faptul provenienţei. Сарака în graiul vechi slavon însemna peregrinus, călător, vagabond, om cu traista în băţ, gata dea-şi schimba locul şi ţara,

numai să aibă unde trăi. Asemenea săraci = vagabonzi, peregrini, se aduceau de peste hotar cu miile de vechii noştri boieri colonizatori şi descălecători de ocini; şi în acest înţeles scrie Ştefan cel Mare vestita scrisoare către Brăileni, în care zice siromaci sătenilor din Brăila, adică săteni veniţi nu de mult de peste hotar, nefiind băştinaşii locului.

În acest înţeles trebuie luată şi vorba săraci lipiţi pământului! Adică oameni de curând veniţi în sat şi legaţi prin zapise şi legi de pământ, de a nu se putea muta pe alte moşii, iar nu că erau calici lipiţi pământului!

Ar fi o ofensă, care am da-o Sorocenilor, să-i credem că vin din calicii timpului; şi nici cetatea Sorocăi n-a fost cea mai jăfuită şi bântuită din toate cetăţile de pe Nistru ca să capete acest nume!

3). Soroca şi-a luat numele de la pasărea numită Gopoкa = coţofană, corvus pica, fr pie, germ Elşter; cum şi multe alte localităţi poartă nume de păsări, şi în vechea formă slavonă cum şi cu polnoglasie.

Aşa avem: Vrabia, Pupezeni, Corbii, Curorăni, Cucoşul, Ghionoae, Gâscă; tot aşa avem Socola (Şoimi), Vrancea = Vorona = Voroneţ (Şoimi) etc. De altfel boieri şi localităţi cu numele Coţofcineşti avem multe în ţară. Coţofa (Muscel) Coţofanca (Mehedinţi, Buzău, Ilfov). Coţofăneşti (Putna; Prahova). Coţofenii de jos, de mijloc şi de sus (Dolj), Coţofenii din dos şi din faţă (Dolj).

Lumea slavă de pe Nistru a zis Soroca în loc de Coţofeni, căci aşa numiau ei în limba lor pasărea. Iar la noi Coşofana este un cuvânt italian, Gazza, trecut la Grecii bizantini KotsujaV = KossujoV = Coţofană şi ajuns la noi ca Coţofa, Koţofană. (Tiktin Worterbuch, 426). De altfel Coţofana este o pasăre originală şi des cântată de popor în cântecele sale.

Cetatea Sorocăi e mai veche ca târgul; şi după cum în apus târgurile au luat naştere la picioarele cetăţilor, aşa şi la noi târgul Romanului s-a urzit în preajma cetăţei nouă a lui Roman Vodă din 1392; Târgul Neamului în preajma Cetăţii Neamţului. Şi cum cetatea Soroca era şi strajă la hotar a fost organizată o pârcălabie a Sorocăi, care vine rar pomenită în documentele interne, întrucât dregătorii acestei cetăţi nu luau parte totdeauna la lucrările domneşti ale divanului, având mai mult însărcinări militare de strajă.

4). Iată care e povestea documentelor publicate de noi asupra Sorocăi. Ca administraţie religioasă ţinutul Sorocăi stătea sub jurisdicţia Episcopiei Huşilor. Deaceea în 7257 Dec. 18(1748) Irofteiu, Episcopul Huşilor, dispune prin cartea sa ca averea călugărului Nicodim, fost popa Neculai din Soroca, să se oprească o parte pe sama Episcopiei (Casele, bordeiul şi jicnita), iar pivniţa s-a fost dat lui Pavăl Ciuriş; aceasta după socotinţa lui C. Donici, biv medelnicer, ispravnicul de Soroca. (Anexa 1).

Scrisoarea lui Pavăl Ciuriş, din aceiaşi lună şi zi, lămureşte că preotul Neculai îi era cumnat şi că aşa s-a împărţit averea cumnatului său după socotinţa med. C. Donici. (Anexa 2).

După 4 ani, în 7261 Iulie 9 (1753), acelaşi Pavăl Ciuriş, care se dă că e feciorul lui Chiriac Ciuriş, vinde Episcopului de Huşi Inochentie pivniţa în preţ de 20 lei (Anexa 3).

În 1775 August 31 Coste Dimitriu Artin vinde jupanului Panaite Ioan badea, o pivniţă cu casă şi dugheană, făcută de el în târgul Sorocăi, în marginea din jos a târgului, cu 500 lei, dând arvonă 100 lei. (Anexa 4).

În 4 Iulie 1776 s-a plătit şi restul de 400 lei, costul pivniţei cu casă şi dugheană şi dă ţidula în greceşte, pe care sărdarul Iacovachi Veisa o tălmăceşte la 1820 Sept. 7 - cam anul când s-a scris condica documentelor Ruseteşti, ce privesc toate moşiile, ce erau atunci în mâna Ruseteştilor-Roznoveni. (Anexa 5).

În 1780 Noiembrie 30, C. D. Muruz Vodă dă hrisov de aşezarea târgurilor - iarmaroace - ce au a se face la târgul Soroca ca şi celelalte târguşoare din cuprinsul ţinutului Sorocăi. Iar la Soroca iarmaroacele s-au orânduit a fi acestea:

1) la 6 Dec. Ziua sf. Neculai.
2) la 30 Ianuarie, ziua Trei-Sfetitelor.
3) Săptămâna întâia din post. Sâmbăta, la sfântul Teodor.
4) Duminica Tomei, întâia Duminică după Paşti.
5) la 21 Mai, ziua sfinţilor împăraţi Constantin şi Elena.
6) la 20 Iulie, ziua sf. Ilie.
7) la 14 Septembrie, ziua Crucii.
8) la 25 Noiembrie, ziua sfintei Ecaterina.

Orice negustor avea voie să desfacă orice marfă, "afară din horilcă, care iaste să să urineze după poronca ce iaste dată către toţi dregătorii de pre la toate ţinuturile, adică ca să nu să poată aduce nici din ţara leşască sau alte părţi de loc străine aice în Moldova, nici de la un ţinut la altul să nu poată duce". (Anexa 6).

In 1781 Aprilie 10 Cost. D. Muruz Vodă, după ce organizase iarmaroacele de la Soroca, şi creiase ceva venituri târgului, după 4 luni de zile se gândeşte şi dăruieşte tot târgul Sorocăci cu moşia târgului iubitei sale fiice Soltana, măritată cu hatmanul Scarlat Stürza, viitorul guvernator al Basarabiei (Rangabe Livre d'or). Şi ca să nu sufere vre-o pagubă prin păşunatul ierbei de vitele, ce vin la iarmaroc, şi calcă iarba, dispune un nou venit ginerelui său Sc. Stürza şi anume îi dă în stăpânire brudina Nistrului, precum urmează pentru podurile şi luntrile dumisale, ce vor umbla pe moşia târgului:

1)15 bani noi de cal, bou la car şi căruţă încărcată.
2) 7 1/2 bani de cal, bou, care vor trece Nistrul înot.
3) 10 bani noi povară cal, bou, la cară cu marfă.
4) 5 bani de cal, bou, care vor trece înot.
5) 12 bani noi omul călare, ce trece în pod.
6) 3 bani de om pedestru, ce trece în pod.
7) 6 bani pentru orice vită slobodă, ce va trece în pod.
8) 400 bani noi de 1000 oi, ce vor trece în pod; adică patru bani pe 10 oi.
9) 24 bani pe boi, vaci, cai, iepe, ce se vor vinde la această moşie, din care 12 bani să dea vânzătorul şi 12 bani cumpărătorul.

10) 20 bani de tot carul, căruţa ce va trece cu marfa în ţara leşască sau din ţara leşască în Moldova; acest venit mai înainte era a ispravnicului şi acum s-a dat lui Scarlat Stürza hatmanul.

11) 40 bani bezmănul locului de târg la iarmaroc de orice casar moldovan, grec, armean ori jidan, cum şi la orice negustor străin, ce vine în iarmaroc şi-şi întinde marfa pe tărăbi.

12) Orice băutură se va vinde în târgul Soroca: vin, rachiu, med, bere, să fie a dumisale hatmanului, căci după vechiul obicei veniturile sunt ale stăpânului moşiei; afară de horelcă, care s-au orânduit de domnia me ponturile, cum să să urmeze.

În 25 Iulie 1781 se rădică hotărnica locului gospod. Al moşiei târgului Sorocăi şi din mărturiia hotarnică a rânduiţilor boieri C. Vârnav, biv vel ban, Şt. Ţintă, ispravnici Sorocăi şi C. Buzne, biv 2 armaş, reiese aceste întinderi, cum se văd la harta închipuitoare.

5) Ştefan Bosie, jicnicerul, şi Soroca. Boierii hotărnici din 1781 au chemat la hotărât toţi stăpânii megieşi cu moşia Sorocăi. între aceştia era şi Ion Bosie, feciorul jicnicerului Ştefan Bosie, ctitorul măn. Sf. Spiridon şi unul din fruntaşii întemeietori ai Ospitalului; el însă n-a venit, ei şi-a trimis vechil pe Anastasie Combaţi. Vechilul a arătat că Ştefan Bosie, jicnicerul, căpătase în 7265 ~ (1757) danie o bucată de loc din moşia Sorocii, ce să chiamă Bujorăuca, ce vine pe din sus de moşia Sorocăi. Feciorii lui Ştefan Bosie şi anume Ion Bosie şi Zoiţa, cluceroae, au apucat a vinde venitul acestei moşii donative lui Anastasie Combaţi.

Dar Ştefan Bosie, jitnicerul, are alte legături cu Soroca. El - ctitorul mănăstiri şi bolniţei de la Sf. Spiridon - din cauze neprevăzute a sărăcit aşa că îşi ducea foarte greu bătrâneţele sale. Ion Teodor Calimah Vvd, văzând starea lui de strâmtorare şi ştiind că din tinereţe a slujit domniei ca jitnicer, adică şeful tuturor aprovizionărilor cu grâu, mai ales cu fânaţ pentru curtea domnească s-a milostivit şi i-a dat în 1761 tot venitul pârcălăbiei de Soroca, din care urma să verse în casa bolniţei în ziua hramului (12 Decembrie) 120 lei, restul rămânând lui pentru chirevnisala vieţii. (Anexa 8).

6). Harta închipuitoare a moşiei Soroca

7). Târgoveţi în Soroca în 1781. Mărturia hotarnică ne arată că au fost chemaţi ca martori să mărturisiască hotarele moşiei Soroca următorii târgoveţi, din cei mai bătrâni din târgul Sorocăi şi anume: preotul Popa Teodor, Vasile Găoază, Andronachi Găoază, Neculai Grosul, Ioniţă Bolocan, Mitrea Costandin, şoltuzul, Ion Găoază şi alţii. (Anexa 9).

- Scarlat Sturza, hatman, ginerele lui C. D. Moruz Vodă, cumpără în 1782 Ghenar 10 cu 560 lei de la Panaite Ioniţă, biv vameş, crâşma cu pivniţa de piatră în uliţa ce merge în curmeziş. (Anexa 10).
- Scarlat Sturza, hatman, cumpără la 15 Ghenar 1782 de la Radul Bogdan o crâşmă cu pivniţă în uliţa cea mare ce merge spre cetate cu 350 lei. (Anexa 11).

(Harta închipuitoare a moşiei Soroca)

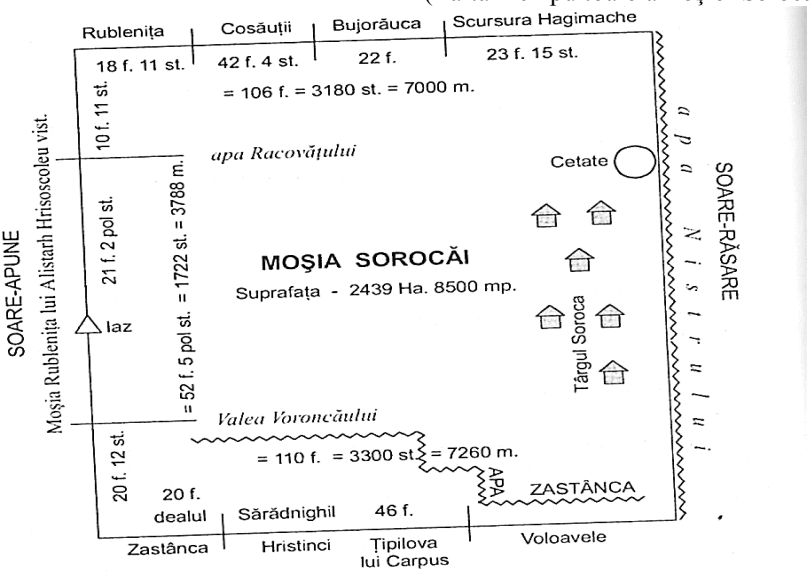

- Dimitrie Sturza, vel log, tatăl hatmanului Scarlatachi Sturza, capătă carte de volnicie de la Alex. C. Mavrocordat Vvd în 1783 Febr. 13 spre a-şi apăra codrii şi rădiurile de târgoveţii care le taie, şi le dau foc pojar primăvara. Iată cum îndreptăţeşte Vodă această măsură anterioară hrisovului despre păduri: "Drept aceia fiind că rădiurile şi dumbrăvile de-a pururе sunt păzite, nefiind volnic nimene a tăia lemne sau nuiele fără de învoiala stăpânului moşii, afară numai de codrii mari merei la care este volnic fieştecare fără de nici o oprire". (Anexa 12).
- În 1793 luni 4 Mih. C. Suţu Vodă dă carte la Anastasă Iancul, vel agă, să strige la mezat 40 zile moşia Soroca a vist. Scarlat Sturza, "care până acum din pricina stărilor de prin pregiur nu s-a putut vinde", "căci pentru acei ce se strămută din pământul acesta înalta poruncă hotărăşte ca să se desfacă de toate". (Anexa 13).
- În 4 Iulie 1793 Mih. C. Suţu Vodă întăreşte biv vel log. Neculai Roset moşia Soroca cumpărată la soltan mezat cu 35000 lei cum şi cele 2 rânduri de dugheni, de care vorbesc documentele aduse mai sus. Totodată i se întăresc şi veniturile târgului după hrisovul lui C. D. Moruz Vodă din 1781 Aprilie 10, al cărui cuprins îl şi reproduce. Brudina Nistrului ia Soroca să fie aceeaşi ca la moşia Budele, ce-i zice şi Movilău. Se adaugă aici şi venitul din căsăpie - mortasipie - "nimene alţii să nu fie volnici a ţine trunchiuri şi a tăia carne, fără numai acei care vor fi prin ştire stăpânului moşiei". (Anexa 14).

- În 28 Oct. 1793 M. C. Suţul Vodă întăreşte anaforaua boierilor dând dreptate log. N. Roset în pâra cu târgoveţii de Soroca, având dreptate pe baza hrisoavelor arătate, acel din 10 Aprilie 1781 şi acel din 4 Iulie 1793. (Anexa 15).

- În 19 Martie 1794 M. C. Suţu Vodă întăreşte lui Nec. Roset, biv vel logofăt, să-şi apere rădiul, ce-l are pe moşia sa, Soroca, despre locuitorii şi târgoveţii de Soroca, care în tăria lor îl taie. (Alexa 16).

- În 9 Iulie 1795 boierii divanului înaintează anafora lui Vodă Alex. Ion Calimah cu pricina târgoveţilor evrei din târgul Soroca, care se jăluiră domniei că li se ia adetiul peste ponturile domneşti de către biv vel log. Nec. Roset, noul stăpân al Sorocăi, şi-şi dau părere să i se menţină noului proprietar nu veniturile ceva mai scăzute de Ruşi între 1788-1792, ci acele cuvenite prin hrisovul lui C. Moruz Vodă, cu care log. N. Roset a fost cumpărat Soroca. Vodă Calimahi întăreşte anaforaua. (Anexa 17).

- În 10 Mai 1801 vornicia de aprozi (Teodor Balş) scrie ţidulă de mezat că lg. Nec. Roset vroieşte să vânză Soroca, prin sultan mezat. Preţul cel mai bun - 50000 lei - îl dă postelnicul Dumitrache Sturza. (Anexa 18).

- Mezatul ţinut n-a avut urmare, căci după 3 luni, în 9 Aug. 1801, Scarlat Sturza care "în vremea eşirii mele din Moldova la Roşia" a fost lăsat în stăpânire şi purtare de grijă a vărului său Nec. Roset, biv vel lg, moşia târgului Soroca. Acum se înţelege cu dânsul şi o vinde de istov cu 45000 lei; deşi la mezat ieşise 50000 lei, dată de post. D. Sturza. în nota, adiţională se arată că lg. Nec. Roset neavând banii toţi a dat din banii zestrii răposatei Prohiriţăi, de aceea moşia va fi dreaptă a copiilor făcuţi cu dânsa: Neculai şi Alexandru Rosei. (Anexa 19).

- În 1801 Aug. 12 Sc. Sturza vist. şi soţia sa domniţa Soltana Moruz dau carte de vechilime , căci ei s-au retras în Roşia, cum zice scrisoarea: "după legătura păcii ce sau aşăzat întraceste doaî împărăţii, de obştie fiind slobozi fieştecare la orice parte de loc a merge; după ace voie socotind mai de odihnă a ne trage din supărările de aice, şi fiind şi voie lui Dumnezău, a ne aşăza în ţările ai împărăteştii măriri, rădicându-ne acum cu toată familia noastră mergem la Rosiia. Vechil rămâne Ioniţă Măcărescul şi ispravnicul Dumitrache Cuza". (Anexa 20).

- În 20 April 1801 Soltana domniţa, soţia lui Scarlat Moruz, scrie lui Nec. Roset-Roznovanul-în greceşte - că fiind soţul său dus la Petersburg, va avea scrisoare de la el, când se va întoarce la sate. (Anexa 21).

- În fine cartea de judecată din 15 Aug. 1817,a departamentului al 2-a în pricina cu jidovii din Soroca şi stăpânul cel adevărat lg. Nec. Roset, trimit pe cetitor s-o citească Ia anexa 22.

Anexe:

I. *725 7 Decembrie 18 (1748). Aşezare pentru o casă cu pivniţă a lui P. Ciuriş la Soroca.*

Ierotheiu milostiiu Bojăiu Episcopul Huşii.

Datam scrisoare noastră la mâna lui *Pavăl Ciuriş* precum să să ştie: pentru casă şi o pivniţă ci au rămas dela răposatul popa Neculaiu ci sau călugărit la episcopiia

Huşâlor numile lui Nicodim: şi pentru toati niam socotit înaintea dmsale Costandin Donici vel medelnicer fiind ispravnic ot Soroca. Şi casăle au rămas să fie la Episcopie şi bordeiul, şi jăcniţa şi altile toate pe lângă casă. Iar pivniţa sau socotit şi sau dat lui Pavăl săn Ciuriş. Şi pentru un zapis ci sau aflat dela Ciuriş cel bătrânii de vânzare pivniţăi sau găsât rău, undi sar afla să nu să ţâie în samă, căci noi toati liam socotit şi liam aşăzat. Şi pentru încredinţare am dat şi noi acastă scrisoare. Şi Pavăl Ciuriş încă au dat scrisoare la mâna noastră, că di sar tâmpla să margă la vro giudecată să fie de îndreptare, aciasta.

Velet. 7257 Dechembrie 18

Ierotheiu episcop Huşului

Şi aciastă aşăzare, şi de bună voie tocmală sau făcut înaintea noastră. Costandin Donici vel medelnicer.

II. *725 7 Dec. 18 (1748). Scrisoare de aşezare între P. Ciuriş şi Irothei Episcopul de Huşi pentru case la Soroca.*

Adică eu Pavăl Ciuriş făcutam scrisoare me la mâna sfinţiei sale părintelui Irofteiu Episcopul de Huşi precum să să ştie că casa răposatului cumnatu meu Neculaiu Popa esti a sfinţâii sale. Iar cu pivniţa nare triabă, căci pivniţa au rămas a me. Iar *pohriabul* şi jăcniţa ce diasupra pivniţăi tot a sfinţâii sale cari niam aşăzat înainte dumisale Costandin Donici biv. vel. medelnicer ispravnicul Sorocăi. Aşăjdire şi pentru altile cari am avut între noi sau aşăzat de aemu înainte ca săi stăpâneascâ sfinţâe sa.

Şi pentru credinţa mam şi iscălit ca să să criază:

u Soroca leat 7257 Dechembrie 18

Pavăl Ciuriş:

Şi această scrisoare şi de bună voie tocmală sau făcut înainte noastră:

Costandin Donici vel Medelnicer

III. *7261 Iulie 9 (1753). Zapis de vânzare prin care Pavăl Ciuriş vinde cu 20 lei casele sale Episc. Ionichentie din Huşi.*

Adică eu Pavăl sân Chiriac Ciuriş ot Soroca, făcutam scrisoare me la mâna sfinţâii sale Kirio kir părintelui Ionichentie *Episcopul al sfanţii mănăstiri al episcopiei Huşălor,* precum să să ştie că având eu o pivniţă di chiatră lângă casa răposatului preutului Nicolai cari sau călugărit numile lui Nicodim. Iată eu de nimene sâlit nici asuprit, ci eu de a me bună voe mam socotit şi am vânduto sfinţâii sale drept doazăci lei. Şi dândumi sfinţăea sa părintele banii de plin după tocmala ce am avut, am făcut acastă scrisoare şi am dat şi scrisoare care am avut eu la mâna me dela răposatului sfinţâia sa părintele Irofteiu. Şi acastă tocmală sau făcut înainte a preuţi şi boeri şi mulţi oameni buni, care mai gios sau iscălit puinduşi şi degitile şi eu pentru mai mare credinţa mai gios mam iscălit ca să fie de bună credinţă:

Leat 7261 Iulie 9.

Pavăl Ciuriş, Ierei Ignatie, Ierei Andrei, ot...

Eu Ursache Vărlan şoltuzul.

IV. *1775 Aug. 31. Zapis cum C. Dimitriu Anin vinde cu 500 lei casele sale din Soroca lui Panaite Ioan.*

Tălmăciri scoasă di pi ce adivărată scrisoare din 13Avgust 1775 Soroca:

Prin acastă scrisoare a me fac ştiut eu mai jos iscălitul, Coste Dimitriu Artin că de a mea bună voie şi primire am vândut giupânului Panaite Ioan Bade pivniţa me de piatră casăle şi dugheana, cari cu ostiniala şi cheltuiala mea am făcut *aice în târgul Soroca,* a carie pivniţă şi casă esti *locul în margine târgului din gios,* şi tocmala noastră au fost 500 lei, din cari bani miau dat bani gata 100 lei. Iar ceilanţi 400 lei ari a mii da la zi întăi a viitoarii luni Mart fără cuvânt de pricinuire, şi fără înprotivire, datoriţi fiind mai multă întârzâeri să numi facă. Şi să aibă numitul giupânul Panait ca un deplinu stăpânu nesupărat şi ne atinsu de cineva la nimica în viiaţa sa. Şi la fiii săi să fii moştiniri. Şi sau făcut aciastă scrisoare di faţă mai pios arătaţălor vrednici de credinţă marturi şi sau dat la mâna giupânului Panaiti,

"Coste Dimitriu adiverez celi de mai sus.

În Soroca "1775 Avgust 31.

V. *1776 Iulie 4 Soroca. Adiverinţa lui D. Manuel armaş.*

Întrebând pi giupânul Coste şi arătându-mi că de bună voe au vândut giupânului Panaiti mam iscălit şi eu Dimitrie Manul armaş. "Anastasă Cughebatinu sânt martur:

tij am priimit rămăşâţa de bani 400 lei spre istovire banilor casălor şi să fie stăpân pupânul Panaiti.

Coste Dimitriu mam iscălit.

1776 Iuli 4 Soroca Sau
tălmăcit di pi cel adivărat orighinal
la anul 1820 Septemvrie 7
în Eşi di Sărdar Iacovachi Veisa.

VI. *1780 Noiembrie 30 laşi. Iarmaroacele de la Soroca şi de pe la târguri.*

Noi Costandin Dimitrie Moruz voevod Bojăiu milostiiu Gospodar zemlii Moldavscoi.

De vremi ce pentru mai mult folosul locuitorilor şi mai ales a marginii ţânutului Sorocăi că saşi poată faci fiişti cini alişveriş lor cu îndestulare sau socotit să să facă *iarmaroace pela toati târgurile* ţânutului Sorocii, cari după aşăzare ci sau făcut aice di iarmaroacile ci sânt să să facă la fişti cari târgu din ţânutul Sorocii. Sau arătat prin deosăbiti cărţile domniei mele anumi, pre cum şi la târgul Sorocăi la ce zi esti să fie fişti cari iarmaroc să arată anume, adică la sfeti Neculaiu cari esti la 6 zili a lui Dechembri, la trii Svetitele, la sventi Theodor, Duminica Tomii, Sveti Costandin, Sveti Ilie, zioa Crucii, muceniţa Ecaterina. Deci poruncim domnie me şi dumneavoastră ispravnici di ţânutul Sorocăi, să daţi în ştiri tuturora ca

la hotărâtile zile cari sunt arătaţi mai sus ci sânt să să facă iarmaroace la Soroca. Fieşticini care va ave să vândă sau să cumpere, să margă saşi facă alijverişul său fără de nici o împiedicare cu ori ce fel de marfă, afară de *horelcă* cari esti să să urmezi după poronca ci esti dată către toţi dregătorii de pre la toate ţânuturile, adică ca să nu poată aduci nici din ţara Leşască sau alte părţi di loc streine aice în Moldova, nici dela un ţânut la altul să nu poată duci, aciasta scriim.

1780 Noembre 30
Procit vel visternic.

VII. *1781 April 10. Ponturile brudinei la Nistru, la Movilău, pe moşia Soroca, dată de C. Moruz Vodă fiicei sale, domniţa Soltana.*

Cu mila lui Dumnezău noi Constandin Moruzi voevod domn ţării Moldavscoi.

Facim ştiri cu acastă cârti că afierosând domnie me prin deosăbit hrisov pre iubitei *fiicii noastre domniţăi Sultanăi târgul Sorocii şi* cu toată moşâia câtă esti înprepiurul Târgului după cum pre larg adiveriază hrisovul cel de danie ce sau dat de către domnie me. Şi fiindcă la acest târg sau hotărât şi zili pentru să să facă iarmaroace fiind margine hotarului, după cum să urmiază şi la alti târguri di pi margine ci sânt la malul Nistrului pentru alijverişul obştâei. Şi cu adunare norodului la iarmaroace prin mulţâmea vitelor ci să adună nu puţână călcare pricinuiesc moşâei de prin pregiurul târgului şi stricăciune; Şi pentru ca să nu rămâie nefolosâtă de venitul aceştii moşii socotitam dar domnie mia şi după urmare ci să face şi la moşâia *Buclele* ci să numeşti *Movilăul a dumisale loan Cantacuzino biv vel logofăt* pentru adetiul moşâii asămine hotărâm domnie me prin carte acasta la mâna cinstitului şi credinciosului boeriului domniei mele dumnealui *Scarlat Sturza hatman* prin cari să fie volnic dumnealui şi vechilul dumisale cel va fi rânduit ca să strângă venitul, adică brudina Nistrului di pi podurilei luntrile dumisale cari vor umbla pi moşâe târgului ci esti dată domniţăi Sultanăi precum să hotărăşti în condicavisteriei. Însă *cinsprezăci* bani de cal, bou, la cari căruţa încărcată, iar de vor trece caii sau boii înnot să de pe piumatati pentru povară. Zăci bani noi de cal, bou, la carăi căruţa deşartă, iar de vor trece caii sau boii înnot să de pe giumătati. *Doisprezăci* bani noi de om călări ci va i reci în pod. Iar de om pedestru trei bani. *Şasă bani* de orice vită slobodă ci va treci în pod. *Patru sitti bani noi* di 100 oi ci vor treci în pod. adică patru bani de *zăci* oi: *Doaă zeci şi patru bani* di bou, vacă, cal, iapă, ci să vor vindi la aciastă moşâe. însă 12 bani să de vânzătoriul şi 12 bani riimpărătoriul după condică. *Doaâ zeci* bani de tot carul sau căruţă or cu ce fel de marfă a fi şi va treci în ţara Leşască. Şi asămini şi de tot carul sau căruţa ce va treci din ţara Leşască în Moldova. Care acest venit câte doaâzeci bani de tot carul şi căruţa măcar că au fost dat ispravnicilor de Soroca, dar fiind că acel târg esti a dumnealui hatman mai cu dreptăţi am aflat a fi ca să ia dumnealui hatman acest venit decât de către ispravnici. Şi pentru aceia sau dat ca de acum înainte să ia dumnealui hatman acest venit, iar ispravnicii de Soroca nici ca cum să nu să mai amestice a mai lua acest venit. Cum şi *bezmănul* locului dela acel târg, încă să aibă al lua după vechiul obicei cari să urmiază şi pe la alte târguri, adică detot căsariul

Moldovanu, grec, arman, jâdov, şi ori ce feliu ar fi câte patruzăci bani la fieşti cari iarmaroc. Aşâjdire şi de la neguţătorii streini ce vin cu marfă de întind la iarmaroaci iarăşi să aibă a lua câţi patruzăci bani. Aşâjdire şi orândile dela acest târg. Cât pentru horelcă după ponturile ce sau orânduit de cătră domniia mia de obştie în toată ţara aşa să să urmezi. Iar vinul, rachiul, *medul,* bere şi altfel de băutură fiind că orândele sânt a stăpânului moşăii. pentru toati băuturile să să urmezi după obiceiu, adică toată băutura ci să va vinde întracest târg să fie a dumisale Hatmanului. Iar alţăi nimene să nu fie volnic a vinde ori ce fel de băutură fără numai cei cari să vor tocmi şi să vor aşăza cu dumnealui Hatman, acie să fie volnici a ţâne orândă şi a vindi băutură. Drept aceia poroncim dumneavoastră ispravnici de ţânutul Sorocăi ca la toati după cum sau hotărât prin carte aceasta aşa să să urmezi pre deplinu. Iar care va cuteza întralt feliu şi sar ispiti pişti hotărâta poronca domnii mele, unii ca aceia să pedepsească de cătră dumneavoastră ca nişti împotrivitori. acasta poroncim.

1781 Aprilie 10

VIII. 7269. (1761). *Ion Teodor Calimach milueşte pe Ştefan Bosie jicniceru cu venitul părcălăbiei de Soroca, urmând a vărsa Şf. Spiridon din Iaşi căte 120 lei pe an.*

Cu mila lui Dumnezău Iw Ioan Teodor Voevod domnu ţarăi Moldaviei.

De vreme ce svântul şi mila a tot puternicul Dumnezău, bine vroind şi pronie sa au lucrat şi niau miluit cu domnie ţarăi acestea a Moldovei, patrie noastră cadesă dar şi noi din tot sufletul şi inima noastră, a ne sili şi a ne afla lucrătoriu faptelor bune şi folositoare, ca să plinim poronca Dumnezeiască, drept aceia dar îndemnându ne Dumnezeiasca vrere de am dat şi am afierosit venitul la svânta mănăstire a svântului ierarh *Spiridonu* pentru trebuincoase cheltueli ale bolniţei, pentru hrana şi căutare bolnavilor ce să vor târnpla precum pre largu arată domneştile noastre hrisoave, dar iată socotind domnie me că mai este trebuinţă de cheltuială neputândusă cuprinde cu veniturile ci sau făcut până aemu, şi am mai adaos cu afierosirc şi miluire ca să *aibă a lua şi venitul Părcălăbie de la Soroca,* să fie şi aciasta pentru trebuinţa arătată mai sus, dar fiind că la mănăstire acasta epitrop şi la cele mai multe trebi ale mănăstirei şi ale bolniţii este purtătoriu de grijă *julniceriul Ştefan Bosie* şi este să fie în toată viiaţa lui ca unul ce este şi den ctitorii mănăstirii, carele târnplândusă den oare care pricină cu nedreptate de au venit la proastă stare supus robii datoriilor, şi de şi den copilărie lui au slujit curţii domneşti, şi viind la o cădere ca acasta a nuş pute chivernisi trebuinţa casii lui, altă am găsit domnie me cu cale şi cu mare dreptate şi iam dat venitul acesta a pârcălabii Sorocii să fie în sama lui, cu hotărâre ca acasta în toţi anii la *zua* svântului Spiridon să de Ştefan Bosie jitniccriul agutoriu la cheltuiala bolniţei câte una sută şi doizăci de lei; iară alţi bani ce vor mai prisosi din venitul pârcălabii aceştie a Sorocii peste aca 120 lei arătaţi mai sus să fie chivrnisala casii jit. Ştefan Bosie şi în toată viiaţa lui dând pe tot anul sama vanilor arătată mai sus den venitul

pârcălabii la cheltuiala bolniţei. însă după moarte lui să ia pre deplin tot venitul a pârcălabii aceştia a Sorocii la trebuincioasele cheltueli ale bolniţei. Deci dar precum sau orânduit şi hotărât cu dreptul ce sau căzut, aşa să să păzască nestrămutat,, şi pohtim dar domnie me şi pre alţi luminaţi domni ce Dumnezeu va rândui pre urma noastră cu domnia acestei ţări, ca să şi mai întăriască pentru a domniilor sale vecnică pomenire cu laude, şi spre n asta fiind buna vrere noastră întărim şi încredinţăm şi cu a noastră iscălitură şi peceate domnească, acasta facem ştire.

valet 7269 (înainte de April)

Iw IWAH Voevoд-

1. p. mica în tuş roş.

Alexandru Ipsilant vel post.

Arh. SI". Spiridon. Condica miluirilor plic II. 14 pergament.

IX. *1781 Iulie 10 Iaşi. Holarnica târgului Sorocăi.*

Facem ştire cu acastă a noastră mărturie hotarnică, că fiind noi rânduiţi din luminată poronca preînălţat domnului nostru Constandin Dimitriu Muruz voevod ca să cercetăm şi să dizbatim de cătră impresurare altor moşii dinpregiur *locul gospod. a târgului Sorocăi* înştiinţând pre toţi cei ce au moşâi şi să megieşesc cu locul gospod a târgului Sorocăi ca să vii cu socrisori ci or ave fieşte cari pi moşâile lor. După poronca cu luminatile cărţi a pre învăţatului stăpân înştiinţândui pi toţi au vinit numai *Ion ficiorul lui Bosăi jienicer* na venit având aice vechil pi un Anastasă *Combaţi,* şi după poronca fiind adunaţi cu toţâi am strâns şi pe toţi târgoveţii cei mai bătrâni din târgul Sorocăi anumi Protopopa Theodor şi pe Neculaiu Grosul, Ioniţi Bolocan, Mitre, şi pi Costandin Şoltuzul, Ion Găoază, Vasali Găoază, Andronachi Găoază şi alţi oameni buni şi bătrâni *cari ştiu locul târgului* pi undi esti, cari fiind cu toţăi faţă, am cercetat întăi scrisorile a fi şti căruia megieş împregiuraş apoi şi din mărturiile oaminilor bătrâni vrednic de credinţă ca să putem afla pi undi sânt *drepţi marginile locului moşâii târgului şi* după ce cu amăruntul cercetare ce am făcut scrisorilor a fişti cărue alti scrisori a tuturora sau găsât arătând în sămni, iar o scrisoari ci esti la un Anastasă Combaţi cari să arată a fi suret di pi un hrisov gospod, din *leat 7265* ci esti di danie pe o bucată di loc dipi moşâe Sorocăi jăcnicerului Ştefan Bosăi, în care suret esti şi iscălit *Ion Bosâe şi Zoiţa Cruceroae soru lui Ion Bosâe,* ficorii lui Ştefan Bosâe, cari au vândut venitul acestei părţi di loc ci să chiamăBujărăuca lui Nastasă Combaţi, arătând şi hotarul ci disparti din hotarul târgului, scriind că să începi din spre apus drept din hotarul *Rubleniţăi* moşâe dumisale Alistarh biv vel visternic şi mergi alături cu hotarul târgului Sorocăi pe din sus di târg pi un părâuş ci sânt *velniţăle jădoveşti.* şi tot pârâul la vale până în Nistru şi apoi malul Nistrului în sus până în hotarul *Cosăuţălor* moşâe *lui Neculai Racovilă* biv vel medelnicer, atâta scrie pentru acasta bucată de loc ci esti dată danie lui Bosăi din locul târgului cari loc să numeşti Bujărăuca, după cari sămni întăreşti lui Nastasă Combaţi, Ion Bosăi şi Zoiţa ca să

stăpâniască şi saşi ia venitul moşâii, cari au şi stăpânit la câmpu, şi fiind aici pricină cu târgoveţăi cari niau şi mărturisit arătând că la hotărâre ci sau făcut în vreme când sau dat locul lui Bosâe au fost orânduit sfinţâe sa părintele episcopul di Huş kir Inochentie şi cu Meleghi vornic de poartă, de au despărţit buca ta acasta di loc din loc târgului şi din sămnile aceşti ci să arată pi pârâul velniţâlor nici sau pomenit atunce, şi nici pârâul nu se numeşti a velniţâlor ci să chiamă pârâul Racovăţul, şi că ei ştiu aceşti ci au fost faţă şi atunce adică Protopopa Theodor şi cu Neculai Grosu şi Ioniţi Bolocan şi Mitre şi alţâi că hotarul sau despărţit cu pietri hotară iar nu că au rămas pârâul hotar, arătândune că şi pietrile hotară ce sau pus atunce sunt şi acmu faţă, şi cum că din cumpărătorii ce cumpăra venitul acestei moşâi Bujorăuca dela Bosăi după scrisorile ci li da Bosăe să întindi ca să ia adetiu di pi casă şi dejmă de pi vii, dare niciodată nu leau dat, atâta numai la *zâlile muscalilor* fiind cumpărătoriu venitului moşâii Radul Bogdan mazil pi trii ani în doi ani tot nu iau dat dijmă, iar al treile an găsânduşi vreme atunci liau dat dijmă din vii odată pe acei trii ani, iar pi casăle ce vin până în pârâul Racovăţul nu liau luat nic o para cum şi de atunce şi până acum nau mai dat, şi fiindcă în scrisoarea acasta ci i dată de Bosâe la Nastasă Combaţi cari e arătată a fi suret di pi hrisov Gospod pi moşâe Bujorăuca scrie că să începi hotarul din hotarul moşâii Rubleniţăi, şi că ar ave stăpânire până în pârâul Racovăţul şi Racovăţul în gios prin curgire apii până în apa Nistrului dar după hotărâre ce au făcut sfinţâia sa părintili episcopul di Huş chir Inochentie şi cu Meleghie vornic de poartă di au dispărţit locul târgului de locul lui Bosâe nau dat hotar până în pârâul Rocovăţul ci pi undi au dispărţit cu pietri hotară ci liau pus pi vârful dialului, la cari niau şi dus târgoveţii di ni liau arătat mergând întăi la capătul locului târgului undi să începi din hotarul Rubleniţăi şi acolo am găsit doaâ pietri pi dial мил llind moşâii târgului di să disparti di hotarul Rubleniţăi, iar altă piatră toi lângă aceia cari caută asupra apii Nistrului spre răsărit cari disparti locul târgului în lungu di moşâe Cosăuţii şi de la aceli pietri am venit la altă piatră cii tot în rând apre apa Nistrului şi spre răsărit, şi dela acasta am mai vinit până la alti doaâ pietri tot asupra răsăritului pe vârful dialului şi alături cu moşâie Cosăuţei şi dea aici au rămas hotarul moşâii Cosăuţii de hotarul moşâi târgului cari pietri cu una sau făcut colţu moşâii căutând spre miază noapti şi asupra apei Nistrului fiindcă de acolo să mai lăţăşti locul târgului spre miază noapti, iar o piatră este pusă di caută şi în dreptul pietrilor din urmă şi înainti spre apa Nistrului lungul moşâii, şi dela aceşti pietri înainti cari sau văzut şi sau cunoscut Că sânt hotară vechi ne mai fiind alti pietri hotară înainti până la apa Nistrului, am stătut întăi de am făcut cercetări întrebând pe undi ştiu că au fost cu hotărâre părintile Episcopu şi cu Meleghi vornic şi pi undi au măsurat locul asupra Nistrului, şi atât după arătare şi mărturisiri cu sufletile lor. Propopul Theodor şi cielalţi târgoveţi şi după cunoştinţa noastră pi stare locului ci am socotit mai drept pi la locul undi au făcut alunce măsură, am mers şi noi acum şi fiind trebuinţă pentru îndreptare hotarului am pus doaâ pietri până la apa Nistrului însă o piatră sau pus pc dial diasupra unii scursuri cei zic la Hagimoaie înainte pietrii cei din urmă di undi au rămas hotarul Cosăuţilor. iar o piatră sau pus înainte aceştie în

drept la mal lângă apa Nistrului spre răsărit, şi vrând ca să ştim şi pentru acest loc de pricină ci arată în scrisoare lui Bosâe di pârâul Velniţâlor cil chiamă Racovăţul, până undi să întindi să aibă stăpânire să videm cât iasti. Am făcut *funii de trii zaci stănjăni şi stănjănul de opt palmi* cu palma aciasta ci să arată în mărturie şi am măsurat locul acela pi 5 locuri din pârâul Racovăţul până în pietrile ci sânt pusă hotar dinspre miazănoapti în curnezuş, şi la capătul dinspre apa Nistrului sau găsit 9 funii 26 stânjăni iar drept piatra ci sau pus diasupra scursurii în dial la Hagimoaie sau găsit 7 funii 25 stânjăni iar din piatra cii înainte aceştie asupra apusului măsurându, iar în curmeziş până în matca pârâului Racovăţ, sau găsit 8 funii 5 stânjăni, şi 10 funii 7 stânjăni sau găsit la capătul dinspre apus undi esti hotarul Rubleniţăi, cari noi pentru acel loc ci sau făcut măsură după cum să arată, numai ca să să ştie pricina lam măsurat, dar fiind că ace scrisoare a lui Bosâe nui încredinţată cu niscaiva iscălituri a boeri mari sau a altora, pentru aceia nam urmat după cum scrie ace scrisoare, ci am urmat precum sau arătat mai sus, rămăind hotarul moşâii târgului gospod. a Sorocăi pi pietrile hotară ci sau găsit pusă mai dinainti şi pi undi sau pus acmu 2 pietri cari sau arătat la ci loc anumi. Apoi am început a faci măsură locului târgului Sorocăi de giur în pregiur şi începând cu măsura din malul apii Nistrului dinspre răsărit din piatra ci sau pus hotar acum şi asupra apusului măsurând sau găsit 23 funii 15 stânjăni până la piatra hotar ci sau pus tot acum diasupra pi dial la scursura Hagimoaiei şi deacolo înainti tot în lungul moşâii spre apus măsurându până în pietrile hotară ci sau găsât pusă mai dinainti undi au dispărţit pi Cosăuţ şi pi Bujurăuca locul lui Bosâe di moşâie târgului Sorocăi sau găsit 22 funii de aici măsurând tot înainti spre apus alături cu moşâie Cosăuţăi până la altă piatră hotar vechiu şi sau găsit 42 funii 4 stânjăni şi de aici mai măsurând tot înainti şi tot în lungul moşâii spre apus am agiuns la 2 pietri hotară colţu moşâii Ribleniţăi şi sau găsit 18 funii 11 stânjăni şi de aici sau sfârşit lungul moşâii Sorocăi margine pe din sus dinspre miază noapti şi de aici din colţu al purces cu măsura prin capătul moşâii Sorocăi spre amiază, şi mergând până în matca pârâului Racovăţu sau găsât 10 funii 17 stânjăni şi di acolo înainti şi la dial tot spre amiază mărgând până diasupra săraturilor undi sau găsit şi piatră hotaru. sau mai măsurat 11 funii 11 stânjăni şi de aici tot spre amiază măsurându până la piatra ce ieşti diasupra iazului întrun dâmbuşor sau mai găsit 21 funii 2 pol stânjăn şi di acolo pişti matca văii pi din gios di iaz şi pişti o limbă di muchi şi înainti pişti vale Voroncăului, şi la dial până în muche dialului cii zic Sarădnighil tot spre amiază undi esti piatră hotar şi colţu di să sfârşeşte capătul moşiei Sorocăi dinspre apus şi să întâlneşti cu *Hristinci* moşâia răzăşească şi până aici sau găsit 20 funii 11 stânjăni şi deaici apucă margine moşâii pi din gios dispre amiază spre răsărit şi asupra Zastâucăi moşâia şi mergi pi culmea dialului Sarădnighil şi alături cu Hristincii pâră la trii movili şi sau găsit 20 funii, de aici rămân Hristincii de locul târgului, şi purcedi alături cu moşâia Ţipilova a lui Carpuz tot pi culmea dialului şi tot spre Zastăuca până în buza dialului diasupra pârâului Zastăucăi în buza Serednighil deal şi sau găsit 46 funii la cari loc sânt şi 2 pietri hotară vechi, o piatră disparti pi moşâie Ţipilova di Zastăuca, iar altă piatră însămniază spre răsărit asupra apii Nistrului şi

aice nefiind scrisorile moşâii Zastăucăi faţă ca să putem şti pi undi scriu anumi di la aceşti pietri. Am cercetat întrebând atât de oamenii târgoveţi cât şi de oamenii bătrâni dela Zastăuca, şi cu toţii au arătat cum că dintracesti pietri să scoboară la matca părăului Zastăucăi şi apucă în gios spre răsărit până în apa Nistrului, tot matca dispărţând pi moşâie Zastăuca şi Volovile din moşâia târgului şi măsurând pi matca părăului în gios spre răsărit până în apa Nistrului la *podul lui Bichir,* sau găsit 44 funii şi aici sau sfârşit şi margine moşâii târgului Sorocăi pi din gos dispre amiaza. Şi di aici di la podul lui Bichir am purces cu măsura pe lângă apa Nistrului în sus spre miază noapti prin capătul moşâii dinspre răsărut în curmeziş şi mergând până în piatra hotar ci sau pus acum lângă malul Nistrului la margini din sus undi să disparti moşâia târgului Sorocăi di moşâia Bujorăuca a lui Bosăi şi sau găsât = funii 12 stânjăni. Aici sau încheiat măsura capătului dinspre răsărit, şi măsurându şi mijlocul moşâii în curmeziş începându din piatra hotar vechiu ce ieşti întri pietrili ci sânt la colţul moşâii Rubleniţăi între celi doaâ pietri, undi au rămas moşâie Cosăuţi di locul târgului am mersu până la zare dialului Serednighil dinspre Ţipilova în gios di trei mivili spre miazăzi şi sau găsit... funii 24 pol stânjăni atâta cu cuprinsu şi în curmeziş adică latul, adică... stânjăni lungul moşâii margine pe din sus dinspre miază noapte şi ... stânjăni lungul moşâii margine dinspre miazăzi şi 1722 stânjăni capătul moşâii dinspre răsărit în curmeziş pe lângă apa Nistrului, şi... stânjăni capătul moşâii dispre apus pi dispre Rubleniţă cari piste tot fac ... stânjăni încungiurare moşâii târgului din giur împregiur, iar pi latul moşâii în curmeziş sau găsit... stânjăni pâră dispre Ţipilova şi pi la Zastăuca. Intracest chip precum mai sus sau arătat sau ales şi sau disbătut hotarul moşâii târgului gospod, a Sorocăi. Şi am făcut această mărturie hotarnică în cari am iscălit

let 1781 Iulie 10.

Costandin Vârnav biv vel ban Ştefan
Ţintă ispravnic Sorocăi Costandin
Buzne biv vtori armaş

X. *1782 Ghenar 10. Scarlat Sturza hatman cumpără cu 560 lei o crâşmă în Soroca de la Panaite Ioniţă vameş.*

Adică eu Panaiti Ioniţ biv vameş datam încredinţat zapisul meu la cinstită mâna dumisale hatmanului Scarlat Sturza, pre cum să să ştie că având eu o crâşmă cu pivinţă di piatră în târgul Sorocăi pi mişăia dumisale care crâşmă fiindumi de vânzare întăi am întrebat pi toţi mahalagii mei di vor să o cumpere şi lepădându să că nu le trebueşte, apoi mam dus la *dumnealui hatman fiind târgul Sorocăi moşăia a dumisale* şi mam tocmit cu dumnealui cu bună voinţă di iam vândut ace crâşmă drept 560 lei adică cinci sute şasă zăc lei, însă crăşma cu trei odăi şi cu un cerdac pi gârlici pivniţăi şi o dughiană alături cu crâşma tot supt un acoperemânt şi *acoperemântul tot cu stuh* şi pivniţa di piatră boltită în cari încap cinci buţi alt beciu di lemn alături cu gârliciul şi cu ogradă mari din dos cu grădină di nueli şi grajdiu di nueli cari acastă crăşmă *esti în uliţa ce mari în capătul uliţăi din gios dinspre cetate în parte din sus,* şi să hotărăşti pi la dial cu casa lui Izbrail jâdov, iar pi la

vali esti uliţa ci mergi curmeziş însă acastă crâşmă numai locurile făcute adică binao am vândut iar locul esti a dumisale hatman deci de astăzi înainte să fie dumisale hatman şi cuconilor dumisali driaptă ocină în vec cu toate acele di mai sus arătaţi, fiind că miau făcut plată diplin. Şi acastă tocmală sau făcut în târgul Sorocăi înainte dumisale Ştefan Ţântilă vel slugeri ispravnic de Soroca şi a sfinţâii sali protopopului Feodor di Soroca şi a dumisale Ştefan Buzne vel căpitan di Soroca şi Costandin Creţul şoltuzul di Soroca şi altor oameni buni şi de cinsti vrednici di crezut cari mai gios sau şi iscălit toţi şi eu pentru mai adivărată credinţă mam şi iscălit puindumi şi pecete:

1782 Chenare 10

Eu Panaiti Ion biv vameş am vândut şi adiverez,

Şi la acastă tocmală mam tâmplat şi eu Teodor protopopu.

Acest zapis şi aşăzare vânzării crăşmii atât tocmală cu buna voia cât şi plata pe deplinu înainte me sau făcut.

Sandul Buzdugan martur

Ştefan Ţântilă vel sulger ispravnic.

Eu Costandin Creţul şoltuz Sorocăi martur.

XI. *1782 Ghenar 10. Scarlat Ghica harman cumpără cu 350 lei o dughiană şi o crăşmă în Soroca de la Radul Bodagul mazil.*

Adică eu Radul Bodagul mazil ot ţinut Sorocăi datam încredinţat /apisul meu la cinstita mâna dumsali hatman Scarlat Sturza precum să *li* ştie că având eu în târgul Sorocăi pi moşâe dumisale hatman trei dugheni şi o crâşmă cu o pivniţă sub dânsa cari aceli dugheni şi pivniţă fiindumi di vânzări am întrebat pi toţi mahalagii de prin pregiurca să le Cumperi pi toţi sau lepădat, zăcând că nu le trebuesc, dec am mers la dumnealui hatman *fiind târgul Sorocăi a dumisale moşăie* şi cu bună voia me mam aşăzat şi iam vândut dimisale toati aceşti drept = 350 = lei adică trei sute cinci zăci lei, însă trii dugheni di rând una lângă alta şi la fişti cari din faţă dughiană şi la mijloc pereţi şi cu o odaie din dos. cu lobi şi crâşma alături cu dughenile întrun peeti cu o odae mari şi o odăiţă mică şi cu pivniţă de lemnu pardosită didisupt supt crâşmă în cari incap şasă buţi şi cu gârliciul de piatră şi toate aceste sânt supt acoperemânt şi acoperemântul esti şândrila şi au toati ogradă de agiunsu din dos din destul şi *tărnaţ* pi dinainti cari *sunt pe uliţa ce mergi spre cetăti* în parte despre amiază zi, şi să hotărăsc dioparti cu dughiană lui Duved jâdov şi de altă parti cu dughiană lui Costandin Vârlan Păcal cari după tomcmala ci arată mai sus miau făcut şi plată deplinu. şi locmala acasta cum şi plata sau făcut în târgul Sorocăi înainte dumisale Ştefan Ţântilă vel sluger ispravnic de ţânutul Sorocăi şi a sfinţâi sali protopopului Teodor din Soroca şi a dumisale Ştefan Buzne vel căpitan di Soroca şi a lui Costandin Creţul şoltuzul di Soroca şi altor oameni buni di cinsti şi vrednici di crezut cari mai gios sau şi iscălit cum şi eu pentru mai adivărată credinţă puindumi şi pecete

1782 Ghenar 15

Sandu Buzdugan încredinţăz

Şi eu Theodor Protopopu mam tâmplat la această tocmală

Această vânzare cu voia şi plata di plin sau făcut înainte me, Ştefan Ţântilă vel sluger, ispravnic

Şi eu Costandin Creţu şoltuz Sorocăi martur.

XII. *1783 Fevruar 19. A. C. Mavrocordat Vodă, carte de apărat rădiurile de la Soroca a lui D. Sturza logofăt.*

Noi Alexandru Costandin Voevod bojiiu milostiiu gos-
podar zemli Moldavscoi,

De vremi ci domniii meii niau arătat al nostru cinstit şi credincos boiariu dumlui Dimitrie Sturza vel logofăt, cumcă prin pregiurul târgului Sorocăi, cari esti moşăe dreaptă a ficorului dumisale dumnialui Scarlatachi Sturza hatman, danii cu hrisov gospod sânt câteva dumbrăvi şi rădiuri apăraţi, iar acum dela o vremi sar fi obicnuit unii şi alţăi din pregiuraşii de acolo di strică rădiurile şi dumbrăvile tăind lemni di foc, iar mai ales unii sar fi obicnuit de dau foc pojar primăvară, di care se pricinucşti iarăş ce mai mari stricăciuni rădiurilor şi dumbrăvilor, şi pentru acasta dumlui vel logofăt au cerut ca şi după alti cărţi gospod. ci mai ari să aibă voia a păzi şi a apară rădiurile şi dumbrăvile dinspre toţi aceia să nu mai facă stricăciuni; drept aceia fiind rădiurile şi dumbrăvile de apurure sânt păzâti nefiind volnic nimine a tăia lemne sau nueli fără de învoiala stăpânului moşăi, afară numai de codri mari merei la cari esti volnic fişti cini fără de nici o opriri şi pentru aceia iată dar prin carte acasta a domnii meii să dă volnicia vechilului dumisale hatmanului, pi cari îl va orândui la târgul Sorocăi ca dispre toţi aceia să apere rădiurile şi dumbrăvile ca nimi nici cu un chip să nu mai adaugă a mai faci cât de puţină stricăciuni, şi scriim domnie me şi dumneavoastră ispravnici pi toţi acei care piste poronca domniei mele vor vre şi să vor obrăznici a mai faci stricăciuni, săi supuniţi a urma întocmai precum poroncim şi nici cu un chip să nui îngăduiţi mai mult; acasta poroncim.

1783 Fevruari 13

1. p. gospod. i procit vel logofăt.

XIII. 7796 *Iunie 4 Iaşi. Mihail C. Sulul Vodă, carte să se strige la mezat moşia Soroca.*

Noi Mihail Costandin Suţul Vvod, cu mila lui Dumnezeu
domn ţării Moldavscoi

Cinstit credincios boerul domniii meii dumneta Anastasie Iancul vel agă, sănătate. Pentru moşăe Soroca a dumsale visternic Scarlat Sturza, care până acmu din pricina stărilor din pregiur nu sau putui vinde, trebuinţa şi vremile cerşind de a să vinde numai decât la acela ci din pământeni va pofti a cumpăra, căci pentru acei ci să strămută din pământul acesta, înalta poruncă hotărăşte ca să să disfacă di toati, poruncim dumitale ca să dai poroncă la telal başa să strige la sultan mezat

în curgire di 40 zile numuta moşăia după hrisovul cuprinzătoriu de privilcghii ci se află în mâinile vechililor dumsale visternic Sturzei şi la vade cu preţul ci va ajungi să se dea celui asupra căruia va rămâne trimeţând cătră domnie me căzuta înştiinţare, ca după rânduială şi obiceiu să sa poată da cumpărătorului hrisov de întăritură asupra moşăii.

Eşii 4 Iunie 793

1 p. gpspod procit vel visternic

XIV. ***1791*** *Iulie 4. Mih.* ***C.*** *Sulu Vodă aşază ponturile veniturilor târgului Sorocăi, a log. N. Roset Roznovanul.*

Noi Mihail Costandin Şutul Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldavscoi.

Înştiinţare să faci cu acest al nostru domnesc hrisov, că înainte domniii meii venind al nostru cinstit şi credincos bocriu dumnealui *Neculae Roset* biv vel log. niau arătat că din moşiile dumsale visternic Scarlatachi Sturza ci sânt scoase la vânzare prin sultan mezat au cumpărat şi dumlui târgul Soroca cu moşăia de prin pregiur ci esti la malul Nistrului, asupra căruia cerşând dumlui dela domnie me hrisov de intăritură, niau arătat de faţă şi zapisul cumpărăturii, încredinţat cu iscăliturile acelor delini vechili ai dumsale visternic Scarlatachi Sturza anumi Ioan Măcărescu sulger şi Dimitrachi Cuca şi cu iscălitura şi pecete dumsale *Ivan Severin general consul al Rosâci* întru cari zapis aşa sau văzut scriind numiţii vechili că după carte de vechilăc iscălită de dumnealui visternic Scarlatachi Sturza ci li sau dat cu deplină puteri pentru vânzare moşăilor şi acareturilor dumisale ce au avut la Moldavvie au scos *la sultan mezat târgul Soroca* cu moşăe de pin pregiur cu doaâ pivniţă şi crâşmi şi doaâ dugheni, cari strâgândusă în destulă vremi au agiunsu 35000 lei adică trei zăci şi cinci mii lei la ce de pe urmă strâgare rămâind cu acastă sumă asupra dumsale Neculae Rosăt, biv vel logofăt, de care bani cinsprezăci mii lei arată numiţii vechili că iau luat dela dumnelui logofăt, pe deplin întru mâinile lor, iar doaâ zăci mii lei au rămas săi de dumsale cu vade după deosebit sinet ci leau dat cu cari preţ mulţăminduse au dat acest di mai sus numit târg cu moşăe di prin pregiur supt stăpânirea dumisale logofăt dândui împreună cu arătatul zapis de vânzare şi toate hrisoavele şi cărţile Gospod, ci au avut pe acest târg ca să aibă a stăpâni în veci cu paci ca pe a dumsale dreaptă ocină şi moşăia ci iau vândut, di istov cu sultan mezat, atât dumnealui logofăt, cât şi în urmă clironomii dumsale în veci îndatorândusă numiţii vechili ca până în 15 zile să aibă a aduce şi dela dumlui Scarlatachi Sturza o scrisoare de vânzare iscălită de dumlui şi să o de dumisale logofăt cum pre latg arată zapisul care este de anul acesta 1793 lunii 18 încredinţat cu iscălitura prea osfinţii sale părintelui mitropolitului ţării Moldavvii chir Iacob cum şi iscăliturile cinstiţilor şi credincioşi dumilorsale veliţilor boeri ai divanului domniei mele, pe lângă care zapis niau arătat acum dumlui logofăt şi un hrisov dela fericitul întru pomenire dumnu Costandin Dimitrie Moruzi Voevod din velet 1781 April 10 cuprinzătoare de veniturile acestui târg, cu ce rânduială şţ la ce

vreme şi cât să se iai, după urmare ci să faci şi la moşăia *Budili* ci se numeşte Movilău adică *Brudina Nistrului* de pe podurile, luntrile care vor umbla pe moşăia târgului să ia după condica visteriei câte cinsprezece bani noi de cal, bou, la carul, căruţa încărcată, iar de vor treci caii şi boii în not să dea pe giumătate pentru povară, zăci bani noi, de cal, bou la carul, căruţa deşartă. Iar de vor treci caii şi boii înot să dea pe jumătate. 12 bani noi de om calare ci va treci în pod, iar de omul pedestu 3 bani, şasă bani de orice vită slobodă ce va trece în pod, 400 bani noi de una mie oi ce vor trece în pod, adică 4 bani de zece oi. 24 bani de bou, vacă, cal, iapă, ce se vor vinde la această moşie, însă 12 bani să de vânzător şi doisprezece bani cumpărătoriul după condică. 20 bani de tot carul sau căruţa oricu ce fel de marfă va treci din ţara leşască în Moldova, cum şi pentru bezmănul locului să ia de tot căsarul câte 40 bani la fişticari iarmaroc şi asămine să ia şi dela neguţători străini ci vin cu marfă di întind la iarmaroace, aşâjdire şi orănzile a tot felul de *băutură să fie a stăpânului moşiei* şi nimene altul să nu fie volnic a vindi nici un fel de băutură fără numai acei ce se vor învoi cu stăpânul moşiei. Drept aceia dar şi domnia mea după ce am văzut zapisul de vânzare cum şi hrisovul de sus arătat. Iată prin acest al nostru domnesc hrisov dăm şi întărim stăpânire cinstit şi credincios boerului domniei mele dumsale Niculae Rosăt biv vel logofăt pe târgul Sorocii, cu moşăia de prin pregiur ceau cumpărat dumlui, dela sultam mezat ca să aibă a stăpâni cu bună pace în veci în toate sămnile şi hotarăle luând şi toate veniturile însă pentru *brudina* Nistrului şi pentru vitile ce se vor vinde la acea moşie şi pentru carele sau căruţele cu marfă ce vor treci în ţara leşască, sau din ţara leşască vor trece în Moldova, cum şi pentru orânda a tot felul de băutură, va lua după cum se cuprinde în hrisovul pominitului domnu ce se arată mai sus. Iar pentru bezmenul locului fiindcă iarmaroacele nu sau obişnuit a se face la acest târg după cum se fac la moşie *Budile* hotărâm ca să ia pre tot anul câte 2 lei de dughiană şi câte un leu de casă de la toţi acei ce vor ave dugheni şi case în târgul acesta după cum şi până acum asămine sau luat, care bani să ia pe fişti care an odată, iar nu rânduri. Iar dela neguţători streini ce vor veni cu marfă şi vor întinde tot să ia acei câte 40 bani după hotărârea hrisovului de sus arătat, aşâjdire şi pentru căsăpii, măcar ca la hrisovul de sus arătat nu se cuprinde, dar fiindcă la moşie Budile, şi căsăpiile de tăiat carne sânt date cu hrisoave domneşti stăpânului moşiei şi în hrisovul di sus pominit ca şi la târgul acesta să se urmeze ca şi la moşia Budile. Iată hotărâm ca nimene alţii să nu fie volnici a ţâne trunchiuri şi a tăia carne fără numai cari vor fi prin ştire stăpânului moşiei, asupra cărora hrisovul acesta a domnii mele să fie dumsale logofăt cum şi clironomii dumsale statornic în veci neclintit şi nerăşuit nici odinioară, care hrisov sa întărit şi cu a noastră domnească iscălitură şi pecete. Scrisusau hrisovul acesta la scaunul domniei mele în oraşul Iaşii întru ca dintăi domnie a noastră la Moldavvie în anul dintăi, de credincosul boerul domniei mele Ioan Tăutul biv vel sluger

La anii 1793 Iulie 4

Cânta vel logofăt procitoh
Iordachi vel logofăt procitoh.

Sau trecut în condica de hrisoave de Matei Costin condicarul.
1. p. Gospod.

XV. *1793 Oct. 24 Iaşi. M. C. Sulul Vodă întăreşte anaforaoa boierilor în privinţa stăpânirii Sorocăi de Nec. Roset logofătul.*

Noi Mihail Constandin Suţul Vvod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldavviei

Sau cetit anaforaoa acasta înaintea domniei mele hotărâm şi domnie me să se urmeze întocmai cum în jos se arată, care sau întărit şi cu a noastră domnească pecete

1793 Octomvrie 28

1. p. Gospod.
A. Donici medelnicer procitoh Prea
înălţate Doamne

La înălţimea ta au dat jalobă locuitorii târgoveţi din târgul Sorocii asupra dumsale Neculai Rosăt biv vel logofăt cu arătare că după un hrisov ce ar fi având dela măria Sa Alexandru Moruz Voevod, prin cari li sar fi cuprinzând pentru cele ce au să de adetiul locului la stăpânul moşiei, dumlui logofăt dela vreme ce au cumpărat prin sultan mezat această moşie Soroca, pe cari să află şi târgul, iar fi asuprind mai mult piste hotărâre acelui hrisov, şi ni se porunceşte ca să cercetăm şi precum vom afla că este cu cuviinţă şi cu dreptul prin anafora să înştiinţăm, după a înălţimii tale poruncă sau făcut de către noi cercetare acestei pricini şi întrebându-s de dumlui logofăt ca saşi arate celi de înpotrivă răspunsuri, au scos de au arătat întâi un hrisov din *let 1781* April 10 a răposatului domn Costandin Dimitrie Moruzi voevod, prin care faci danie această moşie luminaţi domniţei *Sultanei Moruzi* şi hotărăşte cu cuprindere anume cine are să ia venitul moşiei, al doilea au arătat şi un hrisov a înălţimei tale din anul acesta 93 Iulie 4 cu care se întăreşte hrisovul de mai sus pomenit şi iarăşi asămine hotărăşti cum să se urmeze şi ce venit are să ia dela acea moşie. Deci după hotărârea acestor doaâ hrisoave, atât cel dintâi a răposatului dumlui cum şi acest al doilea a înălţâmii tale, noi aşa socotim că dumlui logofăt are toată dreptatea saşi stăpânească moşie Soroca cu deplină stăpânire după cuprindire hrisoavelor ce ari, Iar ce desăvârşit hotărâri rămâne la înalta înţălepciune înălţâmei tale.

1793 Octombrie 24

A înălţâmei tale pre plecaţi slugi
Iordachi vel logofăt. Lascarache Rosăt vel visternic.

XVI. *1794 Martie 29. M. Suţul Vodă carte la is. Sorocăi de volnicie dată pentru apărarea rădiului despre săteni.*

Noi Mihail Costandin Suţul Vvod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldaviei

Devremi ci *după obiceiul pământului şi după hrisoavele domneştilor* condice răzoarele şi dumbrăvile deapurure au fost şi sânt oprite şi apărați de stăpânii moşiilor ca să nu se tae de cătră nimine. I'entru aceia dar arătând domniei meii al nostru cinstit şi credincos boeriu dumnealui Neculae Rosăt biv vel logofăt, că pe moşăia târgului Sorocii a dumsale încă s'ar fi aflând un rădiu şi fiindcă atât locuitorii ce să află pi moşâiea aceia şăzători cât şi alții împregiuraş sar fi obicnuit del tae fără nici o tocmală. Iată că prin această domnească carte a noastră să dă volnicie omului dumsale cel va rândui purtătorul de grijă la numita moşie ca să aibă a opri şi a apară acel rădiu ca să nu să tae de cătră nimeni fără de învoiala stăpânului moşiei, la care poruncim domnia mea şi dumneavostră ispravnici de ţânutu Sorocăi fiind rădiu să daţi mână de ajutor vechilului dumsale logofăt spre a păzi şi a se urma întocmai şi pre deplin precum se arată mai sus, privighind ca să nu să asupreasc cineva peste hotărâre acasta.

1794 Mart 19

l,p. Gospod. Procit vel logofăt

XVII. *1795 Iulie 9 Iaşi. Alex. I. Calimah Vodă hotărăşte ca jidovii din Soroca să plătească adetiul moşiilor ca la târgul Movilăului.*

Noi Alexandru Ioan Calimah Vodă cu mila lui Dumnezău domn ţării Moldavviei

Ne odihnindusă *jidovii locuitori din târgul Soroca* cu judecata dumsale veliţilor boeri şi arătând prin jalobă cum că sar fi asuprind şi piste aşăzământurile şi ponturile care cu hrisoave sunt hotărâți pentru adetiu, poroncitam domnia me de sau înfăţişat şi înaintea divanului nostru şi a tot sfatul şi după cercetarea ce sau făcut, de vreme ce sânguri jăluitorii au arătat că tot cu acele ponturi urmează a plăti adetiul cu care plăteşte şi târgul Movilăului, cum şi hrisoavele atât a fericitului întru pominire domnu Costandin Moruzi voevod, cum şi a luminat fratelui nostru Mihai Suţul voevod, asămine hotărăsc pentru adetiul moşii ca să urmeze întocma ca la târgu Movilăului, sau cunoscut dar că întru nimic mai mult peste ponturi nu sânt asupriţi şi sau hotărât de către domnia me ca întocmai după cuprinderea hrisoavelor acelora să se întărească aceleaşi ponturi şi cu hrisovul domniei mele întărindu-se aceasta cu domnească noastră pecete.

1795 Iulie 9

1. p. Gospod, Procit vel paharnic

XVIII. *1795 Iulie 9 Iaşi. Anafaraoa pentru Jidovii de la Soroca.*

Prea înălţate Doamne

Din luminată porunca înălţâmei tale am cercetat jaloba cau dat cătră înălţâme ta *jâdovii* lăcuitori din târgul Soroca asupra dumsale Neculaiu Rosăt biv vel logofăt stăpânul moşăii, arătând că de când au intrat dumlui stăpânul moşăii aceştie iar fi asuprind pentru adet mai mult decât ar fi plătit la cel de mai înainti stăpân şi au cerut ca după hrisovul ce au ei dela mărie sa Alexandru Costandin Moruzi Voevod

să se urmezi. Cari pricină întracestaş chip este, Răposatul întru pominire domnu Costandin Dimitrie Moruz voevod târgul acesta Soroca cu toată moşăe de prin pregiur Iau dat danie *fiicii sali domniţa Sultana,* hotărând prin hrisov şi pentru adetiu în ci chip să se urmezi la toati, apoi la anul 1792 când cel de atunci stăpân al moşăii dumlui visternic Scarlat Sturza sau făcut Rus şi vadeaoa acelor 14 luni întru cari Ruşii au mai avut slobozăme aice nu sau fost împlinit au venit atunci târgoveţii de Soroca şi jăluind la mărie sa Alexandru Costandin Muruz voevod că ar fi asupriţi la plata adetiului piste hotărâre hrisoavelor, mărie sa ca pentru unul ci stăpânul nu era pământean au dat hrisov la mâna târgoveţilor ca pentru adetiul moşăii să se urineze cu oareş care scădere din hotărârea hrisoavelor de mai înainte, dar după ce tot întru aceiaş vreme din 14 luni moşăe acasta au eşit vânzătoari la sultan mezat găsăndusă cumpărătoriu dumlui logofăt Neculae, mai întâiu au făcut arătare măriei sale Mihail voevod pentru acea oareşcare osăbire ci sau făcut la venitul moşăii aceştie şi că de se vor întări ponturile acele cu cari Iau avut dumlui vist. Scarlat în vreme ce să afla pământian, aşa poate să cumpere şi mărie sa au hotărât (că de vremi ce întâiu moşia acasta au fost supt săpăniri de boeriu pământian şi iarăşi la boeriu pământian întră) tot după acele ponturi se va urma şi aşa după tocmala ce au făcut dumlui cu vânzătorii şi iau întărit şi mărie sa Mihail voevod, prin hrisovul măriei sale din *1793 Iulie 4* aceleaş privileghiuri după hrisovul răposatului domn Constandin Dimitrie Muruz voevod au dat şi dumnialui banii cumpărăturii şiau luat moşăe în stăpânire, după care în urmă viind târgoveţii deau jăluit cu asămine jalobă şi cerire ca şi acum, adică că ar fi asupriţi mai mult decât cuprindere la hrisovul ce au ei sau rânduit în cercetarea divanului, unde după înfăţişare ce au avut dreptate au dat a să urma tot după aceste doaă hrisoave a răposatului domn Costandin Dimitrie Muruz voevod şi a mării sale Mihail voevod cum pre larg arată anaforaoa dumilorsale boerilor ce au cercetat pricina aceasta, întărită şi de mărie sa Mihail voevod ce este din aceiaş an 1793 Octomvrie 28 acum dar înpotriva acestor întărituri domneşti prin hrisoave şi anafora cu care dumlui logofăt au cumpărat şi i sau întărit stăpânirea dreptate nu dă a se face altă prefaceri spre paguba dumisale. Ci noi socotim că dumlui logofăt are toată dreptatea aşi stăpâni moşia târgului Soroca şi aşi lua veniturile din toate întocma după cuprinderea acestoraşi hrisoave de la răposatul întru fericire domn Constandin Dimitrie Muruz voevod şi a mării sale Mihail Suţul voevod iar ce desăvârşit hotărâri rămâni la înalta înţălepciune înălţâmii tale.

1795 Iulie 9

A înălţâmei tale plecaţi slugi
Iordachi vel logofăt. Lascarachi Rosăt visternic
Neculai Rosăt vel vornic, Depaste vel vornic, Neculai Balş vel vornic, Costandin Greceanul vel vornic, Dumitru Saule spătar,
sau trecut la condică de Matei Costin condicarul.

XIX. *1801 Mai 10 Iaşi. Ţidulă de mezat a vinderii târgului Soroca.*
Delà Vornicia de Aprozi
Cătră Gheorghe Telalbaşa.

Fiindcă dumlui Neculae Rosăt biv vel logofăt di ţara de gios au făcut arătare mării sale lui Vodă ca cu sultan mezat să vândă *târgul Soroca* cu locul cât este împregiurul târgului. Drept aceia din porunca iată ţă şă porunceşte că săi strâgi la sultan mezat pe toate uliţâle oraşului şi în divanul gospod în curgeri de 40 zile şi cu preţil cel di pe urmă la hareciul ce se va face în divanu care va fi cu mulţămita dumsale logofăt să se dea muşteriului ce va fi, cărue muştereu asupra zapisului ci va lua dela dumnealui logofăt i se va întări stăpânire şi de cătră mărie sa vodă.

1801 Maiu 10

Teofor Balş vel vornic
LEI
20000 adică doaâzeci mii
24000 adică doaâzeci şi patru mii dumnealui logofăt Costandin Balş.
25000 dumnealui hatman Sandulachi Sturza 50000 adică cincizeci mii asupra dumsale postelnic Dimitrache Sturza.

XX. *1801. August 9. Sc. Sturza vinde cu 45000 lei târgul Soroca lui N. Roset logofăt.*

Fiind moşăe me târgul Soroca cu tot locul ei de prinpregiur şi cu acareturile ce sânt pe dânsa în vremea eşarii mele din Moldova la Roşie, când după putere înaltelor tractaturi dinpreună cu celelalte acareturi şi lucruri a mele au fost scoase la mezat unde neagiungând la preţul cuviincios au fost lăsate de mine până acum sub povăţuire şi purtare de grijă a dumisale badilui Neculae Rosăt biv, vel logofăt vărul meu. Acum dar având şi eu trebuinţă a cumpăra la Rusie unde locuesc robi sate spre statornicie familii mele am socotit şi din toată voe me mam hotărât a o vinde de veci. Deci după aşezare şi tocmala ce am făcut cu dumlui logofăt vărul meu numitul târg Soroca şi cu tot locul ei şi cu acareturile ci sânt pe dânsa o am vândut dumsale drept 45000 lei adică patru zeci şi cinci mii lei în galbini de aur care bani toţi deplin iam primit dela dumlui în galbeni precum se scrie mai sus. Pentru aceea dau încredinţatul zapisul meu acesta dinpreună şi cu toate scrisorile ce am avut pe acastă moşie cu care de acum înainte şi în veci atât dumlui cât şi chirononii dumsale să aibă a stăpâni târgul şi moşie aceasta, ca pe dreptul lucrul dumsale ce Iau cumpărat cu bună credinţă dela mine, spre adeverire şi întărire acestui zapis iscălind am pus şi pecetea me, poftind prin vechilul meu atât pe dumlui vărul Iordache Balş visternic cât şi pe fratele meu visternic Grigoraş de au iscălit martori.

anul 1801 August 9

Scarlat Sturza adiverez 1 .p.
Iordachi Balş visternic martor

Grigoraş Sturza visternic martor

Ne având eu banii aceştie ca săi dau iam dat banii zăstrii *răposatei l'rohiriţăi* şi au rămas moşăe acasta şi târgul a copiilor ei Neculiţă şi Alexandru.

Neculai Rosăt logofăt

Iordachi Balş visternic martor

XXI. *1792 Martie 8 Iaşi. Sc. Sturza dă vechilimepentru regularea tuturor afacerilor sale din Moldova.*

Copia cărţii de vechilime ce am avut şi avem lăstă dela dumlui visternic Scarlat Sturza şi soţul dumsale mărie sa Sultana Moruz pentru vânzare lucrurilor mişcătoare şi nemişcătoare ce au avut în Moldovva, care pe lângă zapisul de vânzare a târgului Soroca sau alăturat şi copie aceasta precum în gios urmează în Eşi 1801 Avgust 12...

După legătura păcii ci sau aşăzat între aceste doaâ împărăţii de obşte fiind slobozi fiişţicare la orice parte de loc a merge după acea voe socotind mai de odihna noastră a ne tragi de supărările de aici şi fiind şi voe lui Dumnezău a ne aşeza în ţările ai îmmpărăreştii măriri Rădicândune acum cu toată familia noastră mergem la Rosăia, drept aceia pentru lucrurile noastre mişcătoare şi nemişcătoare facem deplin vechili în locul nostru de dumnealui sulger *Ioniţ Măcărescul* dumlui *ispravnic Dimitrache Cuza,* oameni ai casei noastre cărora prin cartea aceasta a noastră li se dă toată putere şi voi asupra tuturor lucrurilor noastre a le vinde atât moşiile, viile, lucrurile din casă, după preţurile ce se vor pute învoi cu cumpărătorii şi după puterea cărţii aceştie a noastre, a da şi zapisile sale pânăne vor înştiinţa şi se vor tremite din parte noastră scrisoare pe numele fişticărue cumpărătoriu. Iar pentru ţiganii ce avem aice lingurari, căsari, focşăneni şi lăeşi îi vor ridica de aice şii vor trece peste Nistru dei vor pune la cale şii vor aşeza cu odihna lor la lucrurile noastre ce avem. Nimene din fraţii şi neamurile noastre nau nici un amestic. Iar când despre cineva se va face vreo *embodisire* deplinilor noştri vechili vor face arătare la a ei împărăteştii măriri ghineral consul din Moldavvie li sau dat scrisoarea aceasta iscălită şi întărită şi cu a noastre peceţi la anii 1792 Martie 8 zile în Eşi

Iscăliţi

L.P. Scarlat Sturza, Sultana Muruz L.P.

Această copie fiind asemenea cu acea adevărată am adeverit şi cu ale noastre iscăliturі, Iordachi Balş visternic, Grigoraş Sturza visternic martori. *1801 Avgust 12*

XXII. *1803 Aprilie 20. Scrisoare particularnică a Sultanei Moruz Sturza către N. Rosăt logofăt.*

Tălmăciri depe scrisoarea mării sali domniţăi Sultana Sturza Moruzi din 1803 Aprilie 20, cătră dumlui logofăt Neculaiu Rosăt Rozno vanul.

Cu frăţască dragoste mă închin dumtale

Doaâ pre dorite scrisori a dumtale cu bucurie am priimit şi am slăvit pre Dumnezău sfântul, pentru întregime sănătăţii dumtale. Am văzut şi câtimi scrii dumta şi fii

liniştit de istov pentru vânzarea acasta spre mai multă liniştire a dumtale cu bună samă aşi fi făcut îndată şi o scrisoare cu însăşi slova me, spre încredinţare şi siguranţăi dumtale, dar fiind că soţul meu nu să află aici, ci la Petrezburg dus nu o pot face, îndată însă ci se va întoarce dela sate cu încredinţare o vei avea dmta, cu toate acestea sânt în mirare pentruce atâta prepus pentru vărul dumtale. între dumvoastră nu numai rudenie era, ci încă şi o temeinică frăţască prietenii şi ipolipsis a unul pentru altu, iar acum văzând că scrii către mine cărţi să înţălegi că dumta te îndoieşti pentru cinstea sa, lucru care supără foarte; în vechilimeoa ghineralului, ci Măcărescul însuş ave spre a vinde moşiile şi eu sânt iscălit, aşa dar ce mai multă sigurită vrei dumta? Ori de aşi fi sau de nu aşi fi iscălită eu iscălitura dumsale au fost şi va fi pentru mine şi pentru fii mei sfânt lucru, şi dumta să fie întru toate pentru dcapurure liniştit. Pentru galbenii sau tâmplat oareşcare dispotă între dumvoastră şi îmi pare că nu era drept a ne păgubi, o las însă asupra inimei dumtale. de nii vei da bine, îi poftesc; iar de nu şi fără acasta nu ne calicim, noi sântem tot aceiaş putere şi nu socotică niam schimbat, dta ai fost şi vei fi în numărul prietinilor şi a rudeniilor, aceste şi rămâiu

A Dumtale ca o soră

Sultana Sturza Moruzi

Sau tălmăcit de pe orighinalul grecesc de către dumlui *sarclur Iacov Veisa* la anul *1820 Septemvrie 21 Eşi*

Nistrul

În Soroca stând te îmbeţi de privala apei Nistrului. O vezi de aproape, la marginea ei şi-i sorbi măreţia cursului ei. Vine din depărtări, din sus, merge în depărtări, în jos, îşi merge mersul ei din începutul vremurilor şi-l va merge spre sfârşitul vremurilor. Pe dunga apelor sale te pierzi cătând să legi trecutul îneguros cu îndepărtatul zilelor de după mîne şi cu cât tu eşti trecător de o zi pe aceste maluri cu atât mai mult te pierzi în înodarea vremurilor.

De la hotel cu acelaşi poştalion străbăteam la întors aceeaşi alee de copaci, având acum în stânga apa Nistrului şi în dreapta malul în terasă, plin de grădini, de vii, de roade. Dar ce plin îmi purtam acum sufletul la întors. Trăisem în cele 7 ceasuri o întreagă viaţă de moldovean şi-mi lărgisem cercul cunoştinţelor cu oameni şi fapte, care pentru mine erau înviorare, o reânviere.

Ocolim podul şi acum iată-ne pe râpa prăpăstioasă cu şoseaua în zigzaguri tot suind, într-un sfert de ceas eram în deal, în faţă stânca albă a malului prăpăstios cu gura de peşteră milenară. Întinderea ochiului merge hăt departe şi în zarea răsăritului vederea se opreşte de cercul îmbinat cu pământul. Tot suim în clină şi grădina raiului Sorocăi ni se arată de departe şi mai dumnezeiască şi mai sfântă!

Ajungem la punctul cel mai înalt de unde vederea se împarte în 2: în sus şi spre răsărit Nistrul, în jos şi spre apus văile cu lanuri de grâu, ogoare de păpuşoi şi satele cu grădini.

Şi iată Nistrul apare măreţ în privala lui, din acest ungher văzut. Inima mi se înviorează la această vedere largă şi deschisă, dar un alean mi se înoadă în gât,

când ştiam că într-o clipă îl voi pierde din vedere…

…Nici o apă de la noi din ţară nu cuprinde mai multă viaţă veche românească ca Nistrul. Dunărea cât e de măreaţă nu ne spune multe, căci ea ne-a fost înstrăinată de turci veacuri întregi şi n-a fost hotar politic ci numai administrativ intern. Oltul, Argeşul, Prahova, Ialomiţa, Buzăul, Siretul, Prutul nu ne spun decât hotară de moşii ori margini de ţinuturi, nu însă şi întinderi etnice. Valea Nistrului bate pe toate apele. Apă de hotară, el şi azi trece în ochii celor din loc ca hotar de ţară moldovenească…

Ghimpu Vlad

(Ghimpu, Vlad. O biserică rupestră cu valoare de unicat din sec. VIII – IX la Nistru - Peştera lui Bechir din Soroca (Probleme de datare, restaurare şi conservare) /Dr. Vlad Ghimpu, director adjunct ştiinţific al Muzeului Naţional de Istorie a Moldovei, Chişinău//Tyragetia. – Nr. VI – VII. – Ch., 1998.)

Peştera lui Bechir

Din exterior bisericuţa de la Soroca se vede cu o uşă şi o mică fereastră pătrată alături, săpată în roca de cretă, cu o structură planimetrică extrem de simplă, asemănătoare cu cele din perioada primilor creştini. Ea se compune dintr-o mică încăpere dreptunghiulară, plus altarul semicircular, în care se pătrunde printr-o singură intrare, arcuită în partea superioară. Ceea ce-i dă valoare, în contrast cu simplitatea planului, este exuberanţa plastică decorativă, din interiorul bisericii. Această decoraţie sculptată s-a păstrat doar fragmentar, fiind în mare parte distrusă, iar edificiul în întregime este înnegrit de la focul care s-a făcut în interior printr-un procedeu nefericit, care continuă până în zilele noastre. Pentru a explica contextul istoric şi religios al bisericuţei „Peştera lui Bechir" menţionăm mai întâi unele asemănări cu ansamblul de la Basarabi - Murfatlar, ambele fiind realizate în rocă şi rocă de cretă, iar la peretele din spate, de o parte şi alta a uşii, are câte o banchetă cruţată în rocă. Peretele din partea laterală dreapta a avut bancheta pe toată lungimea sa, de la uşă până la altar, ulterior scurtată, potrivit informaţiilor din anul 1918. Acest perete nu are decoraţie, iar deasupra banchetei, păstrate lângă uşă, a fost săpat un cotlon în care s-a făcut focul, scoţându-se un hogeag afară. Din acesta s-a păstrat o gaură în perete. Prezenţa acestor utilităţi relevă că încăperea în cauză a fost locuită, probabil, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. De atunci, se pare, i se păstrează şi numele de „Peştera lui Bechir".

În altarul, destul de neîncăpător, se pătrunde printr-o singură intrare. Are o groapă în centru, în care, fie că s-a aflat îngropată masa sfântă din lemn, fie că a

fost cruţată în cretă (la fel ca la Basarabi - Murfatlar), fiind apoi distrusă de căutătorii de comori. Altarul, mai îngust decât nava, parţial deteriorat în partea dreaptă, are în prezent o formă puţin asimetrică. La o primă comparaţie vizuală a planului cu cele ale bisericilor de la Basarabi - Murfatlar şi de la Dumbrăveni, sec. X-XI, „Peştera lui Bechir" pare mai arhaică şi ar fi deci, anterioară acestora.

Ceea ce s-a mai păstrat la ora actuală din decoraţia sculptată de pe cei trei pereţi ai naosului, sub plafonul neted, sunt nişte capiteluri de forma unui trunchi de piramidă inversată, imposte, care se unesc între ele prin benzi în retragere. De o parte şi de alta a altarului, ele aveau, probabil, colonete până jos, pe pavimen t, ce se sprijineau pe baze în trepte şi, inclusiv, urmele unei a treia baze în trepte ce sprijinea de asemenea, o colonetă în dreapta naosului din care nu s-a păstrat capitelul. Aceasta se adosa unui dulăpior cu două polițe, servind de proscomidie, acum în mare parte distrus. Celelalte 12 capiteluri amplasate pe peretele lateral şi din spate aveau colonete scurte, până spre mijlocul peretelui, din care s-au păstrat numai fragmente destul de mici, numai în colţuri. Capitelurile de la acestea din urmă se deosebesc de cele din faţa altarului care, deşi se unesc cu celelalte prin benzi în retragere, forma lor pare mai elegantă, dată fiind amplasarea lor favorizată. Celelalte, mai multe, au, ca şi benzile care le unesc, o structură în trepte din toate trei părţi.

Bisericuţa cu decoraţie sculptată de la Soroca are altarul amplasat spre nord şi, după cum consideră unii cercetători, aceste tipuri de biserici s-au construit în perioada secolelor V-IX, perioadă când se stabileşte orientarea altarelor spre est. În acelaşi timp, pentru „Peştera lui Bechir" noi avem posibilitatea de a restrânge limita de jos, pe baza prezenţei icoanelor, cu chenare în altar, în ax şi lateral stânga, inclusiv pe peretele de lângă altar şi pe celălalt, între colonetele sculptate. Astfel, datarea cea mai apropiată a bisericii „Peştera lui Bechir", implicit a mănăstirii căreia i-a servit, poate corespunde sec. VIII-IX d. H.

Valoarea istorică şi artistică deosebită a primei biserici din sec. VIII-IX, descoperită la est de Carpaţi, ce se remarcă printr-o plastică decorativă interioară, reflecta paralele sincrone cu bisericile de lemn. Biserica rupestră „Peştera lui Bechir" din Soroca constituie o dovadă peremtorie, în plus, a existenţei românilor pe malurile Nistrului cât şi prezenţa în cadrul civilizaţiei străvechi româneşti a unor remarcabile valori creştine şi artistice. Situaţia sa de unicat - în plan istoric, religios şi ca realizare artistică - impune înscrierea ei printre monumentele ocrotite de stat, parte a patrimoniului naţional şi, posibil, cu valoare universală. Instituirea unor condiţii sigure de protecţie şi o viitoare restaurare calificată, se impune în modul cel mai imperios necesar, altfel generaţiile viitoare nu ne vor ierta niciodată distrugerea unui monument care continuă, fie din ignoranţă, fie din nepăsare.

Gombos Gabi

(Gombos, Gabi. Fericiri pe margini de prăpastie: în memoriam Dimitrie Iov/Gabi Gombos. – Botoşani: Editura AXA, 2010. – 250 p.)

La Soroca, pe urmele scriitorului şi fostului om politic Iov

Localitate încărcată de istorie medievală, dar şi contemporană, oraşul Soroca, la care am ajuns, în aprilie 2010, după un drum întins de circa 110 kilometri, după ieşirea, pe la vama Stânca-Costeşti, din România, este amplasat într-un peisaj mirific, în partea de nord-est a Republicii Moldova, pe malul milenarului Nistru, sursa de inspiraţie a tuturor scriitorilor care i-au admirat undurile, piatra simbolică de hotar aşezată în calea cotropitorilor ce cutezau a privi către Ţara Moldovei, îmbrăcat cu un solid zid de piatră înalt de circa 4 metri, stavilă serioasă în calea apelor dezlănţuite periodic de stihiile naturii, malul stâng al râului priveşte fără ostentaţie spre malul drept, situat în Republica Ucraina, mai precis spre localitatea Tighina, de care sorocenii sunt despărţiţi de numai 25-30 de metri de apă, şi care oferă moldovenilor, după spusele localnicilor, cele mai frumoase fete din zonă, cu sânge de tătar.

În această zonă superbă, străjuieşte, de peste jumătate de mileniu, simbolul oraşului, cetatea Soroca, un munte de piatră aşezat strategic la hotar de ţară, spre veşnica nelinişte a duşmanului. Greu de descris în cuvinte ordinare, fortăreaţa, fără a avea dimensiunile ample ale altor cetăţi medievale din piatră, precum cea a Sucevei, de exemplu, posedă monumentalitate, forţă şi prestanţă, poate şi prin faptul, uimitor, că s-a păstrat aproape intactă de atâtea secole. Inclusă într-un vast sistem de apărare al Moldovei, cetatea Soroca a fost ridicată strategic exact în dreptul trecătorii peste Nistru, în unul din puţinele locuri în care duşmanii se puteau lupta, de la egal la egal, cu apele învolburate. Oficial, a fost atestată documentar în 1499, dată la care, din porunca lui Ştefan cel Mare, a fost ridicată, pe actualul amplasament, o cetate pătrată din lemn şi pământ. Apoi, între 1543 şi 1546, în timpul domniei lui Petru Rareş, fortăreaţa a fost rezidită din temelie de piatră, ajungând la dimensiunea şi forma în care se păstrează şi astăzi: rotundă, cu diametrul exterior de 37,5 metri, cu ziduri masive, de şase metri grosime, prevăzută cu cinci bastioane…

…Situată în partea de est a oraşului, în cartierul Bujărăuca (purtând numele satului omonim alipit în timp oraşului Soroca), străduţa, în care se intră din fosta stradă Kiev, prin spatele Liceului „Petru Rareş" şi a Comisariatului Militar, este mărginită de câteva vile frumoase, moderne, locuite de cetăţeni asociaţi deja ideilor reale despre democraţie după primii ani de muncă petrecuţi în occident. Poate

nu este întâmplător faptul că, în amplul proces de transformare prin care trece astăzi Basarabia, o cale rutieră „comunistă", care, până nu demult, purta numele unui acerb revoluţionar bolşevic, a fost rebotezată cu numele „democratic" al fostului prefect de Soroca, remarcabilul scriitor din Flămânzi care a iubit, deopotrivă, România şi Basarabia, până la sacrificiul suprem. Sacrificiu care, ca o ironie a sorţii, s-a întors până la urmă chiar împotriva ruşilor - a celor care, prin executanţii comunişti de la Bucureşti, l-au umilit, torturat şi ucis pe Dimitrie Iov - dându-i în final scriitorului, printr-o tardivă reparaţie a istoriei, un minuscul câştig de cauză…

Grama Steliana

(Grama, Steliana. La Țepilova Sorocii, la bunici/Steliana Grama; ed. îngrijită de dr. Claudia Slutu-Grama. – Ch.: Notograf Prim, 2012. – 114 p.)

Cetatea Sorocii

Mă uit la cetatea Sorocii și-mi pare
Că poartă doar triste-amintiri.
Fost-au pe-aici Cantemir, Petru cel Mare
În luptă cu-ai semilunii zbiri.

Cetatea Sorocii stă tristă în vale
De amintiri bântuită.
Voievozii Țării Moldovei
n-au vrut-o nicicând vlăguită.

Au trecut ani de-a rândul,
Cetatea Sorocii a-mbătrânit.
Au reconstruit-o repede, ca gândul –
Istoria-i de-netăgăduit!

2 iulie 1984, Țepilova

Și înserarea e cât o epocă la Soroca

Și înserarea e cât o epocă
De piatră sau de bronz încărunțit –
Te-ai rătăcit prin nuștiu care mit
Din umbrele cetății din Soroca

Și păsările-n ceruri se sufocă
De-atâta sânge-n evul asfințit,
Și disperarea e ca o epocă
De piatră sau de bronz încărunțit.

Nu ştiu în care aliaj sau rocă
Îţi zace astăzi sufletul vrăjit,
De care vis în pasul tău grăbit,
Involuntar, aripa ţi-ai rănit…

Şi aşteptarea e cât o epocă
De piatră sau de bronz încărunţit…

27 ianuarie 2003

Guţu – Bîrcă Vera

(Guţu – Bîrcă, Vera. Cetatea Soroca. - Sursa nu e indicată)

Cetatea Soroca

Acolo se aud pereţii cum respiră
Iar fiecare pietricică parcă geme
Şi sângele pe ziduri, râuri se prelinge
Dar nimeni din oşteni de moarte nu se teme.

Oştenii n-au ştiut de frică niciodată
Ei toţi au învăţat cum trebuie să moară
În clipele acelea crâncene, fatale
Pentru pământ, copii, credinţă, pentru ţară.

Cetatea mea, Cetatea noastră, a Sorocii
Pe mal de Nistru ni se-nfăţişează tristă
Povara vremilor trecute o apasă
Dar uite că ea stă-n picioare şi rezistă!

Ci înspre celălalt meleag tot curge Prutul
Şi apa-i este tulbure la rădăcină
Cum curg străbunele balade înspre mare
Şi-nvolburarea de tării le este plină.

Acuma, iată-ne pe toţi la Adunarea
Speranţelor şi viselor încătuşate
Strămoşii ne privesc de dincolo de ziduri
Şi-atâta soare şi lumină e-n Cetate!

Haneş Petre V.

(Haneş, Petre. V. Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi / P.V. Haneş // Preocupări literare: Revista Societăţii „Prietenii Istoriei Literare". - anul 5. - nr. 12. – decembrie – ianuarie. - 1940 – 1941. – Editură Bucureşti: Cartea Românească, 1940. - [52] p.; 24 cm.)

Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi

…De cum ai ieşit din oraş (Soroca), dai de cele două maluri uriaşe între care curge Nistrul nostru cel bătrân. Drumul este săpat din partea noastra cam la jumătatea înălţimii malului. De te uiţi în sus, vezi numai stânci aplecate, gata să te strivească, de s'ar prăbuşi, iar jos se deschide o prăpastie ameţitoare, în fundul căreia cl…oieşte râul, hotar de neam: larg şi măreţ, adânc şi verde, curat şi limpede, de poţi număra de sus şi stâncile şi pietricelele care îi îmbrăcă fundul! Prăpastie ameţitoare şi tu apă atât de adânca şi vijelioasă! De ce nu v'aţi păstrat aceleaşi înălţimi şi aceleaşi adâncuri dela izvor şi până la mare? Poate că Prutul nu v'ar fi luat atunci locul, hotărnicind nu două neamuri, precum o faceţi voi şi astăzi, ci numai două state? Dar nu! Acest zid grozav de apărare, abia ţine în jos până la Bender, lăsând din vreme drum larg deschis şi oardelor tatare şi oastelor năvălitoare; curgând Nistrul blajin pâna la mare, între două maluri nisipoase, iar în sus nu dăinueşte zidul nici până dincolo de Hotin! De nu ne-ai putut apăra de vrăjmaşii din partea ta deschisa, o! Nistrule, malurile tale stâncoase au fost Stavilă de nepătruns pentru oştile polone, mult mai puternice decât nişte oarde de barbari; şi astăzi stâncile tale lămuresc şi luminează istoria. Şi în adevăr: leşii n'au îndrăznit sa pătrundă în ţară decât prin Pocuţia, iar Hotinul nu l-au stăpânit decât în scurte răstimpuri, prin surprinderi sau trădări! Şi curge, curge, Nistrul Românilor prin acele locuri, întunecat sub soare de stâncile uriaşe, de frunzişurile copacilor, înluminate abia pe alocurea de vreo spărtură de mal. Dar atuncea! Ce sclipire în acea rază de soare căzând pe luciul apei! Pare lumina unui fulger închisă într'un smaragd uriaş! Apoi malul stâng (din partea leşească) dispare deodată. Nistrul liber apare ca de foc, sub razele arzătoare de amiază şi privirea-ţi se întinde pe câmpiile cultivate ale Podoliei…

…Biserica era românească şi prin înfatişarea ei, dar şi prin sufletul ei, tixita, cum era, numai de moldoveni, dela preoţi şi până la cea de pe urmă babă, ducând în braţe vreun strănepot care sbiera ori dormia în faşe: bătrânii în antereu de cutnie vărgată albastru şi roş (culorile Moldovei), barbatii în mintene de aceeaşi materie, flăcăii în ilice albastre, cusute cu gaietane negre şi înflorite cu câte o bentuliţa de postav roşu, ceva mai jos decât gulerul; fete în ca rinţe şi pestelci cu cozile aduse

pe cap în chip de cununa, împestriţate cu busuioc şi crăiţe, cu gâtul plin de mărgele; neveste îmbrobodite în tulpane sau marame fru noase, purtând salbe la gât; babe în catrinţe şi ştergare"

…In colo satul cu căsuţele lui învelite în stuf, cu prispă de lut, cu tindă, vatră şi cele doua odăi în dreapta şi în stânga tindei; apoi curtea împrejmuită cu gard de nuiele, coşarul pentru porumb, şopron pentru care; în dosul casei, grădină şi livadă cu pomi roditori. Toate aceste în condiţiuni mai bune sau mai rele, mai mici sau mai mari, după puterea omului. La preot, dăscăli şi câţiva fruntaşi găsiţi şi case acoperite cu şindrilă, cu stâlpi de lemn pe întreaga faţadă, cum am găsit şi în Teleorman. Nimic n'arata ca eşti în Rusia şi te-ai crede de-a binele în fundul Moldovei…

…Nu cred să fie orăşel basarabean, aşezat pe un loc mai încântător şi mai poetic ca bătrâna noastră Soroca, nici drum mai frumos, ca acel săpat de turci prin stâncile prăpăstioase de pe malul Nistrului şi care duce dela Soroca la Cosăuţi…

Hâjdău Alexandru

(Dvoicenco, Eufrosina. Alexandru Hasdeu şi literatura română populară / E. Dvoicenco // Revista istorică: dări de seamă, documente şi notiţe / ed. Iorga, Nicolae; red. Contributor Sacerdoţeanu, Virginia. –Vălenii de Munte (Prahova): Tipografia „Datina Românească", 1936. - 100 p.; 24 cm. - anul XXII. - nr. 1-3. - ianuar – mart. - 1936.)

Legenda despre icoana Maicii Domnului din Soroca

(A. Hâjdău o povesteşte (sau, poate, o inventează) „după cronica mănăstirii din Suceava (Ms. anonymi)', pe care, cred, în afară de el n'a văzut-o nimeni nici până în present. Iată textul acestei legende a lui A. Hâjdeu (Hasdeu))

„În timpuri grele, cînd Ismaeliţii din Trapezunt(!) au început să prefacă sfintele Biserici ale Domnului Nostru Isus Hristos în geamii spurcate, i s'a arătat unui călugăr ortodox Maica Domnului, care-i poruncia să scoată din altarul Catedralei icoana ei, pictată pe aramă. Trei ani a purtat el odorul sfînt la piept, călătorind prin diferite ţeri şi oraşe creştine, unde a văzut călcarea în picioare a bisericilor, preoţilor şi creştinilor şi pustiirea multor lăcaşuri sfinte. Calea li fusese

arătată de o stea mare, în forma unei cruci, care-l calâuzia de la Răsărit spre Nord. În vremea luminatului „Împărat" Ştefan-cel-Mare, călugărul a ajuns în Moldova, cu intenţia să se ducă, prin Soroca şi Podolia, la Împăratul Creştinilor, în Rusia, ca să aşeze sfînta icoană intr'o mănăstire vestită prin minuni şi prin evlavia călugărilor ei. Pe atunci se zvonia în popor despre un război nou cu Polonia.

Şi Dumnezeu n'a voit ca icoana să fie dusă din Soroca prin ţara spurcaţilor papistaşi. Steaua s'a oprit de-asupra Sorocei, şi călugărului din nou i s'a ivit în vis Maica Domnului, poruncindu-i să aşeze icoana ei intr'o biserică din Soroca.

Se vede că Dumnezeu iubeşte Moldova pentru pravoslavnicia ei? A doua zi, călugărul a dispărut, nu se ştie unde. Bătrînii spun că s'ar fi făcut pustnic şi că înaintea morţii ar fi fost hirotonisit în tagma îngerilor de către însuşi Arhanghelul Gavriil. Această icoană fusese dusă pe urmă în Polonia de către Ioan al III-lea, pe care cronica din Suceava îl numeşte „cînele turbat"…

(Hâjdău, Alexandru. Clipe de inspiraţie/Alexandru Hâjdeu; col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. Gr. Col. şi cop. Vladimir Zmeev. – Bucureşti – Ch.: Litera Internaţional, 2004 (Comb. Poligr.). – 248 p. – (Biblioteca şcolarului))

Soroca

Cine se vede pe cetate sus, scrutând de zor
Zări depărtate, iar cu el viteji străini?
Se uită-n telescop; şi-acolo pe-nălţimi,
Desface hărţi, vorbind convingător:

„Nu numărul de oşti, ci numai duhul lor
Războaie pierde sau câştigă!"
Cum sunt plini Sorii de foc, i-s ochii în lumini.
E Piotr I, amicul nostru, sosit în ajutor.

Cine se-aude-n temnicioară suspinând,
De strajă grea păzit, pentru păcat?
Blestemă tot ce-i pe pământ mai sfânt:

Ţara, sloboda ei... E chipul lui şiret,
De astă dată, ca şi vorba - nveninat'
A trădătorului boier, Lupu Roset.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu

(Hasdeu, Bogdan Petriceicu. Ion-Vodă cel cumplit: Aventurile, domnia, războaiele, moartea lui, rolul să în istoria universal şi în viaţa poporului roman: (1572-1574)/ Bogdan Petriceicu Hasdeu. – Editură Bucuresci: Imprimeria Ministeriului de Resbel, 1865. - 282 p.: 1 f.portr., il. ; 24 cm.)

Ion-Vodă cel cumplit

…Popolaţiunea acestui districtu, uă ammestecâturâ de Românî cu Tătarii-Pecenegi din secolulu XIII şi cu uă colonia de Genovezi din secolulu XIV, se distingea prin spiritulü seu bellicosü.

Aşedaţi la hotarulu ţerreî, eî scieau totü d'a una a-lu spera cu peptulu loru, cându contra Polonilorü, cându contra Tâtariloru: abia se areta inamiculü pe sacrulu ţermu allü Nistrului, in clipa Sorocenií se stîringeaü grămada, îllu respingeau, şi lu goniau adesea chiar de'ncolo-de fluviu.

Insişi Cozacii o păţiseră nu uă dată, şi o păţiseră forte reu, cu Hunsarii, — aşa se numia brava miliţia districtuală, commendată de purcalabulu Sorocei.

Prin urmare, să fi fostu inbiru seu, cellu puţinu, să fi fostu respectatu Petru cellu Schiopu, Potcovă cu uă miia de aventurieri cu greu străbătte a prin resbelnicele malluri alle Nistrului.

Dar Sorocenii, ca şi totă ţerra, urrîndu şi despreţuindu pe necapabilulu loru domnu, Cezacii fură priimiţi ca nesce amici, Potcovă — ca unu mântuitoru ....

„Acollo mulţi i s'au închinatu"; dice cronicarulu Urechia…

pire…"

Iorga Nicolae

(Iorga, Nicolae. Neamul românesc în Basarabia/Nicolae Iorga. – Bucureşti: Editura Librăriei Socescu & Co, Calea Victoriei 21, 1905. – 231 p.)

„Vom fi vre-odată laolaltă, toţi noi aceştia, noi proştii şi bunii şi blânzii şi supuşii, de la Hustul Maramureşului până la această Sorocă a Nistrului?" (N. Iorga, 1905)

…E un Ţinut curat românesc, păstrat neatins din vechea Moldovă. La Răduleni, la Dubna, la

Vădeni, Părcani şi Volova sînt tot casele după datina noastră, aşternute pe cîte o costişă de lut. Copereminte mai mult de stuf, ochi mărunţi de fereastră, doi de-o parte, doi de alta a uşii, cerdac pe stîlpi, streşini, garduri de nuiele, mai rare ori de pietre clădite ca un zid. Căruţele cu un cal — un cal bun în părţile acestea—, cu jugul înnalt de-asupra capului, ca prin Botoşani, aleargă în toate părţile, în această zi de Duminecă. Cei din căruţă sînt oameni a căror faţă singură îi destăinueşte ca Moldoveni, acea faţă bună, cu ochii luminoşi. Bătrînii au chipuri de boieri, de Voevozi din vremurile care s'au îngropat aici în fundul pămîntului de unde nu mai pot să iasă. Cutare e însuşi Gheorghe Ştefan-Voda, care pe la 1650 a fost şi Domnul acestor Ţinuturi.

Aceşti oameni sînt mai mult decît ţeranii obişnuiţi. Din cele mai depărtate vremuri ei au avut acest mal de Nistru. Coborîtori de adevăraţi boieri, mazili cu sînge bun în vinele lor, ei se simt acasă, cu neputinţă de clintit, plugari şi domni ai ţarinelor, stăpîni ai cirezilor şi turmelor. În trecut ei erau grănicerii viteji ai margenii de apă, sigurii păzitori ai vadurilor, pe unde putea pătrunde duşmanul, Tatarul sau Cazacul. Înţeleşi cu pîrcălabii din Hotin, din Soroca şi Orheiu, din Bender, ei pîndiau neprecurmat şi erau gata oricînd să frîngă cu pieptul lor voinic valul de cotropire. Pe aceste costişe au venit aşa de dese ori pâlcurile păgînilor galbeni cu capul ras şi ochii mici, gonindu-şi caii mărunţi, sau mustăcioşii războinici de la Nistru, cu sabia lungă şi flinta pe umeri. De atîtea ori s'a strigat de pe aceste culmi vestea de Domnie nouă pentru vre-un tînăr fiu de Vodă care vînă Scaunul părintesc al Moldovei. Şi, tot de atîtea ori, Sorocenii, Orheienii, mai jos Lăpuşnenii de către Prut, au apărat vale de vale, trecătoare după trecătoare, dînd răgaz oştilor domneşti să se adune în dosul Prutului.

Credinţa lor faţă de ţară era însă mai mare decît aceia faţă de Voevodul el. Ca ostaşi, ei ştiau să preţuiască ostaşul. Cine venia cu vitejie şi dreptate, putea să capete şi sprijinul lor, şi năvălitorul venia atunci cu grănicerii după dînsul. De bicisnici li era scîrbă, iar pe apăsători nu-i suferiau. Aici s'a ridicat steagul de răscoală al lui Durac şi Hîncul asupra lui Duca-Vodă în 1671 şi biruinţa a fost o bucată de vreme a răzvrătiţilor. „Vodă vrea, ci Hîncul ba", spunea ţara strîngătorilor de biruri, şi vorba aceasta, veche de peste două sute de ani, răsună şi pînă astăzi între Moldoveni. De aici în stîrşit, s'a ridicat, trecînd prin Cîmpu lungul bucovinean, acel neam de oameni buni şi de cinste, Calmăşii, Calimahii, cari au dat patru Domni Moldovei: Ioan, Grigore, Alexandru, Scarlat —, drepţi Orheieni după strămoşi.

Portul nu mai este aici cel de pe la Hotin, portul ţerănesc, nici cel împrumutat de la Ruşi, ci portul tîrgoveţilor şi „neamurilor" de odinioară, portul mazilesc de baştină. Căciula înnaltă, dreaptă, fără ţuguiu,— căciulă de boieri —, surtuc strîmt şi pantaloni largi, din acel postav supţire, cenuşiu, cafeniu, în care li place a se îmbrăca şi mazililor din Moldova. Cizme mari pînă peste genunchiu. N'au plete, îşi lasă mustăţile groase, dîrze, sfădalnic asupra gurii, care ştie răspunde şi citi, şi adesea ori poartă barbă scurtă, rotundă. Femeile au port de tîrg, cu barez, polcuţă şi fustă, de lînă sau de cit; colorile ce aleg sînt cele întunecate, pe cînd Ruştele

caută de obiceiu ceia ce este mai tărcat şi mai înflorit de podoabe.

Volova în deosebi lasă întipărirea unei văi de fericire, de patriarhală bogăţie în roadele pămîntului. Aici vremea a stat în loc. Schimbarea de stăpînire se simte doar în stilul bisericii, în vre-o firmă rusească, două, în acel biet tînăr cu piciorul de lemn şi şapcă, în care văd un rănit ce s'a întors acasă cu cît i-a mai rămas din trupul ciuntit. Nişte femei stau la umbră. Le întreb cît mai este pînă la Soroca. Îmi răspund frumos moldoveneşte:

— Ei, a mai ci păn'acolo.

— N'a plouat pe-aici de mult? zic altora.

— De mult, de mult, încă din postul mare.

Şi pare că se miră şi ele, vorbind, de aceşti „domni" cari n'au şapcă de cinovnici şi întreabă în graiu românesc. Dar, vor fi zicînd ele în gîndul lor, vremile astea de azi sînt aşa de ciudate...

Un băieţaş, cu şapcă acesta, şi în straie de acelea fără coloare lămurită, straie de praf şi de muncă, mîna o turmă de oi. Ce-o fi muscălaşul acela?

— A'cui sînt oile, băieţele?

— A'cui să cie? A' mele!?

...Mai încape vorbă? Dar ale cui să fie oile pe care le mînă feciorul de mazil, urmaşul boierilor celor mari ai Moldovei răsăritene? Fireşte că ale lui! Să i le ţie Dumnezeu !

Şi este acum la capătul satului o pădurice destul de mare, care va fi a locuitorilor, pe cînd celelalte mal vechi, din urmă, au trecut de la mănăstiri la Stat, care a secularisat şi aice, şi sînt „cazoni". Trecem printre înnalţii copaci supţiri, şi la capătul lor se mai ridică un deal, tras drept înnaintea drumului, ca un zid. De parte se năzăresc case în lumina de amiază, şi se înţelege bine că pe acolo e o mare surpătură a pămîntului pietros.

Birjarul rus întinde spre Răsărit varga de care e legat biciul, şi zice „Soroca", apoi o pleacă, în jos şi spune „Nistrul".

Soroca, cuibul vultanilor neamului mieu, Nistru, apă sfinţită cu atîta sînge care e întocmai ca acel ce mă însufleţeşte acuma, —Soroca şi Nistru, am trăit să vă văd...

Pămîntul e aici în două cu piatră: pare că ar fi el însuşi un zid, o cetate. În faţă se scot lespezi albe, şi stînca tăiată străluceşte la razele soarelui, în feţe mari luminoase, prin care se sapă gropi, cîte o înfundătură ca de uşi şi ferești. De-asupra, însă, la dreapta, la stînga, pe alte costişe şi culmi, e verdeaţa triumfătoare a lui Maiu. Pîlcuri-pîlcuri merg pădurile spre vîrfuri. Iar, de unde sîntem noi pînă la Soroca, vişini, cireşi, zarzări, sînt numai un ornat de floare. Şi cu atîta albastru deasupra, cu atîta pajişte din toate părţile, pare că eşti în grădină, în grădina frumoasă şi plină de primejdie, unde cresc merele de aur pentru Făt-Frumosul care va şti să le fure.

Se va naşte cîndva în neamul nostru acel Făt-Frumos? Se vor înlătura vre-odată acele „şepte hotare" care ni spîrcuie carnea sîngerată? Vom fi vreodată laolaltă, toţi noi aceştia, noi proştii şi bunii şi blînzii şi supuşii, de la Hustul Maramureşului

pînă la această Sorocă a Nistrului? Doamne, Doamne!

***

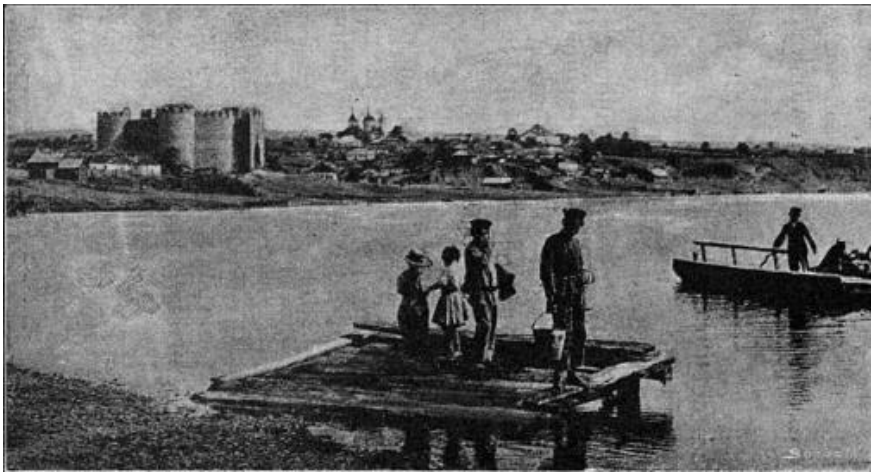

Soroca se înfăţişează întăiu cu mult mai bine decît tot ce am văzut pănă acum din Basarabia. Cînd ai ajuns supt dealul care o sprijină, cînd ţi-ai săturat ochii de priveliştea vălului de argint care se mişcă şi tremură de bucuria soarelui, cînd ai răzbătut cu vederea pănă la dealurile, tot aşa de verzi, ale Podoliei din faţă, — eşti pe o cale bine pietruită, între case destul de mari şi foarte plăcute. Ajută de sigur dealul din faţă, unde se găsesc atîtea case de ţară, făcînd un sat întins pănă departe, şi apa măreaţă, care lunecă jos. Dar şi fără aceasta e alb şi curat.

Dar iată că sîntem acuma într'o piaţă unde e o mare încurcătură de căruţe, de oameni în portul răzaşesc, de Evrei săraci şi gălăgioşi, de vite ce se frămîntă printre frînturile de pănuşi. E zi de tîrg, şi oamenii din împrejurimi au venit în Soroca Muscalilor de la 1905 întocmai ca în Soroca Moldovenilor de la 1405. Toată lumea vorbeşte „moldoveneşte", hotărît moldoveneşte, cu „cie" în loc de „fie", dar fără moleşitura râspingătoare care se observă în graiul celor de la oraşe din Moldova de astăzi.

Ne-am coborît la alt otel Londra (aici mai este unul Paris, ceia ce eu tălmăcesc: „puriţ"...), îl ţine Wierzbowski, Evreu polon, cu şapcă şi barbă, care vorbeşte foarte bine moldoveneşte, are mai degrabă înfăţişarea şi omenia, bunătatea îndatoritoare a mazililor noştri. E nu numai hangiu, ci şi negustor de grîne, şi unul din fruntaşii tîrgului, căruia vin creştinii şi-i întind mîna; are o avere destul de mare pentru a se gîndi la cumpărături în preţ de 100.000 de lei, dar trăieşte, după datina strîngătoare a Evreului, în subsolul casei care găzduieşte pe oaspeţi. De otel se îngrijesc un Şimen al treilea, brun, iar nu roşcat ca ceilalţi doi, decît cari e mult mai prost, şi un băieţandru, care se declară cu mîndrie „Jidan" (aşa-şi zic toţi), dar vorbeşte mai bucuros ruseşte, iar româneşte abia dacă poate să îndruge cîte ceva. Şimen al treilea se chiamă Strul, şi botezăm Strul cel mic pe ajutorul său, băietanul

cel gras cu mutră de Rus.

Iarăşi odaie bunişoară, împodobită cu un cromo rusesc, care dă chipul unei copile cu capul cît jumătate din trup. O altă podoabă apare întâiu pe haina mea şi apoi pe perina unde doarme d. Flondor: e specia lungăreaţă a ploşniţelor, o specie rară.

Un isvocic cu perciuni şi calul răpănos pleacă cu noi spre cetate. Întâiu străbatem şi aici Jidovimea, — nu se poate mai ticăloasă. Un vuiet, un plînset, un strigăt, o putoare ieşind din dărîmăturl ca nişte peşteri de fiare. Cum se pot hrăni toţi aceşti nenorociţi din negoţul de lemne ce trece pe Nistru, din cîştigul sărac de la mazilii ce vin la tîrg Dumineca şi în sărbători? Văd o clădire mare, în care supt pajure se spune ceva ruseşte despre Evrei, dar şcoală pentru ei sau pentru alţii n'am văzut, de şi trebuie să fie undeva vre-o şură de acelea, umedă şi înfundată în pămînt, în care se dă aici, în Basarabia, lumina sufletului. Şi oamenii sînt deci aşa de înnapoiaţi, aşa de încîlciţi la minte, încît te sperie une ori.

Pe ulicioarele în care înnoţi în praf — noroc că este Nistrul care-l mal înghite, dar de sigur n'a fost lăsat să curgă pentru aceasta! — zac lîngă copil în zdrenţe, capre, dobitocul preferat al Evreilor, lăptos şi ieften, vaci slabe, cîte un porc ce grohăieşte plictisit de lipsa lăturilor trebuitoare. Maidane mari se întind fără capăt. Mari biserici bine ţinute, două la număr, se încunjura de un zid jos. Vechi sau nouă, ele nu mai cuprind astăzi nimic deosebitor şi nimic care să-ţi trezească amintiri: cîrpeala, adăugeala, spoiala şi vopseala muscălească au trecut asupra lor. Evlavia gospodărească a stăpînilor celor noi n'a cruţat astfel nimic din aceste monumente de artă ale Moldovenilor. Şi în această privinţă totul a trebuit să înceapă de la 1812.

Poate ar fi dat jos şi cetăţile româneşti cînd ele nu mai puteau sluji în războaiele cele nouă, dar ele apăsau prea greu asupra pămîntului ca să fie spulberate ca urmele celelalte din trecutul nostru. Cetatea Sorocei se vede de odată în rătăcirile acestea colboase ale birjarului evreu. Uimitor de limpede, răsar ca din pămînt, drept pe malul apei, zidurile negre, rotunde, străjuite la colţuri de patru turnuri.

Soroca e mult mai nouă decît Hotinul şi nici pe departe nu se poate asămui cu acesta, nici în cuprins, nici în meşteşugul zidirii. Ea a fost numai o strajă în calea Tatarilor, făcută pe vremea lui Ştefan-cel-Mare, puternic, dar în pripă, din bolovani greoi, culeşi prin aceste rîpi înnalte. Lucrătorii sau luat după Hotin, dar ei nu erau chemaţi să facă altceva decît un adăpost de pîndari, pentru cîţiva arcaşi şi pentru pîrcâlabii cari mai târziu, după 1500, supt Rareş, au stat în fruntea lor. Se văd încă sus, unde n'a căzut creasta turnurilor, fereştile înguste, dese, din care se privia până departe, pe coasta din sus şi pe cea din jos, pînă adînc în văile podolene, pe unde obişnuiau să vie călăreţii stepelor pustii. Încă de pe la 1550 însă, rostul Sorocei s'a încheiat. Turcii n'au luat-o, fiindcă n'avea însemnătate militară, dar Tatarii şi-au cerut-o odată pentru locuinţă, după 1713, cînd s'a cotropit Hotinul.

Ruşii au luat-o totdeauna fară luptă. De aceia, cruţate de bătăile tunurilor, au

rămas întregi toate feţele cetăţii şi ar fi rămas şi podoabele ei, dacă ar fi fost podoabe. Astăzi, dincolo de o nespusă murdărie de latrină publică pentru Jidani, o poartă de lemn lăcătuită stă în locul vechilor porţi de stejar ferecate. Printre scînduri se văd încăperi de apărare, dărăpănate, şi tăpşane de iarbă sălbatecă deasupra maldărului înnalt al pietrelor căzute. Cheia nu se ştie la cine este, de şi birjarul mieu e gata s'o caute, cu acea grabă de a întreba, de a cerceta, pe care o arată Evreul, cînd e vorba chiar de lucrul cel mai cu neputinţă.

Plecăm de lîngă ziduri urmăriţi de spurcata duhoare şi de nourii de praf murdar cari aleargă pe toate cărările. La un podeţ, care e făcut de asupra drumului, ca să mergi prin rîpă dedesupt, un mazil trece şi-l întrebăm înnadins ca să-i auzim graiul. Simţim parecă nevoia de a ni auzi limba în vecinătatea acestui loc de lupte ale înnaintaşilor noştri.

— Sînt vechi bisericile, moşule?

Omul nu se miră, ci, cu acea cuviinţă sigură care deosebeşte oriunde pe ai noştri, cu acea înţelepciune apăsată, care e la dînşii datina, el spune aşa:

— E veche cea de colo. A făcut-o un ghinărar rus.

— Va să zică nu e de tot veche, de cînd ... de cînd erau Voevozii Moldovenilor pe aici?

— Nu, nu, tot rusească, de cînd s'a aşezat Basarabia.

Aşa zice învăţătura Statului: Basarabia, ca şi Moldova cealaltă, erau tulburate, neorînduite, supuse la tot felul de jafuri şi năpăstuiri, pînă ce a venit stăpînirea „creştină" şi toate s'au „aşezat", ca să nu se mai clintească şi tulbure în veci!

O veste bună pentru noi: Nistrul pe care gîndiam să ne coborîm în lotcă încă de la Hotin, e navigabil. Ruşii au îndeplinit un vechiu plan al Domnilor noştri şi i-au îndreptat cursul larg pînă în jos, la limanul Mării, la Maiac şi la alte ziduri negre, mai tari decît chiar ale Hotinului, ziduri italiene, genoveşe de pe la 1300, ziduri moldoveneşti de la Alexandru-cel-Bun şi Ştefan-cel-Mare, ziduri turceşti de după anul de cucerire 1484, zidurile Cetăţii-Albe, care asigura şi îmbogăţia Moldova cea mai veche. Vapoare merg pînă la Bender; unul trece la 11 de noapte, altul a doua zi la 8. Ploşniţele, gîndul de a vedea cît mai mult ne hotăresc să alegem pe cel d'intăiu pentru frumoasa călătorie.

Pînă atunci mergem la „librăria" Sorocei. E o dugheniţă ţinută de un creştin pletos şi slăbănog, Rus care vorbeşte şi ceva româneşte. Are în rafturile lui cărţi ruseşti de şcoală, nouă şi vechi, şi cărţi ilustrate, de cele mai porcoase. Între trupurile dezgolite pe care le cumpără tinerii cinovnici cînd au de scris cîte ceva la iubitele lor dolofane, culegem cîteva vederi de pe Nistru şi chipuri de scriitori ruşi: Dostoievschi, Cehov, pe care le trimetem pe acasă împodobite cu frumoasa mărcuţă roşie, de 4 copeici.

Prînz bun cu borş neacru, în care buruiene de tot felul au fiert în smîntînă, cu costiţe de porc şi bere bună, rusească. Ploşniţele, sfioase în cursul zilei, ni îngăduie cîteva ceasuri de odihnă, pe care le dormim în vederea priveliştilor ce ni păstrează noaptea.

E noapte,— frumoasă, destul de caldă. „Parohodul" — aşa i se zice vaporului

— n'a sosit la ceasul obişnuit. Aşteptăm în stradă, căci Agenţie şi staţie nu se pomeneşte nicăiri în călătoria pe Nistru. Luminează numai stelele, căci abia ici şi colo se vede cîte un felinar chior, în care zace o urmă de gaz. O cofetărie, o bărbierie sînt deschise. Trec din cînd în cînd primblîndu-se pe „bulevard" lucrători cu şăpci, ducîndu-şi iubitele sau nevestele, cocoane foşnind din mătăsuri, în această provincie rusească cu mult mai nebuneşte şi prosteşte luxoasă şi petrecătoare decît provincia noastră. Vorba e tot în ruseşte. Evreii au de lucru totdeauna; ei nu se primblă decît Sîmbăta; harhătul jargonului lor nemţesc, amestecat cu cuvinte ruseşti, tace. „Moldoveneşte" vorbeşte numai Wierzbowski şi un marinar beţiv care-mi povesteşte cum a fost la Galaţi, care e „oraş mare, nu ca aici ca licie", cum îşi aşteaptă rîndul să plece cu „dobrovolni flota" (flota voluntară) şi cum . . . n'are parale, pe cînd eu se chiamă că am, şi de aceia Rusul nu mă mai slăbeşte cu o dragoste miloagă, de care mă furişez şi fug.

Pe la 10 se aude mugetul „parohodului", care a sosit. Printr'o ulicioară ajungem la mal. În apa neagră sînt împlîntate două corăbii, un vaporaş „cazoni", care scînteie din toate ferestruiele lui, şi „parohodul nostru" mai mare, care fumegă.

Coborîrea şi intrarea se face printr'o scîndură zvîrlită pe mal în întunerec; singura piedecă ce se pune căderii e o funie întinsă alături. În acelaşi timp, unul vine în sus şi altul în jos, amîndoi cu bagaje. Femeile calcă fricoase, ba cîte una ţine şi copilul în braţe. E o mirare cum nu cade nimeni în apă.

Vaporul vine de la Mohilâu şi e plin pentru oricine decît pentru stăpînii săi, cari vor îndesa necontenit la „pasageri" de „treti clas" (clasa a treia), cari se chiamă că n'au voie să se suie nici pe copertă, ci-şi duhlesc unul altuia pe băncile de lemn soios pe care se întind cu hainele lor pline de slin, cu cizmele lor încleiate de glod, nouă zecimi de Jidani, cîţiva muncitori şi soldaţi în ferfeniţe. În clasa a doua, abia dacă este cineva, iar în cea d'intăiu d. Flondor, eu şi un Muscal paşnic, care doarme ca acasă la dînsnl.

Sînt patru-cinci oameni de echipaj, supt comanda unui căpitan sărăcăcios, cu barbişon lung, blond şi şapca veche foarte aurită. Este însă cineva şi mai mare decît dînsul, cineva care are dreptul să-l strige simplu pe nume: e „domnul Uşer", un tînăr palid, cu faţa prelungă, ochii mari, pălăria moale, caftan lung şi cizme. Adecă „domnul Uşer" — personagiu cuşer, — e frate cu antreprenorul „parohodului", aşa încît acesta nu e proprietatea nici-unei companii, ci a unui „Jidan». Wierzbowski ar fi dat bucuros 30 000 de carboave ca să cumpere această mare vechitură răpănoasă, care e mînată înnainte de o maşină veche de treizeci şi cinci de ani şi în care pînă şi roatele'sînt cîrpite cu lemn de frasin. Wierzbowski, care e şi mare negustor de grîne, are într'adevăr şi şlepuri pe Nistru. Dar fratele lui User i-a luat înnainte. Deci el ne recomandă acestuia şi prin învoială cu dînsul plătim cîte 5— 6 ruble pentru drumul pînă la capăt, la «Vadul-lui-Vodă» — ce veche ispravă domnească se pomeneşte în acest nume, din care Ruşii au făcut în hartă „Vadu-Livadi"? — şi pentru traiectul cu birja la Chişinău.

Iov Dumitru

(Iov, Dumitru. Au înflorit castanii la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informații și îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27)

Au înflorit castanii la Soroca

Au înflorit castanii la Soroca,
Pe strada mea au înflorit castanii
Și-n linistea ce plânge din podgorii,
Sub umbra lor se plimbă azi dușmanii.

Cum stau la rând, pe ulița pustie,
Îmi par răzășii, chemați la adunare
Și-n freamătul cu fire de poveste,
Trezește parcă din adânc chemare.

Bătrânul Nistru, pribegit în vremuri,
Urzește cânt pe stative de stânc?
Și doina tristă din castani o fură,
Să ducă-n sate jaluire adancă...

Au înflorit castanii la Soroca
În primăvara plină de 'ntristare;
Parcă-s policandre verzi în care ard

Mii lumânări svârlite din altare.
Nu se deschid ferești ca să-i sărute
Ca-n alte dăți, din fiecare casă,
În ușile unde șoptiau în noapte,
Pragul, nu-i prag, e piatră care-apasă.

De-aici, din depărtările pe unde
Durerea-și poartă-n amintire pașii,
Sub volbura de lacrimi ce duc ochii,
Aud pe strada mea cum trec vrăjmașii.

Au înflorit castanii la Soroca
Au înflorii ș-acuma ca'n toți anii;
Pe ulița pustie și străină,
Azi, pentru cine-au înflorit castanii?

Dă Doamne, toamna care va veni,
Să pângăriască suflet de pahont,
Să fie-o palmă fiecare ram
Şi fiecare fruct, să fie-un glont.

(Iov, Dumitru. Cerdacul meu de la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informaţii şi îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27)

Cerdacul meu de la Soroca

Cerdacul meu de la Soroca, drag cerdac
În care tinereţea mea s-a stors,
La tine, astăzi, iarăşi m-am întors,
Dar cât eşti de bătrân şi de sărac!...

Treizeci şi trei de paşi ţi-era lungimea
Şi unsprezece latul! Cât o ţară!...
Frumosul meu cerdac de la Soroca,
Unde-i veşmântul tău de-odineoară?

De-aicea Goga a privit departe,
Peste câmpiile transnitriene
Şi-a zămâslit atunci o nouă carte,
Chezaşă veacurilor ce s-aşterne…

La tine filosoful Petrovici
A poposit odată şi-a rămas,
S-asculte liniştea cea fără glas,
Să puie gânduri mari în pagini mici…

Din tot ce-ai fost, din tot ce eşti,
Bătrân cerdac din tine-atât rămâne:
O amintire pentru noi poveşti
Şi-o cruce pentru ziua mea de mâine!...

*(*Iov, Dumitru. Un oraş de graniţă: Soroca /Dumitru Iov//Viaţa Basarabiei: rev. lunară editată de Asociaţia culturală „Cuvânt moldovenesc”. - Anul I. –iunie. - 1932. – Nr. 6. – p. 29 – 34.*)*

Un oraş de graniţă: Soroca

În istoria neamului, oraşul Soroca a fost punctul de sprijin al diferiţilor voevozi. Nu numai poziţia geografică, ci şi acei vestiţi „arcaşi" făcut-au ca ţinutul Sorocei să-şi creeze faima peste veacuri. La asediul Sorocei, la 1692, Dimitrie Cantemir a luat parte sub conducerea tatălui său, Constantin Cantemir Boemi Petriceicu, un strămoş după mamă de a lui Hajdău, a prins şi vârât în închisoare la Soroca pe bărbatul Dafnei, Duca Vodă Arnăutul, ginerile lui Dabija Vodă, iar Ştefan Voevod mult a ostenit pe meleagurile acestea şi de multe ori a urcat scările spre paraclisul din Cetate ca să se 'nchine la sfinţii a căror urme nu s'au pierdut nici până astăzi.

Până la anul 1848 oraşul Soroca a fost proprietatea colonelului Alexandru Cerchez şi a soţiei sale Ana, născută Benclemi şeva. La 8 Iunie 1848 oraşul a fost răscumpărat, cu 100.000 ruble, de către comună, luând fiinţă ca oraş reşedinţă de judeţ iar la 1874 s'a pus în aplicare legea rusă a comunelor urbane şi de atunci oraşul a devenit de sine stătător, având ocârmuirea sa proprie.

Oraşul Soroca se bucură de o minunată poziţie geografică.

Poate fi asemănat cu Sinaia sau cu Piatra Neamţ. O parte din oraş este aşezat pe munte, pe uriaşele stânci de piatră; vatra oraşului este în vale, pe malul Nistrului care, la răsărit, de la podul „Bechirului" face, pe sub pădure, un fermecător cot, ocolind stâncile împădurite până la satul Trifăuţi.

Minunatul scoborâş pe la Bechir înfăţişază o privelişte ce nu se poate uita. În dreapta vii, în stânga, deasupra stâncilor, dintre livezi şi podgorii, răsar casele satului Zastânca, mahalaua de gospodari orăşeni. Intr'un uriaş perete de piatră se vede uşa unei chilii unde a veţuit până la război un schivnic. Chilia este la o mare înălţime de la pământ şi pusnicul urca şi cobora pe-o frânghie. Chilia cuprinde 2 încăperi: una mai mare, unde-şi făcea rugăciunile şi unde se găsiau, săpate în piatră, trei icoane: a Sf. Neculai, a Maicei Domnului şi-a Mântuitorului, încăperea mică servia de loc de odihnă. Pe la mijlocul muntelui Soroca, a existat, pe vremuri, o mănăstire care s'a ruinat pe la începutul veacului al XIX-lea. Locul unde a fost mănăstirea, este însemnat printr'o măreaţă cruce ridicată prin strădania preotului Alexandru Proţencu.

Venind din spre Bălţi, pe şoseaua Oituzului, o panoramă minunată se deschide ochilor. De sus, oraşul se vede ca'n palmă, cu piaţa din mijloc străjuită de statuia Generalului Poetaş, — cu Cetatea lui Ştefan Voevod, cu Nistrul care-l încinge ca un brâu de argint. In stânga, făcând una cu oraşul, într'o oază de verdeaţă, satul Bujărăucă pe deasupra căruia se vede, în limpezimi de zări, la 12 km. oraşul Iampoli, în Ucraina. Iar peste Nistru, satul Ţichinovca după care se'ntinde şesul ucrainian. Deasupra acestei aşezări potolite, în zilele de vară pluteşte o maramă de

soare care s'agață pe creștete verzi de copaci, îmbrobodindu-le. E o vrajă care cuprinde pe călătorul ce coboară în oraș prin ulița „boerească", adică țigănească. In fața caselor frumoase se zăresc puradeii sub supravegherea omului mărunt și cu barba însurită, Arsenie Stoian, primarul țiganilor. Nu e glumă să fii primar peste acești nomazi ai verei. Arsenie Stoian este primar peste țiganii din 3 județe. El știe rostul și așezarea fiecăruia și oridecâteori poliția, judecata sau armata are nevoe de lămuriri, numai el le poate da.

Soroca este orașul cel mai bogat în școli, desigur pentrucă, în anii din urmă ai împărăției rusești ministru de instrucție a fost soroceanul Casso de la Ciutulești. La cele 14.000 de locuitori sunt de ajuns: un liceu de băeți, unul de fete, un liceu technic-agricol, o școală normala, un liceu evreesc, o școală profesională, o școală de meserii, o școală de împletituri... Cu toate acestea Soroca nu poate fi socotit drept un oraș intelectual căci în afară de un cinematograf care rulează de două ori pe săptămână și conferințele duminicale ținute sub grija unui „Ateneu Popular", altă mișcare nu este. Dacă cercetezi cele două librării, la „Biblion" și „Iasnaia Poliana" îți poți face idee de intensitatea culturală a orașului. Din cărțile noui care apar în țară, ajung la Soroca 5 exemplare, din cari unul îl cumpără D-rul Vasile Ursu, unul acelaș notar din județ, al treilea cel ce afirmă acestea, iar 2 exemplare se 'ntorc de unde au fost trimise.

Ca 'n orice oraș de graniță, viața se scurge lent, ca o apă de șes. Aceiași oameni, zilnic, aceleași preocupări. Monoton, între cofetăria Tumanov și Piața Unirei, — între „Capsa și Palat" cum se spune la Soroca,—orășenii își fac primblarea între 12 zi și sara, după 6. Cel mai important eveniment al zilei la Soroca este sosirea ziarelor. Când răsună clopotul birjăresc, lumea știe c'a sosit poșta. O frământare deosebită se 'ndreaptă spre Meller, depozitarul. Apoi, în stăpânirea știrilor, cititorii se'ntorc spre „fabrica de minciuni" la cafenea, sau, vara, spre grădina publică, — grădină văduvă de flori și vârstată de cărări, căci soroceanul simte ca o datorie parcă să meargă deadreptul, peste iarbă și nu pe alee.

Deși moldovenii nu formează majoritatea orașului, județul însă este aproape în întregime moldovenesc.

Astfel să explică de ce, sub stăpânirea rusă, veneau din Iași trupe de teatru care jucau operete și „cantonete". Trupa Bobescu făcea stagiuni întregi și a contribuit mult la ținerea trează a simțemântului național. și trupa condusă de artistul ieșan Pekea Alexandrescu ajungea până la Soroca.

Când în 1918 am auzit pe Dumitru Tinică, un reprezentant al unei vechi familii basarabene, cântând :

„Știi tu când te țineam pe brațe", cu mirare l'am întrebat:

De unde știi cântecul acesta?

— De la trupa Bobescu.

Soroca a dat pe scriitorul Teodor Vârnav care și-a avut casele bătrânești unde s'o fi adăpostit pe vremuri rudele, după mamă, a lui Kostake Chiriș. De pe urma lui viețuește un descendent în persoana advocatului Constantin Vârnav.

Din punct de vedere comercial, Soroca este un oraş mort. Negustorii mai înstăriţi s'au mutat, cu vremea, la Iaşi şi la Galaţi, lăsând în urmă sărăcia care a prins rădăcini adânci. Lipsit de cale ferată, oraşul fatal, lâncezeşte. Deverul stagnează. Mărfurile sunt mai scumpe ca oriunde din pricina greutăţei transportului şi din această cauză nu se vând. Soroceanul aşteaptă prilejul de a se duce la Bălţi sau Iaşi pentru a-şi face târguelile.

Până la 1919, când Ucraina era republică independentă sub hatmanul Scoropadschi, circulau vapoare pe Nistru. „Parahoadele" urcau dela Cetatea-Albă până la Otaci, în N. judeţului, în dreptul oraşului Moghilău. Din Carpaţii Bucovinei coborau plute cu transporturi de lemne sau goale pentru încărcat recolta şi transportarea ei spre porturile din sud. Soroca atunci trăia o altă viaţă. Bunurile circulau cu uşurinţă şi eftin iar „rublele" de aur umpleau pungile unui Andrei Chiroşcă, Nicolai Calaraşu, Ştefan Romaşcanu şi alţi gospodari din marginile oraşului.

Astăzi oraşul se mândreşte cu ruina unui trecut glorios şi cu ce l'a înzestrat natura. Staţiune climaterică, vara casele dintre vii şi livezi se umplu de vizitatori. Oraşul înconjurat din trei părţi cu dealuri uriaşe, este lipsit de curenţi, având un aer moale şi plăcut. Pentru locuitorii dintre vii, vara este o sursă de venituri.

Cine vrea să cunoscă Soroca sub un farmec fără pereche, să poftească în Mai. Nu cunosc ţinut care să adăpostească mai multe privighetori ca Soroca. Dacă urci pe deal la vila lui Zaharia Ilieş, sau mai jos la Mihail Cozlovschi, într'o după amează de primăvară, oraşul răsare împodobit în flori roze de măr, în flori de cireş, de vişini, de zarzări... Mirezme amarii de liliac se'mpletesc cu aroma livezilor. Bujerouca este o mare de spumă.

Peste Nistru, satul Ţichinovca pare înhorbotat şi 'mbrăcat în strae albe de mireasă. Dintre pomii înfloriţi răsare un turn verde, de biserică, iar Cetatea îşi aureşte creştetul ca o coroană voivodală.

Spre Bechir împânzeşte zarea un verde viu al pădurii. Deasupra Nistrului, visători printre cotişuri, scânteiază argintiri orbitoare.

Pe malul înverzit tinereţa oraşului îşi primbla primăvăratecele tresăriri.

Printre vii, pe drumul ce urcă la Zastânca, adolescenţa îşi poartă nostalgia. După un popas la banca dela poarta lui Jovmir, în urcuş leneş, tinerii ridică dealul prin aromirile podgoriilor înflorite.

Privind oraşul de jos, Soroca îşi atârnă casele mărginaşe, în amfiteatru. Sus, deasupra stâncilor sau în pieptul lor, căsuţe curate se pierd între falduri de pomi înfloriţi. Te miri cum se acatără spre ele locuitorii acestor cuiburi clădite în lumină, parfum şi şopot de izvoare.

Deodată, în amurgirea de Mai, dintr'o livadă, se destramă şiragul fermecat din guşuliţa unei privighetori. Trebue să fie aici, aproape în vie la Jivov, în părul aprins cu mii de lumânări de muguri, sau dincoace, în livadă la Dupolini, în zarzărul clăbucit şi luminos. De undeva răspunde o alta. Sunt numai două la'nceput, două care, pe semne, în preajma nopţii, au îndatorirea să fie premergătoarele concertului. După trei strigări, în şuer sfârâmat, din toate părţile răsar cântări vrăjite. Din vii, din livezi, dintre tufele de liliac, de pe stânci, din oraş, dela Nistru, de pretutindeni,

privighetorile înalță chemările lor de dragoste. Iar sorocenii, sub tainele cernite ale nopței, până târziu ascultă, mândri de orașul în care primăvara adună cântăreții cei mai aleși…

Iţcovici Saul Naumovici (Alexandr Naumovici Koroliţkii)

(Iţcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Iţcovici. – Ch.: Timpul, 1981. – 72 p.)

Izvorul albastru. (Fântâna Ulitei)

Din acest izvor, care se află în curtea cetății Soroca, au băut apă Bogdan Hmelnițchii și fiul său Timoșa – ginerele domnitorului moldovan Vasile Lupu. Tot aici și-au potolit setea Dimitrie Cantemir, Petru cel Mare, Alexandru Suvorov și mulți oameni de seamă, care au fost oaspeții cetății de pe malul Nistrului.

Izvorul își are istoria sa, conform căreia este mai bătrân decât cetatea construită pa la mijlocul secolului al XVI-lea, - îmi povestea candidatul în științe istorice G. Cebotarenco, care a făcut cândva săpături în aceste locuri.

Multe istorii interesante am auzit de la Grigore Povar, renumit meșter pietrar, unul dintre locuitorii cetății, strămoșii căruia au înălțat această perlă, instalație de fortificație a meșterilor moldoveni…

…Marele medelnicer a adus sfeșnicul și l-a așezat în fața domnitorului. Musafirii – mitropolitul și boierii, care nu o dată au ridicat cupe de vin la masa lui Petru, în sănătatea voievodului, s-au ridicat și au început să se închine lui Rareș. Când domnitorul a pus șervetul pe masă, postelnicul a lovit cu toiagul în pământ și musafirii, luându-și rămas bun, s-au împrăștiat.

Vinul băut nu i-a adus lui Rareș nici liniște, nici veselie – gânduri triste îl amărau. De atâtea ani el nu poate îndeplini făgăduința dată tatălui său, Ștefan cel Mare: să înalțe o fortăreață de piatră la Soroca. De câte ori incendiile au distrus proptelele de stejar al turnurilor, buruienile au împânzit valurile de pământ, iar el nici de cum nu se poate duce acolo, ca să vadă singur și să hotărască, unde să construiască cetatea – pe locul unde stă de veacuri turnul de pază sau în alt loc?

Rareș a sărit în picioare, și-a strigat oamenii și le-a poruncit să se pregătească de drum lung.

Pârcălabul Sorocii a înlemnit pe loc, când Petru – voievod, înconjurând din toate părțile turnul de pază, s-a uitat cu mânie spre dânsul.

- Nu vom mai tăia stejari ca să înnoim acest turn. Vom construi o fortăreață după moda italiană din piatră. Vom găsi și vom tăia piatră… S-ar putea s-o luăm de acolo, de lângă pârâu. Am văzut acolo piatră bună, dar poate s-a găsi și mai bună.

…Mult a stat pe gânduri Rareș, când, de odată, a auzit cum alături cineva taie piatră. S-a apropiat și a văzut că un meșter sfarmă bolovani mari. Văzându-l pe domnitor, meșterul și-a scos cușma.

- E tare piatra aceasta, bătrâne?

- N-ai să găsești alta mai tare, domnule! Noi facem case din ea, dar dacă vom construi o cetate, va rezista veacuri de-a rândul. Nu o vor putea cuceri nici leșii, nici tătarii, nici trimișii sultanului.

- Așa să fie. Să fie tăiată stânca, iar piatra să fie pusă pe plută și adusă lângă colina, unde se află turnul de pază de la Soroca!

…Îmi place să vin în musafirie la moș Grigore. De fiecare dată el mă încântă cu istorisiri despre noile descoperiri făcute în cetate.

Întinzându-mi o cană cu apă, moș Grigore a spus:

- Nemaipomenită apă, vedeți cum sar stropii din ea, e minerală. Nu degeaba în vechime i se spunea apă albastră, miraculoasă. Toate aceste se datoresc sărurilor minerale din ea. După primul război izvorul a rămas părăsit, a fost astupat cu pământ și piatră fărâmată. Câtă trudă am depus până am reușit să scot de aici o căldare de apă curată.

Da, moș Grigore și ajutorul lui au curățit fântânița, i-au pus un capac, i-au dres corlatele. și acum, apă curată, de culoare albăstruie, este o cinste de mare preț pentru musafirii cetății. Iar aici vin mulți musafiri. Izvorul are și un nume al său, se numește izvorul Ulitei. De ce? Despre aceasta vorbește legenda. Iată cum mi-a povestit-o bătrânul străjer al cetății.

Demult, foarte demult, strămoșii noștri înălțau zidurile cetății. Au venit aici foarte mulți meșteri. Erau meșteri și de la Bistrița, dar erau mulți și de aici, moldoveni din Cosăuți. fiecare meșter era cunoscut prin ceva. Însă cel mai vestit era meșterul Ulii. Meșterul acesta avea o fiică Ulita. În fiecare duminică Ulita se ducea la izvorul din pădurea Maloclunului și le aducea meșterilor două burluie cu apă albastră, care curgea din pământ printre rădăcinile unui stejar uriaș.

În vechime se zicea, cine va bea un gât de apă albastră, acela va avea o putere neobișnuită. Meșterilor le plăcea nespus de mult apa albastră și de aceea au înălțat ei atât de repede și atât de temeinic fortăreața. mulți ani în șir au dus aici piatră de pe stânca Lebedei, iar turnurile au fost înălțate în trei ani. Apa albastră le-a dat putere meșterilor și aveau de ce s-o bee – cetatea trebuia să apere pământul de liftele turcești.

Într-o dimineață Ulita s-a dus după apă albastră. Când s-a pornit, soarele încă nu se ridicase de asupra Nistrului, iar când s-a întors, luna întinsese peste râu o cărăruș aurie. A reținut-o un haiduc, care din zori până-n noapte i-a cântat cântece de dragoste. În ziua aceea meșterii au lucrat rău, nu le ajungea putere pentru această muncă grea.

Când, în sfârșit, Ulita s-a întors, meșterul Ulii, cuprins de furie, a spart burluiele cu apă albastră. Apa din pădurea Maloclunului a intrat în pământ, chiar în mijlocul cetății.

Iar Ulita a dispărut și n-a mai venit.

Meşterii se întrebau, cine se va duce acum la izvor. Atunci, a ieşit în faţă Iacob, cel mai de seamă meşter, şi a spus:

- Vom trimite-o la izvorul albastru pe fiica mea cea mai mică. Fiica lui Iacob s-a dus, însă s-a întors cu burluiele goale.

- A secat izvorul. – zise ea.

Meşterii s-au întristat, nu mai ştiau cum să ducă la bun sfârşit cetatea, fără apa albastră. şapte zile şi şapte nopţi au stat ei amărâţi, iar în a opta dimineaţă meşterul Ulii a auzit un geamăt. Geamătul venea din mijlocul cetăţii.

Ulii s-a apropiat urechea de pământ şi a auzit în locul acela glasul Ulitei: „Vai, greu îmi este, n-au unde să-mi cadă lacrimile albastre". Meşterul, a luat o cazma, şi a început să sape pământul. I-au venit în ajutor şi ceilalţi meşteri. şapte zile şi şapte nopţi au săpat ei până au dat de lacrimile Ulitei. S-au adunat meşterii lângă izvor, lângă apa albastră, şi-au potolit setea şi au simţit că le-au venit din nou puterile, pe care le avuseră în trecut. Şi au înţeles că nici odată Ulita nu se va mai întoarce la lumina zilei, dar va trăi veşnic în apa albastră, care le dă forţe miraculoase. Şi au numit acest izvor „Izvorul Ulitei".

Într-un colţ al cetăţii am observat încă o fântână, care, spre deosebire de izvorul Ulitei, avea patru colţuri.

- Când a fost săpată? – m-am interesat eu.

- În 1692. Da, da, în una mie nouă sute nouăzeci şi doi. Şi n-a fost săpată de noi, de moldoveni, ci de polonezi, care ocupaseră pe atunci cetatea. Ei au adus de peste Nistru piatră poloneză şi au căptuşit pereţii, iar când s-au retras au astupat-o cu pământ. Am săpat în ea zece metri de pământ şi încă trei metri de piatră sfărâmată până când am dat de izvor. N-a fost apă în ea 276 de ani, dar acum o săptămână a apărut. Vrei să te servesc?

(Iţcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Iţcovici. – Ch.: Timpul, 1981. – 72 p.)

Izvorul haiducilor (Bachir)

Vaporul „Pavel Tcacenco" s-a apropiat de mal în raionul pădurii de lângă Trifăuţi. marinarul de serviciu a pus scara şi un grup de turişti au coborât pe mal. Era o zi cu arşiţă, soarele frigea fără milă şi, înainte de a se scălda în lacul din pădure, turiştii s-au îndreptat spre izvorul, care ţîşnea dintr-o stâncă. Îndată au fost umplute toate sticlele, cănile şi păharele, pe care le aveau la îndemână. Apa rece, cu un iz de ianuarie, le-a plăcut celor sosiţi. un siberian, cu capul tuns, răcorindu-şi faţa, a spus cu un glas profund:

- Vai, ce apă minunată! Cum se numeşte acest izvor?

Tânărul ghid nu se aştepta la o asemenea întrebare şi a strâns doar din umeri:

- Nu vă pot răspunde. Aici pe malul Nistrului sunt atâtea izvoare, că este imposibil să ştii cum se numesc toate…

Un bătrân cu pălărie de paie, cu desagii plini de cumpărături de la oraş, care tocmai atunci se odihnea lângă izvor, a tuşit scurt:

- Izvorul acesta are nume. Se numeşte Izvorul haiducilor. Izvorul lui Bachir…

- Şi de ce se numeşte aşa? – s-au interesat turiştii.

- Vă voi povesti ce am auzit şi eu de la străbuni…

… Atamanul haiducilor Bachir a oprit careta deschizând uşa cu un gest brusc, a ordonat:

- Ieşiţi!

Un boier cărunt, stăpânindu-şi cu mâna sabia încovoiată, a păşit de pe scară pe pământ şi a întrebat fără să se uite la Bachir:

- Câţi galbeni doreşti, ca să-mi păstrezi viaţa.

Haiducul a râs:

- Eu nu dau pentru viaţa ta nici o para chioară, boierule!

Haiducii au schimbat priviri vesele.

Bachir a îndreptat spre gâtul boierului un cuţit turcesc.

- Da iată, ţăranii tăi sânt pentru mine de mare preţ, pe mulţi i-ai prădat, pe mulţi i-ai vândut în robia otomană, multora le-ai luat viaţa. e timpul să ne achităm…

Boierul a făcut o grimasă răutăcioasă.

- N-ai pornit într-un ceas bun, haiducule. Eu sunt trimis peste Nistru de însăşi domnitorul, ca să cer de la ruşi ajutor, să-i alungăm pe turci de pe pământurile noastre.

Bachir s-a uitat cu neîncredere la boier.

- Şi nu minţi? – iar apoi a adăugat binevoitor:

- Cum de nu văd să ai o gramotă de plocon către ţarul Moscovei?

Boierul a râs cu dispreţ:

- Da ce crezi că am s-o arăt fiecărui mojic?

În ochii lui Bachir a licărit o privire aspră:

- Ia seama ce vorbeşti, că de nu… - sprâncenele haiducului s-au încruntat.

Boierul şi-a scos sabia din teacăt. În aceiaşi clipă şi Bachir şi-a scos sabia sa, dar îndată a observat că sabia boierului este înfăşurată în gramotă.

- De data aceasta îţi dau drumul, boierule, pentru că acum slujeşti unei cauze drepte, eşti pentru libertate. Iar când te întorci de la Moscova poartă-te frumos cu slugile tale, că de nu…

Urcând în caretă, boierul l-a rugat pe haiduc:

- Însoţeşte-mă până la Nistru, Bachir. Am auzit că-şi mai fac de cap prin aceste păduri şi alţii.

Bachir şi-a aruncat privirea la feţele prietenilor săi. A văzut în ochii lor dezaprobare. Tuturor le părea rău, că scapă cu viaţa un asemenea zbir şi încă Bachir îi dă drumul fără plată.

- Nu, boierule, vei ajunge şi singur…

Şi el s-a aşezat obosit pe o piatră de lângă izvorul din pădure. Din ziua, când fostul călugăr, a devenit atamanul haiducilor – Bachir, apa din izvorul acesta era cea mai plăcută băutură pentru el. şi pe frig, şi pe arşiţă acest izvoraş, care năvălea de sub stânci spre malul abrupt acoperit cu păduri al Nistrului, îl atrăgea pe Bachir. El îi amintea de copilăria sa grea, de adolescenţa vitregă, de prima dragoste şi îi deschidea în faţă viaţa liberă de haiduc.

Din primăvară şi până toamna târziu Bachir trăia pe aceste locuri, iar când se lăsau frigurile, împreună cu fraţii săi se retrăgea într-o peşteră, pe care o făcu-se în pereţii de piatră încă pe timpul, când era călugăr. Era acolo o vatră, care îi încălzea în zilele friguroase. Haiducul a îndreptat spre peşteră şi o şuviţă subţire de izvor, care mai înainte alerga voioasă de pe deal în jos, printre stânci… Pentru străjeri n-a fost un lucru simplu să găsească peştera lui Bachir. Peştera de multe ori îl adăpostea pe ataman în timpurile grele. Iar când venea primăvara şi se descătuşau apele, el îşi aducea haiducii spre izvorul ştiut. Tot în aceste locuri l-a întâlnit şi pe boierul cu gramota.

Cum numai careta boierului a dispărut după copaci, din diferite părţi s-au aruncat spre dânsa ienicerii-călăi. Haiducii s-au aruncat pe cai ca să fugă în pădure, însă Bachir şi-a ridicat sabia:

- Câinele de boier nu este frate, însă cauza căreia îi slujeşte el acum este cauza noastră, cauza pământului şi oamenilor noştri. Nu vom lăsa că ienicerii să-l prindă. Înainte, haiduci!

Şi pădurea a răsunat de chiotele falnice ale haiducilor. Încăierarea a fost crâncenă. Boierul, călare a trecut Nistrul prin vad, haiducii au căzut cu toţii, însă i-au zdrobit pe ieniceri. În această luptă Bachir a fost rănit de moarte şi a venit să închidă ochii lângă izvorul său. El s-a aplecat, şi-a apropiat buzele de apa dătătoare de viaţă, ca să-şi potolească setea pentru ultima dată. Şi aşa a murit, cu mâinile făcute căuş pentru a lua apă…

Multă vreme s-a scurs de atunci, însă şi acum izvorul haiducilor potoleşte setea tuturor călătorilor, le dă puteri noi celor obosiţi, - şi-a terminat povestirea bătrânul cu pălărie de paie.

- Dar, cine îngrijeşte acum izvorul? – au întrebat turiştii.

Moşul a zâmbit.

- Urmaşii lui Bachir.
- Dar, parcă ei pot fi în viaţă? – s-a mirat sirianul.
- Desigur, eu sunt unul din ei. Printre ei sunt şi copiii mei, nepoţii şi strănepoţii mei şi toţi oamenii de pe pământul Moldovei…

În această clipă părea că izvorul îi zâmbeşte înţeleptului bătrân cu zâmbetul vesel al lui Bachir. Soarele strălucea în undele lui năvalnice, care se grăbeau spre lacul din pădure, ce s-a aşternut la poalele stâncilor, din care ţâşnea acest izvor al haiducilor, martorul luptei poporului pentru libertatea pământului moldovenesc.

(Iţcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Iţcovici. – Ch.: Timpul, 1981. – 72 p.)

Taina polcovnicului Rap

Pe teritoriul cetăţii Soroca mai există o fântână, aşa-numita fântână poloneză. Are şi ea istoria sa. Polcovnicul Rap, terminând rondul de noapte, s-a întors în turnul comandantului. Poruncind să aprindă focul în şemineu, se lăsă în jilţ. Ultima noapte în cetate. Mâine dimineaţa, conform tratatului, garnizoana poloneză va părăsi acest castel, care şase ani a servit drept un avanpost al Recei Pospolitaia pe pământul moldav. În timpul cât a fost comandantul cetăţii, polcovnicul a izbutit să facă multe lucruri, ca să transforme cetatea luată de la moldoveni în 1692 într-o citadelă inexpugnabilă. Sfătuit de fortificatorul regelui, el a împlut cu pământ catul de jos al turnurilor de luptă circulare. Temându-se ca nu cumva haiducii moldoveni să îndrepte apele Nistrului în cetate, a acoperit incinta cu pământ, iar de-a lungul pereţilor a construit cazemate în care păstra pulbere, ghiulele şi provizii.

În ultimii trei ani fântâna făcută de moldoveni nu mai avea apă de ajuns. Din Iampol a fost chemat un meşter, care a săpat o nouă fântână în preajma turnului comandantului.

Lemnele din cămin trăsneau încetişor şi-i aminteau polcovnicului de şuierul gloanţelor şi ghiulelor din bătăliile pe care garnizoana cetăţii a trebuit să le dea în anii cât s-a aflat în această minunată operă a constructorilor moldoveni. De câte ori oştirea moldavă a încercat să-şi înapoieze cetatea!

Polcovnicul îl chemă pe un subofiţer şi-l întrebă:

- Ce fac moldovenii?

- Şi-au întins tabăra lângă cetate, luminate pan.

- Daţi ordin să se astupe fântâna. Fântâna noastră… Conform tratatului nu avem voie să facem cetăţii nici o stricăciune. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să le lăsăm fântâna noastră. Mulţumească-se cu apa dintr-a lor. Fântâna să fie astupată cu pământ şi piatră. Să fie făcută una cu pământul… Dacă va fi să punem mâna din nou pe cetate, ne va servi din nou…

- Dar nici polcovnicului Rap, nici ulanilor săi nu le-a fost dat să se întoarcă în cetate.

Iar fântâna poloneză a fost descoperită de expediţia arheologică condusă de candidatul în ştiinţe istorice G. Cebotarenco. Până i-au dat de fund, muncitorii au scos un strat de pământ gros de zece metri şi încă unul de piatră spartă de câţiva metri grosime. 276 de ani a stat încuiată apa într-însa. Dar de curând izvoarele au început să curgă din nou. Apa din ea e gustoasă. Dar, nu e mai gustoasă decât cea din fântâna Ulitei.

Astfel a luat sfârşit taina polcovnicului Rap. Fântâna din cetate este din nou în serviciul oamenilor.

Jalea, Ion.

(Jalea, Ion. Basarabia: Descrierea, istoria, unirea/Ion Jalea. - Craiova: Editura Steinberg, 1918. - 35 p.: 1 h.)

Soroca

…Spre miază-noapte ţinuturi muntoase, brăzdate de ape dulci, acoperite cu roduri bogate, îmbrăcate în podoabe dragi de păduri; spre miază zi câmpii cât vezi cu ochii... Pela Orhei, pela Hotin rămâi fermecat de frumuseţile peisagiului; nici împrejurimile Rinului parcă nu sunt mai pitoreşti ca ţinutul dela Soroca de pe Nistru. Maluri înalte, sfârticate, ici gemând sub povara pădurilor seculare, colo arătându-şi piepturile goale şi stâncoase. Mai încolo codrii mari înfiorează cu maiestatea lor tăcută, spintecaţi de văi înguste, piezişe, pietroase. În care se zbuciumă pâraele şi râuleţele ce se grăbesc sgomotoase spre Nistru. În sfârşit bătrânul Nistru însuşi cu apele-i vajnice, mâncându-şi albia printre stânci şi dealuri, domolindu-se pe urmă încetul cu încetul şi alunecând falnic în Marea Neagră cea posomorită şi furioasă... Şi peste toate cerul albastru senin, văzduhul săturat de parfumul florilor şi al fâneţelor... Şi sus, sus de tot, ca nişte apărători providenţiali, vulturii Basarabiei se leagănă lin, fără să clipească măcar din ochi sau din aripi...

Legende

(Legende populare românești. – Bucureşti – Ch.: Litera Internațional, 2002. – 353 p. – (Biblioteca școlarului))

Cetatea sorocii

Odată domnitorul Moldovei Petru Rareş mergea călare pe malul împădurit al Nistrului. Şi mergând el aşa, numai iaca ce vede sus, pe cer, cum un uliu s-a luat după două lebede. Atunci Petru Rareş a scos din tolbă o săgeată, a ochit în uliu şi a întins coarda arcului. Dar tocmai în c lipa aceea calul voievodului s-a speriat de ceva, a nechezat puternic şi s-a ridicat în două picioare. A tremurat mâna voievodului, şi săgeata slobozită a zburat nu spre uliu, ci spre una dintre lebede. Fără suflare, biata pasăre a căzut în apa răului. Domnitorul a mai tras o dată şi a căzut uliul. Multă vreme s-a rotit lebăda singură în nalturi tot chemîndu-şi tovarăşa de viaţă, dar. văzând că nu mai apare, s-a înălţat sus de tot, a strâns aripile şi s-a aruncat pe o stâncă ascuţită, ce se afla lângă satul Căsuţa.

Apropiindu-se de stâncă, a văzut mult sânge voievodul şi nu-şi afla locul de mahnă. Iar nu departe de stâncă un meşter cioplea în piatră.

— E tare piatra.

— Alta mai tare nu găseşti, domnitorule. De vrei cetate să-ţi durezi, să ştii că va ţine o veşnicie.

— Aşa să fie! Să se ridice o cetate din piatra acestei stânci.

De atunci stanca se numeşte a Lebedei, iar dm piatra adusă de lângă satul Căsuţa, azi Cosăuţi, a fost construită vestita cetate a Sorocii.

Matcovschi Dumitru

(Matcovschi, Dumitru. Astă vară la Soroca. Disponibil: http://www.poeziile.com/autori/Dumitru-Matcovschi/asta-vara-la-soroca93.php)

Astă vară la Soroca

Astă vară la Soroca,
unde cântecul te-mbată,
o copilă cu ghiocul
m-a vrăjit, ah, prima dată.
Şi-am aflat atunci o veste,
una nemaipomenită:
Făt-Frumos cel din poveste
în poveste mă invită.
Astă vară la Soroca,
unde nici un tren nu vine,
un baiat cu ochi ca focul
s-a indrăgostit de mine.
M-a purtat pe străzi de mână
ca un bade cumsecade,
mi-a cântat o săptămână,
aoleu, ce serenade.
Astă vară la Soroca,
unde plouă stele albe,
eu mi-am încercat norocul
şi-am făcut din ele salbe.
Cu margele-mpodobită
şi cu dor la inimioară,
am fost cea mai fericită
la Soroca astă vară

Mircu, Marius.

(Mircu, Marius. Pogromurile din Basarabia şi alte câteva întâmplări: contribuţii la istoria încercării de exterminare a evreilor/Marius Mircu. – Editură Bucureşti: Editura Glob, 1947. - 84 p. ; 21 cm.)

O fetiţă de 14 ani despre ororile din Transnistria

Cele ce urmează sunt extrase dintr'un mănunchiu de vreo 25 pagini mari, liniate stângaci cu creionul şi scrise citeţ — un scris de copil silitor.

E caetul Edithei Kertzman, azi în vârsta de 14 ani, originara din Zguriţa, jud. Soroca. Caetul e din vremea când, adăpostită într'un cămin sovietic, aştepta, împreună cu alţi 1600 copii, plecarea în U.R.S.S.

Edith Kertzman e dintre acei copii care, deportaţi împreună cu părinţii lor, în Transnistria, s'au întors în ţară orfani, şi au fost luaţi sub ocrotirea statului sovietic şi repatriaţi în Uniune.

„Era o zi frumoasă, cu cer senin, albastru şi păsărelele ciripeau. Noi, copiii, ne jucam afară în stradă. Mi-amintesc foarte bine aceasta zi frumoasă de vară, era joi 3 Iulie 1941. Deodată a început o ploaie de gloanţe şi de schije, nu ştiam încotro s'o apucăm, mamele alergau înebunite pe străzi, strigîndu-şi copiii: strigăte, gemete, blesteme şi şueratul gloanţelor umpleau aerul".

„Am fugit înebuniţi pe dealuri, pe drumuri, şi pe 'nserat ne-am ascuns la marginea unui lac, în stufăriş, înfricoşaţi de sgomotul pe care-l făceau casele care se dărâmau în flăcări. Vedeam tot oraşul cum arde şi case care săreau în aer — îngroziţi de pocniturile puştilor, de gloanţele care sburau deasupra capului nostru, de gemetele răniţilor care strigau după ajutor. În flecare clipă aşteptam să fim omorâţi".

Oraşul ardea acum ca o lumânare mare; se ridicase şi un vânt foarte puternic şi exploziile aruncau mereu pietre, bucăţi de tablă şi altele până la noi. Fugeam mereu: gloanţele şuerau pe lângă noi şi mereu căzeau morţi în dreapta şi în stânga. Am alergat aşa, în neştire, până cînd, am căzut rupţi de oboseală, într'o groapă. Neam acoperit cu iarbă ca să nu ne descopere soldaţii şi pentrucă noaptea era rece. Auzeam din ce în ce mai tare strigătele nenorociţilor cari rămăseseră în oraş şi acum ardeau de vii şi a celor cari erau căzeau pe pământ: nu avea nimeni voie să se atingă de ei. Era vară, cadavrele intrau în putrefacţie — turma umană se împuţina văzând cu ochii".

„După 5 zile au venit nişte ofiţeri, ne-au numărat, ne-au aşezat în rânduri şi ne-au spus să mergem. Am pornit... Unde ? Încotro? Nimeni nu ştia. Oameni de toate

vârstele, bătrâni şi copii mici cari nu puteau încă să meargă, au pornit pe drumuri. Noaptea dormeam pe câmp, în ploaie şi noroi. Mulţi dintre noi au murit în primele zile şi cei ce nu mureau se rugau să moară. Dar nu moare cine vrea. Şi astfel a început drumul nostru fără sfârşit pe câmpiile Basarabiei".

O lună coloana a rătăcit din loc în loc, până a ajuns la Nistru pe care l-a trecut la Iampol, apoi după câteva zile a fost trimisă înapoi, au trecui iar Nistrul şi li s'a spus că se vor întoarce în orăşelul lor. Cu toate că ştiau că totul este ruinat, gândul că vin acasă le-a dat puteri noui. Dar 3 zile dela întoarcere au fost porniţi iar şi după alte zile au ajuns la o pădure lângă satul Rubleniţi, judeţul Soroca, unde au stat şase săptămâni.

Oamenii mâncau rădăcini şi beau apă din mocirle — dela fântâni erau alungaţi fără milă. Mureau zilnic cu sutele, de boală, de foame, de sete. Coloana rătăceşte mai departe: Vârtujeni, Edineţ — drum însemnat de leşuri. Seară de seară violurile se repetau, împuşcăturile, groaza morţii îi apasă pe toţi.

„Când a venit toamna, am fost trimişi în Transnistria! Eram acum 10 000, din 25 000 cât plecasem. În fiecare zi plecau două transporturi a câte 2000 oameni, unul spre Tighina şi Tiraspol, altul spre Balta. Pe cei din Tiraspol îi împuşcau pe drum, iar pe noi, care mergeam spre Balta, ne chinuiau fără sfârşit, ziceau că e păcat de un glonte pentru un evreu, că vom muri singuri, mâncaţi de boale şi de foame".

„Intr'o noapte am poposit într'o pădure lângă satul Cosăuţi, judelui Soroca, şi cum am ajuns, oamenii tineri au fost puşi să-şi sape singuri gropi. Când am intrat în pădure am crezut că visez, că sunt în iad. Copacii erau goi, desbrăcaţi de frunze şi lăsau să treacă o ploaie rece măruntă, care ne uda până la oase. De copaci erau spânzuraţi oameni câte doi sau mai mulţi. Când m'am uitat pe jos am văzul că pe frunzele uscate, galbene, era un covor: zeci de bărbaţi, femei, copii şi bătrâni omorîţi. Pe faţa lor se vedea câte chinuri au îndurat până să-şi dea sufletul. Îmi amintesc că mama mă trăgea mereu în altă parte, să nu văd chinurile spânzuraţilor: dar oriunde te uitai, vedeai acelaş lucru".

„Către seară am ajuns iar la Nistru şi neam prăbuşit pe jos în clipa în care ne-au dat ordin să ne oprim. Stăteam ca o turmă obosită, liniştită vorbeam în şoapte şi rareori se auzea un pocnet de puşcă sau un geamăt prelung de oameni cari îşi dădeau sufletul".

„Dimineaţa când m'am sculat, tatăl meu nu mai era lângă noi, fusese şi el ridicat „pentru muncă", cu un grup de 200 bărbaţi şi nu l-am mai văzut niciodată".

„Nici nu mi-am luat rămas bun delà el — şi a rămas mama cu noi, două surori, fără nici un sprijin. Am plâns cu hohote şi am vrut să murim şi noi acolo. Dar cu biciul ne-au ridicat şi am pornit iar la drum".

„Am trecut Nistrul la Iampol. Am dus pretutindeni aceiaş viaţă nenorocită, muream de foame şi cei ce căutau să se strecoare în sat să caute ceva de mâncare, erau bătuţi până la moarte, împuşcaţi sau îngropaţi de vii".

„Am trecut pe lângă colhozuri, unde oamenii au fost încuiaţi în case şi arşi de vii. Am văzut gropi adânci în care erau sute de oameni îngropaţi de vii şi acoperiţi

cu pământ şi pământul tremura zile dearândul din pricina oamenilor cari se mai sbăteau înăuntru”.

„După şase săptămâni am ajuns la Berşad, în jud. Balta, acolo ne-am oprit. Am pierdut acolo şi pe mult iubita mea mamă. A murit de suferinţă şi griji şi de durere că nu ştia unde e tata”.

„Trei zile a stat moartă şi trei zile am dormit împreună cu ea, până a venit la rând să fie îngropată. În fiecare zi trecea o căruţă cu zeci de morţi, unul peste altul, bărbaţi şi femei, morţi de săptămâni”.

„Am stat la Derşad doi ani. Am învăţat atunci ce înseamnă să fii fără mamă şi fără tată şi am suferit şi mai crâncen de foame şi mizerie. Neam chinuit, sora mea mai mică şi cu mine, cărând apă, spălând podele la cei mai înstăriţi din oraşe şi deabia căpătăm o coajă de mămăligă”.

„Şi într'o zi a venit un ordin că toţi orfanii până la 15 ani pleacă în România. Eram goi, desculţi, erau geruri grozave”…

Monumentul - Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoştinţei"

(Monumentul – Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoştinţei”//Monitorul Oficial al RM. – nr. 069. – 23 octombrie. – 1997.)

Republica Moldova
GUVERNUL
HOTĂRÎRE Nr. 740
din 07.08.1997
Cu privire la monumentul "Badea Mior"

Publicat : 23.10.1997 în Monitorul Oficial Nr. 069 art. Nr.: 702

Guvernul Republicii Moldova HOTĂRĂŞTE:

1. Se acceptă propunerea scriitorului poporului Ion DRUŢĂ de a înălţa în or. Soroca monumentul "Badea Mior".
2. Se desemnează primăria oraşului Soroca în calitate de beneficiar al monumentului nominalizat.
3. Se stabileşte că lucrările de înălţare a monumentului vor fi încheiate pînă la 25 octombrie 1997.

PRIM-MINISTRU
AL REPUBLICII MOLDOVA Ion CIUBUC
Chişinău, 7 august 1997.
Nr. 740.

(Monumentul – Capelă „Badea Mior” „Lumânarea Recunoştinţei”. – Sursa nu e indicată)

Monumentul este amplasat în partea de sud a oraşului Soroca, la marginea unei înălţimi (94 m), lângă cotul râului Nistru.

Ideea a fost propusa de scriitorul Ion Druţă, în memoria poetului anonim - autorul baladei populare „Miorița".

Autor al proiectului este arhitecrul - monumentalist Ion Pascal.

Monumentul - capela prezintă o turla în forma de lumânare conică cu înălţimea de 25 m şi diametrul la bază de 5 m, cu încăpere interioară pentru capelă, cu uşă şi ferestre. Construcţia nu se încălzeşte.

Turla se prevede din plăci de piatra - gresie de Cosauţi, cu carcasă şi diafragme de beton armat monolit.

Deasupra turlei se înalţă simbolul flăcării lumânării, cu înălţimea de 5 m, executat din metal.

Lumânarea prezintă o construcţie rotundă în plan din zidărie de piatră cu schelet cu diametrele interioare în partea inferioară, de 4,0 m, superioară - de 2,0 m şi înălţimea de 25,0 m. La volumul de bază al construcţiei sunt alăturaţi 4 pilaştri în care sunt amplasate nişe cu diametrul interior de 1,0 m.

Încăperea capelei este amplasată în partea inferioară a construcţiei şi e acoperită cu o cupolă la cota 6,000. Mai sus de cupolă, în corpul construcţiei este amplasată o scară verticală pentru deservirea ei. Împrejurul construcţiei este amplasată platforma de vizitare, cu 8 margini în plan.

Fundaţia, precum şi placa platformei de vizitare, sunt din beton armat monolit. Trunchiul Monumentului prezintă o construcţie complexă, zidăria fiind din piatră plată de carieră M300-400 pe mortar M150 şi stâlpi monoliţi de beton armat.

Zidăria serveşte ca cofraj pentru betonarea stâlpilor. Stâlpii de beton armat sunt legaţi cu zidăria prin mustiţi de armatura. Corpul monumentului e divizat în 5 etaje prin diafragme orizontale monolite de beton armat, legate monolit cu stâlpi verticali de beton armat.

Pentru instalarea construcţiei „flăcării" în diafragma de la cota 22,4 m se prevede o bucşă din ţeava. Stabilitatea monumentului se asigură prin cumularea funcţiei zidăriei din piatră si a scheletului monolit din beton armat, constituit din stâlpi şi diafragme orizontale, cu contravintuirea monolită a stâlpilor cu fundaţie prin mustiţi de armituri, prin cumularea funcţiei fundaţiei monolite de beton armat şi baza din stânci.

Iluminatul interior al Monumentului-Capelă se realizează cu corpuri de iluminat, cu lămpi de incandescenţă, deoarece lipseşte încălzirea încăperii. Pentru iluminatul electric al încăperilor de la parter se utilizează braţe cu 2 lămpi, instalate pe pereţi la înălţimea 3-3,5 m de la pardosea şi la înălţimea 1,5-2 m se instalează braţe - sfeşnice, pentru iluminatul icoanelor, încăperile amplasate mai sus de 6 m

servesc pentru întreţinere tehnică şi iluminatul lor se realizează cu lămpi de incandescenţă. În plus pentru iluminatul arhitectural al monumentului se prevăd proiectoare cu lămpi metalice cu halogen, care se instalează pe teren la cota 23 m (pentru a fi iluminat simbolul flăcării Lumânării); pe 4 suporturi speciale cu înălţimea până la 4 m, instalate în - îngrădirea terenului la cota 0,00 - pentru a fi iluminat monumentul; pe îngrădirea terenului - pentru a fi iluminat soclul monumentului.

Pentru protecţia de loviturile directe ale fulgerului în calitate de receptor al fulgerului se utilizează construcţia metalică a simbolului flăcării.

În complexul monumentului, iniţial intra: o estradă descoperită de vară, pentru 200 locuri; un teren pentru parcarea mijloacelor de transport auto în faţa monumentului şi jos, lângă şoseaua spre Soroca; cărarea cu lungimea de 330 m (657 trepte) pe panta versantului, din talpa dinspre râul Nistru până la monument.

Aria interioară a Capelei -16,1 m^2.

Aria construită generală a monumentului — 5360 m^2.

Aria platformei de vizitare -133,1 m^2.

Aria terenului selectat pentru monument - 4,0 ha.

Costul estimativ iniţial al construcţiei - 3372,112 mii lei.

Muzeul „Vasile Pârvan" Bârlad

(Muzeul „Vasile Pârvan" Bârlad. Analiza potenţialului turistic existent în zona transfrontalieră Vaslui-Soroca/coord. Mircea Mamalauca, director Muzeul „Vasile Pîrvan", Bîrlad. – Bîrlad: Muzeul „Vasile Pîrvan", 2009. – 90 p.)

Arcul Geodezic Struve

Arcul geodezic Struve este unul din cele mai lungi arcuri de meridian şi se întinde de la Oceanul Îngheţat de Nord până la Marea Neagră. Acesta a fost măsurat la mijlocul secolului XIX de o echipă de geodezi sub conducerea şi cu participarea nemijlocită a astronomului şi geodezului Struve. Punctele Arcului sunt situate în zece ţări - Norvegia, Suedia, Finlanda, Federaţia Rusa, Estonia, Lituania, Letonia, Belarus, Ucraina şi Moldova.

Potrivit specialiştilor în domeniu, pe teritoriul Republicii Moldova sunt amplasate 27 de puncte ale Arcului Geodezic Struve.

Primul punct al Arcului Geodezic Struve se afla în vecinătatea localităţii Rudi din Raionul

Soroca.

El este unicul monument de pe teritoriul republicii protejat de UNESCO.

Biserica din piatră „Sf. Dumitru”

Datând de la 1814 (1826?) biserica din piatră „Sf. Dumitru îmbină particularităţile arhitecturii naţionale şi a neoclasicismului

Descriere succintă

A fost construită pe panta dealului care coboară spre Nistru, pe teritoriul fostului sat Bujerovca. Edificiul, cu abrisul celor trei cupole, este una dintre dominantele oraşului. În planificarea şi repartizarea spaţial-volumetrică biserica îmbină particularităţile arhitecturii naţionale şi a neoclasicismului. Naosul - un dreptunghi cu colţurile rotungite, este încununat cu o cupolă semisferică pe tambur înalt. Deasupra pronaosului se înalţă patrulaterul clopotniţei străpunsă de arce, cupola sa amintind de forma clopotului, caracteristică pentru secolele XVIII-XIX. Încă o cupolă pe tambur octagonal se ridică deasupra altarului. Intrările de la sud şi nord sunt marcate de porticuri cu frontoane, sprijinite pe perechi de coloane. În decor sunt utilizaţi pilaştri, nişele, cornişa cu elemente ale ordinelor ionic şi corintic.

Tehnici de construcţie: Zidărie

Stare de conservare: Satisfăcătoare

Date privitoare la restaurare: A fost restaurată în anii 70-80 ai sec. XX.

Inscripţii: Inscripţiile vechi nu s-au păstrat

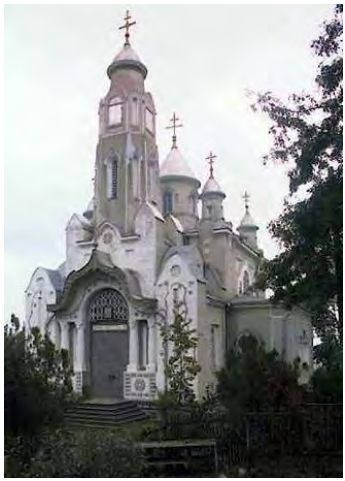

Biserica din piatră „Sf. Teodor Stratilat”

Inginerul S. Bolişov s-a ocupat în anul 1914 de ridicarea bisericii din piatră „Sf. Teodor Stratilat” ce are o compoziţie originală, fiind decorată cu turnuleţe din piatră, iar blocurile de cotileţ - calcar, au fost utilizate doar la ridicarea bolţilor

Descriere succintă

Edificiul, amplasat pe terasa nordică a oraşului Soroca, având o compoziţie originală domină ambianţa urbană a cartierului. Biserica este decorată cu turnuleţe şi arce decorative pe întreg perimetrul pereţilor construiţi din piatră. Blocurile de cotileţ-calcar au fost utilizate doar la ridicarea bolţilor. Clopotniţa înaltă de formă prizmatică, în 4 caturi, şi tamburul

cu acoperiş piramidal de deasupra naosului domină compoziţia arhitecturală, completată de 4 turnuleţe amplasate în jurul cupolei centrale. Elementele constructive şi decorative ale edificiului sunt caracteristice pentru influenţele "stilului 1900".

Tehnici de construcţie: Zidărie

Stare de conservare: Satisfăcătoare

Biserica „Sf. Treime" a Mănăstirii Rudi

Biserica Sf. Treime a mănăstirii Rudi a fost construită în 1777, pe moşia fraţilor Andronache şi Teodor Rudi, cu mijloacele lor şi ale negustorului Donciul din Movilau (Podolia). Ea a fost finisată la 1828. Apariţia bisericii şi mănăstirii Rudi este legată de legenda existenţei în localitate a unui izvor, cu apă —făcătoare de minuni. În anul 1846, printr-o decizie a autorităţilor eparhiale, mănăstirea (pe atunci —schitul) Rudi a fost închisă.

Activitatea mănăstirii a fost reluată peste 75 de ani, la 24 octombrie 1921 la insistenţa lui Visarion Puiu. Afară de bisericile de vară şi de iarnă existente deja, în această perioadă se construiseră 8 chilii pentru fraţi, o bucătărie, depozite, un bloc de piatră cu trei balcoane, o şcoală pentru dascăli, care în 1940 a fost transferată la Bălţi.

Arhitectura bisericii —Sf. Treime a Mănăstirii Rudi are un caracter moldovenesc bine pronunţat, ce o înrudeşte cu bisericile Moldovei medievale din sec. XVI - XVII. Planul bisericii este treflat, având grosimea pereţilor de aproape un metru. Dimensiunile generale ale bisericii sunt destul de mari: 17,70 m în lungime şi 12,30 m. în lăţime (inclusiv absidele laterale). Înălţimea pereţilor din afară este de aproximativ 9 m. Tinda se află în partea sudică a bisericii, în dreptul pronaosului. În interior, pronaosul este despărţit de naos printr-un perete susţinut de doi stâlpi puternici, de formă rotundă în secţiune. Turla bisericii este susţinută prin sistemul de arcuri semicirculare suprapuse, numit uneori —bolta moldovenească. Din exterior, absida altarului, absidele laterale şi pereţii sunt ornamentaţi cu arcaturi în formă de nişe oarbe, dispuse la două niveluri. Uşile şi ferestrele nu au ancadramente şi nu poartă urme de profilare gotică, ca în cazul altor biserici de acest stil.

A fost restaurată în 1925. După închiderea mănăstirii în 1948 şi distrugerile ce au urmat acestui eveniment, biserica a început a fi din nou restaurată în 1994.

Catedrala „Adormirea Maicii Domnului"

Este ctitoria lui Costache Cerchez, construită după proiectul elaborat în 1832 de către Antuan Weismann. Este situată în centrul localităţii. Catedrala este în stilul neoclasicist cu plan cruciform, încununat cu o cupolă semisferică ridicată pe

un tambur larg, decorat cu pilaştri îngemănaţi ai ordinului ionic. Frontoane în segment de arc decorează toate faţadele. În 1878 în faţa intrării a fost alipită clopotniţa cu trei niveluri.

Aflată în centrul civic al oraşului, biserica a fost înălţată în secolul al XVII-lea, pe temeliile unei biserici mai vechi, din a doua jumătate a secolului al XV-lea, ctitorită probabil de Ştefan cel Mare.

Biserica Domnească sau „Gospod" a avut de suferit în urma prădăciunilor din 1675 şi 1711, dar mai ales în urma cutremurelor din 1802, 1832, 1940 si 1977. În 1802, biserica a fost doborâtă şi s-a zidit o nouă biserică (1806-1807), din iniţiativa Mitropolitului Moldovei – Veniamin Costache, cu sprijinul domnitorului Alexandru Moruzi.

Sub aspect arhitectural, biserica a fost construită pe un soclu din blocuri din piatră, pereţii din dale de piatră, întrerupte de cărămizi aşezate vertical. Planul bisericii este sub formă de navă dreptunghiulară, cu absida altarului semicirculară. S-a păstrat un clopot cu o greutate de 2000 de kilograme, din 1776.

Catedrala Adormirea Maicii Domnului din Soroca este unicul lăcaş sfant din Basarabia pictat de marele maestru, pictorul român, Petre Achiţenie.

Cinematograful Dacia

Cinematograful a fost construit în anul 1962, arhitect fiind V.Voiţehovschi

Descriere succintă

Amplasarea reuşită a edificiului pe panta malului înalt a fost posibilă datorită utilizării reliefului într-un spirit specific pentru construcţiile urbane din Soroca - în axa unei străzi orientate spre Nistru. Cinematograful este rectangular în plan, ridicat pe un stilobot cu scări monumentale, cu două săli, cu o capacitate totală de circa 800 de spectatori. Holul cu casele pentru bilete şi foaierului sunt amplasate la diferite niveluri, urmându-se cotele de nivel ale căderii reliefului. Faţada orientată spre oraş are decoraţi cu pilaştri de ordin compozit, în capitelurile cărora sunt incluse simbolurile statale.

Tehnici de construcţie

Zidărie aparentă din piatră feţuită. Stilobatul monumental şi scările laterale sunt căptuşite cu piatră de Cosăuţi prelucrată rustic

Mănăstirea Cosăuţi

Unul dintre primele trasee turistice prin Moldova a fost organizat prin anii '60 în satul pietrarilor – Cosăuţi, ce se găseşte la 7 km nord de Soroca (circa 160 km nord de Chişinău).

Localitatea este menţionată documentar la 3 ianuarie 1509.

Nu departe de această staţiune paleolitică, într-un defileu adânc, se adăposteşte

o veche mănăstire medievală (mănăstirea este deschisă zilnic), rezidită din temelie în ultimii ani.

Mănăstirea Cosăuţi, fondată în secolul al XVII-lea, şi reconstruită recent, în anii '90, este o parte a patrimoniului naţional, dar şi a vieţii oamenilor. Izvorul sfânt sau fântâna-şipot cu apă curativă, este cufundată în tradiţii religioase naţionale, fiind o inspiraţie pentru populaţie.

Staţiunea paleolitică Cosăuţi, o descoperire senzaţională a vestitului arheolog I. Borziac, elucidează o cultură a omului din trecut şi este una din cele mai remarcabile construcţii logice ale omului din paleoliticul superior. Stâncile pădurii ascund urme ale geto-dacilor, rămăşiţe ale unei fortificaţii amplasate deasupra Nistrului, unde pot fi văzute câteva valuri concentrice de pământ de 2-3 m înălţime cu urme de palisade.

Monumente ale naturii

Geologice şi paleontologice
• Râpa lui Bechir
• Aflorimentul de nisipuri şi gresii basarabene de la Radi Ceresnovat
• Pragurile Nistrului de la Cosăuţi
• Aflorimentul de granit şi gresii Cosăuţi
• Colina „Casca” de la Cremenciug
• Aflorimentul proterozoicului superior de lângă Cerlina
• Movilele recifale de lângă s. Visoca
Hidrologice
• Izvoarele din satul Varancău
Botanice:
• Sectorul de vegetaţie silvică Rudi-Gavan
• Arbor secular: stejar pedunculat, ocolul silvic Soroca, pădurea Cosăuţi
Rezervaţia naturală:
Pădurea Baxani
Rezervaţii peisagistice:
• Rudi-Arioneşti
• Cosăuţi
• Holoşniţa
Monument de arhitectură peisagistică:
• Parcul din satul Iarova

Muzeul de Istorie şi Etnografie Soroca

La începutul sec. XX în oraşul Soroca existau o mulţime de societăţi, organizaţii şi instituţii obşteşti printre care şi Societatea Cercetătorilor Văii Nistrului.

La 13 mai 1907 la Soroca a avut loc adunarea constituantă a societăţii Cercetătorilor Văii Nistrului, la adunare au asistat peste 20 de persoane: V.S. Daschevici, A.E. Daschevici, In. Grabovschi, F.N. Nerucev, ş.a.

Programul de cercetare a societăţii cuprindea mai multe compartimente: „Istorie şi Arheologie", „Geografie" şi „Etnografie", „Industrie, comerţ şi căile de comunicaţie". Un rol deosebit se acorda studierii istoriei ţinutului Soroca, în legătură cu aceasta programul de activitate prevedea colectarea, pe teritoriul Sorocii, a diferitor documente, cărţi, hărţi, fotografii, obiecte de cult, lucrări ale diferitor societăţi istorico-arheologice. În afară de aceasta se prevedea colectarea diferitor obiecte: arme, unelte, monumente de artă, resturi de animale, piese etnografice, datini, legende.

În decursul anului 1912 Consiliul de Administraţie a avut 9 adunări la care s-au discutat o mulţime de probleme legate de activitatea Societăţii, printre care şi procurarea mobilei pentru muzeu.

La 2 Ianuarie 1913 muzeul societăţii avea în posesie 1141 de piese muzeistice. Aproape toate au fost dăruite de locuitorii jud. Soroca în decursul anului 1912. Biblioteca Societăţii s-a completat cu 124 de volume.

De la 1 Ianuarie 1913, conform propunerii lui Iulv Grabvovschi Societatea deschide o carte specială, „Cronica Văii Nistrului" unde urmau sa fie înregistrate toate evenimentele importante, care aveau să aibă loc în oraşul şi judeţul Soroca.

Muzeul de Istorie şi Studiere a Ţinutului Natal din Soroca a fost organizat în luna noiembrie 1959, pentru un timp neavând propriul local.

În mai 1960, Muzeului i se transmite fosta clădire a secţiei raionale de învăţământ cu trei camere şi un coridor cu o suprafaţă totală de 60 mp.

În anul 1962, Muzeul avea suprafaţă de 60 m^2, dintre care numai 42 m^2 suprafaţă expoziţională. De fapt, aceasta era numai un început de activitate muzeistică. La 1 ianuarie 1963 muzeul deţinea 1.134 piese muzeistice dintre care 706 erau prezentate prin expoziţie publicului larg.

Expoziţia ce prezenta istoria raionului Soroca avea următoarea structură tehnică: evenimente de la 1917, biruinţa Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie, Răscoala de la Hotin-Otaci din 1918, crearea RASS Moldoveneşti, eliberarea Basarabiei şi crearea RSSM, Marele Război pentru Apărarea Patriei şi participarea truditorilor din regiune în acest război.

În martie 1965, muzeul din Soroca este reorganizat din filială în instituţie cultural-ştiinţifică aparte, cu titlul de Muzeul de Istorie şi Studiere a Ţinutului Natal Soroca.

La 27.02.1998 Primăria or. Soroca în scopul păstrării clădirii de pe str. Independentei, Nr. 66 o transferă la balanţa Muzeului de Istorie şi Etnografie. Clădirea are o suprafaţă de 226,8 m^2 fapt ce a dat posibilitatea de a începe un lucru de reînnoire şi lărgire a expoziţiilor.

În prezent Muzeul îşi continuă activitatea în cele 3 direcţii principale: cercetare, colectare şi culturalizare. La sfârşitul anului 2003 muzeul poseda 26.236 piese muzeistice.

În decursul anului 2003 la Muzeu şi Cetatea Soroca s-au organizat 570 excursii. Numărul total de vizitatori a fost de 15.000.

La 13 mai 2007 Muzeul a sărbătorit 100 de ani de la înfiinţarea sa prin Asociaţia Cercetătorilor Văii Nistrului.

În decurs de zeci de ani, mulţi specialişti - muzeografi, pictori, personal tehnic au făcut şi continuă să facă un lucru enorm pentru salvarea, păstrarea şi promovarea Patrimoniului istorico-cultural, zestre a unui neam cu o istorie milenară – României.

Pădurea Mălăciuni

O pădure amplasată în Cimpia Sorocii, la nord de oraşul Soroca în direcţia satului Cosăuţi. Pădurea reprezintă un loc important pentru existenţa a numeroase specii rare de plante şi animale. Recent a fost ridicat un monument în comemorarea a 6000 de evrei ucişi în acest loc în timpul celui de-al doilea Război Mondial.

Palatul Culturii

Autor/Ctitor

Comanditar: Consiliul orăşenesc

Datare: Anii 80-90, sec. XX

Descriere succintă

Palatul este amplasat în apropierea cetăţii medievale, în vecinătatea grădinii publice "Petru Rareş", pe malul râului Nistru. Pentru palat a fost folosit un plan-model, care include trei niveluri de încăperi, grupate de-a lungul unor culoare cu orientare spre faţada posterioară. Latura de vest este ocupată de sala de concerte cu o capacitate mare. La primul nivel se află holul, foaierul şi vestiarul. Faţadele au fost soluţionate cu folosirea sticlei şi a materialelor plastice. Arhitectura clădirii se înscrie printre realizările performante ale arhitecţilor din Moldova a anilor 70 ale sec. XX. Faţada principală este orientată spre scuarul cu deschidere spre râul Nistru.

Tehnici de construcţie: Zidărie din piatră, beton. Este utilizată sticla ca element decorativ.

Stare de conservare: Bună

Restaurant Soroca

Datare: Sf. sec. XIX - încep. sec. XX

Descriere succintă

Edificiul este construit în partea nouă a Sorocii, amplasat de-a lungul străzii paralele râului Nistru, formând colţul ei de răsărit. După tradiţia locală clădirea era considerată a fi iniţial un restaurant, planul căruia a fost amenajat mai târziu pentru locuinţe. Caracterul de clădire publică este subliniat de porticul intrării, alcătuit din două perechi de piloni, care susţin un fronton triunghiular, puternic avansat spre stradă. Faţada este executată în spiritul ecleticii cu elemente clasicizante. Rezalitele laterale sunt încununate cu frontoane triunghiulare. Partea centrală a edificiului este scoasă în evidenţă de un atic cu partea centrală curbilinie, prin care străbate un orificiu circular pentru iluminarea podului.

Tehnici de construcţie: Zidărie din piatră

Stare de conservare

Troiţa din piatră (Răstignirea), Soroca

Datare: Începutul sec. XX

Descriere succintă

Răstignirea de la cimitirul oraşului Soroca este realizată în tehnica reliefului aplatizat (meplat) şi-l prezintă pe Iisus cu un nimb în formă de raze. Capul lui Iisus este plecat spre dreapta, la picioarele Mântuitorului este prezentat craniul lui Adam, iar deasupra capului figurează Porumbelul, ce simbolizează Sf. Duh. În dreptul mâinilor Mântuitorului cu palmele străpunse de cuie sunt reprezentaţi doi heruvimi. Răstignirea ţine de filonul artei populare rurale din Basarabia.

Tehnici de construcţie: Calcar cioplit în tehnica meplat

Stare de conservare: Satisfăcătoare

Nagacevschi Viorica

(Nagacevschi, Viorica. Imnul Raionului Soroca. Disponibil: www.soroca.org.md/decizii/2004/ProcesNr9.doc)

Imnul Raionului Soroca

Muzica : Valeriu Ceban

I

Un pământ sfinţit de veacuri
Ne- au lăsat din neam strămoşii,
O istorie cu flamuri,
O frumoasă zi!

Pe colinele Sorocii,
Între cele două maluri
Cosăuţii cântă-n voce
Doina inimii!
Refren:
Un meleag trecut prin lupte
Sunt colinele Sorocii
Să păstrăm oricând în suflet
Lacrima lăsată de strămoşi!
II
Va rămâne veşnic vie
Azi Cetatea din Soroca ,
In simbol de vitejie
Pentru Viitor.
I-ar se lasă-o primăvară
Peste plaiul din balade,
Vatra neamului e-n floare,
Dor nemuritor!
Refren:
III
Bate clopotul pe Nistru
Doina lacrima o şterge
Să păstrăm tot ce-i al nostru
Cât noi vom trăi!
Un pământ sfinţit de veacuri
Ne- au lăsat din neam strămoşii,
O istorie cu flamuri,
O frumoasă zi!

Negru Nina

(Negru, Nina. Bibliotecile Basarabiei şi conştiinţa de comunitate (1918-1940); Bibliotecile căminelor culturale între 1923-1939 / Nina Negru // Biblioteca, 1999, 10, nr. 7, p.214-216 ; nr. 8, p. 247-248; nr. 9, p. 277-280; 2000, 11, nr. 1, p. 21-22; nr. 2, p. 55.)

Bibliotecile basarabiei şi conştiinţa de comunitate

…Nu cunoaştem deocamdată numărul bibliotecilor comunale din Basarabia în perioada interbelică.

În anii treizeci s-a ajuns la o formulă optimă în ceea ce priveşte centralizarea bibliotecilor din sate. Bibliotecile parohiale şişcolare au rămas pe lângă instituţiile şi comunităţile respective. Celelalte au fost comasate într-o singură bibliotecă a comunei, în cadrul căminului cultural, însă nu putem deduce numărul lor după numărul căminelor culturale. Dintre cele 70 de cămine culturale ale judeţului Soroca, de exemplu (care în 1938 a luat premiul I pe ţară pentru activitatea cu totul remarcabilă), doar 51 aveau biblioteci. Câmpul muncii culturale fiind mai larg decât în concepţia veche, se pare că farmaciile şi cursurile ţărăneşti erau mai importante decât numărul volumelor din bibliotecile căminelor culturale. Cu atât mai bine că această preocupare nu a lipsit totuşi, deşi tendinţa generală era de a cumpăra în primul rând aparate de radio. Din „Cronica culturală" şi „Spicuirile..." din rapoartele de activitate ale căminelor, publicate în revista „Căminul cultural", aflăm că cel din Cotiujenii-Mari, judeţul Soroca, premiat în 1937 şi 1938, avea 1 102 cărţi în bibliotecă, dar cititori numai 50.

Panaitescu Scarlat General

(Panaitescu, Scarlat. Oraşul şi Cetatea Soroca/ Scarlat Panaitescu//Natura: Revistă ştiinţifică de popularizare, 13, nr. 04, aprilie 1924/Contr. Ţiţeica, Gheorghe (1873-1939); Longinescu, George G. (1869-1939); Onicescu, Octav (1892-1983). - Bucureşti: Editura Cultura Naţională, 1924. - 56 p.; 23 cm.)

Oraşul şi Cetatea Soroca

Oraşul Soroca este aşezat într'o veche albie a Nistrului cu fund convex şi cu 2 talveguri. Partea convexă a albiei, pe care este aşezat oraşul, pare o insulă, dacă ţinem socoteală de vechiul talveg, din spre ţărmul românesc, astăzi astupat, căci apa Nistrului se scurge numai prin talvegul ucrainian, singurul cu mult adâncit astăzi.

Ţărmul românesc este aproape prăpăstios şi domină cu mult pe cel ucrainian, uşor înclinat.

Vechiul talveg românesc se umple şi azi, aproape în întregime cu apa revarsată din Nistru, când vin apele mari, şi cu cea adunată din ploi de pe ţărmul românesc, constituind aproape de jur împrejurul oraşului un colan de apă, care îl transformă în insulă. Modernii nu sau învrednicit să facă nici o lucrare de îndiguire pentru a feri acest colţ de inundaţii, din fericire destul de rare.

Ţărmul râpos românesc din dreptul oraşului este acoperit cu grădini şi vile, aşezate în amfiteatru. Ele servesc de vilegiatura pentru populaţia locală, expusă vara la călduri nesuferite, oraşul fiind aşezat în fundul unui ceaun, destul de adânc, cu un orizont cu totul limitat de jur împrejur, aşa că un observator puţin obişnuit

al locului nu înţelege pe unde intră şi iese Nistrul din acest ceaun.

Numai pe ţărmul râpos, destul de înalt şi deschis curenţilor de aer, populaţia îşi găseşte scăparea de căldură. Acest aspect armonios dă o înfăţişare fermecătoare oraşului, când vii mai cu seamă pe drumul din spre apă.

Oraşul are formă lenticulară şi are încă putinţa a se prelungi şi mări în josul apei. Astăzi el este acoperit cu o reţea de străzi paralele şi perpendiculare pe apa Nistrului; dar ceea ce este curios, este faptul că malul Nistrului în loc de a fi un cheu, stradă sau loc public, este astăzi fărâmiţat prin proprietăţi, toate întoarse cu dosul la apă şi cu faţadele spre stradă.

Soroca este citată ca schelă comercială din timpurile cele mai vechi; şi astăzi ruina cetăţii, vechea factorie genoveză, stă cu o semeţie de invidiat, mărturia rolului important economic jucat de această localitate.

D-l I. Nistor (i) spune că Cetatea Soroca este construită în epoca lui Ştefan cel Mare. Nu vreau în acest moment şi cu această ocaziune să stabilesc reputaţia militară a marelui domn moldovean, asupra căruia generaţiunea mea militară pare a fi întins, până la vinovăţie, vălul uitării.

Revenind asupra Cetăţii Soroca, primul fapt ce m-a izbit a fost poarta de intrare în cetate, punctul slab al oricărei fortificaţii, care se găseşte cu faţa spre inamic în spre Nistru în loc de a fi întoarsă în locul cel mai prielnic pentru a face legătura cu interiorul ţării, cu rezervele şi aprovizionările de tot felul. Acest fapt mai este accentuat încă prin şanţul plin cu apă, odinioară, ce'nconjoară cetatea, lăsând liber ă numai limba de pământ care duce de la poartă la fluviu. Cu bună credinţă, această cetate nu poate fi opera lui Ştefan cel Mare.

Soroca este cea mai mică cetate, judecată după ruinile ce se vad, faţă de celelalte trei cetăţi de pe Nistru — Hotin, Tighina şi Cetatea Albă.

Factoria Soroca are formă circulară. În dreptul vârfurilor pentagonului fictiv circumscris cetăţii sunt construite turnurile circulare goale de aproape 8 metri diametru, afară de turnul din spre Nistru, care este dreptunghiular şi în care se găseşte deschisă poarta de intrare în Cetate. Curtinele circulare dintre turnurile de flancare au aproape 20 metri. Turnurile au 2 etaje. Solul etajului întâiu e înălţat cu 4 metri deasupra nivelului curţii interioare. Zidăria dinspre şanţ este înaltă de aproape 15—20 metri.

Apărarea frontală se făcea pe la partea superioară a zidăriei, prin canaluri, iar apărarea curtinelor destul de slabă prin turnuri.

În interiorul factoriei, sub solul circular, la 6—8 metri dedesubt sunt cazematele zidite şi boltite pentru depozitarea productelor.

Aceste magazii dau caracterizarea de grânar a acestei cetăţi.

Partole Claudia

(Partole, Claudia. Cred în memoria din oglinda timpului. – Sursa nu e indicată)

Cred în memoria din oglinda timpului

Cred în memoria din oglinda Timpului. Soroca, fiind marele oraş care mi-a fascinat copilăria, sper să fi rămas fixat acolo, departe (dar nu atât de demult, raportat la imensitate!), chipul meu de copil curios şi dornic de a „gusta" din toate. Visam să învăţ şi să locuiesc la Soroca. Mă fascina peisajul cu Nistrul şerpuitor, colinele care străjuiesc oraşul şi, desigur, cetatea, care pe atunci era vandaliza-tă şi profanată... Ca să ajung la Soroca trebuia să mă pun bine pe lângă părinţi o lună întreagă. Apoi, mai exista şi un aspect mistic: ţiganii! Dacă erai un pic mai negruţ, ţi se spunea că vei fi fiind de la cârnitură de la Soroca, iar dacă nu te purtai frumos, erai ameninţat că vei fi dat ţiganilor de la aceeaşi cotitură. Ţiganii, avându-şi casele cocoţate pe dealul oraşului, parcă ar fi vrut să sfideze... Mai târziu am auzit din povestirile mamei, care făcuse şcoală la români şi de la bunicu Gheorghe, care avea câţiva ani de liceu la Soroca, precum că pe acolo a trecut domnul Ştefan cel Mare. Studiind istoria satului, am descoperit că prin Soroca a trecut şi Cantemir…

Un oraş-legendă, care-şi reflectă istoria şi chipul în apele curgătoare ale Nistrului, dar şi ale Timpului. Azi, de când îmi zic scriitoare am fost la multe întâlniri cu sorocenii. M-am bucurat enorm când o stradelă, paralelă cu Nistrul, a fost botezată cu numele unuia din călăuzele mele în ale scrisului. Alexandru Cosmescu - Cosmeca, precum i se zicea... Mă leagă de Soroca un fel de dragoste greu de mărturisit, de aceea, să nu se supere drochienii mei, dar mi-a plăcut întotdeauna să spun că sunt din fostul judeţ Soroca. Astfel mă simt mai în braţele istoriei şi ale neamului care mă are...

Dacă e să mă gândesc în sens atemporal, transcendental, aş spune că, depărtându-ne de locurile care ne marchează copilăria, acestea capătă o aură sacră, intangibilă. E ceva la care ţi-e şi teamă să revii, ca nu cumva la o atingere cu pasul şi privirea din azi să se ştirbească ceva din acel mirific... De obicei, fiind în Ţară, mă laud că sunt din părţile Sorocii. Astfel, odată, la o sărbătoare la Mirceşti, când am fost întrebată de unde sunt, l-am descoperit pe Costel Ostap şi el din judeţul Soroca, de cândva, care nici mai mult, nici mai puţin, era din satul Cotova şi învăţase într-o clasă cu părintele meu. Tatăl lui Costel Ostap era pe atunci preot în satul nostru. La plecare (plecare forţată!) casa preotului Ostap a fost transformată în casă de naşteri. În acea casă am venit pe lume eu, ca peste ani să-l aduc acasă pe Costel şi pe sora lui - Lenuţa Ostap. Nu voi uita niciodată revenirea lor, după ani şi ani! Sărutau pragul casei, îmbrăţişau nucul pe-care l-au plantat ei... Ne zicem fraţi. Şi tot Soroca ne-a întâlnit! I-am rostit numele şi s-a întâmplat minunea... Apropo de imaginea care se proiectează la distanţă şi în timp, pentru Costel Ostap Soroca este leagănul în care îşi alină amintirile cele mai frumoase...

Popa Petre

(Cetatea/selecţ. Ianoş Ţurcanu; prez. Graf. Iulian Filip; lector Vasile Romanciuc. – Ch.: Museum, 1995. – 39 p.)

(Imnul or. Soroca. Muzică: Valeriu Ceban)

„Cetatea Soroca''

Hulubii adorm în cetatea Soroca
Stă piatra la cuiburi de veghe,
Stau turle spre cer aţintite cu ochiul
La steaua ce încă ne vede.

În apa fântânilor luna
Adapă speranţa luminii
Şi glasuri în noapte răsună
Urcate-n pereţii zidirii

„Sireaca'', „Soroc'', dar Soroca
E numele – ajuns la botez
Chiar Ştefan aleseră locul
Nu vreun oştean genovez

Sireaca – Cetate(a) Soroca
Cazaci, tătari, polonezi...
Câţi te-ncearcă cu focul
Urme pe trup mai păstrezi

Hulubii în cuiburi – Cetatea Soroca
Cu visul lui Rareş de veghe
Ce seacă aşa precum seacă norocul
Când ţara cetăţile pierde.

Soroca – Cetatea Soroca
E numele tău de botez
În Nistrul ce pururi invocă
Toţi zeii – să nu-ngenunchezi.

(Sufletul pietrei: Tabăra Internaţională de Slucptură/Secţia Cultură şi Turism Soroca. – Soroca, 2004)

… Cu vechi mănăstiri, cetate şi peşteri,
Pământul acesta cu alese comori,
E locul sortit vestiţilor meşteri,
Născuţi să preschimbe şi piatra în flori…

Railean Eugenia

(Railean, Eugenia. Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”. Disponibil: http://bibsadoveanusoroca.wordpress.com/2010/12/21/moment-solemn-la-biblioteca-publica-„mihail-sadoveanu”/?preview=true&preview_id=74&preview_nonce=be8e92a4f6&post_format=standard)

Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu”.

La 17 decembrie 2010 publicul sorocean a participat la un eveniment pe cât de solemn, pe atât de important din viața bibliotecii – titularea filialei pentru copii a Bibliotecii Publice „M. Sadoveanu” cu numele Stelianei Grama. Ideea momentului s-a conturat în anul 2009, când biblioteca a organizat o acțiune de comemorare a 35 de ani de la nașterea poetei, scriitoarei și publicistei Steliana Grama. Acțiunea s-a desfășurat cu prezența părinților Stelianei, doamna Claudia Slutu – Grama și domnul Dumitru Grama. Către acel moment făcând cunoștință integral cu viața autoarei și scrierile sale, ne-am gândit că viața Stelianei Grama e un model demn de urmat, demn de admirație, iar creația ei, în deosebi cea pentru copii, merită să fie cunoscută mai îndeaproape de sorocenii. Faptul, că doamna Claudia e de baștină din Soroca, Țepilova, unde Steliana și-a petrecut o bună parte a copilăriei la bunici ne-a oprit definitiv la acest nume. Și șeful Secției Cultură și Turism Soroca domnul Grigore Bucataru și Consiliul Raional Soroca ne-a susținut ideea și prin decizia Nr. 27/21 din 26 august 2010, filialei pentru copii i se conferă numele Stelianei Grama.

Dar botezul biblioteca la primit abia azi, la 16 decembrie curent. La eveniment și de data aceasta au fost invitați doamna Claudia și domnul Dumitru Grama, care nu au venit cu mâinile goale, ci cu o donație de carte, inclusiv și un titlu proaspăt apărut „Dramaturgia autohtonă din anii 60 – 70 pe scena teatrelor din Moldova”. Și nu au venit singuri, dar împreună cu poetul Tudor Paladi, un apropiat al familiei Grama, care a îngrijit și a pregătit spre editare poeziile Stelianei. Din teritoriu au susținut evenimentul atât reprezentanți ai autorităților publice locale, cât și admiratori ai talentului Stelianei Grama: domnul Vladimir Nicuță – vicepreședinte al Consiliului Raional , domnul Ion Spataru – secretar al Consiliului Raional, Gr. Bucataru – șef Secția Cultură și Turism, doamna Bicec Raisa - specialist principal /bibliteci, Secția Cultură și Turism, reprezentanți ai MASS-MEDIA, profesori, liceeni, studenți, colaboratori ai bibliotecii.

Programul a început cu dezvelirea plăcii comemorative „Steliana Grama. Poetă. Prozatoare. Publicistă. 1974 – 2006”. Și-au expus atitudinea vis-a-vis de moment domnii V. Nicuță, C. Slutu-Grama, I. Spataru. În continuare programul a derulat în incinta bibliotecii, frumos amenajată de colaboratoarea bibliotecii

doamna Maria Purice: o expoziție cu publicații, diplome, fotografii de-ale Stelianei atrăgea atenția invitaților, iar o altă expoziție de desene „Poeziile Stelianei Grama văzute de elevii Școlii de Artă Plastică Soroca” (director Victor Lozan), a trezit admirația tutor prin frumusețea sa.

Au urmat mai multe luări de cuvânt. Și mămica și tăticul Stelianei și-au amintit evenimente mai vesele și mai triste din viața fiicei. Domnul Nicolae Bulat, directorul Muzeului de Etnografie Soroca, a uimit asistența cu recursul său în istorie: la începutul sec. XX, în localul de azi a bibliotecii pentru copii funcționa hotelul „Europa”. Pe timpuri, venind cu vizite la Soroca, în acest hotel, de rând cu alte mari nume s-a oprit, la vremea sa, Constantin Stere, Mihail Sadoveanu; faptul că acum s-a oprit aici Steliana Grama nu e o coincidență întâmplătoare.

Valeriu Eftodi, băștinaș din Ocolina, și un apropiat al familiei Grama, a vorbit cum a știut-o el pe Steliana: a luptat cu îndârjire pentru fiecare zi din viața sa, a luptat prin muncă, prin poezie, prin cântec. Iar cuvintele dumisale că „Steluța a întâmpinat moartea în picioare, cu capul sus și nu cu mâinile lăsate în jos”, a produs emoții de nedescris.

Cu un program literar, selectat din cele mai frumoase poezii ale Stelianei, au venit elevii Liceului Teoretic „Petru Rareș”. Doamna Tamara Coșciug – Boboc, conducătoarea ansamblului „Colinda”, acompaniată de domnul Anatol Tacu, profesor de muzică, Colegiul Pedagogic „M. Eminescu”, Soroca au completat cele spuse de copii cu cântece pe versurile Stelianei Grama.

La sfârșit cu toții au colindat, urându-și ani buni și bunăstare. S-au făcut multe poze. Nici nu s-a observat că afară întunecă și că s-a stârnit o ninsoare cum numai în povești poate fi și că a venit timpul să ne despărțim.

Domnii Grama și-au luat rămas bun de la zâmbetul vesel de pe placa deja dezvelită și au plecat prin ninsoare la Chișinău. Noi ceilalți ne-am pornit pe la casele noastre, discutând cum o să ajungă pe așa viforniță invitații noștri la Chișinău. Ne-am pornit cu sufletele împăcate, că poate Steluța, acolo sus de asemenea s-a bucurat de rând cu noi și va străluci mai vesel.

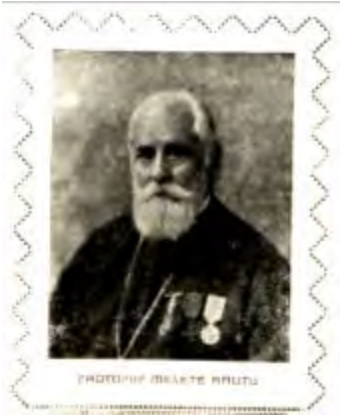

Răuțu Meletie.

(Răuțu, Meletie Iconom Stavrofor Protopop Satu-Mare. „Cetatea” cu „Monografia orașului” Soroca: Patru biserici cu diverse inscripțiuni și 49 documente vechi – răzășești basarabene. – Oradea: Tipografia Diecezană, 1932.)

Orașul „Soroca”

Orașul Soroca cu suburbia Zastânca situată în partea nord-estică a Basarabiei, pe malul drept al Nistrului, care se varsă în Marea Neagră

sub 48 de grade latitudine şi 46 grade lonfitudine, se învecinează la răsărit cu apa Nistrului, care o desparte de Gubernia Podolică (Ucraina de sus), având în stânga Nistrului satul Ţicănăuca s-au Ţichinovca, fost altădată târg ţinutal.

La miazănoapte se învecineşte cu satul Bujărăuca sau Bujorovca, fosta proprietate a familiilor colonelului Cerchez, iar acum a urmaşilor lui Panin despărţite prin râuşorul Racovăţ.

La miazăzi se învecineşte cu râuşorul Volovița, ce trece prin lungul satului Zastânca, iar la Apus se învecineşte cu proprietatea numită Rubleniţa.

Oraşul, propriu zis, Soroca, la Apus şi Miază zi este înconjurat de dealul pietros, a cărui înălţime, de la nivelul apei Nistrului, este de 217 fulovi, adică cam 76 metri.

Întreg dealul înconjurat de dinspre miază zi şi apus, cu tot versantul dinspre răsărit, şi cu tot platoul dinspre apus, pe o suprafaţă de mai multe sute de desitine (10 920 metri pătraţi desetină) adică a mai multe sute, sau poate câteva mii, de hectare, este acoperit cu: vii, parte indigene, parte străine altoite, cu pomi roditori de toate speciile, cu locuinţi. În majoritate stăpânite de moldoveni, după care vin: ruşii, polonii şi evreii. Aceşti din urmă având vii şi proprietăţi, locuiesc în oraş.

Pe calea poştelor vechi departe de Chişinău 175,1/4 de vârste, cam 177 km, iar de la oraşul post Odesa de la Marea Neagră este depărtare de 339,3/4 de vârste, cam de două ori ca de la Chişinău.

Suburbia Zastânca este situată cam la 2 ½ vârste de oraş cu care însă se leagă prin plaiurile viilor şi pometurilor.

Oraşul Soroca este unul din cele mai vechi oraşe ale Basarabiei. După datele istorice, încă prin veacul al cincilea înainte de Hristos, aici a fost o colonie grecească numită „Alhionica".

La jumătatea secolului înainte de Hristos pe când dacii stăpâneau în Basarabia, oraşul acesta purta numele de „Serghidava" sau „Serius"; mai apoi s-a numit „Crachitani".

Prin al XII-lea şi al XIII-lea secol după Hristos, în această localitate se afla o colonie a obenuiejilor cari au construit cetatea chiar pe malul drept al Nistrului spre a le servi ca depozit pentru mărfuri şi merinde, aduse spre desfacere, atât în Basarabia precum şi peste Nistru în Podolia. Această cetate, care aproape în întregime se păstrează până astăzi, fiind loc de siguranţă, atât pentru mărfuri cât şi pentru oameni, era cel mai ănsemnat centru comercial din acele vremuri.

Aceasta ne-o dovedeşte şi interiorul cetăţii, numită de ruşi Crapaste cu cele 12 zămnice, (pivniţe) sau beciuri, care deşi cu totul deteriorate, subzistă şi până în timpul de faţă.

Într-al XV-lea secol Voievodul Moldovei Ştefan al IV-lea, ca să-şi apere moştenirea (ţara) sa de polonezi şi de tătarii precum şi de unguri, a zidit acolo cetatea sau poate a rezidit-o pe cea clădită de genovezi – şi oraşul a primit numele de Soroca, de la cuvântul moldovenesc sărac, sau nevoiaş pentru că locuitorii din această lature a Nistrului trăiau în mare sărăcie şi din cauza deselor incursiuni din toate părţile, erau siliţi să se ascundă prin peşteri săpate în coastele dealului pietros,

de frica turcilor, etc.

Una din aceste ascunzători se vede şi până astăzi în păretele dealului pietros din satul Zastânca.

Data exactă a zidirii acestei cetăţi cu adevărat nu se ştie.

Se ştie numai că, după cum se pomeneşte în studiul istoric al lui Andrei Meer tipărit în anul 1794, că genovezii, la începutul secolului al XIV-lea, după ce a fost răpit de la dânşii oraşul Belgradul, astăzi numit de turci Acherman, iar de români Cetatea Albă, s-au depărtat în sus pe Nistru. În oraşul Soroca, pentru că şi locuinţa lor în Soroca se vădeşte din o scrisoare latină de pe vârful cetăţii. Înălţimea cetăţii este de 11 stângeni, iar înprejur are 160 stânjeni.

Într-un perete al cetăţii era placă de piatră pe care era semnat anul zidirii în latineşte, pe care cu 40 – 50 ani înapoi, un fost guvernator al Basarabiei, trecând în ospeţie pe aleea, a ridicat placa cu inscripţia şi a dus-o nu se ştie unde.

În anul 1447 cetatea Soroca a fost luată de turci de la Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei, şi apoi a trecut în mâinile polonilor.

Pe urmă la anul 1652 cetatea cu oraşul, iar au stăpânit-o turcii.

În anul 1654 Hmelnitchi, bătând pe turci, a stăpânit iarăşi cetatea.

În anul 1692 Soroca este stăpânită iarăşi de către poloni, cari au apărat-o vitejeşte contra turcilor comandaţi de Mustafa Paşa, care îl înconjurase.

La 1711 Petru cel Mare, în pahodul (expediţia) ce-l de peste Prut, a trecut cu numeroasele lui oşti prin Soroca în Basarabia.

Împăratul Petru însoţit de împărăteasa Ecaterina, cu oşti recrutate, în mare parte, de prin Podolia, trecând Nistrul prin Soroca, a lăsat în cetate cel mai mare depozit de muniţiuni şi de provianturi pentru marea sa armată de expediţie.

În anul 1738 oraşul Soroca a fost ocupat şi prădat de oştile ruseşti. În anul 1812, după tratatul de la Bucureşti, Basarabia, inclusiv Soroca, a trecut în stăpânirea Rusiei.

În anul 1833 Soroca a fost declarată oficial de oraş ţinutal sau capitala ţinutului cu acelaşi nume.

Sunt date care constată că oraşul Soroca încă prin veacul al XIII-lea era capitala judeţului cu acelaşi nume, numită împreună cu toată Basarabia „Moldova de peste Prut".

Între urmele vechilor aşezăminte se numără şi rămăşiţele unui vechiiu schit moldovenesc, a cărui biserică poartă numele hramului „Sfântului Nicolae", din care au mai rămas numai temeliile copleşite de pământ şi buruieni, precum şi câteva pietre mormântale dintre care una are data 1848, cu inscripţie acoperită de muşchi, care însă curăţindu-se se va putea descifra.

Alte 3 – 4 pietre mormântale se mai văd peste drum în viia domnului Sârbu (actualul şef de birou la actuala Prefectură română).

Temelia bisericii s-ar părea a fi în viia domnului Cazacu.

Tot pe aici se afla o fântână cu apă bună şi înbelşugată numită până astăzi „Fântâna Mănăstirii".

După cum povestesc bătrânii norodelul mănăstirea a fost desfiinţată; unii spun

prin ordinul guvernului, alţii spun prin duşmănia unui fost profesor (arendaş) al moşiei familiei Cerchez. Călugării fostului schit, unii s-au răspândit pe la diferite alte mănăstiri şi schituri; iar câţiva şi-au făcut un alt schit cu biserică în pădirea satului Cosăuţi, la 8 vârste de Soroca, pe malul Nistrului. Dar şi de aici au fost izgoniţi de către proprietarul moşiei Mihalovschi, care după afirmările unora ar fi fost omorât de bolşevici prin luna noiembrie 1918. Călugării alungaţi şi de la Cosăuţi sau Căsăuţi, s-au restras la schitul numit Călărăşeuca situat în partea extrem nord-vestică a ţinutului Soroca.

Urmele fostului schit de la Cosăuţi se văd destul de lămurit. Pe locul fostului altar al bisericii s-a clădit o capeluţă în miniatură, la care în ziua hramului fostei biserici, se face slujbă cu procesiune a întregului sat, ai cărui locuitori, împreună cu alţii de prinprejur, întind mese chiar pe pietrele mormintelor părăsite şi la umbra pădurei, se dădeau la petreceri care nu se termina decât seara târziu.

Revenind la veciul schit din Soroca, se lămureşte că era situat cam 6 – 800 paşi de centrul oraşului, pe coasta dealului Apusean, între vii şi pometuri sau sub coasta muntelui pietros cum îl numesc unii dintre locuitorii băştinaşi. În partea sudică a oraşului, cam la 2 vârste de centru, plecând în unghiul drept spre apus de la podul numit a lui „Bichir", pe stânga râului Volovița – care desparte în două mahalaua numită Zastânca, se ridică un părete de stâncă cretoasă, în care se vede deslușit, din șoceaua ce duce spre Bălți, o ușă și două ferestre neegale – săpate în piatră. Aici se află o peșteră artificială, în care, după ce te urci pe niște trepte scobite în păretele vertical al stâncii, cam la (cinci metri înălțime) cu oarecare anevoință, poți intra în interiorul peșterii, în care se pot distinge următoarele:

Întâi – anticamera, având cam trei metri și lățime și lungime și înălțime, care a servit – cine știe când – unui pustnic, drept casă de rugăciune, căci pe peretele dinspre răsărit, se mai văd urmele unor icoane; Domnul Hristos, Maica Domnului și sf. Nicolae, foarte sălbatic stricate, - prin miile de iscălituri ale celor rău crescuți, cari vor să se veșnicească prin a pângări ce e mai vrednic de cinstit și de păstrat.

A doua încăpere a peșterei – despărțită printr-o ușă, este o cameră de locuit și de proviziuni cu bănci, paturi de șezut ziua și de dormit noaptea. Încăperea a doua este aproape egală în formă și mărime cu prima încăpere, amândouă având câte o ferestruie.

Moșia orașului Soroca, cu mahalalei Zastânca, au aparținut din cele mai vechi vremuri, vechei familii moldovenești numită Cerchez, despre care se va scrie într-un studiu special.

Această moșie numită mai sus, a fost cumpărată de către polcovnicul Alexandru Nicolae Cerchez și Ana Vasilievna Beclemieva de la dvoreanul (boier de neam) Costache Cerchez, după cum dovedesc două acte de cumpărătură întărite de către Tribunalul Oblastiei Basarabene; primul act cu nr. 204 din 4 noiembrie 1839 și al doilea act cu nr. 18 din 23 ianuarie 1842.

Pentru cumpărarea făcută cu actul 1 s-a plătit 25 650 ruble, iar pentru cumpărătura făcută cu al doilea act s-a plătit 35 000 ruble.

În puterea unui Ucaz împărătesc administrația orașului Soroca a cumpărat,

amândouă proprietăţile, adică a oraşului şi a mahalalei Zastânca, de la boerii Cerchez, cu suma de 100.000 ruble.

Actul a fost întărit de către Tribunalul civil al Oblastiei Basarabene. Plata s'a făcut din haznaua statului. Cumpărătura pare a se fi făcut prin anul 1864, iar la 1874 oraşul a intrat în deplină stăpânire a moşiilor cumpărate.

În primul an al cumpărări moşiile au fost date în seama şi privigherea Ratuşului (a cârmuirii) orăşănesc. A treia parte din bani a rămas fără restituire, iar 66 666 ruble au trebuit să fie achitate de către Ratuşa (stăpânirea) oraşului, care în curgere de 10 ani s'a plătit din venitul crâşmelor.

Intrarea în deplină stăpânire s'a făcut din Decembrie 1874.

Stema sau marca oraşului Soroca este figura externă a cetăţei.

Planul oraşului Soroca prin înalt Ordin a fost întărit la 1846.

Pământ lucrativ şi de imaş, Soroca posedă 1196 de desetine şi 860 stânjeni pătraţi

Pământ bisericesc 491/2 desetine.

Oraşul propriu zis Soroca, împreună cu mahalaua Zastânca sunt situate pe o suprafaţă de 208 desetine şi 2100 stânjeni pătraţi, iar viile şi livezile de pomi roditori ocupă o suprafaţă totală de 276 desetine şi 800 stânjeni pătraţi.

Petomna (pepiniera) de pomi roditori arendată pe un termen de … ani unei asociaţii jidoveşti „Eco" ocupă 20 desetine.

„Bulivarul" grădina publică centrală, are o desetină şi 1284 stânjeni pătraţi.

Bisericile din oraş şi Zastânca ocupă o suprafaţă cam de 640 stânjeni pătraţi, iar cele 6 cimitire, vechi şi nuoi, creştineşti şi evreeşti, ocupă o suprafaţă de 12 desetine şi 744 stânjeni pătraţi.

Cetatea ocupă 150 stânjeni pătraţi. Ostrovul (închisoarea) 11/2 desetine.

Gădăncile... ? pietrăria şi locurile virane ocupa 74 desetine şi 1300 stânjeni patraţi.

Sub jumătăţile râurilor: Nistru, Racovăţ şi Voloviţa sunt cam 38 desetine.

Peste tot ar fi cam 2051 desetine, 1688 stânjeni patraţi.

După hotărîrea primăriei din 24 Septembrie 1909, s'a destinat pentru Şcoala Technică 2 desetine, 1575 stânjeni patraţi, iar Ferma Comunei ocupa 30 desetine.

Distanţele între Soroca şi alte localităţi, cu câteva izvoare de venituri, uliţi, etc.

De la gara Floreşti până la Soroca, 35 vârste.

Pe lângă Soroca trec, pe Nistru, vapoare (vapoare mici, zise parahoade) şlepuri cu producte şi plute cu lemnării din Galiţia şi Bucovina spre Odesa.

Soroca, staţiune climaterică, cu băi de Nistru vara şi, cură de struguri fructe, etc. toamna. Altădată veneau vara în Soroca familii din multe părţi ale Rusiei, până chiar şi din Petrograd. Acum vin numai de prin Bălţi şi Orhei.

Sunt 29 uliţi, în lungime totală de 8600 stânjeni, din cari petruite sunt cam 3493 stânjeni, cu trotuare făcute pe spesele fiecărui orăşean, în dreptul proprietăţei lui.

Suprafaţa totală a trotuarelor este de 2343 stânjeni patraţi.

Sunt două pieţe cu o suprafaţă totală de 7200 stânjeni patraţi, din cari numai 3600 stânjeni patraţi pietruite.

Clădiri.

Case de piatră şi cărămidă sunt 91, de lemn şi vălci (un fel de cărămidă ne arsă, cam de 40 cm. lungime şi 20 cm. lăţime şi grosime) amestecate 75, în total 1475. Acoperite cu tablă de fier 124, şi cu şindilă 1339, cu olane 3.

Iluminatul se făcea altădată cu petroleu lampant, acum întunericul domneşte şi în centru, în toată vremea.

Singură Zemstva ţinutală având uzină electrică, are câteva lampioane, pe la Uprava, la câteva şcoli, la spitalul ţinutal şi pe la câţiva particulari.

Pe tuburi s'a adus din dealuri apa la vre-o 40 fântâni primitive.

La Boina (căsăpia) oraşului să tae anual cam 600 cornute, 200 viţei, 300 oi, peste 1000 miei şi peste 1000 porci.

Pompieria are 2 pompe cu câte 2 cai, una cu un cal, 7 sacale, 7 servitori ziş i pojarnici şi 7 cai.

Autorităţi locale şi localuri de judecăţi.

Primăria oraşului, Uprava, Zemstva, Poliţia oraşului altădată cu atribuţiuni în tot ţinutul, Administraţia Financiară, înainte Caznaceica ţinutală, Un tribunal judeţean, o judecătorie de ocol, o secţie de notariat pentru autentificări de acte (un notarius), poliţia frontierei şi un serviciu de siguranţă.

A r m a t a.

Un Comandament, având şef un General, sediul a două regimente de infanterie, a unui regiment de cavalerie şi cancelaria Brigadei III-a de Roşiori, un Cerc de Recrutare.

Instituţii financiare particulare

Două bănci: „Banca Obştiei Tovărăşia" şi „Banca Creditului mărunt".

Fabrica de băuturi alcoolice, numită a Monopolului de Stat, cu frumoase instalaţiuni, acum nu mai funcţionează.

Populaţia

Peste tot 21.036 suflete dintre cari: 10724, bărbaţi, 10312 femei.

Creştini ortodoxi 5400, catolici 650, luterani 20, armeni 50, restul evrei.

După naţionalităţi: 3387 ruşi, 650 poloneji, 20 germani, 50 armeni, 10 bulgari, 3 greci, 2000 moldoveni, restul evrei.

Spitalul judeţean cu 40 paturi, evreesc cu 10 paturi.

Farmacii 2: una a Zamstvei; alta particulară şi patru Droguerii.

Fabrici şi mori.

Două fabrici de bere (Zăvoduri de pivă) funcţionează numai una.

Trei mori sistematice cu valţuri.

Trei fabrici de olei cu instalaţiuni primitive şi cu presă hidraulică, fabrică oleiuri din sămânţă de cânepă şi floarea soarelui.

Comerţul în general foarte slab.

Târgul de săptămână Miercurea.

Vitele cornute de proastă rasă şi foarte prost îngrijite.

Caii, în genere cam ca şi cei din Moldova.

Porcii, de multe specii comune ca în Moldova.

Oile toate de specii comune ca în Moldova.

Păsările idem.

Administraţia comunală.

Comuna (Goroscoaea Uprava) se administrează de către un consiliu compus din 43 membrii, aleşi şi întăriţi de bolşevici; dintre cari: 10 creştini şi 33 jidani. Primarul (Holovaiul), moldovan curat prin naştere, rădicat din popor, dar cu totul, absolut cu totul jidovit şi scalav judanilor. Urăşte de moarte pe români şi cultivă şi slujăşte cu trup şi cu suflet exclusiv jidanilor, cu care este tovarăş la toate negustoriile, cinstite, dar mai ales necinstite.

Toate gheşefturile le învârteşte pe spinarea creştinilor, pe cari nu-i poate suferi şi la adăpostul comunei, pe care o stoarce deavalma cu toţi jidanii pe care i-a înbogăţit.

Starea higienică.

Starea de necurăţenie şi de absolută neîngrijire este atât de revoltătoare, încât numai cu orăşelul Ukrainian Ianpoli să mai poate asemăna. La mijlocul lunei Iunie, în târgul Ianpol, la 8 vârste de Soroca, au văzut mocirle profunde, cu un strat de apă înverzită, din care, prin miile de bulbuci, ce eşeau şi porneau la suprafaţă se degaja cea mai infectă putoare ce se poate imagina şi unde?

Absolut în centrul comercial al târgului jidovesc.

În Soroca latrinele servesc numai pentru adăpost în timpul zilei; iar noaptea întreg oraşul este o closetă generală.

Sistemul de măturat vara, căci iarna nu se mai îngrijeşte nimeni, este următorul: Un bărbat mătură şi face grămezi pe lângă trotuare; iar femeea măturătorului, târăe un sac de la grămadă la grămadă şi când se umple, îl descarcă peste gardul celui mai apropiat proprietar, care nu numai că n'are dreptul să protesteze, ci încă îi şi mai plăteşte câteva ruble pe lună după lungimea faţadei.

Acelaş sistem l-am observat şi în târgul Bălţi.

Vara în (Bulivare) grădina publică, de foarte multe ori majoritatea publicului o formează golanii şi cerşetorii, de răul cărora — foarte rar găseşti o bancă liberă.

Ovreicile în deosebi, cu câte doi, trei copii alăptează şi cerşesc, cu nişte mutre şi cu nişte soiuri de îmbrăcăminte, care îţi tae toată pofta de mâncare şi dacă vrei să mănânci cu poftă trebuie să ocoleşti grădina publică (bulevarul) cum îi zic ei.

Dumnezeu a înzestrat oraşul cu cele mai frumoase daruri naturale, iar oamenii,

ignoranţi, speculanţi şi lipsiţi complect de cel mai elementar pic de bun simţ, i-au luat şi-şi bat joc de tot ce-i mai de preţ în lume: frumosul şi higiena publică.

Dimensiunile Cetăţii Soroca

a) Înălţimea cetăţii este de 15 metri.
b) Diametru intern este de 37 metri în
c) Înprejur are 165 metri.
d) Are patru cornuri fortăreţe (ambrazure ?).
e) Fiecare corn are câte trei orificii de câte 30 c. m. pentru pocnit cu armele în timp de asediu.
f) În interior are unsprezece nişe construite din piatră a câte 4—5 metri lăţime, iar înălţimea 21/2 metri.
g) Deasupra de intrare a fost o capelă (bisericuţă).

(Toate aceste note şi dimensiuni mi lea procurat Prea cucernicia Sa Părintele Daniil Ciolan Protoereu al judeţului Soroca).

* * *

Cu următorul ordin al Corpului 4 de armată Nr. 25934 din 28,8 1931, s'a obţinut permisiunea de a se fotografia „Cetatea".

Biuroul 2.

Către Parohia ortodoxă Protopopiatul Satu-Mare.

Cu onoare Vă aducem la cunoştinţă următoarele: La cererea D-voastră Nr. 82 din 17 August 1931, atât Marele Stat Major cât Corpul 4 Armată, aprobă cererea D-voastră. În consecinţă puteţi lua fotografiile cerute, prezintându-vă Comandantului Batalionului II Regimentul 39 Infanterie Soroca, care are ordin în acest senz. Se anexează Permisul cu care vă veţi presinta la Comandantul Batalionului II Regimentul 39 Infanterie.

Din ord. Şeful de Stat Major: G. STOLIAN.
Şeful Biur. 2 Informaţiuni: Maior, PANCU C. IOAN.

(L. S.)

Numirile

Câteva sate cu nume curat româneşti, aflătoare câteva şi în Moldova.

…În satul Cosăuţi, lângă Nistru, viza vis de târgul Ukrainian Iampoli, la 7 km. N de Soroca, într'o înfundătură dosnică, se vorbea exclusiv numai Moldoveneşte; iar în Biserica satului, plină de cărţi, numai româneşti se slujea numai româneşte, cu toată străşnicia poruncilor de la Chişinău, de unde, episcopii ruşi, trimiteau porunci muscăleşti ca să se ardă toate cărţile ne ruseşti şi mai ales cele scrise cu litere latine catoliceşti?

În biserica din Cosăuţi, cercetând cărţile din ritual folosite permanent, şi în altar şi la strana cântăreţilor, sau aflat cărţi numai româneşti, cu litere cirilice tipărite în: Chişinău, în Monastirea Neamţului, în Buzeu, în Bucureşti şi în Râmnicu Vâlcei. Ba am aflat un Triod tipărit în Buda. Câteva prin Braşov şi Sibiu. Cea mai

veche mi-sa părut Psaltirea cea din Iaşi de pe la 1600, din timpul Mitropolitului Iacob. Şi încă multe se vor fi mai găsind prin podurile bisericilor basarabene.

Familii.

Gafencu. Din această familie veche, cunoscută şi în Iaşi şi în Soroca, se trage distinsa boeroaică căsătorită cu răposatul N. Oleinicov, fost prezident al noblimii din Basarabia, cu care n'a dus viaţă bună, el fiind, până la bătrâneţe, un mare crai, trăind mai mult prin Odesa, Chiev, Moscova şi Petrograd, mereu dezordonat.

Acest **Oleinicov**, cel mai mare proprietar din Soroca, a făcut cea mai bogată şi cea mai frumoasă biserică la cimitirul oraşului pe terenul donat de dânsul, pe care personal l-a înprejmuit, pe o suprafaţă de mai multe zeci de desetine, (cam un hectar desetina) peste tot cu piatră şi faţada cu grilaj de fier. Tot Oleinicov, peste drum de bogata capelă a cimitirului, a clădit casa destinată pentru preot, cu atenanse şi cu mult loc înprejmuitor.

Sub capelă a făcut cripta betonată cu multe nişe, pentru familie.

Doamna Oleinicov, care poate trăeşte şl acum, după spusa Sorocenilor, a fost cea mai frumoasă Moldovancă brunetă, cea mai cinstită cucoană şi cea mai cultă din vremea ei. La bătrâneţe înaintate, tot frumoaseă şi tot distinsă, citea romane în limbile franceză şi germană, limbi pe care le şi vorbea fluent în deosebi limba ei părintească, limba moldovenească, cea mai dulce dintre toate dialectele româneşti, o vorbea atât de frumos ca nimeni altul

Atât de distinsă şi atât de superioară, atât a dispreţuit moravurile uşoare încât în ziua când soţul ei Oleinicov, mort în Chiev, şi adus la Soroca în 1918, trebuia să treacă pe şoseaua ce ducea spre cimitir, chiar pela poarta casei lui, Doamna Oleinicov născută Gafencu, educată într'o familie nobilă de cei mai cinstiţi Moldoveni, s'a închis întro cameră separată, departe de stradă şi în tot timpul cât s'a strecurat convoiul ceremoniei — din care ca preot de armată făceam şi eu parte — a cântat neîntrerupt la piano, ca să nu audă, nici să vadă

Spuneau bătrânii Soroceni că Doamna Oleinicov, credincioasa sfintelor ei tradiţiuni, de neîntrecută viaţă superioară morală, s'a legătuit că nici moartă nu va suferi să fie depusă în cripta capelei lui Oleinicov, la a cărei sfinţire de biserică nu a voit să ia parte.

În timp când în 1918-1919 trupele militare de: cavalerie, infanterie şi artilerie erau în garnizoana Soroca, fiind inspectate de către un Domn General Sinescu, a fost găzduit la cea mai cinstită casă Doamnei Oleinicov. Primele saluturi cu amfitrioana casei s'au făcut în limbele germană şi franceză. Care nu-i fu surpriza generalului când, la masă, Doamna Oleinicov, a început să-i vorbească în cea mai frumoasă limbă Moldovenească. Dar culmea surprizei a fost şi mai mare, atunci când Doamna Oleinicov, i-a spus că-i născută Gafencu şi din amintirile ambilor convorbitori a rezultat că Generalul Sinescu era nepot Doamnei Oleinicov, de şi amândoi nu auzise unul despre altul nici odată.

Remenco Gheorghe

(Remenco, Gheorghe. Comoara noastră – monumentele/Gheorghe Remenco. – Ch.: Literatura Artistică, 1979. – 91 p.)

Graiul cetății

… Acum câțiva ani venise la Soroca cunoscutul arhitect moldovean, de fapt originar chiar din Soroca, V. A. Voițehovskii, specialist în istoria cetăților din Moldova. Își pusese ca scop să cerceteze mai amănunțit felul, cum erau consolidate blocurile mari de piatră din partea de sus a zidurilor. Deoarece pe atunci lucrările de restaurare nu începuseră și cetatea nu era încă îmbrăcată în schele, ca să vadă mai bine blocurile, luase cu dânsul un binoclu puternic. Aici îl aștepta o surpriză.

Cercetând amănunțit piatră după piatră, la un moment dat V. A. Voițehovskii a observat pe unul din blocuri un semn cioplit. L-a schițat în grabă într-un carnet și iar a luat în mâini binoclul, ca să-l mai vadă odată. Dar… semnul dispăruse. În schimb, pe un alt bloc a dat de un nou semn, care și el peste câteva clipe s-a făcut nevăzut. Apoi a mai apărut încă unul, pentru ca îndată să dispară.

Dezlegarea acestui joc a fost găsită chiar pe loc. Deoarece semnele erau prea puțin adânci, ele erau vizibile numai atunci, când razele soarelui cădeau asupra lor sub un anumit unghi. La un moment dat apăreau, ca peste puțin timp să dispară până a doua zi la aceeași oră. Mai în scurt, în cursul unei săptămâni arhitectul și-a notat în carnet câteva sute de semne.

La prima vedere s-ar părea, că arhitectul a avut noroc, descoperind ceva întâmplător. Și totuși… descoperirea aceasta era inevitabilă. Nu se putea să nu le observe un savant, ce dedicase orașului Soroca atâția ani de intense cercetări științifice, un om ce venea încoace sistematic pentru a-i smulge cetății toate tainele, pe care ea nu vrea să le dezvăluie unui obișnuit turist neexperimentat.

Care era menirea acestor semne?

Se vede, că la construcția cetății lucrau mai multe grupe de pietrari. Pentru a ține în evidență volumul lucrărilor, membrii acestor grupe marcau cu emblema lor fiecare bloc de piatră. Un semn se deosebea de semnele celorlalte grupe. Anume, cu ajutorul lor, comparându-le cu semnele aflate în alte construcții vechi, s-a putut afla de unde au fost aduși meșterii. Așa s-a stabilit că erau veniți din Transilvania, din sudul Ucrainei și de la alte șantiere din Moldova. Iar planul cetății, identic cu cel al câtorva din nordul Italiei, a fost adus de un inginer, venit din Budapesta.

Meșterii au notat pe blocuri nu numai emblemele grupurilor, din care făceau

parte. Pe zidurile cetăţii întâlnim scrise numele lor, găsim planul locului, desene tehnice ale unor constructori de corăbii (se vede că în golful râului se construiau şi nave mici), diferite semne magice, menite să ferească cetatea de primejdii.

Dacă vi se va întâmpla să veniţi la Soroca, numaidecât să căutaţi semnele de pe ziduri. Dar să nu uitaţi că pentru a le vedea, e nevoie de multă răbdare.

Revista Generală Ilustrată

ANUL — IV. 1930 Iulie-August No. 7-8

REVISTA GENERALĂ ILUSTRATĂ

Director: GH. OROVEANU Proprietar Administrator: ŞT. OROVEANU

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA STR. LAMARTIN 32. BUCUREŞTI

Sumarul

BUCUREŞTI — „TIPOGRAFIA NAŢIONALA" JEAN IONESCU & Co. STRADA BURDU. 1

(Revista Generală Ilustrată: Politică, literară, artistică, ştiinţifică, agricolă, comercială, industrială, financiară, mondenă, sportivă/Contributor Oroveanu, Gh.; Contributor Oroveanu, Ştefan. – anul IV. - nr. 07-08. - iulie-august 1930. – Editură Bucureşti: Tipografia "Naţionala" Jean Ionescu & Co, 1930. - 16 p. : il.; 31 cm.)

Soroca, cetatea lui Ştefan cel Mare

Pilde frumoase

D-nii primari şi consilieri, cari au gospodărit, în ultimii ani oraşul Soroca, lăsând în părăsire, plină de murdării şi batjocură cetatea lui Ştefan cel Mare din acel oraş,—d-l general Prodan, comandantul corpului IV A., a dat poruncă batalionului de soldaţi ce sa află în acel oraş să aibă grije şi de această veche straje a moldovenismului la Nistru.

Porunca d-lui general a fost împlinită de ostaşi. Toate încăperile, precum şi locul din jurul cetăţii au fost curăţite de murdării şi împrejmuite.

Cu prilejul unei inspecţii făcută zilele trecute de d-l general Prodan garnizoanei locale, vizitând această cetate a mai luat următoarele măsuri:

Să facă straturi de flori în jurul cetăţii, să planteze copaci, iar santinele să vegheze la menţinerea curăţeniei.

Paraclisul, care se află deasupra porţii de intrare şi pe ale cărui ziduri se văd încă urme de zugrăveală, va fi învelit şi înăuntru se va aşeza la locul de cinste chipul lui Ştefan Vodă, în faţa căruia va arde necontenit o candelă.

De asemenea d-l general Prodan a poruncit ca în toţi anii de ziua Sf. Ştefan, armata să se adune în cetate; ofiţerii să arate soldaţilor faptele săvârşite de marele Domn, iar trupele să defileze în faţa zidurilor, pentru a sădi în sufletele ostaşilor dragostea şi mândria de faptele şi trecutul glorios al strămoşilor noştri.

Roitman Alexandr

(Roitman, Alexandr. Unele aspecte ale dezvoltării comunităţii israelite din oraşul Soroca după documente indeite (1918-1940) / Alexandr Roitman; Col. red.: Red.-şef Dr. Sergiu Musteaţă, ANTIM Mem.: Dr. hab. Eugen Sava, Muzeul Naţional de Arheologie şi Istorie a Moldovei, Dr. Octavian Muntean, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", Dr. Emil Dragnev, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Valentin Tomuleţ, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Igor Şarov, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Octavian Ţicu, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova // Analele Asociaţiei Naţionale a Tinerilor Istorici din Moldova: Revistă de istorie. - 10. – Bucureşti-Chişinău, 2012.)

Unele aspecte ale dezvoltării comunităţii israelite din oraşul Soroca după documente inedite (1918-1940)

Un stat care nu are grijă de politica proprie faţă de minorităţi îşi subminează existenţa.

(N. Titulescu)

Evoluţia populaţiei evreieşti în spaţiul pruto-nistrean cunoaşte câteva etape: prima este cea antică, care este şi cel mai puţin cunoscută, având demonstraţii pe surse arheologice şi epigrafice; cea de-a doua perioadă este perioada medievală, unde înregistrăm deja documente narative care atestă denominarea iudaică în cuprinsul Moldovei istorice; cea de-a treia perioadă – care cuprinde secolele XVII-XIX (pentru Basarabia am putea include şi o subetapă 1812-1918); perioada interbelică, care reprezintă treapta cea mai înaltă a evoluţiei reprezentanţilor cultului mozaic pe acest teritoriu, este etapa încă „vie" din punct de vedere a memoriei (deşi traumatice, dar totuşi a memoriei); urmează evenimentele anului 1940 şi 1941, în care se petrece spolierea imaginii şi structurii comunităţilor de altădată, evacuarea evreilor din Basarabia, încheind practic existenţa comunitară evreiască până în anii '90, căci în perioada sovietică autocefalia şi identificarea pe comunităţi şi pe culte au fost interzise. În această ordine de idei, se profilează şi se manifestă aceste nuanţe şarmante ale perioadei interbelice, păstrate în memoria colectivă a evreilor, restabilite într-o măsură foarte mică de istoricii occidentali, care au încercat să demonstreze, în cazul studiilor dedicate catastrofei evreilor pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, lumea antebelică, distrusă totalmente de evenimentele tragice ale conflagraţiei mondiale. De aici şi interesul nostru pentru

această temă – o încercare de a reconstrui „welt”-ul evreiesc din Basarabia în perioada interbelică pe exemplul comunităţii evreilor soroceni.

Unul dintre primii cercetători care a încercat să studieze multilateral istoria evreilor a fost I. Pilat, care a realizat studii complexe, insistând asupra tuturor sferelor activităţii evreieşti (economică, socială, politică, spirituală, educaţională, etc.), acordând o atenţie sporită fiecărei perioade istorice, celei interbelice în special. Aspecte ale vieţii spirituale a evreilor din Basarabia sunt evocate în lucrarea sa de I. Korn, de la acesta aflăm şi unele informaţii importante despre premisele apariţiei evreilor în Basarabia.

De studierea istoriei denominării israelite, fiind patriarhul studiului „perioadei interbelice evreieşti”, s-a ocupat I. Kopanskij, acesta este bine cunoscut pentru lucrările sale care vizează importante etape în existenţa acestui popor pe meleagurile Basarabiei.

Vom face acest studiu, analizând activitatea Comunităţii Israelite din Soroca interbelică, dar nu înainte de a prezenta câteva momente din istoria apariţiei poporului evreu în spaţiul românesc.

În urma cercetărilor ştiinţifice au apărut câteva ipoteze despre momentul istoric al apariţiei evreilor în spaţiul istoric românesc:

- conform investigaţiilor arheologice, unele prezenţe iudaice sunt observate încă din perioada Daciei romane (sec. I. e.n.), se presupune că evreii au venit aici odată cu legionarii romani;
- o altă abordare istoriografică certifică apariţia evreilor încă în perioada domniei regelui Roman I (1393-1394);
- unii autori se exprimă pentru anul 1492, anul izgonirii evreilor din Spania, aceştia emigrând în Imperiul Otoman şi, de acolo, în spaţiul românesc;
- cea mai deplasată dată este secolul XVII, autorii menţionând pentru acest secol o prezenţă mai masivă.

Evreii, pe meleagurile Basarabiei, se ocupau preponderent cu comerţul şi meşteşugurile. Anume aceste îndeletniciri au contribuit la venirea în masă a reprezentanţilor acestei etnii,teritoriul Basarabiei aflându-se la intersecţia căilor comerciale şi în spaţiul coeziunii dintre Orient şi Occident.

Nu vom recurge aici la o descriere a situaţiei evreilor în secolele XVIII-XIX, căci acest aspect ţine de investigaţiile ulterioare. Ne vom concentra asupra perioadei interbelice şi a unor aspecte ale dilemei convieţuirii compacte a populaţiei creştine cu cea de sorginte iudaică.

Conform Constituţiei României din 1923, evreii au început să beneficieze de drepturi cetăţeneşti depline. Din datele recensământului general al României se constată că evreii, în Basarabia, reprezentau un număr de 204858 persoane (7,2% din numărul total al populaţiei). Decretul-lege din 22 aprilie 1928 presupunea crearea în fiecare comună (oraş) a unei Societăţi sau Comunităţi în componenţa căreia trebuiau să intre toţi evreii care locuiau în regiune, astfel a apărut şi Comunitatea Israelită din Soroca.

Deşi crearea comunităţii ca instituţie a fost prevăzută de cadrul legal doar în

1928, acest organism a fost omniprezent deja de la 1918, fiind doar transpus pe realităţile româneşti, dovadă servind faptul că evreii aveau autocefalie încă din perioada medievală, când erau conduşi de un Haham-Başa, instituţie de autoconducere transferată pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea în Kagal şi, deja după 1844, atribuită conducerii comunităţii de către Direcţiune. Instituţia de comunitate, în sens juridic, nefiind nouă, ci, mai bine spus, reformată şi ajustată la legislaţia românească existentă.

A existat un dialog constructiv între oficialităţile române şi comunităţile israelite, dovadă fiind documentele de arhivă, care determină verticala sigură a puterii şi adiacenţa acesteia şi a comunităţilor evreieşti, acest fapt este observabil la o analiză minuţioasă a corespondenţei dintre autorităţile administrative naţionale şi comunităţile evreieşti locale. Interes prezintă şi corespondenţa oficială a Comunităţii din Soroca, vom analiza iniţial instrucţiunile Ministerului Cultelor referitor la oficierea sărbătorilor de stat şi răspunsurile la aceste apeluri, precum şi cazuri similare de apel etatic către comunităţi.

Primul document pe care l-am putut identifica pentru perioada interbelică, ce se referă la Comunitate, a fost „Registrul inventar a casei de rugăciuni Beis Gamidrash Croitorilor". Acest document din 4 ianuarie1926 ne oferă un larg spectru de informaţii, începând cu nominalizarea membrilor direcţiunii casei de rugăciuni la acel moment şi terminând cu enumerarea inventarului sinagogii, cantitatea de bunuri şi preţul lor, aici găsim şi facsimilul ştampilei casei de rugăciuni. În posesia noastră se află şi o fotografie făcută aproximativ în această perioadă, din care putem vedea frontispiciul casei de rugăciuni, presupunem că cele patru persoane de pe fotografie sunt membrii direcţiunii din acea perioadă.

Pentru anul 1928, aflăm componenţa numerică a salariaţilor spitalului evreiesc şi sumele salariilor pentru cele 12 luni ale anului respectiv, precum şi impozitele percepute de la aceştia. În perioada interbelică, evreii aveau spitalele lor, instituţii care funcţionau în regim de binefacere, astfel de spitale existau în Chişinău, Bălţi, Bender, Călăraşi, Soroca, Rezina, Teleneşti, Briceni, Hotin, Akkerman, Orhei, Lipcani, Secureni. Din statutele acestor spitale şi din documentele despre activitatea lor aflăm că aici se lecuiau şi creştinii – „persoane de alte religii" –fără plată, cum era stipulat în statut.

La 7 mai 1937, Prefectura judeţului Soroca îl informează pe preşedintele Comunităţii Israelite despre desfăşurarea sărbătorii de „10 Maiu" (sărbătoarea Regatului România), invitând comunitatea să ia parte la tedeum (scurt serviciu religios, oficiat la ceremonii solemne). Alăturat este programul acestei ceremonii festive. Conform acestui program (pct.1): „La ora 10 dim. se va oficia un Te-Deum la Capela liceului de fete «Domniţa Ruxandra» în asistenţa populaţiei, autorităţilor civile şi militare.

Tot la aceiaşi oră se va oficia serviciul religios şi la Sinagoga Mare, în asistenţa delegaţilor Prefecturii, Garnizoanei, Primăriei şi Poliţiei".

La data de 6 iulie 1937, printre documentele de intrare ale comunităţii se observă o invitaţie pentru participarea la „Aniversarea Suirei pe Tron a Majestăţii

Sale Regelui Carol al II-lea" şi o invitaţie la „Ziua Tineretului" pentru 8 iunie. Pentru 10 iunie – „Ziua Eroilor Neamului", preşedintele Comunităţii şi reprezentanţii ei sunt invitaţi să ia parte la ceremonii, activitatea fiind planificată astfel: „Serviciul religios se va oficia la Catedrala din localitate şi la Templul Israelit, apoi se va forma un cortegiu spre a merge la cimitir, se va oficia la cimitir un serviciu religios comun". Din păcate, nu putem cunoaşte care a fost procedura în cadrul rugăciunii comune, căci documentele nu ilustrează acest moment. „Ziua numelui Majestăţii Sale Regina Maria", la fel, este celebrată de întreaga comunitate civilă, administrativă şi militară, fără distincţie de religie şi statut, pe data de 22 iulie, procedurile de rigoare rămânând aceleaşi, cu o stipulare suplimentară că „ţinuta trebuie să fie: Frac, Cravată, Mănuşi albe, Decoraţiuni". La „Ziua de naştere a Majestăţii Sale Carol [al] II-lea pe 15 octombrie şi la „Ziua de naştere a Majestăţii Sale Reginei Maria", ce avea loc pe 29 octombrie, la fel erau invitaţi toţi reprezentanţii comunităţii. Pentru 8 noiembrie era planificată sărbătorirea „Zilei numelui Majestăţii Sale Mihai, Mare Voevod de Alba Iulia".

Pentru data de 1 decembrie 1937 a fost preconizată ceremonia cu genericul „Aniversarea unirii tuturor Românilor", şi reprezentanţii comunităţii au fost invitaţi să ia parte la sărbătoare; la invitaţie este alăturat programul, care stipulează următoarele: „1. La ora 10 dimineaţa, se va oficia un Te-Deum în Capela liceului de fete «Domniţa Ruxandra», în asistenţa populaţiei, reprezentanţilor autorităţilor civile, şcolare şi militare şi tuturor organizaţiilor, sportive şi muncitoreşti şi 2. Concomitent cu aceasta, se va oficia serviciu religios şi la Templu[l] Izraelit, în asistenţa delegaţilor Prefecturii, Primăriei, Garnizoanei şi Poliţiei"

Analiza acestor documente ne oferă posibilitatea să concluzionăm că toate sărbătorile de stat care erau oficiate la nivel judeţean includeau în ceremonii toate componentele societăţii – un bun exemplu al toleranţei şi respectului. Ceea ce am putut să aflăm de la informatori este că „pe toate clădirile erau arborate drapelele naţionale, iar în fereastră se punea portretul Regelui".

Au existat şi alte contacte, diverse iniţiative de stat de ajutorare a unor categorii sociale nevoiaşe. Exemplar este cazul moţilor, documentul ce prezintă un apel „către toţi bunii români" are o importanţă foarte mare pentru cercetarea noastră.Conform documentului, „se organizează un spectacol de gală la Teatrul Naţional din Bucureşti, în folosul şi pentru ajutorarea Moţilor", documentul fiind semnat de patriarhul României, Miron Cristea, de şeful Cultului Mozaic, Iacob Nemirower, preşedintele Partidului Naţional Liberal, I. Brătianu, preşedintele Partidului Naţional Democrat, Nicolae Iorga, preşedintele Partidului Naţional Creştin, Octavian Goga, preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion Inculeţ. Faptul că acest document a fost semnat de nişte oameni cu o poziţie foarte înaltă semnifică un mare respect din partea statului, iar documentul a fost transmis de la Bucureşti tocmai la Soroca către preşedintele Comunităţii Israelite. Ca dovadă a participării la acea acţiune de binefacere există documentul care atestă un transfer de bani spre „Comitetul Sprijinirii Moţilor",precum şi biletul achiziţionat. Acesta însă este doar unul dintre exemplele cunoscute.

Un alt document atestă o acţiune la nivel local: Serviciul Sanitar Soroca roagă Comunitatea Israelită să ajute la deschiderea unei cantine de binefacere pentru copiii săraci şi orfani de la şcolile din localitate, comunitatea a acordat ajutorul cerut. La apelul lansat de către „Uniunea Generală a Marinarilor din România" pentru a construi un cămin de odihnă pentru adăpostirea militarilor ce suferă de pe urma războiului, Comunitatea a reacţionat cu o donaţie, la fel s-a făcut o donaţie pentru „Asociaţiunea Doamnelor Române", care s-a ciocnit de o criză materială.

Cât priveşte starea lucrurilor în sfera de existenţă economică a comunităţii, au fost înregistrate diverse momente de ascensiune şi de descreştere, de ajutor material, în unele cazuri, primit, în altele, acordat. În acest sens, ne-ar captiva unele date ce dezvăluie problema abordată. Astfel, „cu prilejul sărbătorii Sfintelor Paşti" (conform extrasului din procesul-verbal nr. 95 al şedinţei din 27 noiembrie 1938, la care au luat parte domnii M. Rabei, N. Şatan, B. Baxanschi, M. Şteinberg şi Z. Vexler) preşedintele Rabei a declarat că va fi nevoie de a procura 24 000 kg de făină pentru azima de paşte, domnul Şatan a propus ca în acest scop să se organizeze o licitaţie publică, a cărei desfăşurare s-a preconizat pentru 14 decembrie1938.

În comisia licitaţiei au fost incluşi M. Rabei, N. Şatan, Z. Fridman. Comisiei i s-a oferit un acont de 20 000 de lei din casele Comunităţii, banii fiind împrumutaţi cu condiţia de a fi restituiţi la vânzarea azimei.

O altă licitaţie este organizată de aceeaşi comisie după ce este împuternicită să procure 20000 kg de lemn uscat pentru producerea azimelor, această licitaţie fiind fixată pentru data de 30 decembrie 1938.

La 14 februarie 1938, preşedintele Comunităţii Israelite, M. Rabei, şi secretarul general A. Ghelman elaborează publicaţiunea nr. 7588 cu titlul „Desfăşurarea licitaţiei pentru procurarea [a] 20.000 kg lemn uscat din 30 decembrie 1938", documentul este adus la cunoştinţa preşedintelui Camerei de Comerţ Soroca, prefectului judeţului Soroca, chiar şi primarului oraşului, unor agenţi economici ca Şmil Zaiman, David Voloh şi Meer Baron. La licitaţie au ofertat David Voloh şi Leizer Fihman, şi în unanimitate este aleasă oferta lui David Voloh, care a redus preţul oferit până la 0,94 lei pentru 1 kg de lemn.

În primele zile ale lunii aprilie 1938, Comunitatea primeşte un ajutor material excepţional în sumă de 18000 lei în legătură cu criza economică prin care trecea raionul Soroca. Ajutorul a fost oferit de organizaţia de binefacere „Joint" din Chişinău, condusă la acel moment de către Milstein şi Ussoschin1. Un alt ajutor, în sumă de 3 938 lei 12 bani, a sosit pe 11 aprilie al aceluiaşi an deja din partea „Jewish Burial Association", acest lucru fiind adus la cunoştinţa Consulatului american de la Bucureşti de către preşedintele comunităţii.

Un alt moment din viaţa comunităţii, care vorbeşte despre evoluţia acesteia, este cererea preşedintelui Comunităţii Israelite din oraşul Soroca, înaintată către dirigintele „Societăţii Telefoanelor" din Soroca, în care se solicită instalarea unui aparat telefonic în sediul comunităţii, ce se află în Piaţa Unirii nr. 183, cerere semnată pe 9 mai 1938.

Comunitatea deţinea în proprietate şi o baie, reconstruită la un moment dat, ale cărei venituri îi aparţineau; la rugămintea de a permite ca unii soldaţi să poată frecventa baia de două ori pe săptămână fără plată, Comunitatea a răspuns că „baia evreiască va servi întregii populaţiuni a oraşului fără deosebiri de naţionalitate. În cazul când evreii apelau la ajutorul autorităţilor locale, acestea mereu erau cooperante, de exemplu când erau sărbători evreieşti, la rugămintea preşedintelui comunităţii soldaţii şi paramilitarii primeau permisiune de câteva zile. Sau aprobarea dată pentru oficierea unei rugăciuni pe malul Nistrului, sau alte probleme de acest gen– toate erau întâlnite cu înţelegere şi rezolvate de bun acord.

Acestea fiind spuse, concluzionăm: comunitatea izraelită din oraşul Soroca a avut o evoluţie stabilă în perioada interbelică, crearea unui cadru legislativ privind activitatea comunităţilor la nivel de judeţe a permis o descentralizare economică şi o centralizare administrativă. Bucurându-se de drepturi depline, evreii din România au putut să ia parte atât la viaţa de stat, cât şi să-şi realizeze năzuinţele proprii, lucru imposibil anterior sub administraţia ţaristă. Ca rezultat al activităţii sale, comunitatea din Soroca a primit subsidii solide şi, totodată, a realizat o activitate prodigioasă de binefacere, ajutând familiile nevoiaşe atât de evrei, cât şi de neevrei şi reacţionând la iniţiativele de caritate demarate de statul român. În ce priveşte activitatea economică, în afară de cea filantropică, putem spune că în cadrul comunităţii aveau loc deseori licitaţii, care lansau în circuitul economic al judeţului sume considerabile, reprezentative fiind cazurile de achiziţie a celor necesare pentru pregătirea azimei de Paşti, procurarea lemnelor, a făinii. Un loc aparte ocupau în comunitate spitalul evreiesc, şcolile evreieşti, gimnaziul „Tarbut", casa de bătrâni, mesele pentru săraci, toate acestea constituind, cu siguranţă, o temă aparte pentru studiile ulterioare.

Comunitatea avea sub auspiciile sale toate sinagogile din oraş, cele mai reprezentative fiind Sinagoga Mare, Sinagoga Croitorilor, Sinagoga Meseriaşilor şi Sinagoga Alb(ă), Sinagoga Nemţească.

Sunt admirabile acţiunile de comun acord dintre administraţia oraşului Soroca şi administraţia comunităţii israelite.Acestea au reuşit să găsească căile de bună înţelegere şi cu forţe conjugate au contribuit în permanenţă şi la rezolvarea problemelor oraşului, şi la soluţionarea unor chestiuni din cadrul comunităţii evreieşti, când era nevoie de intervenţii administrative.

Studiul Comunităţilor Israelite din Basarabia va ajuta la reconstituirea istoriei evreilor de pe aceste meleaguri, istorie care a devenit „o ţară necunoscută" din cauza războiului.

Roşca Andrei

(Roşca, Andrei. Cetatea Sorocii. – Sursa nu e indicată)

Cetatea Sorocii

De la Voloviţa-n vale
Mergi pe drumul şerpuit,
Treci pe lângă stânca mare
Peste pod Bechir numit.

Iute curge Nistru-n dreapta
Şi curând mi te opreşti
La Cetatea cea din piatră,
Zidită din vreri domneşti.

O minunăţie mare
Din istorie venită
Cu arhitectura-i care
Fu de meşteri plăsmuită.

Înăuntru când pătrunzi
Te uimeşte fortăreaţa
Şi nu poţi ca să-ţi ascunzi
Satisfacţia de viaţă.

Parcă-auzi sunet de corn,
Semn că mai e încă-n viaţă
Ştefan al Moldovei Domn
Şi veghează fortăreaţa.

Fără un Ştefan cel Mare
Şi un Alexandru Bun
Ar fi fost Soroca oare
La Nistru oraş străbun?

Plai de răzeşi

Ţinutul Sorocii e plai de răzeşi,
Din cei pe sprânceană de Ştefan aleşi.
Sunt oameni de treabă, de stat demnitari.
Ei sunt pricepuţi şi buni gospodari.

Ştefan moşii le-a-mpărţit, ca să stea
La marginea ţării spre-a o apăra,
S-o scape prin lupte de orice lichea
Ce hulpav comorile ei jinduia.

Neclintit să se afle aici la hotare
Ştefan în hrisovul domnesc le scria.
Păzind-o cu grijă de hoarde hoinare,
Să-şi apere Ţara cu zel le cerea.

S-o cruţe ca ochii din cap poruncea,
La alte popoare nicicând să n-o dea.
Ferind-o eroic de turci şi de leşi –
Efort ce putea fi atins doar de-aleşi.

Sunt oamenii gliei şi veşnic vor fi
Bravi descendenţi ai oştirii domneşti.
Necunten cu ei în izbânzi vom păşi,
Căci sunt luptători ne-nfricaţi şi oneşti.

„Arcaşii lui Ştefan" sunt mărturia
Că ei s-au bătut îndârjit cu urgia,
Când urbea Soroca era dirijată
De-acei venetici care au „liberat-o".

Aici, la Soroca, e colţul de Ţară
De Ştefan mereu străjuit cu ardoare.
De-aceea-n Soroca şi piatra vorbeşte
Că Ştefan e viu şi Ştefan trăieşte.

Soroca lui Ştefan cel Sfânt şi Puternic
E partea Moldovei ce mult o iubea,
E inima lui, de Om preacucernic.
Pe care cu drag veşnic o va veghea.

Roşca Valentin

(Roşca, Valentin. Elementul meu: Versuri noi/Valentin Roşca. – Ch.: Lumina, 2005 (Tipografia „Reclama"). – 200 p.)

O zi de toamnă la Soroca

O zi de toamnă la Soroca,
Albind pe deal de funigei,
O zi când s-a rostit epoca
Prin însuşi, nobil, duhul ei.

O zi cu soarele, preasfântul,
Mai mângâios decât oricând,
O zi de taină cu Pământul
Spre un solstiţiu nou urcând.

O zi de muncă și de pace,
Cu multe cântece în rest,
Spre-a-și crește dură carapace
Al demințății Everest.

O zi când iar trimis-ai mumei
Un braț de flori și-un cer de-atlas
Și-a fost o facere a lumii
Nu-n șase zile, ci-ntr-un ceas.

O zi cu un torent de muguri
Pe meterez în loc de tun,
Să curgă-apoi un râu de struguri
Pe-un satelit al lui Neptun.

O zi când simți mărinimia
Zvâcnind în pieptu-ți – metronom,
Și când se-nvârte veșnicia
În jurul fiecărui om.

O zi cu fremătând stejarii
În preajma ta de ce te-ai spus,
Cu dragostea-nfruntând fruntarii
De ger la limita de sus.

O zi când trec – gru – gru! – cocorii
Prin sufletul însingurat,
Iar printre galbene podgorii
Coboară turma la iernat.

O zi cu aurori la proră
Și cu zugravi pe schete, blânzi,
O zi când fiecare oră
E o cunună de izbânzi.

O zi. O zicere. Un reazem
În zorul toamnelor târzii…
Măicuță, binecuvântează-mi
Și viața și această zi!

Rusu Dinu

(Rusu, Dinu. Perla spirituală din inima Sorocii/februarie 2013. Disponibil: http://turism.moldova.org/news/perla-spirituala-din-inima-sorocii-foto-235255-rom.html)

Perla spirituală din inima Sorocii Catedrala „Adormirea Maicii Domnului"

Anul 2012 este unul jubiliar pentru Catedrala "Adormirea Maicii Domnului".

Potrivit spuselor părintelui Nicolae, acum 180 de ani a fost luată decizia de a construi această biserică, pe locul uneia mai vechi, din lemn, care purta Hramul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavriil.

Peste un deceniu, sfântul lăcaş din piatră a fost târnosit.

Acum, la o distanţă de 170 de ani de la deschidere, părintele Nicolae Robu îşi doreşte să editeze o carte despre istoria bisericii "Adormirea Maicii Domnului" de la Soroca.

Din puţinele documente care au mai rămas, or, foarte multe au fost distruse de atei, aflăm că biserica a fost zidită la 1842, în formă de cruce, cu susţinerea boierului Costache Cerchez şi a guvernatorului Basarabiei Pavel Fiodorov.

Perioada sovietică nu a fost una prielnică nici pentru acest sfânt lăcaş.

Părintele Nicolae spune: "Ateismul barbar a trecut cu buldozerul peste toate valorile noastre. Catedrala era amplasată în centru, nu departe de cetate şi, sigur, supăra regimul de atunci. Autorităţile şi-au „motivat" decizia prin faptul că oamenii din cauza dangatelor de clopot nu pot dormi, iar de Paşte, Crăciun şi Bobotează vine prea multă lume şi astfel tineretul „nu o ia pe calea potrivită"".

Astfel, la 1971, Catedrala „Adormirea Maicii Domnului" a fost condamnată la tăcere. Totuşi, pentru a nu aţâţa spiritele au redeschis biserica „Sfântul Teodor Stratilat", aflată mai departe de ochii satrapilor.

Din 1971 şi până în 1990, la catedrală a fost un depozit al Asociaţiei orăşeneşti de comerţ. Astfel, în biserică era multă marfă, în special băuturi alcoolice.

Crucile de pe biserică au fost date jos, iar icoanele şi multe podoabe sfinte au fost distruse.

Mai târziu, autorităţile şi-au propus să deschidă o Galerie de artă. Au făcut şi reparaţie, doar că nu şi-au dus planul la bun sfârşit.

În primăvara lui 90, părintele Nicolae Robu este numit preot paroh al Catedralei „Adormirea Maicii Domnului". Venit la Soroca, a găsit sfântul lăcaş într-o stare

jalnică.

„Atunci îmi spuneam că sunt între cer şi pământ. În biserică era pământ gol în loc de podea, iar cerul era în loc de acoperiş", spune părintele.

Datorită bunului Dumnezeu şi creştinilor, Catedrala a început să arate ca pe timpuri – frumoasă şi impunătoare.

Anatol Chişner, pe atunci primar de Soroca, la fel a contribuit la reparaţia sfântului lăcaş.

Printre ctitorii de bază ai Catedralei au fost fraţii Mircea şi Valentin Cerari, oameni de afaceri.

Catedrala de astăzi are aspectul pe care îl avea la 1842. Chiar dacă au fost făcute multe reparaţii, s-a ţinut cont de tradiţia creştină. Până şi acoperişul de culoare verde este exact ca acel de acum 170 de ani.

Cu greu au fost recuperate o parte din podoabe. Astfel, iconostasul este original, de la 1842. De la dechiderea de acum 170 de ani mai sunt policandrul şi câteva sfeşnice.

Părintele susţine că e o mare bucurie că la Catedrală sunt adevărate bijuterii creştine la care ţine cu mare sfinţenie. Şi astăzi, la Marile Sărăbători, feţele bisericeşti citesc din Evanghelia de la 1697, tipărită la Snagov.

Totodată, la Catedrală mai sunt Evanghelii din 1740, 1742, 1806, 1840 şi 1911.

Părintele Nicolae spune că în sfântul lăcaş sunt bijuterii ortodoxe de o profundă încărcătură duhovnicească. Aici, creştinii se închină la icoane la care au îngenuncheat generaţii la rând.

Astfel, la Catedrală se află uşile diaconeşti ale unei vechi biserici de lemn de la 1750. De atunci, acestea nu au fost restaurate. Totodată, catapeteasma este cea de la deschiderea bisericii şi a fost păstrată la Biserica „Sfântul Teodor Stratilat" de la Soroca.

Icoana Adormirea Maicii Domnului la fel este veche şi este printre puţinele rămase de la 1842. Aceasta a fost păstrată în mare taină de creştini. La redeschiderea bisericii, icoana a fost adusă de soţia preotului Dumitru Panceoha, ultimul paroh al Catedralei, până la 1971.

De 170 de ani este şi Icoana „Sfinţii Foca şi Anastasia". Picturile murale sunt noi, or, cele vechi au fost distruse fără milă de atei.

Acum, la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului" vine foarte multă lume. Vine pentru a se ruga, pentru a asculta Sfânta Litrughie, cântările corului, dar şi predicile feţelor bisericeşti.

Într-un fel aparte, la Soroca este sărbătorită Naşterea Domnului. Enoriaşii ţin cu sfinţenie şi la Hramul Catedralei „Adormirea Maicii Domnului", care este şi Hramul oraşului Soroca.

Corul Catedralei este unul profesionist, având Marile Sărbători cu o cântare deosebită. Cântă Liturghia pe note de Muzicescu şi Berezovschi, aduse de la Mănăstirea Putna, susţine părintele Nicolae Robu.

Parohul este bucuros că enoriaşii ţin la valori, la credinţa neamului. „Creştinii

mă întreabă despre rânduiala bisericească, despre tainele bisericeşti, despre ierurgii, catihizare", susţine părintele.

Părintele Nicolae Robu este doctor pentru sufletele creştinilor de la Soroca şi nu numai. Mai ales în perioada posturilor le vorbeşte cum trebuie să fie omul în această rânduială sfântă.

„Le spun că principale sunt inima şi sufletul, ci nu mâncarea. Perioada postului este dată pentru a ne împăca cu Dumnezeu, cu aproapele şi cu tine însuţi, pentru a ierta, pentru a căpăta iertare, pentru a birui vreo meteahnă pe care-o avem, pentru a ne mărturisi şi a ne împărtăşi, uşurându-ne inima, sufletul şi conştiinţa de mulţimea păcatelor pe care o acumulăm pe parcursul anului.

Abţinerea de la mâncare este doar o cale care ne ajută să facem mai uşor ceea ce ne-am propus.

Se ştie doar că un om care a mâncat şi a băut bine numai nu la fapte bune nu se gândeşte. Se gândeşte la altceva – dansuri, joacă, somn, să mai bea. Şi de asta este rânduit de Sfânta Biserică să postim ca să fim mai puternici, pentru a creşte duhovniceşte", spune preotul Nicolae Robu.

Parohul afirma că una din valorile sale e apartenenţa la neamul românesc. Părintele, care e şi cetăţean român, a fost întrebat de mai multe ori de ce nu aderă la Mitropolia Basarabiei.

„E mult mai uşor să fii român în Mitropolia Basarabiei – e o lege, iar la Mitropolia Moldovei – o excepţie", răspunde părintele.

Preotul Nicolae Robu este una din personalităţile care la 27 august 1991 a semnat Declaraţia de Independenţă a Republicii Moldova, fiind deputat al primului Parlament.

Pe lângă faptul că a semnat un act istoric, a ridicat practic din ruine o catedrală, părintele Nicolae Robu a făcut şi multă carte. După ce a absolvit Şcoala din satul natal – Chiperceni, Orhei, şi-a continuat studiile la Şcoala medicală din Orhei. A mai studiat la Universitatea Tehnică din Moldova; Seminarul Teologic din Zagorsk, Rusia; Academia de Teologie Ortodoxă de la Chişinău, Academia de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova.

Părintele Nicolae Robu mai este şi magistru în relaţii internaţionale. Însă, susţine că în ceea ce priveşte studiile, nu se opreşte aici, or, mai vrea să susţină şi doctoratul. Ce-i drept, deocamdată, nu s-a decis în ce domeniu.

„Omul trebuie să înveţe toată viaţa. Cel care ştie mai mult este conştient că ştie puţin, conştientizează şi tot vrea să mai cunoască, iar celuia care ştie puţin sau nimic îi pare că ştie totul. Poate e mai fericit într-un fel, pentru că ăstlalt tot e în zbucium, tot îşi pune întrebări, caută răspunsuri", cugetă preotul Nicolae Robu.

După ce am stat de vorbă, părintele mi-a dăruit o iconiţa cu Sfântul Nicolae şi m-a îndemnat să mai trec pe la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului".

Voi reveni, cu certitudine, dar voi trece şi pe la celelalte două vechi biserici – „Sfântul Teodor Stratilat" şi „Sfântul Dumitru", pentru a afla mai multe şi a vă spune şi dvs. despre aceste bijuterii ortodoxe.

Sadoveanu Mihail

(Sadoveanu, Mihail. Drumuri Basarabene/Mihail Sadoveanu. – Bucureşti: Ştiinţa, 1992. – 82 p.)

Actori pribegi

Soroca mă surprinde şi mă încîntă deodată: E o aşezare pe coasta răpede a unei coline stîncoase, la malul Nistrului. Pămîntul descopere pretutindeni blocuri uriaşe de piatră alburie. Cum intrăm, pe drumul Soloneţului, coborînd şerpuitor printre vii şi livezi, tovarăşul meu, mazîlul, îmi arată în stînga, în păretele drept şi nalt al muntelui, intrarea şi ferestruica unei chilii de pustnic, scobită în piatră de mîna stăruitoare a unui singuratic, demult, cînd erau pe aici codri merei. Drumul duce apoi pe lîngă măreaţa şi curata apă a Nistrului: pe amîndouă malurile starea de război ţine singurătate şi tristeţe. Cîteva mori plutitoare stau mohorîte şi tăcute pe valuri... Pe treptele colinei rîpoase, oraşul se înalţă brusc spre cer, cu case albe, livezi şi vii curate. Parcă un capriciu al naturii a făcut să alunece aici, la malul Nistrului, în marginea cîmpiei Podoliei, o frîntură din Carpaţi... Nistrul face aici o cotitură adînc tăiată. Colina de stînci închide ca o potcoavă apele fluviului. Adăpostită de vînturile din stepe, oglindindu-se în apa liniştită ca într-un lac, cu livezile şi viile ei, cu vilele şi căsuţele ei cochete, Soroca era o staţie climaterică cercetată de depărtaţii moscoviţi. Vapoare treceau în josul şi în susul Nistrului, împrăştiind în aer flori de fum. Acest poetic mijloc de transport era aproape singurul întrebuinţat de locuitori, pentru că drumul de fier n-ajunge pîn-aici.

Pe acest ţărm, sînt cincisprezece ori douăzeci de ani de atunci, a străbătut o trupă românească de operetă, sub conducerea unui vechi rătăcitor, A. Bobescu. Cinovnicii oraşului cea mai mare parte erau ruşi; rămăşiţele boierimii băştinaşe se rusificau deplin bătînd metanii ţarului; mahalaua era încă moldovenească... Podgorenii şi oamenii din livezi grăiau limba veacului trecut. Cei dintîi au alergat la reprezentaţiile trupei ca să audă muzică, cei din urmă ca să asculte vorbă moldovenească.

— Eu pe atunci eram copil, îmi spune tovarăşul meu; eram elev al liceului tehnic. Împreună cu mine umblau la această şcoală mulţi soroceni din ţinut, feciori de răzeşi şi mazili. Stăteam în gazdă la Cudalbă ori la moş Ştefan Romaşcanu, plătind pentru toată îngrijirea cinci ruble pe lună... Erau vremuri îmbelşugate şi fericite. Şi vinul de Soroca era minunat şi se vindea cu oala pe bani mărunţei...

Venirea actorilor pribegi ne-a tulburat, ne-a răscolit sufletul. Aveam cunoştinţă că sînt moldoveni dincolo de Prut, dar despre trecut, despre vechile legături, ştiam

numai ce-mi povestiseră bătrînele, care-şi mai aduceau aminte de „vremea turcilor" şi de năvălirile tătarilor, cînd erau carele cu două proţapuri... Ne adunam pîlcuri, ne socoteam capeicile şi ne duceam să ascultăm Baba Hîrca.

Într-o după-amiază, subt copacii umbroşi de la grădina publică, nu ştiu cum s-a făcut că ne-am trezit în jurul lui Bobescu. El vorbea, noi ascultam. Era un om nalt, frumos, cu mustaţa neagră cu vocea vibrantă...

Ne spunea despre Moldova de dincolo de Prut şi despre 1812; despre eroica istorie a strămoşilor noştri, despre veacurile de tristeţe; despre nefericirea neamului rupt în patru vînturi, subt stăpîniri străine. Ne vorbea despre scriitori şi poeţi, şi despre nădejdile viitorului. Acest rătăcitor actor de provincie a fost cel mai ascultat profesor de istorie al nostru, într-o după amiază de vară, în umbra înstelată de lumină, pe cînd şepcile ruseşti ale cinovnicilor foiau în toate părţile pe alei.

Niciodată nu-l voi uita. Atunci întăia oară am simţit că-mi bate cu grăbire inima pentru ceva scump şi tainic. După plecarea lui ne-am alcătuit în societate şi-am început a căuta cărţi de dincolo de Prut, pe care le citeam cu nesaţiu în ore fericite...

Păsările călătoare au plecat către Moldova. În jurul citadelei cu creneluri, vechea cetăţuie de la Ştefan Vodă, care se oglindeşte şi azi mîndră în unda Nistrului, ei însă au scuturat seminţe, care au încolţit, au înflorit şi-au rodit... Privind cuibul vechi al războinicilor de odinioară, ne simţeam mazîli, răzeşi, moldoveni, nedespărţiţi de cei de peste blăstămata apă a Prutului. În sufletul nostru de atunci a început un cîntec nou, care nu s-a mai stîns...

Boieri vechi

Într-o sară, în Soroca, intrăm în mijlocul unei familii de burjui. La o masă lungă stau ai casei şi musafirii, subt lumina lămpilor, în aburii stacanelor de ceai. În farfurii lungi, felurite gustări reci, de la măsline şi salată, pînă la fripturi şi prăjituri. Nu lipseşte nici straşnica vodcă a moscoviţilor, nici vinul cel bun al Basarabiei. Se vorbeşte cu însufleţire şi mult ruseşte. Intrarea noastră tulbură puţin intimitatea şi voia bună a acestui colţ paşnic al tîrgului.

Se fac prezintări. Toată lumea pare bucuroasă. Nu putem însă vorbi moldoveneşte decît cu doi bărbaţi: cu stăpînul casei, care se trage din vechi neam de băştinaşi, şi c-un unchi, care are nume polonez. Cel dintîi rosteşte lat şi dialectal-graiul ţăranilor. Unchiul cu nume polonez însă mă surprinde prin întorsăturile literare pe care le aruncă în conversaţie.

Sîntem, deci, într-o familie burgheză în curs de înstrăinare. Numai cel mai în vîrstă — unchiul — vorbeşte corect limba părinţilor noştri. Neamul, armata, veştile de peste Prut stîrnesc în sufletul şi-n vorba lui elanuri. Pentru el, neam de boier, ordinea adusă de trupele noastre este suprema fericire. Dacă are de făcut aspre observaţii cu privire la regimul nou — apoi toate le îndreaptă împotriva necunoscuţilor ieşiţi din revoluţie care au pus mîna pe putere şi fac astăzi în Basarabia orînduire democratică, orînduire anarhică după părerea domniei sale. Dărîma-

rea vechii aşezări, clădită pe nobleţe, avere şi cultură, i se pare o nenoro cire. Svoboda aduce, de bună samă, sărăcirea tuturor, a ţăranilor în primul rînd, ticăloşia fără leac, un haos în care nimeni nu va mai putea porunci şi nimeni nu va mai asculta!

Bătrînul unchi cu faţa lui severă rasă cu îngrijire, în haina-i neagră pe care străluceşte un lanţ gros de aur din vechile vremuri, argumenteză strîns şi viu: e un campion intransigent al reacţionarismului.

Stăpînul casei îl urmează, cu pilde şi prognosticuri sigure, pe care le colorează cu vorbe ruseştişi expresii şovaielnice. El a păstrat de la vechii lui lucrători vorbele curente, însă pentru ideile şi noţiunile mai abstracte caută sprijin străin. Necontenit pare a cere în juru-i cuvîntul care-i lipseşte şi repetă cu sforţări de memorie acea delicată şi prea des auzită întrebare rusească,: care în limba noastră e o cacofonie. Limba părinţilor lui morţi e pentru el acuma tulbure. Căsătorit cu o străină şi intrat între neamuri străine, — a pierdut încet-încet această sfîntă moştenire. Cuvintele vechi din auria tinereţe se trezesc mirate; şi triste parcă pe buzele lui. Copiii lui, din jurul mesei cu ceai, friptura şi plăcinte, ascultă vocabulele noastre moldoveneşti ca pe ceva ciudat şi străin, de dincolo de ocean...

Hotărît, şi unchiul şi nepotul sînt împotriva valului democratic care se întinde şi cucereşte totul. Ţăranii nu ştiu să cultive pămîntul. Cu atît mai puţin ştiu ce-i politica. Ţăranii sînt un element de speculă în mîni străine. Vor pierde ce au cîştigat, după ce se va fi risipit tot ce era gospodărie bună şi minunat orînd uită a foştilor proprietari... încălzit, stăpînul casei îşi aduce cu duioşie aminte de timpurile cele vechi şi bune, cînd boierimea era în floare.

- Ce vremuri, ce vremuri erau acelea!... şi unchiul îl ascultă c-o umbră melancolică în priviri...

Ce boieri vrednici — şi ce gospodării frumoase! Aveau curţi şi parcuri — şi grajduri pline de cai... Vara era vremea muncei pe lanuri. După ce se umpleau hambarele de grîne şi venea iarna, începeau petrecerile nesfîrşite... Porneau săniile pe omăt, înhămate cu cai năpraznici în „troică" şi se înşirau ca nişte flori fugare spre tîrgurile de reşedinţă. Acolo, în saloane parchetate, tineretul se lăsa dus de accentele unei muzici alese care cînta mazurca şi valsul, iar oamenii serioşi se trăgeau spre bufete bogate şi-nspre mesele de joc... După bal, cîrd de sănii pornea spre o curte boierească. Rîzînd şi cîntînd, boieri şi cucoane năvăleau prin ietacuri şi odăi. Cucoana de gazdă fugea cu volanele fîlfiind la bucătărie; şi un taraf de lăutari ieşea din pămînt ca printr-o vrajă... Şi de la curtea asta porneau la alta... Şi aşa ţineau petrecerile lanţ...

Uneori, aici, în Soroca, urma gazda în graiu-i amestecat, pe o zi frumoasă de iarnă, cînd sclipeşte omătul de ger, porneau în cîrd săniile la plimbare, pe uliţi şi prin împrejurimi, în lungul Nistrului… Într-o sanie erau lăutari, care ziceau cîntece din vechime. în alta panere cu „zacusca", rachiu şi şampanie. Se opreau undeva; samavarul fierbea, lăutarii cîntau... Boierii mîncau şi beau pe omăt, învăliţi în blănile lor grele, de modă rusească... Acum s-au dus acele vremuri! Aşa, cu lăutari, jocuri şi petreceri, s-a scurs toată averea boierilor vechi,— şi armenii şi străinii

vechili au cumpărat moşiile şi s-au aşezat ei în curţile părinţilor noştri...

- Da-da... zice unchiul, privindu-ne cu faţa severă şi tristă. Eu zîmbeam ascultînd aceste romantice evocări, care toate erau nişte teribile argumente împotriva credinţilor politice ale gazdei noastre şi a unchiului său.

Da-da, bătrînii petreceau după moda stăpînilor vremelnici, cu blăni, samavar şi troică. Copiii regretă aceste vremuri într-o limbă gîngavă. Iar nepoţii sînt nişte străini, cu glasuri nevinovate şi subţirele.

- Oastea ţării a venit la vreme... zise bătrînul vorbind despre stările de anarhie de-acum doi ani.

- Într-adevăr, a venit la vreme, răspunse tovarăşul meu mazîl, gîndindu-se la altceva...

Mahalagiu din Soroca

În sfîrşit vedem în tîrgul Sorocei un adevărat „moldovan ruginit", cum ar fi zis Alecu Russo. Tovarăşul meu mazîl mă duce pe o uliţă mărginaşă: de-o parte se ridică un rînd de căsuţe curate; de partea cealaltă, subt mal oblu curge Nistrul.

E un amurg linştit de vară şi apa fluviului trece cu fioruri de vîrtej prin albia-i stîncoasă. De dincolo, de la „duşman", din Ţichinăuca, cîteva gospodine au ieşit la malul apei şi spală şi bat cu maiul pe lespezi rufe colorate. Gîze cu zbor răpede parcă întind nişte fire subţiri peste unde. Ici-colo, în lungul apei, dormitează fără măciniş morile negre plutitoare.

Gospodarul pe care-l cercetăm e bătrîn şi alb. Ca să ne primească, se dă jos pe-o scară de pe acoperişul scund, unde bătea cîteva draniţe.

- Mai dregem căciula casei... zice el rîzînd.

E cu ochii lucitori şi cu obrazul rumen. Îl cheamă moş Ştefan. Nu mai are nici adaos de modă rusească la numele lui de botez: moş Ştefan Romaşcanu. Uşa ne-o deschide, ca să intrăm în chilioară, mătuşa Zamfira, o gospodină sprintenă încă şi vioaie.

- Poftiţi! La noi nu-i tocmai aşezat, nu-i tocmai rînduit, dar ne-ţi ierta!

Intrăm într-o încăpere mică, albă şi curată. O canapeluţă, cîteva scaune, o masă. Horbote şi scorţuri...

Bătrînii au dedemult căsuţa asta la malul Nistrului. Uneori, la douăzeci de ani o dată, vine potop şi se revarsă peste maluri... Atuncea unde stăm noi ticniţi, la sfat, curge apa şi bat din coadă peştii. Dar pe urmă vine iar rînduirea veche şi cuminte şi Nestru se coboară la drumul lui cel vechi...

Pe culmea dealului au şi vie, care, după cît înţeleg, dă un vin foarte bun şi tare. Moş Ştefan arată o deosebită părere de rău că nu ne poate cinsti cu acest minunat dar al lui Dumnezeu.

- Seceta de anul trecut a stricat mlăzile... zice el. N-am avut roadă nici an, n-avem roadă nici anul ista... Poate s-ar mai fi găsit în cotlonul nostru un polobocel mai vechi, — dar pe-aici noi am avut a înfrunta tulburări mari... Au venit în multe rînduri bolşevicii şi-au cerut băutură... Au aflat ei că la noi se mai găseşte un strop. Şi pînă ce n-au cotrobăit şi n-au luat tot, nu s-au lăsat!

- Bucuroşi c-am scăpat cu viaţă, îngînă bătrîna oftînd, şi se aşează pe-un scaun lîngă uşă cu mînile încrucişate subt piept.

Vorbim prietineşte de vremurile noi şi despre cele mai vechi...

- Noi am fost şi dincolo, peste Prut... zice moş Ştefan.

- De atuncea-i cam multişor, adăugă bătrîna. Sînt cincizeci de ani fară cinci... Am avut noi o afacere c-o moştenire. A murit un neam de-al meu după mamă, tocmai la Giurgiu. Un negustor rătăcit aşa prin lume... Şi ne-am dus. Am mers noi prin Odesa şi cu vaporul ne-am suit pe Dunăre pînă la Galaţi şi pîn-acolo unde murise ruda noastră. Şi pentru moştenirea asta am aşteptat noi acolo unsprezece luni; c-am umblat şi pe la Bucureşti, pe la consulul rusesc. Şi-n sfîrşit după ce am isprăvit toate, ne-am întors cu trenul pe la Iaşi.

- Aşa este... îşi aminteşte, zîmbind, bătrînul. Am făcut un drum lung... Şi la Iaşi am avut o întîmplare... Stam la gară cu nişte cunoscuţi, şi aşteptînd să purceadă trenul, am cerut o ocă de vin... Bun vin!

Aşa vin nu-mi mai aduc eu aminte să fi băut, ş-am făcut eu guleaiuri destule în zilele mele! Zicea negustorul că-i dintr-o podgorie care se cheamă Cotnari... Aşa era de limpede şi de frumos... Mă uitam la lumina lui în zare: parcă era chilimbar. Şi-l cercam numai cîte o picătură pe vîrful limbii...

Bătrîna surîdea la această veche amintire. Moş Ştefan avea o lucire de tinereţe în ochi şi-şi freca melancolic vîrful nasului.

- Cînd să beau, iaca se aude clopotul... A cîtea oară bate? A doua oară! Atuncea nu mai avem vreme... Trebuie să fugim, să ne rînduim buclucurile în vagon... Hai răpede, Zamfiră! Şi mă uit eu cu părere de rău la oca de vin şi chem pe negustor să-i plătesc. „Cît costă?" „Douăzeci de bani!"... Am plătit, am lăsat vinul şi ne-am dus... Iaca acuma-s ani cinci peste patruzeci, da eu oca ceea de vin tot n-am uitat-o... Ş-acuma-mi pare rău că n-am putut s-o beau şi s-o simt eu în tihnă.

Mătuşa Zamfira rîdea. Rîdea şi moş Ştefan în doi dinţi negri, dar rîdea cu tristeţe, ca la o veche şi amară amintire.

În sfîrşit îşi scutură fruntea şi se întoarse la vremurile de faţă. Îl întrebai despre regimul nou al Basarabiei. Moş Ştefan răspunse puţintel cam cotit:

- Ce să spun? era destul de bine şi pe vremea ruşilor. Era belşug şi nimene nu ne-avea grija... Acu vremurile-s mai grele — da tot parcă ni se îmblînzeşte sufletul cînd auzim pe soldat şi pe slujbaş grăind limba noastră... Că noi pe muscali şi pe cinovnici nici nu-i înţelegeam!

Intervine mătuşa Zamfira:

- Cînd te gîndeşti ce era acu doi ani, jaf şi ticăloşie faci cruce la Maica Domnului şi mulţămeşti pentru rînduiala pe care au adus-o soldaţii de peste, Prut.

- Da, acu-i mai bine, lămureşte şi bătrînul. Acu ne-am liniştit. Românii ştia îs cam iuţi şi năpraznici, dar ţin bună strajă pe Nestru şi nu mai avem de dincolo nici o supărare... Da' pentru vinul cela pe care nu l-am băut la Ieş, urmează el c-un zîmbet şiret, iaca nici acuma nu mă pot mîngîia!

Şi începem iară sfaturi despre trecut, în lumina viorie a amurgului...

Paiaţa

La originala şi eleganta locandă de la madame Panina, în umbra draperiilor de viţă sălbatică, îşi face apariţia un personagiu simpatic şi foarte cunoscut încă de pe vremea ruşilor.

- A! Iată şi Harki! Bună ziua, Ernest Ernestovici. Salut.
- Bonjour, meine Herren! răspunde, salutînd cu eleganţă, noul oaspete.

E un om tînăr încă, un blond cu ochii albaştri, îmbrăcat cochet cu haine de vară, cu guler strălucitor, cu cravată străpunsă de un bold de aur. Se recomandă ceremonios, înclinîndu-se adînc şi întinde o mînă albă cu degete fine. Îi pare bine de toate cunoştinţele noi şi zîmbeşte prietinos. În faţa ofiţerului care ne e tovarăş, om cu vechime de doi ani în tîrg, cunoştinţă veche a sa, Ernest Ernestovici îşi ia poziţie militărească împietrită — şi, încruntîndu-şi cu energie faţa proaspăt rasă, execută salutul militar.

- Trăiţi, mon commandant!
- Bine, băiete, şezi jos... îi răspunde grav maiorul.

Ernest Ernestovici Harki vrea întîi să se lase jos, pe carelajul de bazalt artificial, pe urmă se răzgîndeşte şi se aşează cu un aer de umilinţă şi sfială pe scaun.

Oaspeţii din juru-ne rîd cu poftă. D. Harki deşi e un inginer cu reputaţie e iubit de prietini mai ales pentru nebuniile şi chefurile lui. Cu faţa strîmbată într-o mască de tragic respect, Ernest Ernestovici raportează domnului maior că nu a putut să se culce decît în ziuă, că n-a putut să doarmă decît pînă la amiază, că-i gata să se dreagă cu cîteva păhărele de vodca tare...

- Foarte bine, băiete, îi răspunde maiorul, impasibil şi grav.

A! şi domnul maior e un tip iubit şi cunoscut aici. E un om de inimă şi de petrecere. E şi un om corect în serviciul lui, lucru rar şi cu atît mai preţuit. E un om care „vorbeşte puţin şi bea dimpotrivă", cum spun unii. Şi totdeauna cu aceeaşi mască flegmatică, uşor încruntată, care aduce puţin cu masca marelui Corsican.

- Hier, wir haben notre Napoleon... ne încredinţează Ernest Ernestovici, privind cu dragoste la maior. Batiuşca! adaugă el cu patos, tu la noi Napoleon. Este Napoleon de Soroca!... sfîrşeşte el cu un gest teatral.
- Foarte bine, stai frumos, şi pune mîna pe pahar! îi răspunde cu admirabilă flegmă ofiţerul.

Ernest Ernestovici, în jargonul lui fantastic, alcătuit din vreo patru-cinci limbi, urmează cu volubilitate un fel de discurs difirambic la adresa bunului său amic le commandant...

Pe cînd vorbeşte, gustă uşurel din zacusca şi se drege din cînd în cînd cu cîte un păhărel din rachiul în care plutesc fire lungi de coajă de portocală, ceea ce se cheamă reparation. Faţa lui mobilă are toată gama mimicei clasice a clovnilor: surpriză, bucurie, teroare, deznădejde, iarăşi surpriză şi bucurie... Toate înfăţişările acestea de altfel se succed şi pentru plăcerea celor de faţă şi pentru plăcerea personală a lui Ernest Ernestovici...

De la zacusca, trecem la mîncare şi vin. Şi repertoriul variat al lui Ernest Ernestovici, în bucuria asistenţei, continuă şi după masă, pe cînd sticlele deşerte se

grămădesc într-un colţ în ordine strînsă şi-n formaţie profundă...

Într-un răstimp de răgaz, găsesc prilej să adresez două cuvinte acestui personagiu straniu. Cine e? De unde e?

A, cine e... de unde e... Tînărul nostru blond şi elegant cade deodată parcă la pămînt de pe sîrma pe care jongla,—şi mărturiseşte, c-un zîmbet care-mi strînge inima, că-n privinţa asta informaţiile pe care le poate da sînt foarte sărace.

Ernest Ernestovici — îmi spune el în jargonu-i pestriţ — e coborîtor dintr-un neam de oameni cam vag, poate ruşi, poate nemţi, poate poloni... în orice caz el nu ştie cărei naţionalităţi aparţine, şi la urma urmei, nu-l interesează asta. Cîndva, înaintea grozavei furtuni în care s-a prăbuşit un mare imperiu, vorbea ruseşte şi-l înţelegea toată lumea... Acum e nevoit să coase alături, ca pe nişte petici, toate amintirile din feluritele gramatici pe care le-a răsfoit odată în liceu. Reprezentant fără limbă şi naţie al cosmosului vulcanic de peste Nistru, e cu atît mai trist în fond cu cît încearcă să dea mai variate contorsiuni măştii pe care şi-a pus-o pe faţă.

Ernest Ernestovici e poate un sentimental, îngrozit de ce s-a petrecut în juru-i, jucînd nehotărît în faţa lumii noi care-l înconjoară. Masca şi rîsul lui sînt o armă, ori cel puţin o pavăză.

După grele şi încîlcite încercări de lămurire, rămîne oftînd cu mîna pe pahar.

- Pagliaccio... pagliaccio... murmură el privindu-mă cu amărăciune. Şi îndată, ca un fulger, schiţează o mutră grotească către bunul său amic cu obraz napoleonian.

Apoi se ridică şi se aşează sprinten la piano.

- Harki, cîntă ceva să rîdem! ordonă cu gravitate le commandant.

Şi Ernest Ernestovici începe ceva lin şi dulce, ceva suav şi trist; o melopee a stepei şi a nemărginirii. Madame Panina, copiii, cîteva capete necunoscute încă ale familiei, se arată în pragul uşii în cadrul unei ferestre, ascultînd cu atenţie. Ernest Ernstovici ridică gene în lacrimi spre noi, cu faţa-într-o veselă şi tragică grimasă...

Tîrgoveţi moldoveni

Gospodarul la care intrăm e un vechi moldovan din tîrgul Sorocei. C-o muncă îndîrjită şi neîncetată, în ani şi ani de zile, s-a ridicat şi a dobîndit o stare de care e mîndru în chip modest. Numele lui e dintre cele de baştină, frumos şi colorat. Gospodina lui, cu ghiocei în păr şi cu ochii melancolici, are în blînda ei vioiciune toată înfăţişarea pămîntencelor noastre. E o păreche blajină de moldoveni, grăiesc nestricat limba bătrînilor, deşi pe dînsul cunoscuţii îl numesc Vasile Gheorghievici şi ei îi zic Ecaterina Andreievna...

În casa lor curată, mobilă de pluş şi mahon, cromolitografii şi oglinzi, ca şi-n căsuţele tîrgurilor noastre. Moldoveneşti sînt numai covoarele cu izvoade vechi.

Într-un colţ un piano subt buchete uscate de flori, şi evantaiuri de cărţi poştale ilustrate. Tovarăşul meu mazîl e un prietin de demult al casei. A cunoscut familia aceasta acum cincisprezece ani, şi înţelege al cui trebuie să fie acest ungher cochet.

- Aci e locul fetiţei... confirmă c-o uşoara mîndrie Ecaterina Andreievna.

- A, da, — Liuba dumneavostră pe atunci era mititică...
- Acuma e „domnişoară" cum se zice peste Prut, mare şi frumoasă...
- Nu mă îndoiesc... De cînd petreceam eu pe-aici a curs apă pe Nistru...
- A, da! oftează Ecaterina Andreievna. Ai s-o vezi pe Liuba. E dusă la grădină. La ceasul ista se plimbă. Dar trebuie să vie îndată. Mai stai puţintel. Am pus samavarul. Beţi ceaiul cu noi.

Trebuie să mai stăm, fără îndoială, pînă ce vine domnişoara Liuba. Gospodina iese ca să rânduiască cele de cuviinţă. Stăpînul casei, zîmbitor şi prietinos, aţîţat de tovarăşul meu, începe a-şi aduce aminte de trecut.

Domnul Vasile e un om cu vorba potolită şi aşezată. Ehei! de cînd îşi aduce dumnealui aminte! Îşi aduce aminte de vremea cînd norodul din Basarabia umbla în straie moldoveneşti albe, cu bundă şi căciulă... Acuma au lăsat oamenii straiele acestea şi poartă ciubote mari şi blană rusească.

- Ce să-i faci? Vremea aduce schimbări.

Îşi mai aduce aminte de anul cînd muscalii au luat întăi la oaste tineretul din Basarabia...

- Atunci m-au luat şi pe mine, zice Vasile Gheorghievici. Au luat mulţi din ţinutul Sorocei, — peste patru sute... Şi dintre toţi flăcăii aceştia, limba şi slova rusească o cunoşteam numai doi: eu şi un fecior de preot.

Ne-au luat pe toţi şi ne-au dus ca pe-o turmă, departe cine ştie unde, tocmai în Polonia... Ş-acolo au ieşit moldovenii la marginea unui tîrg mare, aşa cum erau îmbrăcaţi de-acasă, cu sumane, cu pălării şi cu iţari. Ş-a venit polcovnicul să ne vadă...

S-a uitat el cu mare mirare ş-a întrebat:

- Ruseşte ştiţi?

Nu răspunde nimeni.

- Nu poate nimeni dintre atîta norod să grăiască cu mine?

Atuncea am ieşit eu şi cu feciorul popei.

- Înălţimea voastră, ştim noi.
- Aşa? slavă Domnului. Dacă puteţi voi să vorbiţi ruseşte, ia să-mi spuneţi din ce parte de împărăţie vin băieţii aceştia şi ce neam de oameni sînt...

I-am spus eu că noi toţi sîntem moldoveni din Basarabia, dincolo de apa Nistrului.

- Aşa? şi ce fel de ţară-i aceea? ce pămînt are? cum trăiesc oamenii?... cum i-i văzduhul?

I-am spus aşa:

- Înălţimea voastră, la noi oamenii se îndeletnicesc cu plugăria... Avem şi vii şi livezi... Avem şi vite de toate soiurile din belşug... Ne-a blagoslovit Dumnezeu cu de toate... La noi e pămînt bogat...
- Şi nu ştiu oamenii ruseşte?...
- Nu ştiu, înălţimea voastră!

Atunci foarte s-a minunat polcovnicul acela şi s-a uitat lung la noi, după care

a rînduit cum să se facă întăi învăţătura noastră a celor doi, ca după aceea să putem învăţa noi şi pe ceilalţi mulţi.

Ş-aşa s-a întîmplat cu cei dintăi muscali de la noi...

Pe alţii s-auzea că i-a dus tocmai la Cavcaz. Şi-ncă o corabie din cele care-i duceau a fost prăvălită de furtună şi s-a înecat în Marea cu mii de suflete...

Pe noi ne-a ferit Dumnezeu de aşa ceva.

Polcovnicul acela era om bun. Venea adesea între noi să vadă cum învăţăm muştrul... Şi iar ne întreba despre ţara noastră... Ş-apoi îi spuneam noi despre viaţa şi obiceiurile de la noi... Ş-aşa-i plăcea lui cu noi mai mult decît cu moscoviţii lui...

De la aceste amintiri, gazda noastră trece la altele. Se întunecase. Ecaterina Andreievna intră cu lampa aprinsă şi ne pofteşte la ceai.

Îndată după aceea, rîzînd şi vorbind vesel, soseşte domnişoara Liuba, în tovărăşia unui tînăr ofiţer din administraţie.

Tînărul ne salută cu gravitate. Domnişoara Liuba rămase puţintel mirată de oaspeţi—apoi cu o dulce volubilitate începu să ne spuie în ruseşte că-i pare foarte rău că nu poate vorbi moldoveneşte...

Acum era rîndul meu să fiu grozav de mirat, ca şi polcovnicul cel de demult.

- Nu ştie, zise Ecaterina Andreievna; noi am dat-o la şcoala rusească, cum se cuvenea, că alta nu era. Şi ca să-i fie uşor vorbeam ş-acasă cu dînsa ruseşte. Aşa c-a uitat şi ce ştia de mititică...

- Ce rău îmi pare, domnişoară Liuba! vorbi, cu mîhnire tovarăşul meu mazîl.

- Şi mie pare reu... ciripi fata, uitîndu-se şiret la ofiţer.

- Învaţă uşor şi răpede... se crezu dator să ne informeze tovarăşul fetei.

Şi Vasile Gheorghievici, şi Ecaterina Andreievna, cu oarecare stînjenire, cercau să ne lămurească de ce singurul lor copil, Liubocica lor, e o străină... Era ambiţia micilor burjui de a înnobila pe această cale o odraslă, de a face din odorul lor o barişnia desăvîrşită... Ş-am înţeles pe ce se sprijineau blajinii ruşi ca să întemeieze într-un tîrg ca Soroca trei licee de fete... Am înţeles de ce aud pretutindeni, pe uliţi, tineretul vorbind această dulce limbă... Stăpînirea întreprinsese cu viclenie rusificarea mamelor.

În odaie se întinsese deodată stînjenire si tristeţe. Stăpîna casei încercă totuşi s-aducă o rază de căldură între noi, îndemnând pe barişnia Liuba să treacă la piano, să ne cînte romanţele noi de peste Prut...

Într-adevăr, la pianul ei, Liuba fredona într-o limbă încă îndoielnică o romanţa de amor, şi mărturisesc că şi eu, şi mazilul, ca şi tînărul ofiţer, ne-am declarat satisfăcuţi, — ceea ce aduse lacrimi de bucurie în ochii Ecaterinei Andreievna.

Un prînz

Locul unde mergem să prînzim nu e propriu-zis un restoran cum sînt multe în această frumoasă aşezare pe Nistru. E o casă particulară. Se cheamă la madame Panina. Sub umbră de viţă acăţătoare, pe un fel de larg cerdac, sînt pregătite cîteva mese cu feţe de un alb strălucitor şi cu servicii scînteietoare. Desigur, nu sîntem la un birt. Totul e curat, prietinos, discret.

Serveşte, cu un aer de oarecare condescendenţă, un tînăr oacheş cu ţigara în gură. Dă mîna cu clienţii, schimbă cu ei vorbe amicale. E un absolvent al studiilor juridice universitare. Deocamdată se găseşte în ipostaza unui Brillat-Savarin profesionist. El explică unora din oaspeţi lista de bucate şi dă sfaturi asupra băuturilor, cu expresii delicate, cu entuziasm reţinut.

Stăpîna căsuţei cochete şi a grădinii îngrijite e o doamnă care, din cînd în cînd, rar, îşi face apariţia. A atins, cred, patruzeci de ani. E înaltă, frumoasă încă, cu nişte ochi extraordinari, migdalaţi, mari şi languroşi. E o doamnă din societatea de ieri. A cunoscut belşugul şi viaţa de noi senzaţii a celor care pot răspîndi aur în juru-le. Îşi vedea moşia în gabrioletă elegantă, trăia într-un palat, îşi împărţea viaţa între sezonul de băi şi petrecerile de iarnă... Revoluţia a ruinat-o. A rămas văduvă, cu copii de educat, cu greutăţi chinuitoare, în vremurile acestea de scumpete sălbatică, de tulburări, de nesiguranţă.

Nu a stat la îndoială. Îndată ce oastea românilor a statornicit pînă la Nistru liniştea, şi-a pus şorţ alb de gospodină şi a ieşit în piaţă să cumpere carne şi zarzavaturi, ca să gătească o masă bună pentru cîţiva cunoscuţi.

În ziua în care mă aflu şi eu în balconul umbros, la madame Panina, pot observa în voie pe toţi oaspeţii, care intră cu un aer de cunoscuţi ai familiei, de prietini ai casei. O clipă ochii migdalaţi ai stăpînei se arată în cadrul uşei: toţi o salută cu un fel de respect mîndru.

Stau la mese şi mesuţe cîteva din personagiile zilei, fruntaşi ai zemstvei comunale şi judeţene, un ofiţer care şi-a făcut stagiul în garnizoană, şi cîteva măriri decăzute ale Imperiului.

Aceştia din urmă păstrează încă un aer de nedumerire şi de tristeţe. Rămaşi în aer de la cumplita furtună a anului 1917, neputînd trece dincolo, unde s-ar găsi pe un ţărm al morţii, străini de români şi de limba lor dincoace, — îi vezi la grădina publică stînd ceasuri după ceasuri ţintuiţi pe scaune, cu un pahar de bere dinainte, vorbind, comentînd, făcînd conjecturi, şi-nsfîrşit încercînd a grăi în limba băştinaşilor... Unul a fost ispravnic, altul preşedinte de zemstvă. Nu le-a mai rămas nimic din aureola fireturilor şi a pajurilor imperiale: sînt nişte bieţi naufragiaţi; se zbat ca nişte umbre chineze între două întunericuri, în ultimele răsfrângeri ale unui incendiu.

În paşnica umbră de la madame Panina, oameni de azi, oameni de ieri stau liniştiţi în după-amiaza înăbuşitoare, şi absolventul jurist trece printre toţi, cu ţigara în colţul gurii, împărţind bunătăţile pregătite subt ochii cei mari şi melancolici ai stăpînei.

Pentru cine nu ştie, e necesar să spun că o masă, după moda rusească, la nobila noastră amfitrioană, cuprinde două părţi: zacusca şi masa propriu-zisă. Zacusca e o gustare, un aperitiv. Domnul jurist aşează delicat dinainte-ţi unt, brînzeturi, mezeluri, măsline, sardine şi batog ş-o sticlă de rachiu în care plutesc fire lungi şi încîlcite de coajă de portocală... Guşti din toate aceste felurite bunătăţi şi bei nu numai un păhărel de rachiu foarte tare, — ci un număr de păhărele, care mie mi s-a părut cam arbitrar. Interesant este că toţi din juru-mi, de fiecare dată, au aerul că

beau primul păhărel, aşa privesc licoarea c-un fel de mirare şi se firitisesc unul pe altul cu gravitate...

După o lungă şi copioasă zacuscă, — domnul cu ţigara în colţul gurii aduce sticle de vin alb şi negru, vase cu gheaţă, alte tacîmuri de argint, farfurii de porţelan, şi anunţă meniul c-o voce mişcată. E tot ce face mai bun şi mai delicat madame Panina... În adevăr, de la supa cu pateuri fine pînă la îngheţată, întregul prânz pare o protestare împotriva lipsei şi o revanşă împotriva bucătăriei democratice, în mare cinste după anii teribili.

Toată lumea e mulţămită; toate privirile se întorc cu recunoştinţă spre sanctuarul nobilei reprezentante a zilelor de ieri. O cucoană: bătrână deschide o pianină şi cîntă, întovărăşită de vioara unui tînăr profesionist, cîteva bucăţi din timpurile burgheziei. Recunosc, între altele, un vals de Ivanovici...

Intr-o pauză, intră în cerdac şi doi copii ai gazdei: Mişa gimnazist tinerel, cu botforaşi lustruiţi şi tunica strînsă-n centură, — ş-o mărunţică barişnia, puişor de femeie blondă, albă, vaporoasă şi zîmbitoare... Amîndoi trec pe la piano — şi cîntă cîteva dulci şi pătrunzătoare melodii din vremurile fericite. Subt degetele lor notele au un accent de adevăr şi de tragic. Oaspeţii privesc adînc mişcaţi şi tăcuţi pe aceşti copii ai dezastrului, pe cînd madame Panina — o gîcesc — îşi şterge lacrimile alături, în umbra unei odăiţi...

Veşti de peste Nistru

Nistrul are o apă măreaţă, care curge limpede în albie stîncoasă. In cotu-i adînc tăiat, Soroca se înalţă în etaje de vile şi vii. Călătorului care vine din depărtările Podoliei, vechea aşezare îi apare ca o surprinzătoare viziune învăluită în abur de vis. La malul apei cetăţuia medievală a vechilor străji sorocene, care păzeau hotarul moldovenesc, doarme într-o netulburată şi adîncă melancolie. Pe maluri, între holdele pîrguite de soarele de iulie dincolo, ori între şiragurile de copaci dincoace, aproape nu se zăreşte mişcare. Peisagiul parcă dormiteză. Cu toate acestea sîntem pe un front de război. Dincolo e haosul de anarhie al Ucrainei; dincoace, de pe înălţimi, stăpînesc tunurile noastre.

Chiar în faţa Sorocei, satul malorus Ţichinăuca —, unde au fost odată curţi ale Ducăi-Vodă celui bătrîn, domn moldovan şi hatman al Ucrainei turceşti, — se pare că nu trăieşte şi nu se bucură de ogoarele-i semănate, decît pentru că se află subt traiectoria proiectilelor de dincoace. Starostele de-acolo bucuros urmează poruncile de pe ţărmul drept — numai să poată scuti sărmanele aşezări ale gospodarilor lui de fierul şi focul care cutreieră în ţinuturile învecinate.

În noaptea de 24 spre 25 iulie, în liniştitul somn al Sorocei s-au auzit bătăile surde ale tunurilor. Nimeni nu s-a emoţionat. Cunoscuţii noştri ne-au încredinţat că trebuie să fie ceva dincolo. Atît.

În adevăr, dimineaţa primim ştiri.

Tunul a bătut la Iampol, dincolo de Nistru, la 7 kilometri. Străjile noastre ştiau că această nenorocită capitală de ţinut suferea de cîtva timp într-una încălcările tuturor bandelor şi tuturor aventurierilor Ucrainei. Ştiau că trupele lui Petliura nu

de multă vreme au pus stăpînire pe oraş alungînd pe bolşevici, au aruncat bir de război asupra locuitorilor şi au executat sumar un lung şirag de suspecţi şi trădători... Ca o urmare logică, stăpînitorii vremelnici au căutat aur în toate saltarele, lăzile şi ascunzătorile caselor şi au luat în stăpînire ultimele rezerve de grîu de prin cămări. Banul nu lipseşte în Ucraina. Ba se pare că e chiar prea îmbelşugat. Dovadă că funtul de pîne se plăteşte pînă la 60 de ruble. Dar nemernicii oameni preferă un pumn de grîu grămezilor de ruble în hîrtie. Cu capetele plecate evreii şi haholii de la Iampol au suferit şi această furtună după multe altele, aşteptînd zile mai bune. Mai cu samă evreii au avut a plăti şi de astă dată din nou oalele sparte, căci se pare că simpla politică a pogromurilor e în foarte mare cinste în cenuşiile întinderi de peste Nistru.

Dar iată că în noaptea de vineri spre sîmbătă a bubuit tunul bolşevicilor. Şi dimineaţa, pe o vreme ploioasă, străjile de pe malul drept au putut vedea Iampol în învălmăşeală şi lupte. Stăpînitorii de ieri erau scoşi din bîrloguri, alungaţi pe uliţi, împuşcaţi şi tăiaţi. Petliuriştii, inferiori în număr, au părăsit repede cîmpul de luptă. Bolşevicii au pus stăpînire pe oraş — şi au tras cu boii undeva, la adăpost subt un şopron, cele patru tunuri care le sprijiniseră acţiunea...

Îndată a început, firește, a se face o nouă rînduială. O listă de trădători şi suspecţi a ieşit la iveală — cu execuţiile de rigoare. Percheziţiile şi confiscările au pornit din nou...

Toate aceste lucruri se petreceau la o zvîrlitură de băţ peste Nistru. Moldovenii de dincoace aveau din nou un spectacol, care, de doi ani de zile, se repetă necontenit. Iampolul e o mică icoană a stărilor de lucruri din întreaga Ucraină. Nu e de mirare cînd se aud veşti despre convoiuri de nenorociţi care vin la malul Nistrului, de dincolo, întinzînd braţele şi cerşind cu plîngeri ajutor, — ca să se poată întoarce liniştea la bîntuitul lor cămin...

Sorocenii treceau dimineaţa la treburile lor, se opreau şi vorbeau liniştiţi despre zgomotele nopţii.

— A bătut tunul la Iampol...

Era o întîmplare neînsemnată. Dar în cîte locuri, pe marile întinderi ale Podoliei şi Hersonului pînă la Kiev şi dincolo, bate tunul şi curge sîngele! În cîte colţuri se sugrumă fraţi pe fraţi, în cîte tîrguri uliţele „jidovimii" sînt înecate în sînge şi zăgăzuite cu mii de cadavre... O nebunie roşie bîntuie fără stavilă în ţara stepelor, şi parcă bate dintr-acolo un vînt de nenorocire şi de nemărginită tristeţe. Fără îndoială, în om trăieşte o fiară. Vai de el cînd gratiile au fost rupte şi bestia adulmecă sînge!

Tunul bate la Iampol şi mai departe. Nistrul curge însă liniştit şi limpede, în albie de stîncă, şi dincoace grînele se coc, cu luciri de aur, subt un cer de pace, care îmi apare ca supremul bine, între marile şi micile năcazuri ce ne bîntuie.

(Sadoveanu, Mihail. Nistrul/Mihail Sadoveanu// Revista Fundaţiilor Regale: revistă lunară de literatură, artă şi cultură generală. – anul VII. - nr. 6. - 1 iunie 1940. – p. 503 – 510)

Nistrul

Nistrul l-am văzut întâia oară îndată după războiul cel mare, când s'a făcut unirea.

Venind dinspre apus, am răzbit printr'o poarta a stâncilor care domina Soroca. Atunci mi-a apărut dintr'odată ocolind oraşul care, dela ţărmul lui, se înalţă în trepte de vile şi vii. Calatorului ce vine din cealaltă parte, din depărtările Podoliei, acea aşezare îi năluceşte ca o viziune romantică.

La malul fluviului, izolata de târg, dormită într'o melancolie neturburată cetăţuia medievală a vechilor străji sorocene, care păzeau odinioară către pustia răsăriteană.

Mai încolo, pe luciul apei, se închideau în singurătate, fără măciniş, mori negre plutitoare.

Holde pârguindu-se în soare, dincolo, pe malul ucrainian.

Dincoace şiraguri de arbori pe praguri stâncoase. Peisajele păreau abandonate de oameni. Cu toate acestea ne aflam intr'o zonă dramatică; de ceea parte era încă haos anarhic; dincoace, de pe înălţime, stăpâneau nevăzute tunurile noastre.

Imaginea aceasta primă de apă frumoasă s'a păstrat în mine şi mai pe urmă, de câte ori am revăzut Nistrul, în alte părţi ale hotarului, fie la Hotin, fie la Tighina, fie la Liman. Dincolo de înfăţişarea lui, îndărătul oamenilor de azi care sălăş luiesc spre fostul olat al Tătarilor, necontenit s'au amestecat icoanele trecutului.

Nistrul e un hotar al neamului românesc. În unele părţi e un hotar aproximativ, căci aşezări destul de importante şi compacte de Moldoveni l-au depăşit până în apa Bugului. De asemeni, în vremi prielnice, păstorii din munte şi-au dus turmele la păşuni grase până la Crâm. Moldova întreagă s'a consolidat altădată prin forţa de expansiune a neamului românesc înspre locurile goale, cum glăsuiesc uricele dela Ştefan-Vodă şi dela alţi Domni. Cutare moşii au fost date cutărui oştean ori boier, pentru credinţă şi vrednicie, ca să le fie ocină în veci lor şi urmaşilor. Cel dintâi drum al meu prin ţinuturile Bălţi, Orhei, şi Soroca, spre Nistru, l-am făcut străbătând aşezări de răzeşi. S'a întâmplat ca în Basarabia supusă ţarilor ruşi, spre deosebire de unificările rurale dela noi, mazilii şi răzeşii moldoveni să păstreze unele rânduieli şi privilegii. I-am găsit deplin conştienţi de deosebirea dintre ei şi ţărani: partea de sat locuită de „neamuri" desfăcută de cealaltă a ţăranilor; fiecare parte cu biserica ei. Nu era vorba numai de un rang social (caci mazilii şi răzeşii din vechi erau oameni liberi, pe când ţăranii fuseseră şerbi); ci despărţirea era şi de sânge: mazilii şi răzeşii erau vechi neamuri pământene, pe când cele mai multe aşezări de ţărani se alcătuiau din „vecini", colonişti din bolişteа tătărască ori din crăiia Leşilor.

Hotarul vechii Moldove a fost ținut de voievozii întemeietori cu sabia. Călărirele răzeșilor făceau slujba Domniei, ca să ție rânduială pe drumul cel mare de comerț continental dela Liov la Cetatea-Albă, unde se aflau antrepozitele genoveze pentru Orient. Cel mai important venit al vistieriei Moldovei lui Ștefan-cel-Mare îl dădeau vămile acestea de tranzit, a drumurilor Cetății-Albe și Chiliei. Asta a și îngăduit acestui voievod să organizeze una din cele mai bune armate a timpului, cu care a putut opri un răstimp enorma presiune a forței turcești.

De aceea, în călătoriile mele în Moldova de dincolo de Prut până la Nistru, am fost cu deosebire impresionat de această putere încă în ființă a așezărilor de odinioară. Și încă nici nu trebuia s'o descopăr eu; se descoperea și se vădea ea singură. Numai mazili și răzeși în toate părțile! Care de care mai dârzi și mai aprigi.

În așezările din vechime statornice ale națiilor apusene, unde oamenii nu s'au mișcat din cuibarele lor, căutând ocrotirea seniorului ori a regelui, s'a dezvoltat în așa măsură particularismul, încât multă vreme, în Italia de pildă, s'a războit o cetate cu alta și s'a prigonit sat cu sat. Vrăjmășia de interese a oamenilor de același neam i-a dus 'până la deosebiri de limbă, până la circumscrieri dialectale.

Psihologia bătrânilor noștri a fost alta. Ei s'au extins pe teritoriul lor firesc în roiuri necontenite, păstrând amintirea și dorul locurilor de baștină. Îndelunga îndeletnicire păstorească a ținut și mai vie legătura asta, prin limbă. Călărețul dela Nistru, care priveghea de pe dealuri în pustia căpcăunilor, avea din neam în neam nostalgia codrului verde și a apelor limpezi din locurile înalte, unde se născuseră uncheșii lui. Multe sate dela Nistru au păstrat povestea asta: că bătrânii lor au venit de undeva, dela munte. De aceea am încetat degrabă de a mă mira că răzeșii mei de cătră Soroca făceau atâta haz de „Amintirile" din copilărie ale lui Ion Creangă, ori de „Capra cu trei iezi", pe care obișnuiam a le citi în șezători improvizate. Intr'un loc am auzit vorbe care m'au străpuns până în fundul sufletului. Dumnealui mazilul se încălzea mai anevoie la un pahar de vin ori la o vorba frățească; pe când mazilița frângea o pâne albă închinând-o oaspetelui cu dragoste și cu cele de cuviință lângă pocalul de vin. „Caci - zicea dumneaei – totdeauna am avut noi dor de frații noștri ca brazii și de surorile noastre ca florile..."

Precum toată lumea cunoaște, în domnia binecredinciosului nostru voievod Ștefan bătrânul, în anul dela Hristos 1469, au năboit asupra ținuturilor creștine Tătarii Hoardei-de-Aur sub căpitenia lui Mamac-Han. Trecând Niprul, s'au cumpănit în pragul lumii, rupând-se în trei trâmbe; două au pălit în Lehia, iar a treia a trecut Nistrul. De aceasta primejdie Ștefan Voievod, ca și Craiul, fusese vestit de Hanul de Crâm, dușman celui dela Kipciac. Craiul nu luase măsuri, de aceea Lehia a fost prădată și sângerată până în mare adâncime. Însă Ștefan-Vodă trimesese răspuns răzeșilor săi și-și tocmise și curtenii. Cu strămoșii acestor răzeși pe care-i cercetam eu în Orhei și Soroca, domnia sa Radu Gangur a făcut hăitaș măriei-sale, încât Domnia, încercuind dumbrăvile dela Lipinti, a zdrobit ceambulurile hoardei. Au căzut nu numai mârzaci și prădalnici de rând; ci a fost prins fratele Hanului Mamac și fiul Hanului. Iar răzeșii au întrebuințat la județul domnesc sabia până ce

au ostenit. Atunci Mamac-Han, la Movilău unde se afla aşteptând dobânda, a primit veste rea dela Moldova şi s'a încrâncenat smulgându-şi barba, bătându-se cu pumnii la tâmple şi ameninţând să desfacă cerul şi pământul şi să puie Moldova sub fier şi pârjol, dacă nu i se sloboade fiul şi fratele, şi ostenii, şi prăzile. Îndată au cunoscut răzeşii dela Nistru puterea lor, căci măria-sa i-a pus să taie în faţa celor o sută de soli ai lui Mamac pe sultan-zade; după aceea a pus sub sabie pentru trufia lor şi a hanului lor pe nouăzeci şi nouă de soli, şi numai pe unul-a eliberat, cu urechile ciumpăvite şi nasul scurtat, ca să ducă lui Mamac-Han răspuns. În toată domnia măriei-sale Ştefan-Vodă, olatul Nistrului a avut pace dinspre pustie. Cetăţile Nistrului s'au întărit şi aşezările răzeşilor au înflorit.

***

Am cunoscut atunci, la Alcedari, pe unul din urmaşii acestor osteni dela Lipinti. Era o figură prea bine cunoscută într'un ţinut întreg: căpitanul Grigore Fotescu.

Cine nu ştia şi cine nu văzuse în ţinutul Sorocei şi în hotarele ţinutului Sorocei pe domnia-sa Grigore Fotescu! Cine nu auzise de caii lui, a căror sămânţă o adusese din tabunuri dela Caucaz! Cine nu vorbea de prisaca, de via, de ogoarele lui!

În saraiurile lui forfoteau argaţii. Hazeaica lui avea femei la tors şi la ţesut. Într'una din cămări, pe o laiţă largă, la anumită vreme a anului, totdeauna sta cucuiat un Jidov meşter, cosând şieac şi potrivind blăniţi de miel şi „hulpe". Iar gospodarul, când se întocea dela „deal" şi descăleca în mijlocul ogrăzii, îi punea în şold mâna care ţinea harapnicul şi se uita posomorit în jur.

Căpitan Grigore ştia să-şi administreze nu numai averea, ci şi oaspeţii care binevoiau să-l cerceteze la sărbătorile de iarnă ori sfintele Paşti. Mesele erau mese: una se ridica şi alta se întindea. Cântau lăutarii răzimaţi de uşorii uşilor. Vinul cel bun din fundul pivniţei sfârâia în pocaluri. Iar la grajd stăteau străji cu porunca tare, precum că nimeni n'are voie să înhame şi să plece. Întâi şi întâi să-l doboare pe dumnealui căpitan, Grigore, şi pe urmă, peste trupul dumnisale, sânt slobozi să treacă!

Când se întâmpla căpitanului Grigore să intre, de pildă, în târg la Vadu-Raşcului, apoi se umpleau de capete bărboase uşile ferestrele dughenilor. Dela un prag la altul negustorii aruncau ştirea cea mare: A venit căpitan Grigore!"

În jur i se strângeau feluriţii lui oameni cunoscuţi, negustori şi mecleri.

- Ce mai faci domnia-ta, căpitane Grigore?

- Cum ai binevoit a călători, căpitane Grigore?

- „Sudarinia" domniei-tale, căpitane, află-se în bună-stare cu sănătatea?

- Dar copiii cum o duc? Cresc şi se fac voinici şi frumoşi?

- Îndrăznim a întreba ce-am putea cumpăra dela domnia-ta, căpitane Grigore?

Mazilul se simţea mai tare şi mai semeţ decât toţi. Cu cât cei din juru-i se ploconeau mai umiliţi, cu atât căpitanul Grigore se simţea mai tare şi mai semeţ. Îşi mângâia mustaţa căruntă, apoi îşi punea stânga în şold, strigând scurt şi răstit (aşa-i era năravul):

- Hăt! ţâst! din partea noastră toate-s bune. Da voi cum o duceţi, năcăjiţilor?

Vai de capu nostru, căpitane; batem război cu sărăcia. Poate „câştigăm cevai" dela domnia-ta.

- Hăt! ţâst! Voi, bre, sânteţi nişte şmecheri.

- Ba, căpitane Grigore, nu sântem şmecheri, sântem nişte sârmani, precum binevoieşti a spune. Ne bucurăm că ai venit sănătos în târgul nostru, la prietinii domnieitale.

- Cum?

- Ne bucurăm ca ai venit sănătos la prietinii şi slujitorii domnieitale, căpitane Grigore.

- Asa? Bine! Atunci să intrăm colea, să stăm puţintel de vorbă. Mai! Care-i mai mare în crâşma asta? Ia sa vie care-i mai mare aici, s'asculte poruncile mele.

- Sa vie numaidecât! adaogă glasuri îngrijorate negustorii.

- Sa vie s'asculte poruncile căpitanului. S'aducă ulcele nouă, cum, îi place căpitanului Grigore.

- Aicea sânt, răspunde crâşmarul închinându-se; toate-or fi după pofta domnieitale, căpitane Grigore.

- Asa? Prea-bine. Eu vreau, bre, să cinstesc o ţâră de vin cu cunoscuţii mei şi să stăm de vorbă. Ai auzit? te-ai dus? Ai venit? ai adus?

- Are dreptate căpitanul, îşi şoptesc unul altuia negustorii şi misitii; vinul îl bem în sănătatea şi intru cinstea căpitanului şi facem cu domnia-sa afaceri bune şi cu dreptate. Nu-i aşa, căpitane ? Domnia-ta eşti om cuminte şi mai ales cu dreptate.

- Cum? Bine; fie şi aşa. Am şi de vândut şi de cumpărat, năcăjiţilor.

Cum începe vorba de cumpărări, vânzări şi preţuri, sub mândria şi fala căpitanului Grigore Fotescu deodată răzbate viclenia cu ochi ascuţiţi a mazilului. Şi pentru această veghere statornică a minţii şi strajă, a intereselor lui, târgoveţii mărturisesc şi mai mare admiraţie căpitanului Grigore.

***

- „Nistru, apă românească..." suspina, acum opt decenii, Hasdeu, într'un vestit pe atunci poem dramatic.

În aceeaşi epocă trăia dincolo de Prut, în ţara supusă silnic împărăţiei moscovite, o doamnă de neam cantacuzinesc. Văduva singuratică, ajunsă la vârsta întristării ultime, îşi clădise la moşia sa un foişor, în care se suia din când în când, în amurguri limpezi, ca să privească spre aburul depărtării acolo, peste hotarul nou, era Iaşi; acolo erau amintirile romantice ale tinereţii.

Şi eroii poemei lui Hasdeu, şi Ilina Cantacuzin, si căpitanul de mazili Grigore Fotescu dovedeau ori că au caracter, ori că sunt supuşi unei blăstămate slăbiciuni sentimentale, boală a Moldovenilor. Numai trupurile noastre fiind trecătoare, - o privire, un zâmbet, o melodie de glas au replică şi ecou în oamenii altui veac. De aceea cunoşteam în zâmbetul şi ochii căpitanului dela Vadu-Raşcului ascuţimile de săbii ale răzeşilor care au stătut lângă măria-sa Ştefan-Vodă, când măria-sa a judecat pe varvari la Nistru, în marginea lumii.

Spre aceste locuri moldoveneşti şi spre acest hotar bătrân a păşit măria-sa Regele mai dedemult, pe când era „fecior împărătesc", cum îi spuneau mazilii. Atunci

l-au împresurat ei cu bucurie la Chişinău, dând glas mare, încurându-şi harmăsarii şi scuturând cuşmele. Şi l-au văzut şi acum de curând, în preajma sărbătorilor din iarna trecută, când s'a întors acolo cu gândurile şi grijile care-i sânt partea zilelor şi nopţilor de câtăva vreme.

Cum spun stihurile sfinte:

Doamne-Dumnezeule, cutremurat-ai pământul.

Tămăduieşte-i stricăciunile, căci se clatină.

Regele a stat acolo cu sprânceana nouroasă, ca şi voievodul cel vechi. De pe malul de stancă al „Nistrului" s'a uitat în Răsărit; iar împrejurul măriei sale a avut pe urmaşii răzeşilor şi mazililor de odinioară.

Sălcuţan Mihai

(Sălcuţan, Mihai. Zodia balanţei. Publicistică./Mihai Sălcuţan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Cetatea de carte „Basarabia" din Soroca

Din anul 1993, ziua de 1 iulie are pentru noi semnificaţia unei frumoase împliniri: semnarea Protocolului de înfiinţare a unei biblioteci cu carte în grafie latină, prima, la acea dată, în teritoriul Republicii Moldova, ca filială a Bibliotecii „V. Voiculescu" din Buzău. Ca semnatar al documentului, am bucuria să constat că actualul director al Bibliotecii judeţene „Vasile Voiculescu", tânărul şi energicul Sorin Burlacu, este un continuator convins şi hotărât al celuilalt buzoian, semnatar al actului încheiat în anul 1993, distinsul său predecesor, Alex. Oproescu, retras la pensie. Acel act a reprezentat punctul de pornire a unei colaborări între judeţele Buzău şi Soroca, ce s-a dezvoltat de la an la an, ajungând la semnarea, în anul 1999, a unui Protocol de colaborare multidisciplinară, respectat de ambele administraţii.

Celor peste 16.000 de volume, cât numără astăzi Biblioteca „Basarabia" din Soroca, s-au mai adăugat câteva zeci, cu titluri de ultimă oră, donate de bibliot eca buzoiană şi transmise de directorul acesteia cu prilejul vizitei noastre. Mie mi-a revenit plăcuta misie de a înmâna o nouă donaţie de carte din partea P.S. Episcop Epifanie al Buzăului şi Vrancei, cuprinzând apariţiile tipografice ale centrului eparhial din ultimii doi ani.

În dimineaţa zilei de 1 iulie 2004, biblioteca soroceană a marcat aniversarea semnării actului său de naştere prin organizarea unei manifestări omagiale închinate domnitorului Ştefan cel Mare şi Sfânt, la care au participat cititori, profesori,

oameni de cultură. Printre ei s-au aflat şi inimoşii patrioţi ce au contribuit la înfiinţarea şi dezvoltarea bibliotecii: Ana Bejan, Raisa Bicec, Lucia Creţu. O interesantă expoziţie de carte la temă a fost organizată de priceputele bibliotecare ce slujesc filiala, Ludmila Ungureanu şi Aurelia Iavorschi. Aici au fost aşezate şi exemplare ale numărului din iunie 2004 al revistei eparhiei noastre, „Glasul Adevărului", dedicat, după cum se cunoaşte, în întregime Binecredinciosului Voievod. Un grup de elevi de liceu, cititori fideli şi pasionaţi, au prezentat în intervenţii bine pregătite şi frumos expuse faptele Domnitorului, au recitat poezii şi ode, au interpretat cu talent cântece închinate acestuia.

La manifestare, delegaţia buzoiană a fost întărită prin prezenţa artiştilor plastici Mihai Hlihor şi Dan Drăghiciu, prezenţi la Soroca ca participanţi la prima ediţie a Taberei internaţionale de sculptură.

Domnul director Sorin Burlacu a prezentat o interesantă expunere asupra felului în care personalitatea lui Ştefan cel Mare şi Sfânt a fost percepută de cronicarii vremii, de personalităţile europene contemporane cu acesta, de cercetătorii ce s-au plecat asupra epocii, de poeţi şi oameni de cultură. S-a referit, de asemeni, la proiectele viitoare privitoare la filială, la dorinţa ca aceasta să devină o şi mai puternică cetate a cărţii şi spiritualităţii româneşti, care să fie dorită şi frecventată de tot mai mulţi locuitori ai Sorocii.

Intervenţia mea a recompus Moldova lui Ştefan, aşa cum a fost, dragostea domnitorului pentru ţară şi poporul ei, dar mai ales credinţa şi faptele atât de bine plăcute lui Dumnezeu, dimensiunea acestora pentru istoria creştină a românilor, în ton cu manifestarea, am recitat, în final, cunoscuta poezie a lui Şt. O. Iosif „Când a fost să moară Ştefan".

A fost o festivitate deosebit de frumoasă, sentimentele au fost expuse simplu şi firesc, trăirile au fost adevărate, fără false convenienţe. Interesul şi aprecierile presei faţă de bibliotecă şi manifestare au fost pozitive, percepute de noi în mod direct la jurnalele de seară care le-au redat cu fidelitate.

(Sălcuţan, Mihai. Zodia balanţei. Publicistică./Mihai Sălcuţan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Cetatea Soroca la 450 de ani

La 26 septembrie 1993, oraşul Soroca din Moldova situată între Prut şi Nistru, a sărbătorit împlinirea a 450 de ani de la ridicarea cunoscutei sale cetăţi, simbol al istoriei românilor, pavăză neînfricată la hotarul de răsărit al ţării.

Alături de localnici, au participat oaspeţi ce au reprezentat Ministerul Culturii şi Cultelor, instituţii ale Republicii Moldova, Ambasada României de la Chişinău, Ministerul Culturii şi instituţii din România, oraşele Zalău, Iaşi, Bacău, Vaslui, Buzău.

Cu o zi înainte s-a desfăşurat o amplă sesiune de comunicări ştiinţifice, care s-a bucurat de participarea unor distinşi specialişti veniţi de pe întregul spaţiu românesc.

La „Târgul Soroca", organizat în jurul cetăţii, meşterii populari şi pictorii şi-au expus creaţiile, iar întreprinderile industriale şi agricole, produsele.

În acordurile Imnului Naţional „Deşteaptă-te române", a fost dezvelită stema Moldovei din perioada edificării cetăţii, sculptată în piatră şi încastrată în zid, deasupra porţii de intrare. Alocuţiunile rostite de localnici şi invitaţi au dovedit încă o dată unitatea de simţire şi de cuget a românilor „de la Nistru pân'la Tisa", preţuirea faptelor înaintaşilor şi dorinţa de a apăra şi înflori moştenirea lăsată de aceştia, întru gloria şi veşnicia neamului. După slujba de sfinţire a cetăţii, a urmat spectacolul literar-folcloric „La Soroca în cetate - inima lui Ştefan bate".

Celor care nu au vizitat încă cetatea Soroca le prezentăm un scurt istoric şi o descriere a acesteia.

Miron Costin arăta, în „Cronica Poloneză", că cetatea de piatră a Sorocii a fost construită de Petru Rareş în a doua sa domnie, mai precis în anul 1543.

La fel ca în cazul cetăţilor de la Hotin şi Tighina, cetatea de la Soroca a fost aşezată în dreptul unui vad de trecere peste Nistru. La construcţia sa s-au folosit gresie şi calcar de Cosăuţi, piatră moale, aşa cum cerea arta fortificaţiilor medievale. Diametrul cetăţii este de 30,5 m, iar înălţimea zidurilor, de 25 m. Are patru turnuri rotunde cu diametrul de 4,75 m şi un turn dreptunghiular spre vadul de trecere peste Nistru. Acest ultim turn are trei niveluri. La primul se află tunelul de intrare, care era blocat de 3 uşi: 2 din ele erau executate din trunchiuri de stejar, călite în foc, îmbibate cu smoală şi acoperite cu plăci de metal, iar a treia uşă, la intrare, era din fier şi se ridica. La nivelul al doilea al turnului se afla un paraclis unde se oficiau slujbe pentru ostaşii garnizoanei. La nivelul al treilea se afla terasa de supraveghere, unde se stătea de strajă 24 de ore din 24. În caz de pericol, se aprindeau vreascuri şi lemne care formau ziua o lungă coloană de fum, iar noaptea, o puternică lumină observată până la mari distanţe, de unde vestea pericolului era transmisă în acelaşi mod până în capitala Moldovei.

Fiecare dintre cele 4 turnuri rotunde avea 7 etaje: primele 4 de jos serveau drept beciuri, celelalte - pentru locuit şi pentru păstrarea muniţiei. De-a lungul pereţilor interiori existau două terase din lemn care asigurau comunicarea între turnuri. În mijlocul cetăţii se află o fântână rotundă.

Între anii 1692-1699, în singura perioadă cât s-a aflat sub ocupaţie străină, respectiv poloneză, cetatea a suferit schimbări considerabile. De-a lungul peretelui rotund, în interior, au fost construite 13 cazemate din piatră pentru păstrarea muniţiilor şi proviziilor, 3 păstrându-se până astăzi, iar celelalte fiind refăcute. În partea nordică a fost construită o a doua fântână, de formă pătrată. În jurul cetăţii a fost săpat un şanţ adânc, umplut cu apă, pe partea exterioară fiind îngropate două rânduri de bârne ascuţite la vârf. Pământul rezultat a fost turnat în cetate, ridicând cu 2 m nivelul curţii interioare.

La a 450-a aniversare, cetatea Soroca întâmpină oaspetele român cu steagul tricolor arborat pe turnul de la intrare, îl fascinează cu frumuseţea şi trăinicia sa, dar, totodată, îl face să simtă şi mai mult durerea rănilor ce mai sângerează încă.

(Sălcuţan, Mihai. Zodia balanţei. Publicistică./Mihai Sălcuţan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Inaugurarea Filialei din Soroca a Bibliotecii "Vasile Voiculescu" din Buzău

„Toate în lume au o clipă hotărâtoare şi capodopera bunei conduceri este să o afli, să o cunoşti şi să alegi această clipă de acţiune."

Cardinal de Retz

Marţi, 16 noiembrie 1993, la Soroca, în Republica Moldova, a avut loc festivitatea inaugurării filialei Bibliotecii judeţene "V. Voiculescu" din Buzău. Aceasta a marcat îndeplinirea prevederilor cuprinse în protocolul încheiat în vara acestui an între bibliotecile celor două oraşe, în prezenţa reprezentanţilor administraţiei locale sorocene, Prefecturii Buzău, Ministerului Culturii şi Bibliotecii Naţionale din Chişinău.

Ambele părţi şi-au respectat cu scrupulozitate obligaţiile asumate, inclusiv termenul inaugurării, stabilit în programul manifestărilor organizate cu prilejul sărbătoririi centenarului Bibliotecii publice a Buzăului.

Deşi confruntată cu o foarte grea situaţie financiară, administraţia Sorocii a reuşit să identifice resurse băneşti importante pentru amenajarea spaţiului de 200 m.p. pus la dispoziţie în chiar centrul oraşului. Filiala a fost dotată cu mobilier nou, adecvat, cu covoare şi cele necesare creării unui ambient plăcut şi civilizat, decorată cu tablouri ale marilor scriitori români şi, surpriză, cu imagini realizate în ipsos ale Palatului comunal şi clădirii bibliotecii din oraşul nostru.

Partea buzoiană a asigurat un fond de carte însumând 6.000 de volume, cu care filiala porneşte la drum şi care urmează a fi sporit pe măsura procurării de noi fonduri şi primirii de donaţii din partea persoanelor fizice şi juridice.

Aproximativ 200 de persoane - oficialităţi locale, lucrători în cultură şi culte, profesori, elevi, cetăţeni, reprezentanţi ai Bibliotecii Naţionale din Chişinău, ai presei şi ai postului naţional de radio - au umplut frumosul spaţiu al filialei, marcaţi de eveniment şi emoţie, lesne de observat şi de înţeles, dar greu de descris în cuvinte. Buzăul a fost reprezentat de dl. Alexandru Oproescu, directorul Bibliotecii "V. Voiculescu", şi de semnatarul acestor rânduri, din partea Prefecturii judeţului,

Numeroşi participanţi au ţinut să-şi exprime gândurile, subliniind necesitatea şi oportunitatea înfiinţării filialei, considerată o prefigurare a mult doritei şi legitimei uniri a românilor. Redăm câteva din ideile exprimate.

Dna Lucia Creţu, vicepreşedinte al Comitetului executiv raional: „Până nu demult, participam la festivităţi prilejuite de inaugurarea de fabrici, de şantiere. Astăzi trăim bucuria unei adevărate festivităţi de cuget şi simţire, aceea a reîntoarcerii culturii străbune în Soroca". Dl Simion Celac, viceprimar al oraşului: „Mulţumim Prefecturii şi bibliotecii buzoiene pentru înţelegerea frăţească a nevoilor noastre

care sunt, înainte de toate, de natură culturală şi spirituală". Dl Petre Popa, scriitor sorocean: „O bibliotecă similară a mai fost deschisă la Soroca după revoluţia bolşevică din 1917 şi iată, după o nouă revoluţie, situaţia se repetă. Doresc să se înfăptuiască acea revoluţie care să stabilească poporul român, cultura şi spiritualitatea sa, în graniţe definitive, pentru vecii vecilor". Dna Tatiana Costiuc, director la Biblioteca Naţională din Chişinău: „Soroca are vocaţia cetăţilor trainice. Fie ca cetatea de cultură română ridicată astăzi să rămână neclintită, pentru totdeauna". Dna Raisa Bicec, directoarea bibliotecii din Soroca: „Am credinţa că am înfăptuit împreună cu fraţii noştrii din Buzău o lucrare istorică, spre mulţumirea noastră şi bucuria locuitorilor oraşului".

A urmat o slujbă de sfinţire a localului filialei şi un emoţionant moment de evocare a limbii române prin versuri şi cântece, susţinut de elevi ai Liceului „Constantin Stere".

Am părăsit Soroca convinşi de adevărul spuselor lui Nicolae Iorga: „Fără steag de cultură un popor e o gloată, nu o oaste".

(Sălcuţan, Mihai. Zodia balanţei. Publicistică./Mihai Sălcuţan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Itinerar de suflet în Moldova dintre Prut şi Nistru

Moto: Avem sortite patimi grele Şi multe răni, ce ne-au durut, Şi iată una dintre ele: Această graniţă la Prut!

Mihai Sălcuţan
(din vol. „Viaţa ca o epigramă", 1999)

…De la ultima noastră vizită, Soroca s-a îmbogăţit cu un monument de importanţă republicană „Lumânarea recunoştinţei", inaugurat la 27 martie 2004 în prezenţa preşedintelui, primului ministru, conducătorilor statului moldovean, deputaţi, invitaţi. Acesta este amplasat pe culmea dealului, la intrarea în localitate venind dinspre Floreşti. Pentru a ajunge la el cu piciorul trebuie să urci un număr de 654 de trepte, iar cu maşina se ajunge pe un drum ocolitor. Creaţie a arhitectului şi sculptorului Ion Pascal, monumentul are o formă rotundă, de lumânare, cu o înălţime de 29 m, din care ultimii 5 m reprezintă flacăra. Se încearcă, se pare, o reluare a unui vechi motiv egiptean de reprezentare a razei soarelui, a legăturii dintre celest şi teluric. Construcţia este realizată din piatră zidită, netencuită, iar flacăra este din inox. La bază, în interior, se află o mică capelă, la data vizitei noastre fiind închisă. Cunoscut şi sub denumirea „Badea Mior", monumentul reprezintă o iniţiativă a scriitorului Ion Druţă, originar din raionul Soroca.

(Sălcuțan, Mihai. Zodia balanței. Publicistică./Mihai Sălcuțan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.)

Mănăstirea Rudi

Ospitalierele gazde, cunoscându-ne bine înclinaţiile sufleteşti, ne-au pregătit în după amiaza zilei o plăcută surpriză: vizitarea mănăstirii „Rudi" (sau „Rughi"). Distanţa de 50 de km, pe şoseaua Soroca-Otaci, a fost parcursă relativ repede, privirile fiind desfătate de frumoasa privelişte oferită de dealurile şi colinele pline de livezi şi culturi de tot felul, de lacurile şi iazurile aflate la fiecare bază a acestora. Satul Rudi l-am descoperit risipit prin mulţimea de livezi ce ne ademeneau, la acea vreme, cu roadă bogată a vişinilor coapte.

Localitatea Rudi este atestată documentar din anul 1495. Cercetătorii i-au stabilit origini mult mai îndepărtate. Nu departe de sat, pe malul drept al Nistrului, sunt urmele unei aşezări preistorice, astăzi năpădită de vegetaţie. Fortificaţiile acesteia cuprind o suprafaţă de aproape 10 ha şi au o formă triunghiulară. În stânga se termină pe malul povârnit şi împădurit al Nistrului, în dreapta sunt apărate de o râpă adâncă, plină de izvoare. În faţă, din câmp deschis, te întâmpină un val de pământ pe care cele două milenii nu l-au distrus încă şi pe care şi azi îl urci cu greutate. În centrul întăriturii se aflau pe vremuri un turn de strajă şi o mare poartă de stejar. După primul val de pământ, de înălţimea unui stat de cal, mai urmau încă două. Cercetătorii au identificat două straturi de cultură. Unul inferior, cu o aşezare din sec. VII-V î.e.n., aparţinând culturii Halstadt, celălalt, superior, din secolul IV-III î.e.n. Populaţia se îndeletnicea cu agricultura, creşterea animalelor, pescuitul, vânatul şi chiar cu unele meşteşuguri, descoperirea cuptoarelor rotunde folosite la topirea metalului demonstrând aceasta.

La ieşirea din sat, aproape de pădure, ne-a apărut, în stânga drumului, biserica şi cimitirul, ambele cu aspect îngrijit, făcându-ne o bună impresie asupra gospodarilor şi a păstorului lor. Intraţi în pădurea deasă de foioase, atenţia a fost concentrată asupra drumeagului foarte îngust şi întortocheat ce a coborât aproape continuu, în unele locuri cu pante accentuate. Un pod de piatră ne-a trecut pârâul Bulboana care se varsă în Nistru. Copacii seculari ne-au transpus fără voie într-un tărâm de poveste, încărcat parcă de miracole. Ciripitul păsărilor, amplificat de liniştea adâncă şi de ecou, ne-a rupt definitiv de lumea din care veneam, fascinându-ne. Tunelul lung şi verde ne-a scos pe neaşteptate într-o pajişte luminoasă, cu brazi semeţi şi clădirile de o rară frumuseţe arhitecturală ale complexului monastic. Locul este înconjurat de pereţi de piatră, ce continuă până la malul Nistrului ce curge nu departe.

Biserica a fost construită de Duca Vodă în anul 1777 pe moşia fraţilor Andronache şi Teodor Rudi, cu mijloacele lor financiare şi cu sprijinul negustorului Donciul din Movilău (Podolia), data fondării fiind inscripţionată pe zidul acesteia. Finisarea a fost terminată în timpul domniei lui Grigore Alexandru Ghica. Şi pentru

că pe acest loc se află un izvor a cărui apă face minuni, a fost ridicată mănăstirea populată, la început, cu călugări. În anul 1828 monahii au fost mutaţi la mănăstirea Călărăşeuca, aflată la 12 km depărtare, în locul lor venind maici. Din păcate schitul a fost închis în anul 1846 printr-o decizie a autorităţilor eparhiale şi biserica a fost subordonată parohiei din satul Rudi de Jos. Hotărârea a fost luată urmare a faptelor noului proprietar al locului, Mihail Boguş, care a acaparat proprietăţile familiei Rudi şi a ruinat mănăstirea, luându-i forţat livada, via, păşunile, prisaca. Protestele călugăriţelor, ale răzeşilor din sat, ale credincioşilor din satele învecinate nu au avut succes. Mihail Roşea, o rudă apropiată a noului proprietar a devenit stăpânul prisăcii şi a găsit de cuviinţă să folosească însăşi biserica, transformând-o în locuinţă pentru servitori. Istoria consemnează că la puţină vreme Anastasia, fiica lui Boguş, a murit subit, iar peste un an şi fiica acesteia, Ana. La 62 de ani a murit şi Boguş, întreaga familie fiind înmormântată pe teritoriul schitului, la acea dată părăsit.

Activitatea mănăstirii a fost reluată după 75 de ani, la 24 octombrie 1921. Au fost construite 8 chilii pentru fraţi, o bucătărie, depozite, o pivniţă, un bloc de piatră cu trei balcoane, toate acoperite cu şindrilă.

Între anii 1930-1935 renumitul arhitect şi profesor universitar Valentin Voiţehovschi, originar din Soroca, cu studii făcute la Iaşi, a ridicat o şcoală pentru dascăli, lucrători fiind iscusiţi meşteri din Vălcineţ. Construcţia reprezintă lucrarea sa de diplomă, are două etaje, este construită din piatră neprelucrată şi are un turn în formă poliedrică. Edificiul se înscrie reuşit în ansamblul general al mănăstirii, fiind proiectată în stil vechi moldovenesc cu influienţe romantice. Cu biserica centrală formează o unitate stilistică fericită, subordonându-se compoziţional siluetei mănăstirii. Ţigla roşie a acoperişului contrastează puternic cu pereţii albi de piatră şi cu verdele intens al peisajului înconjurător. Şcoala de dascăli a funcţionat până în anul 1940, când a fost transferată la Bălţi. În prezent clădirea nu este funcţională, fiind abandonată datorită stricăciunilor produse în timp şi care necesită importante reparaţii.

În anul 1948 mănăstirea a fost din nou închisă, în incinta ei instalându-se un orfelinat. De la 1 septembrie 1963 şi până în vara anului 1991 aici a funcţionat un sanatoriu pentru copii, iar în anul 1992 a fost redeschisă ca mănăstire de maici.

Cele două biserici de pe teritoriul mănăstirii şi-au reluat şi ele activitatea. Biserica de iarnă este mică şi este executată în stil rural autohton.

Biserica de vară „Sf. Treime" constituie centrul compoziţional al mănăstirii, are o lungime de 18 m, lăţimea de 12 m, iar înălţimea turlei, împreună cu crucea, 20 m. Edificiul este încununat cu un turn poliedric, în forma frunzelor de trifoi, şi reprezintă unul dintre cele mai interesante monumente basarabene, care continuă tradiţiile vechii arhitecturi moldoveneşti. Clădirea bisericii, asemenea unei flori sculptate, are abside în formă de petale rotunjite, iar turla, bine reliefată, are forma unui pistil. Absidele semicilindrice se transformă în trei turnuri impunătoare, ce se unesc parcă pentru a ridica pe umerii lor tamburul cu acoperiş în formă de şatră. Ferestrele sunt plasate la distanţe mari una de alta, pereţii cuprinzând suprafeţe

impunătoare. Severitatea exterioară este atenuată de un şir de nişe plate arcuite, elemente arhitecturale întâlnite în arhitectura de cult a sec. XV-XVI în Basarabia, aşa cum putem vedea la bisericile mănăstirilor „Căpriana" şi „Hârbovăţ".

Pereţii sunt ornamentaţi cu arcuri situate în două, iar uneori şi în trei registre. Ritmul arcurilor este vioi şi variabil. Ele fie că se distanţează, lăsând loc pentru ferestre, fie că se apropie. Uneori arcurile vecine se unesc într-o nişă cu configuraţii complicate. La trecerea într-un nivel superior, dimensiunea lor se micşorează, iar perspectiva inversă ce se creează alungeşte vizual pereţii pe verticală. Picturile şi frescele interioare sunt renumite, amplasate în nişe şi executate, se pare, de meşteri italieni.

Nu departe de mănăstire se află „Farfuria turcului", un val de pământ de 200 metri în perimetru şi 4-6 m înălţime. Istoria acesteia este legată de anul 1470, când hoardele tătărăşti conduse de fratele şi de fiul hanului Mamak, venind pe trei drumuri din câmpia Podoliei, au cotit spre Movilău şi au trecut Nistrul în Moldova pe la pragurile din dreptul localităţii Naslavcea. Sion Sidi Mamak, fratele hanului, şi Eminek Şidi Mamak, fiul hanului, au ordonat incendierea satelor şi prinderea fetelor cu arcanul pentru a fi duse în haremurile mahomedane. Ştefan cel Mare, venit în întâmpinarea cotropitorilor, i-a atras în pădurea de tei de lângă Lipniţa şi, la 20 august 1470, s-a răfuit crunt cu aceştia, puţini fiind aceia care au reuşit să treacă Nistrul înapoi. Printre cei căzuţi ostatici s-au aflat şi cele două căpetenii. Hanul Mamak a trimis un alai de 100 de soli pentru a cere eliberarea celor doi prizonieri. Ştefan Vodă şi-a luat hotărârea în raport de urgia la care au fost supuse satele arse şi distruse şi locuitorii acestora: 99 de soli să fie traşi în ţeapă, iar unuia să i se taie nasul şi urechile şi să fie întors hanului pentru a putea povesti.

În timp ce se petreceau toate acestea, veni vestea că turcii jefuiau păstorii şi satele în stepa Sorocii, iar într-un sat de lângă Arişoneşti au ucis prunci şi au dat foc bisericii de lemn. Domnitorul a dat poruncă să fie prinşi şi cele câteva mii de turci şi de tătari au fost puşi să care cu poala pământ şi prundiş pentru a ridica o cetate de ocrotire a credinţei şi a neamului. Aşa a apărut „Farfuria turcului" la poalele povârnişului împădurit, unde râul Bulboana se varsă în Nistru, mărturie peste veacuri a felului în care Ştefan a înţeles să apere ţara şi credinţa poporului său.

Văzând aceste locuri fermecătoare, încărcate de istorie şi frumuseţe, am înţeles de ce celebrul film „Lăutarii" a fost turnat aici, la peştera sonoră şi la cascadă, de ce poeţii, pictorii, artiştii, operatorii de cinema, fotoreporterii sunt atât de atraşi de aceste locuri şi de ce vorbesc atât de des despre ele.

Slutu Soroceanu Nina

(Soroceanu, Nina. Am venit la voi, copii…: (Poezii pentru copii de toate vârstele)/Nina Soroceanu. – Ch.: S.n., 2014 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală"). – 84 p.)

Altar de cetate

Soroca!
Altar de cetate –
Ghid de libertate
Din ereditate
Spre eternitate

Pentru-ncurajare,
Pentru întrupare,
Pentru săvârșire
De sfântă Unire
Întru dăinuire.

Legământ și jurământ
Între cer și-ntre pământ.

Mit și glorie,
Legendă – istorie
De învățăminte
Spre luare-aminte
La vorbele sfinte
Pentru înainte!

(Soroceanu, Nina. 101 poeme/Nina Soroceanu. – București: Biodova, 2010. – 134 p.)

Hai cu mine la Soroca!

Hai cu mine la Soroca!
Ți-oi fi ghid de-ndrăgostire
Și de oameni, și de locuri
Ce păstrează amintire

Despre vremuri de demult apuse,
Dar pline de măreție,
Când ne-au apărat strămoșii
De dușmani a noastră glie.

De pe stânca neclintină
Vom privi Nistrul pe vale,
Cum își duce, liniștită,
Vălurând, apa la vale.

Vom citi, cu pietate
File vii, de vechi istorii
Între ziduri de cetate –
Ecou viu, ecou de glorii.

Pe la noi, pe la Soroca…

Pe la noi, pe la Soroca,
Nu se joacă tropa-tropa,
Ci se joacă hopa-hop –
S-adunăm mai mult noroc;
Și se joacă uite-așa:
Nu te da, nu te lăsa!

Poate că pe la Cahul
Jocu-oleacă-i mai fudul…

Și poate ca pe la Bălți
Jocu-i mai mult hostroopăț…
La noi jocu-i legănat –
Tocmai bun de alintat…

La noi jocu-i hora mare –
Fără vamă și hotare;
La noi jocu-i mărunțel –
Să nu obosești defel,
Să nu te săruți cu el.

Stâncile Sorocii

Ce mai faceți, stâncilor?
Tot tăcute…
Tot triste…

Ah, păsări
Încearcă să vă aline
Cu cântecul lor disperat;

Ploi
Încearcă să vă şteargă
Lacrima voastră de veacuri;

Vânt
Încearcă să risipească
Bocetul vostru
Neauzit…

Şi voi,
Nu daţi nici un semn
Că e timpul
Să mă mut
În imensitatea liniştii voastre!

Stoika Cesar

CULTURA POPORULUI

CLUJUL ARTISTIC

Soroca în trecut şi prezent

(Stoika, Cesar. Soroca în trecut şi prezent. Cultura poporului/ Cesar Stoica. - 31 ianuarie. – 1926. - Tiparul Tipografiei „Viaţa", Cluj, Strada Regina Maria 36.)

Soroca în trecut şi prezent

Oraşul Soroca e aşezat lângă Nistru, într'o vale adâncă care face parte propriu zis, din malul drept al acestui râu. Venind pe şoseaua dintre Bălţi şi Soroca dea lungul văii Râutului, întâlneşti pe amândouă părţile ale drumului, un pământ productiv, negru, numit cernoziom de către geografi.

Aproape de Soroca, peisagiile pitoreşti amintesc valea Rinului sau a Elbei; malurile Nistrului se înalţă trufaşe, îmbrăcate cu păduri şi stânci uriaşe de granit.

În tăcerea maestoasă nu se aude decât şoşotul pâraelor, Racovăţul şi Valoviţa.

Oraşul Soroca are a clímă dulce. Partea veche a oraşului e locuită de evrei şi are o înfăţişare orientală.

În oraşul nou urci pe o stradă cu pantă mare; iar din oraşul vechi urcând o cărare, călătorul ajunge printre stânci uriaşe la nişte peşteri săpate în piatra calcaroasă a pereţilor muntoşi. Aceste peşteri au păstrat până azi înfăţişarea mistică a unor temple antice.

În sec. V-lea, înainte de Hristos, era aşezată prin aceste locuri colonia grecească „Olhinia" după părerile lui Weltman, Stamati şi Cantemir. Cu patru secole mai târziu a fost zidită de Daci o cetate numită Serghidava sau Sargus şi apoi a luat numele de Crachita.

În jurul cetăţii, stâncile au nişte subterane cu ganguri, în cari ca şi în catacombele Romei se ascundeau creştinii de urgia lumei păgâne.

Lângă satul Grădişte s'au păstrat, chiar şi rămăşiţele unei biserici antice. Dacă s'ar face săpături, socot că s'ar găsi un însemnat material arheologic.

Sub domnia Genovezilor pe Marea Neagră, oraşul a fost o emporie. Aci aveau ei intrepozitele lor de marfă, aci se adunau bucatele, lâna, pieile, ş. a., ce ei aduceau din Podolia. Olchionia pe aceste vremuri era deci o staţiune întărită pe drumul dintre Monastro şi Suceava.

După cucerirea Constantinopolului de către Mahomed al II-lea, nimicindu-se coloniile italiene pe Marea Neagră, a dispărut şi Olchionia. Pe la jumătatea sec. al III-lea după Hristos oraşul apare cu numele de Soroca.

În sec. al XV., Ştefan cel Mare, a reconstruit, toate vechile întăriturі genoveze.

În alte vremuri locuitorii săraci prigoniţi de tătari se ascundeau prin codrii şi stâncile malului Nistrului. Aci s'au format apoi nişte schituri şi vechile ruine genoveze serveau de adăpost. Locuitorii le ziceau fugarilor săraci, de aci şi selişte a fost numită Săraca (C. Chamatsmy).

Soroca, ca punctul cel mai expus spre răsărit, în trecutul său istoric a fost pururea arena celor mai groaznice invazii. Aci, la picioarele zidurilor sale, se desfăşurau războaiele cele crunte dintre polonezi şi turci, tătari, moldoveni şi cazaci. Solul Basarabiei e îmbibat de sânge maldovenesc.

În toate aceste lupte mazilii şi răzeşii moldoveni au avut roluri mari, după cum reese din următorul hrisov, tradus din limba slavonă: „Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Ştefan-Voevod, Hospodar Ţării Moldove, dăm de ştire prin această carte, a Domniei-Mele, cui va vedea-o şi citind va auzi, că am binevoit noi, cu binevoinţa noastră şi inima luminată a dărui mazilelor noştri pentru credincioasa lor slujbă, cari ne-au servit drept credincios în contra duşmanilor ţării şi noi văzând a lor dreaptă şi credincioasă slujbă le-am miluit cu mila Domniei-Mele iş am dat şi am întărit în pământul nostru al Moldovei un loc deşert pe râul Nistru, ca să se aşeze un sat." Alături de iscălitura Domnitorului Ţării Moldovei, se mai găsesc iscăliţi după mărturiile lor şi boerii ţării: Bodi,vornicul; Sbierea, Inca, Bleca, pârcălabul; Arbore, pârcălabul din Neamţ; Hangúra, din Orhei; Dajbog, paharnic şi Tonea, stolnic.

Trofăilă Vasile

(Trofăilă, Vasile. La Cosăuți, împrăştie lumină. – Sursa nu e indicată)

La Cosăuți, împrăştie lumină.

Se geneşte de zi, primele raze ale soarelui răsărind de peste Nistru sărută crucile, apoi se reflectă în luciul cupolelor bisericii şi, în sfîrşit, potopesc defileul cu pîrîiaşul Iorjniţa gîlgîind printre bolovani, căzînd cu zgomot de pe un prag pe altul al cascadei făurite de mîna omului, mai exact a călugărilor, trecîndu-şi apa prin iazul făcut tot de ei, pe oglinda căruia plutesc încă somnoroase, sute de gîşte mîndre, aidoma lebedelor albe; cu pădurile de stejar şi pin, ocupînd fiecare panta sa, şi cu un aer îmbălsămat de ierburile ce nu voiesc să se usuce. Cobori treptele spre pîrîu, treci punţi aruncate de om de pe un mal pe altul, urmezi cărarea printre stejarii „picurînd" cu frunze, şi... o, Doamne! În faţa ochilor, îţi apare, ca din pămînt, pe un fundal auriu-arămiu-ruginiu, o uimitoare perlă a meşterilor pietrari şi tinichigii din localitate - izvorul cu apă tămăduitoare de ochi. De demult, tare de demult, ţîşneşte această vînă de apă de sub talpa dealului stîncos. Aici îşi potoleau setea încă primii călugări acum vreo trei veacuri şi ceva. Chiar şi după 1821, cînd mănăstirea fusese închisă, apoi distrusă, şi în anii de ateism militant, credincioşii veneau la acest izvor ca să se închine la icoanele aduse şi instalate tot de ei. Apoi mergeau să aprindă cîte o lumînare la paraclisul cioplit într-o piatră şi aşezat tot de ei, pe locul unde fusese altarul bisericii mănăstirii „Naşterea Maicii Domnului". Acum şi spre acel loc poţi urca pe scări de beton, făcute de călugări... Şi peste toată această împărăţie de cucernică lumină pluteşte, făcînd să-ţi vibreze coardele inimii, glasul clopotului:

- Da-a-a-n-n...

Şi te gîndeşti că Dumnezeu însuşi a ales locul pentru mănăstirea Cosăuţi, construită din nou, pe malul drept al pîrîului. Şi tot El i-a înzestrat cu har pe arhimandritul Ieronim şi pe toţi monahii, îndreptîndu-le cugetul şi energia braţelor la edificarea unei opere irepetabile, deocamdată, pe meleagurile noastre. Şi nu e întîmplător faptul că la poarta mănăstirii stau zeci de automobile din toate colţurile ţării - vin oamenii să-şi purifice sufletul, să-şi recapete ori să-şi întărească liniştea şi încrederea în ziua de mîine.

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei./Vasile Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. – 2012. – p. 6.)

Pietre de hotar

Se coace spicul.
Miez de vară.
Păşesc desculţ pe drum de vară.
Miros de colb prăjit la soare...
Un iaz luceşte-n depărtare...
Văzduh curat, înfierbîntat,
Ca o maramă peste sat.
În amorțeala-i din amiază,
Pădurea pare că visează.
Cu chipuri şterse şi ştirbite,
Ba ici, ba dincolo răsar
Bătrîne pietre de hotar.
Boieri veliţi pe aici le-au pus
În timpuri care au apus.
Au cine în prezent mai ştie
Că fost-au paznici de moşie?
Doar în hrisoavele domneşti
De ele poţi să mai citeşti...

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei./Vasile Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. – 2012. – p. 6.)

Plai sorocean

În pădurea din colină
Vîntul cîntă în surdină,
Pe poteci şi prin poiene —
Feţi Frumoşi şi Cosînzene,
Pe la revărsat de zori
Coruri de priveghetori,
Iar pe-o prispă de pripor —
Casa lui Badea Mior
Răspîndeşte-n jur lumină.
Chiar şi Nistrul i se-nchină
Şi-i aduce din Carpaţi
Doina brazilor înalţi,
Şi îi poartă pîn la mare,
Chipul ei de luminare.
Ungă malul de granit.
Nistrul, val neostenit,

Deapănă pe ghemul vremii
Clipe, veacuri şi milenii.
Tu opreşte-te şi-ascultă
Vocea vremilor trecute.
Pietre vechi în ziduri-nalte.
Ziduri groase de cetate —
Rînduri-gînduri dintr-o carte
De istorie-nţeleaptă.
De le-atingi cu vreun amnar,
Doar scîntei din ele sar,
Şi la orice scînteiere,
Se desprinde din tăcere
Vocea neamului şi-a ţării,
Din prăpăstiile vremii
Se ridica moldovenii –
Ei, plugarii şi oştenii,
Pîlcuri-pîlcuri, roată-roată,
Şi se fac şi ei cetate.
Şi se-ncing în bătălie
Pentru ţară, pentru glie.
Şi se bat din fortăreaţă
Nu pe moarte, ci pe viaţă…
Apă dulce din fîntînă,
Rază caldă de lumină,
Brazdă lată şi mănoasă
Pe ogorul ţării trasă.
Bob de grîu răsunător,
Neamul meu nemuritor.
Grai mustos moldovenesc
Pe pămîntul strămoşesc,
Vraja visurilor mele.
Ce mă apără de rele –
Plaiul meu, plai sorocean.
Doina dulce de ţăran,
Plai de cînt şi suferinţă.
Imn de slavă şi credinţă
***
Bătrinul Ştefan, falnic domnitor,
Icoana ţării mele de demult,
Se-nalţă sobru, paşnic, ginditor
Peste prezentul grabnic în tumult
Întruchipat în piatra cea din care
Feciorul său zidi aici cetate,

A revenit la margine de ţară,
Să semene lumină şi dreptate.
Spre opera lui Rareş e-ndreptată
Privirea-i obosită, dar semeaţă,
Un braţ apasă-n teacă spada iată —
Semn că e domn de pace şi de viaţă.

(Trofăilă, Vasile. Portița memoriei./Vasile Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. – 2012. – p. 6.)

Portiţa memoriei

Fiecare firicel de iarbă îsi are rădăcinile sale, darmite omul. Rădăcinile mele sunt la Visoca. Ele nu au putrezit, deşi am plecat demult de acasă. Şi ori pe unde m-ar fi purtat drumurile - prin Siberia, Bulgaria sau Ţările Baltice, prin Caucaz, Crimeea, Carpaţi sau Balcani, pe la Moscova, Kiev, Washington ori Sanfrancisco - pretutindeni am avut în faţă icoana casei părinteşti. De acolo, din pragul ei, a pornit cărăruia care s-a transformat, s-a lărgit, s-a mificat în sutele de drumuri, ce mi s-au aşternut în faţă, şi toate drumurile lumii revin în satul meu, se înghesuiesc la portiţa de lîngă fîntîna, săpată de părinţii mei, şi se fac din nou cărare...

De fiecare dată, cînd vin acasă, cuprind cu privirea curtea din care am plecat şi, pentru cîteva clipe, ea îmi reapare în faţă aşa cum am apucat-o pe atunci cînd m-am ridicat copăcel. Şi, involuntar, încep a compune versuri:

Acasă soarele-i mai blînd,
Iar vîntul, din cîmpii venind,
Parfumul florilor mi-aduce.
Şi apa noastră e mai dulce.
Acasă cerul e mai 'nalt
Şi noaptea e mai înstelat,
Iar orizontul e mai larg,
Şi orice om îmi este drag.
Acasă spicul e mai plin
Şi gîndul meu e mai senin,
Ici viaţă Dumnezeu mi-a dat,
De leagăn mama mi-a cîntat,
Înţelepciunea din bătrîni
Aici îşi are rădăcini,
Şi-n suflet vine primăvara,
Căci de aici începe ţara.

De ce înşir aceste aduceri aminte? Fiindcă suflul trecutului răzbate prin portiţa memoriei mele. Dar, gîndesc, el vine deseori şi către mulţi alţi semeni. Intensitatea lui depinde, aş zice, de cît de larg deschidem această portiţă. Iar dacă o vom ţine mereu închisă, trecutul poate bate la ea, dar să rămînă acolo, departe de noi. „Ei şi

ce?, mi-ar riposta cineva. Las'să rămînă acolo, că eu trăiesc în prezent, nu în trecut." Mă rog, fiecare are dreptul la opinie. Fiecare e liber să procedeze cum îl duce capul. Dar mă întreb: omul, care neglijează trecutul, nu ar putea rămînea singur-cuc în toată lumea? Doar atitudinea-i nihilistă faţă de ceea ce s-a perindat cîndva pe meleagul natal ar putea să li se transmită şi copiilor săi, şi, uitînd trecutul, ei, copiii, ar putea uita şi de părinţii lor. Deci, neglijînd trecutul, omul ratează şi posibilitatea de a rămînea în memoria urmaşilor. Îşi doreşte cineva o asemenea perspectivă? Nu cred.

Trecutul a fost făurit de străbunii şi părinţii noştri, adică de cei care ne-au dat viaţă, ne-au transmis şi înţelepciunea lor, acumulată veacuri în şir, şi dragostea de acest pămînt. Suntem sînge din sîngele lor. Iar sîngele apă nu se face. Cunoaşterea istoriei patriei, a satului natal poate întări legăturile noastre sufleteşti cu înaintaşii, ne poate face mai înţelepţi, mai puternici, mai rezistenţi la intemperiile politice, din care parte ar veni ele.

Timpul curge impetuos. Şi tot înainte. Parcă mai dăunăzi trecuserăm pragul mileniului III şi iată că s-a călătorit deja primul deceniu al secolului XXI. Se schimbă oamenii, se schimbă orînduirile şi principiile sociale. Tot mai mult ne îndepărtăm de străbunii noştri. Dar nu ar fi bine să ne rupem cu totul de ei, de rădăcinile noastre. Căci fără munca de zi cu zi a predecesorilor, fără dragostea lor de ţară, fără eroismul lor în numele vieţii nu am fi existat nici noi, urmaşii lor, şi nici prezentul nostru. Căci fără trecut nu există nici prezent, nici viitor. Aceste trei timpuri ale verbului se află într-o legătură indisolubilă în viaţa omului. E o axiomă. Însă memoria omului are particularitatea de a uita cîte ceva. Şi e lucru firesc. Ar fi însă păcat să uităm de unde ne tragem, cum a crescut arborele neamului nostru, ce furtuni s-au năpustit asupra lui, cine, cînd şi cum i-a ajutat să supravieţuiască sau, din contra, cine şi cînd i-a turnat uncrop la rădăcini, i-a tăiat ramurile cele mai puternice... Pentru a evita un asemenea pericol, memoria noastră necesită o permanentă împrospătare, deschizîndu-şi larg portiţa, pentru ca trecutul să nu stea în faţa ei ca un oaspete nepoftit. Acestui scop îi poate servi o carte ce renaşte file de istorie. Bucură faptul că asemenea cărţi sunt tot mai solicitate în anii de la urmă. Deci, consîngenii noştri doresc să-şi împrospăteze memoria, să se atingă cu inima, cu sufletul şi cugetul de viaţa generaţiilor care ne-au precedat.

(Trofăilă, Vasile. Soroca. – Sursa nu e indicată)

Soroca

Dacă venim la Soroca pe calea apei, dinspre Otaci, putem face un popas în pădurea Stâncă, mai sus de Cosăuţi. Arbori seculari pare că ţin cu rădăcinile lor stâncile gata-gata să, şe rostogolească de pe culmi. Aici, un pic mai sus de confluenţa râuleţului Murafa, ce se grăbeşte spre Nistru prin şesurile Ucrainei, e locul de unde apa bătrânului fluviu porneşte prin conducte să potolească setea Sorocii, Bălţului şi altor localităţi basarabene...

Pe prispele unui canion pătrundem până la Prestol — lăcaş sub cerul liber, unde a luat naştere inochentismul. Aici, în zile anumite, se adună pentru a se închina urmaşii ieromonahului mănăstirii din Balta Inochentie, care era nu altcineva decât Ion Levizor din Cosăuţi. Oricând aş fi venit încoace — ziua sau noaptea, vara sau iarna, — într-un mic paraclis cioplit în piatră încontinuu ard candele şi luminări. Cine le aprinde? N-am aflat...

La vreo sută de paşi mai la deal ne aşteaptă apa tămăduitoare a unui izvor puternic. Localnicii afirmă că apa e un bun leac pentru tratarea bolilor de ochi. Nu am temeiuri de a-i contrazice.

Cosăuţi e un sat vechi şi vestit. I-au dus faima până peste hotare meşterii-pietrari. Cale de un kilometru mai la vale, vizavi de satul ucrainean Poroghi, de-a curmezişul râului apar, şlefuite de apă, pragurile de granit de pe Nistru. Oricât nu i-ar fascina peisajul, timonierii şalupelor, care se întâmplă să mai circule între Soroca şi Otaci, ba chiar pescarii, turiştii pe bărci, deşi cursul navigabil e marcat cu indicatoare, trebuie să dea dovadă de ochi ageri şi sânge rece, de calcul şi is-cuşniţă, pentru a evita ciocnirile vaselor cu vreun bolovan de granit.

…Valurile Nistrului îi aduc cetăţii pocloane de la Carpaţii înzăpeziţi. Ea stă măreaţă, taciturnă, păstrându-şi tainele sub şapte lăcăţi. Dar aşa nu mai pare, căci ea ştie a vorbi, a-şi povesti istoria. Iată nişte semne, dăltuite în piatră: un pătrat, în centrul lui — un cerc cu cruciuliţă, mai sus, la dreapta — alt pătrăţel, în stânga — silueta unei corăbioare. Cine ni le-a lăsat? …Probabil, meşterii desenau corăbioarele ce pluteau pe Nistru, sau poate că chiar aici se construiau vase nu prea mari? E o enigmă a timpului. Deşi s-au făcut săpături arheologice, cetatea mai păstrează multe taine. Să încercăm şi noi a dezlega măcar una din ele, apoi să ne privim în oglinda fîntînii, construită încă pe timpul lui Petru Rareş, sâ-i gustăm apa şi să ieşim în oraşul de azi.

Vom auzi grai românesc, rusesc, ucrainesc, ţigănesc, evreiesc. Vom admira colinele ce înconjoară Soroca, ca' un brîu de smarald, din primăvară pînă în toamnă. Vom deschide uşile şcolii pedagogice, celei de culturalizare, liceului tehnic-agricol, cîtorva şcoli profesionale şi ne vom da seama, că Soroca e oraşul tinereţii, că nu este în republică vreo localitate, unde n-ar trudi învăţători, bibliotecari, mecanici, electricieni, vînzători, culinari, educatori în grădiniţele de copii, care de aici au pornit pe drumul vieţii.

…Pretutindeni vom întîlni oameni frumoşi, dar mult prea îngri-joraţi pentru destinele lor de mîine…

Şi dacă am ajuns aici, să vizităm şi rezervaţia naturală cu Rîpa lui Bechir. Aici murmură un pîrăiaş, freamătă plopii piramidali, sădiţi vreo 30 de ani în urmă de colegii mei de la şcoala pedagogică. Un perete de piatră albă-albă, cam de vreo 50—80 metri înălţime. Pe la jumătate — o gură de peşteră. Legenda afirmă că ea a fost săpată în piatră de un călugăr sihastru. Să ne căţărăm cu mare precauţiune pe peretele vertical şi să intrăm în chilia sihastrului: un pat de piatră, o măsuţă de piatră, un altar la răsărit... Cîndva, demult, văzusem aici şi nişte troiţe dăltuite în perete. Azi nu mai sînt. Le-au nimicit cei de-şi lasă numele pe toate gardurile.

Dar ei n-au fost şi nici nu vor fi în stare să nimicească legendele despre haiducul Bechir, despre călugărul sihastru. Pentru a le asculta cu inima face să te urci în peşteră. La fel şi să cutreieri pădurea Trifăuţilor, care începe aici, admirînd mistreţi şi căprioare, vulpi şi veveriţe, vara ascultînd zgomotul cascadelor de apă, adunînd ciuperci sau flori, toamna culegînd alune, coarne, nuci, mere sau porumbrele, iarna descoperind sub zăpadă şi admirînd iarba zînelor veşnic verde ori făcind pîrtii cu schiorii… E într-adevăr un colţişor de rai…

Deci, să ne punem speranţa în spiritul întreprinzător liber, care, cred eu, va contribui la renaşterea Sorocii, făcind-o să sclipească ca o piatră scumpă în salba Nistrului volnic.

Tudor (Melnic) Ştefan.

(Tudor (Melnic), Ştefan. Soroca: Versuri/Ştefan Tudor (Melnic)//Cugetul. – 1999. – Nr. 3. – p. 3.)

Soroca

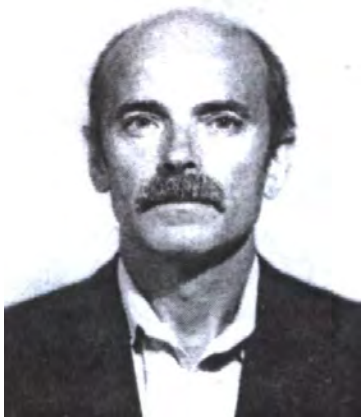

Din vechi păstori, plugari şi
bravi oşteni,
Cu Nistrul blând, cu falnica cetate,
Soroca ni-i lăsată peste vremi
Ca moştenire şi identitate.
Leagănul prunciei – Soroca,
Floarea bărbăţiei – Soroca,
Vatră de glorie – Soroca.

Aici de peste secole dă glas
Ecoul bătăliilor trecute
Şi urcă prin mirificul peisaj
Ca un fior divin peste redute.

Răzeşii şi arcaşii soroceni
De aici cuvântă în letopiseţe.
De aici luăm credinţă şi puteri,
Şi cuget, şi avânt de tinereţe.

Să dăinuie drapelul tricolor
La Nistru, la Soroca, la cetate –
Urmaşilor în semn de viitor,
De moştenire şi identitate.

Uricariu Doina.

(Uricariu, Doina. Scara leilor/Doina Uricariu. – Iaşi: Polirom, 2011.)

Scara leilor

…La cetatea Soroca am ajuns mânată s-o văd cu ochii mei şi poate având tot vârsta mamei, când se fotografiase acolo în uniformă, cu gulerul alb scrobit, în picioare, stând pe trepte sau pe iarba cu smocuri ce ţâşnea dintre bolovani şi creştea ca un covor des, nepăscut de vite, în interiorul acelor ziduri rotunde, de parcă acea fortăreaţă ar fi fost un turn circular sau zidurile unei fântâni, să bea apă din ea Dumnezeu. Mama era tare frumoasă şi cuminte în acele fotografii cu turnul rectangular de la intrare, cu poarta cu boltă şi gratii, cu drugii de fier groşi şi alveolele dreptunghiulare de deasupra. Un fel de podeţ cu două şiruri de trepte, ca un plan înclinat, făcut să urce tunuri, ghiulele şi mâncare, înainta către poartă, tivit pe laturi de iarbă şi pir, de spice de coada-calului şi o tufă de sunătoare prăfuită de secetă. Din petalele schimonosite puţin, înţelegeai că fusese prea cald şi că nu plouase. Câţiva copaci cu trunchiurile strâmbe din soiurile iubitoare de apă şi multe sălcii despletite cresc până aproape de râul în care se oglindesc deopotrivă cu zidurile şi parapetul lung ce străjuie malul jos. Uneori poţi să ai chiar senzaţia că Cetatea Soroca ar creşte din Nistru. Oraşul e scăldat în verdeaţă, aşa că-ţi schimbi şi părerea şi eşti convins că zidurile cetăţii ar sta într-o livadă sau pădurice. În fotografiile mamei nu văd decât cetatea şi fetele în uniformă de şcoală. E secetă anul acesta, parcă şi Nistrul are apa împuţinată. Vreme bună pentru pepenării.

Fortificaţia moldovenească din secolul al XV-lea era bine păstrată, Ştefan cel Mare avea de ce să fie mândru văzându-i zidurile groase, bine înţepenite, dantelăria de creneluri, forma de monolit, cu patru turnuri adăugate pe lateral la acest colos sub formă de cilindru, la rându-i apărat de cvadruplele turnuri ce se arătau din zidurile fortăreţei ca cele patru braţe de cruce. Mă uitam cât de ţeapănă stă în faţa vadului de pe Nistru. Deasupra porţii de intrare, încastrată în turnul rectangular, e pusă stema Moldovei sub ferăstruica-firidă, cu bourul ţinând între coarne hexagrama, steaua cu şase colţuri făcută din două triunghiuri suprapuse, unul cu vârful în sus, celălalt cu vârful în jos, înstelatul simbol universal care apare în civilizaţia multor popoare, indieni, creştini, musulmani, chinezi, căruia i se mai spune şi Pecetea lui Solomon. Iar la ermetici, reprezintă sinteza dintre evoluţie şi involuţie, la jungieni, hierogamia fundamentală, uniunea contrariilor, în fine, unirea sufletului cu Dumnezeu, cum subliniază Aniella Jaffe, citată de C.J. Jung în L'homme et ses symboles. În dreapta jos e sculptat cornul lunii sau semiluna, care, atunci când e împreună cu o stea, evocă imaginea paradisului. În fine, să nu uit de floarea cu cinci petale. Sub cornul stâng e sculptată floarea căruia Sfântul Ioan al

Crucii îi subsuma virtuţile sufleteşti, perfecţiunea spirituală, în vreme ce alte interpretări o asociază cu starea paradisiacă şi universul copilăriei. Simbolismul legat de bour înseamnă forţă şi putere, bunătate şi calm, puterea de a săpa brazdele pentru un nou seceriş, forţă de muncă şi sacrificiu, toate atribute ale eroului civilizator. Proorocirea sau viziunile lui Iezechiel din Apocalipsa Vechiului Testament dezvoltă acest spectru. Ce fericit a fost constructorul când a alăturat, în semn de Unire, stema Munteniei cu vulturul şi crucea de stema Moldovei cu bourul pe balustrada Foişorului lui Dionisie de la Hurezi, copiat întocmai la Palatul de la Cotroceni, la dorinţa Casei Regale. Atunci a înflorit stilul neoromânesc, impus de arhitectul Grigore Cerchez şi de alţii, impulsionat de Regina Măria.

Am dat ocol cetăţii Soroca de mai multe ori. Mi s-a spus că este înălţată pe locul unei fortăreţe genoveze, numite Alciona. Nu înţeleg de ce nu trăim într-o lume care ştie şi învaţă istorie. Trăirea de azi pe mâine sălbăticeşte şi prosteşte omul. Petru Rareş a reconstruit cetatea, căci era mare nevoie de ea. Bizantinii o numeau Polihronia, iar genovezii ce se îndeletniceau cu comerţul, Olihonia. Numele Soroca îl aflăm în documente începând cu 1499, precum acela care-l menţionează pe starostele de Soroca, pan Coste. La Soroca, Ştefan cel Mare construieşte o cetate pentru a păzi de tătari vadul. În forma actuală, rară în lume, va fi construită de arhitecţi şi meşteri aduşi din Ardeal între anii 1543 şi 1546, în vremea lui Petru Rareş. Construcţia perfect rotundă, tubulară, cu un diametru de peste 37 de metri, şi cele cinci turnuri, patru circulare-tubulare şi unul rectangular, la intrare, transformă cetatea într-un loc inexpugnabil de apărare şi protecţie a locuitorilor în vremuri de invazie. Istoria pomeneşte de un sfat domnesc de la curtea domnească din Hârlău în urma biruinţei lui Ştefan cel Mare şi a păcii semnate cu regele polon Ioan Albert, la care participă boierii Toader şi Negrilă, starostii de Hotin, pârcălabii de la Cetatea Neamţului (Ieremia şi Dragoş), portarul Sucevei (Luca Arbore), pârcălabul Sorocii (pan Coste), pârcălabii de Orhei (Ivanco şi Alexa). Puţine fortăreţe în lume sau cetăţi ori castele s-au păstrat atât de temeinice şi impresionante, din Evul Mediu până azi, ţinând seama de atâtea asedii. Păstrând forma de turn, care ne trimite la Turnul Babei sau poarta cerului, vrând-nevrând, cetatea de la Soroca are o arhitectură militară, căci turnurile simbolizează veghea şi vigilenţa, trimiţând în egală măsură la biserică, la simbolismul Fecioarei, la ascensiunea prin credinţă, la scara ce urcă la cer, la Dumnezeu, dovadă rosturile în plus acordate clopotniţei, campanilei. Ceea ce m-a impresionat când am văzut cetatea ultima oară, în drumurile mele cu cartea în limba română dăruită şcolilor româneşti din Moldova prin programul cultural guvernamental desfăşurat în calitatea mea de consilier al prim-ministrului Călin Popescu-Tăriceanu, a fost să descopăr printre ipotezele toponimice susţinute de lingvişti mai multe sensuri, între care acela de margine, de cot de apă, de soroc şi stagiu militar, de soare, cum l-ar fi chemat pe proprietarul moşiei de pe Nistru, de durată a serviciului militar, de nume al păsării ce se cheamă şi coţofană. Nici o explicaţie sau etimologie nu mă mulţumeşte. Ele păcătuiesc prin marea similitudine ca să fie etimologii convingătoare... Există însă

o serie de interpreţi şi conducători spirituali care socot că „sărăcia înalţă ziduri, iar tăcerea un turn spre a urca sufletul la Dumnezeu".

Mama mi-a spus că Soroca, după ce a intrat în stăpânirea Imperiului Rus în 1812, ca şi Basarabia de altfel, s-a umplut de mai multe etnii, de parcă s-ar fi refăcut Turnul Babei. Avea la şcoală colege, majoritatea românce, dar erau şi rusoaice, ucrainence, evreice, nemţoaice... Privindu-i zidurile dinspre interior cu toate acele intrări boltite ce conduc spre tuneluri şi beciuri de depozitare, cu scările de piatră ce urcă la niveluri superioare, am ajuns pe acea pasarelă cu balustradă metalică ce dă înconjurul zidurilor şi care îmi produce o ameţeală insuportabilă. Jos, pe pământ, pe pavajul pietruit şi împărţit de resturi de ziduri şi borduri şi iarbă ce creşte oriunde se aşază puţină ţărână şi praf pe piatră, sub un acoperiş ascuţit de şindrilă ori şipci, e o fântână care-şi ţine structura ce-o adăposteşte de intemperii pe două cruci laterale din bârne groase de lemn. Mă uit la toate aceste firide adânci în zidurile groase cu decuparea de mică suprafaţă la exterior lărgindu-se pe măsură ce intră lumina în curtea interioară. Această folosire a arhitecturii pentru a primi şi răspândi lumina e tipică Evului Mediu. Fereastra e mică, asemenea cristalinului, în globul ocular... Ea se lărgeşte precum trunchiul de con la interiorul clădirii, cu rosturi funcţionale. Înţelegem un mesaj mai adânc, anume că lumina ce ne vine din afară trebuie sporită în interiorul nostru. Iată ce simplu ni se dezvăluie în arta zidirii viziunea celor din vechime despre arhitectura spiritului. Într-o scrisoare trimisă de domnitorul Bogdan al III-lea regelui polonez în 1512 e scris în latină: castrum nostrum Sorocianum contra paganos tutelam habet, asta traducându-se prin „castelul nostru de Soroca, ce ne apără de păgâni" sau care „ne asigură controlul asupra lor".

Locurile sunt cu adevărat frumoase şi vecinătatea apei le adaugă un soi de mister fără să vrei să-l cauţi anume. Pe culme, în zare, se văd viile şi, mai departe, venind pe drum, am dat peste lanuri de floarea-soarelui. Întorc ochii dinspre lanul de blocuri al oraşului. Viile sunt pentru mine aproape, iar sub pământ, la adâncime, există un drum al vinului în Basarabia, unde sunt adăpostite columbare de sticle, pivniţe de depozitare şi păstrare. Aşa-mi explic cum s-a născut legenda ciorchinelui de strugure adus de barză, legendă legată de o luptă îndelungată şi un asediu dur asupra cetăţii Soroca în care era refugiată armata lui Ştefan cel Mare. Rămăseseră fără provizii şi părea să nu mai existe loc de speranţă. Atunci a zburat deasupra cetăţii o barză care ţinea un strugure în cioc. Ea le-a adus soldaţilor struguri din viile învecinate, ajutându-i să prindă putere.

Când şi copiii mei, Alex şi Andreea, au vizitat cetatea într-o vacanţă în care erau cu bunicii în Basarabia, nu am fost cu ei să le spun legenda berzei cu strugurele - un simbol al Basarabiei, al puterii ei de a ieşi din situaţii-limită, în care anumite decizii luate de români nu au fost, cum s-a exprimat Regele Mihai, expresia unei soluţii morale. Stau câteva clipe sub turnul de intrare, boltit, din care răzbeşte o răcoare benefică. Tavanul arcuit adânc are o strălucire ce vine de la condensul produs de un puhoi de turişti ce dau iama în cetate. O să alunece cât de curând picătura de apă ce se adună din aburul respiraţiei lor năvalnice, gălăgioase.

Vataman Paul

(Vataman, Paul. Figuri sorocene/Paul Vataman; intr. Pan Halipa. – Ch.: Ştiinţa, 1993. – 182 p. – (Pagini despre Basarabia))

Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu" Soroca

… Un alt fapt cultural important, realizat de Comisia şcolară, al cărei motor era V. Sacară şi mai ales datorită stăruinţelor dlui Onisifor Ghibu, a fost deschiderea bibliotecii la Soroca în ziua de 15 octombrie 1917. Cu acest prilej, toţi cei de faţă au semnat un act comemorativ, al cărui conţinut îl vom înfăţişa cititorilor, spre a vedea cîtă frumoasă şi sinceră simţire românească se desprinde din sufletul acestor luptători:

„Astăzi, duminică, în 15 octombrie 1917, s-a deschis în faţa celor mai jos iscăliţi, biblioteca românească a Comisiunii şcolare moldoveneşti de pe lîngă Zemstva ţinutală din Soroca.

Fie ca această bibliotecă, în care stau alături toţi marii scriitori ai neamului nostru, să fie un nesecat izvor de lumină naţională pentru moldovenii din acest ţinut; fie ca ea să trezească în toţi dragostea de limbi de literatura şi de istoria noastră; fie ca ea să facă din fiecare moldovean un fiu conştient al neamului nostru atît de greu încercat pînă acum.

Basarabia noastră a dormit vreme de peste o sută de ani un somn adînc. Prin cultura naţională ea se renaşte acum la o viaţă nouă. Ţara care a dat neamului nostru scriitori ca Alecu Donici, Constantin Stamati, Alecu Russo, Ioan Sîrbu, B. P. Hasdeu, Dimitrie Moruzzi ş. a., putîndu-se adăpa de aici încolo din nou la izvorul sfînt al luminii naţionale, nădăjduim că va ajunge un stîlp puternic al neamului şi al omenirii întregi.

Binecuvântat să fie ceasul, în care prin această Bibliotecă, se pune temelia nouă, naţională, vieţii noastre moldoveneşti. Binecuvântaţi să fie toţi aceia care se vor apropia cu evlavie de această bibliotecă, pentru a se îndulci de binefacerile ei".

***

…Soroca n-a rămas nici ea nepăsătoare faţă de memoria unuia din cei mai mari fii ai săi. În cinstea lui Murafa s-a organizat o bibliotecă şi s-a întemeiat, la liceul „A. D. Xenopol"…

Verejanu Renata

(Cetatea de cuvinte: Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obștească „Măiestria Strămoșească”; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris” SRL, 2011. – p. 647.)

La Cetatea Soroca

Mă adun în trei cuvinte
Iată-mă-s, sus pe cetate —
Și le-ngân un veac prelung:
Până-n zare veacuri curg,
Fuge șarpele de munte —
Eu termin această carte
Gândul trage greu în plug.
Două fire: dor și-amurg.
Clopotele bat în mine
Cinci decenii dau înlături
Semn că mult am să trăiesc:
Mă prezint, și te ascult:
Deschid ochii — zări senine
La Soroca vântul cade
Sufletul îmi răscolesc.
Limpede sub pas tăcut.

Zadnipru Petru

(Zadnipru, Petru. Versuri. – Ch.: Lumina, 1969. – 74 p.)

În dealul Sorocii

Plopi înalți, cu fruntea-n ceruri
Ca un semn de exclamare
Stau bătuți de ploi și geruri
Și nici nu știu cum nu-i doare

Ani de-a rândul spală ape
Rădăcina lor cea vie
Vântul bate ca pe clape-n
Frunza verde cenușie.

Ba pe-un deal, ba pe-o colină
Nu se perde-n zare urma
În coroana lor s-anină
Nouri plumburii cu turma

Singuri își șoptesc secrete
În amurguri, pe-nserate
Când pe drum flăcăi și fete
Trec cu chiote spre sate.

Stau înalți, cu fruntea-n ceruri,
Vântu-n frunzele lor plânge,
Nici furtuni,
Nici ploi,
Nici geruri
Nu mi-i frânge,
Nu mi-i frânge.

Prăsadul

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un stejar.

Să depăn, când nu mai puteam nici un pas,
Aici mă opream obosit la popas.

Făceam din desagă un ghem-căpătâi,
s-astâmpăr durerea din tălpi și călcâi.

Să stau pe o rână, să stau să mă holb
La frunzele-i sure bătute de colb.

Adesea, când spre casă eu calea țineam,
Prăsadu-mi era mai dihai ca un neam.

Căci foamea-mi stingea din ochii căprui
Cu acre, mărunte podoabele lui.

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creștea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Prieten în cale voios îmi ieșea,
Prieten în urmă mâhnit rămânea,

Să-ntâmpine singur amurguri și zori,
Să dea adăpost la alți călători.

Adesea cu-amintirea la el mă întorc,
Pe alte meleaguri când pașii mi-am tors.

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creştea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Acolo, la marginea ceea de drum
Mai este prăsadul, mai este şi-acum.

E gârbov şi poartă povara de veri
În coama lui aspră, ca ziua de ieri.

Vin toamne cu vânturi să-l scoată din loc,
Vin veri să mi-l ardă cu limbă de foc.

E gârbov prăsadul, căci anii i-s mulţi,
E gârbov, dar cearcă un pic să-l asculţi

Ce doine în frunza lui verde s-aud,
Când vântul c-abate din nord şi din sud.

Pe drumul Sorocii, departe de sat,
Creştea mai dăunăzi stingher un prăsad.

Mai este prăsadul, mai este şi azi,
Şi alţă călători se opresc la popas.

Şi-acum cu-amintirea, când trec pe la el,
Aş vrea ca şi viaţa să-mi fie la fel,

Popas pentru alţii şi sprijin în drum.
E vremea să fie, e vremea de-acum!

Zagaevschi Victor

(Zagaevschi, Victor. Ruguri. – Sursa nu e indicată)

Rugă

Doamne, blagosloveşte Soroca,
Mal de nistru cotit
Şi întăreşte-ne roca
Din care tu ne-ai zidit.

Doamne, potolește mânia
Adunată-n trai cu nevoi,
Adă-ne-n piept bucuria
Împăcării cu tine și noi

Doamne, binecuvântează-ne neamul,
Răvășit de orgolii pustii
Fie faste ziua și anul
Dar lipsește-ne de prostii.

Doamne, blagoslovește Soroca
Pe a ei umili trăitori,
Fie cuminți strănepoții
Strămoșii nemuritori!

Doamne, luminează-le gândul
Pretinșilor conducători,
Aterizează avântul
Celor cu capuri în nori.

Doamne, binecuvântează Soroca
Clipa, anul, epoca,
Omul, Țara, Poporul,
Prezentul și Viitorul

Ruguri

Provinciali prin voia sorții
Basarabeni după destin
Menținem rug-n toiul nopții
Și ne rugăm de cer senin

Refren:
Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmașii lui Ștefan cel Mare
Vă cheamă-acum lângă cetate

Profunde griji cotidiene
Nu vrem ca fruntea să-ncrețească.
Noi căutăm valori perene
Și armonie sufletească

Refren:
Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmaşii lui Ştefan cel Mare
Se-adună-acum lângă cetate

În ceaţa timpului, cândva,
Vor piere gângăveli sihastre
Spre viitor va penetra
Căldura rugurilor noastre

Refren:
Mereu la margini de hotare,
Sunguri prin eternitate
Urmaşii lui Ştefan cel Mare
Vă aşteaptă-acum lângă cetate

Zencenco Anton

(Zencenco, Anton. Rondelul castanilor. Disponibil: http://issuu.com/bibliotecahasdeu/docs/chisinau_din_inima_noastra_web1)

Rondelul castanilor

La Soroca se scutur-castanii,
Plânge toamna din cerul plumbat;
Vântul jalnic doineşte litanii,
Hoinărind peste câmpul brumat.

Au trecut, au trecut în zbor anii –
Toamna tâmplele mi le-a brumat;
La Soroca se scutur – castanii,
Plânge toamna din cerul plumbat.

Supărată nu fii. Azi litanii
Nu-ţi mai cânt, rătăcind prin alei:
Sunt bătrân, obositu-m-au anii,
Viaţa grea, neplăcerile ei –
La Soroca se scutur – castanii!

Бунин Иван

(Бунин, Иван Алексеевич. Полное собрание сочинений в 13 томах. Том 2. Стихотворения (1912 – 1952). Повести, рассказы (1902 – 1910)/ Иван Алексеевич Бунин. – Москва: Издатель Воскресенье, 2006. Доступно: http://bunin.niv.ru/bunin/rasskaz/pesnya-o-goce.htm)

Песня о Гоце

Течет река к морю, идет год за годом. Каждый год зеленеет к весне серый лес над Днестром и Реутом.

Сто лет назад весна было не хуже, но правды на земле было еще меньше. Владели Молдавией стамбульские турки, на престол молдавский сажали господарями греков. Господарь жил султаном, боер, помещик, - господарем, а податной, сардарь - как господарь и боер вместе. За народ и за Христову правду стояли одни гоцы.

Посмотри, говорят в народе, посмотри в темноту за реку, если доведется тебе ехать по берегу ночью: ты увидишь скалы, черную пещеру в их обрыве, а в пещере - груду тлеющего жара. Но то не жар, не угли, а червонные старые деньги. Вход в пещеру узок, с каменным порогом. У стены палево - каменный дымник, у стены направо - каменное ложе. А над ложем ниши: в них когда-то стояли снятые иконы. И над каждой нишей вбит костыль из железа: на тех костылях теплились перед иконами лампады. Золото насыпано на полу посередине: не все успел раздать бедным гоц-войник, что жил в этой древней келье, до него служившей приютом святому божьему человеку. Верный конь гоца пасся на речном прибрежье. А самого гоца, - пусть радует господь, его грешную душу! - носили на отдых в пещеру орлы на широких крыльях.

Был тот гоц не талгарь, не разбойник: конокрадам-фараонам ломал ноги, грабил одних богатых, из добычи оставлял себе сотую долю, остальное раздавал неимущим, убивал, только защищаясь, в середу и пятницу постился. Знаешь, какой наряд носил он? А такой, что любой пастух носит: ступни в свиной коже, шаровары и рубаха из холстины, за поясом нож, пистоли, плоска, - по-господски, фляга, - на голове баранья шапка, на плечах просторная манта из овечьей шерсти, за плечами - карабин короткий. А сам он был статен, как тополь, и, как дуб, крепок, силен, как волк, скор, как мысли, горяч, как любовь к милой, верен, как смерть, с бедным щедр и ласков, с властным - беспощаден; высоки, покаты были его плечи, широка, волосата грудь, тонка талия, усы русы, длинны, лицо - словно золото с

бронзой, глаза - огонь ясный.

На десятый год своих подвигов пошел гоц в святую ночь помолится в божьей церкви.

Он убил пятнадцать греков, - ты ведь их знаешь: положи в давильню десять турок, десять жидов некрещеных да десять собак паршивых, - потечет кровь грека; он ограбил тридцать сардарей, - они были богаче самого князя, снимали на подать крест и рубаху; он поймал в лесу и подковал конской подковой исправника-турка; он сложил сто двадцать песен, выпил вина сорок бочек, танцевал и в корчмах и на свадьбах; у него был конь рыжий, быстрый, как ветер, умный, как лисица, никогда не хромавший, никогда не потевший, даром что малый и дробный. Девять лет не был гоц в церкви, хоть и думал о боге не меньше нас с тобою, на десятый год собрался - и дал себе крепкую клятву: что бы ни случилось, никого в эту ночь не обидеть, будь то хоть сам дьявол.

Он оставил коня в поле, кинул на луку поводья, а сам пошел по деревне. Шел он и видел огни в хатах, убранные столы к Пасхе, выбеленные печи. Но в одной, самой старой и убогой, окна были темны, - видно, там даже на огонь не хватало. И стало гоцу скучно, - ведь в такой же он сам вырос, - и с недобрым сердцем вошел он в церковь. Почуяло его сердце, что не даст ему земля покоя даже и в Христову полночь, - так оно, по божьему хотенью, и случилось. В церкви было людно, у всех в руках свечи, на всех лицах радость. Стал гоц, где потемнее, - выше всех был он ростом, - сотворил усердную молитву, оглянулся и видит: стоит рядом с ним ребенок, заморенный, в лохмотьях, держит руку матки, бледной и бедно одетой, а хорошей и с большими глазами. Гоц наклонился и спросил тихонько: «Женщина, кто ты такая, отчего ты бледна, равнодушна?» Женщина робко взглянула на гоца и, склонивши глаза, промолчала. И в другой раз спросил он, еще тише: «Не твоя ли это хата у балки, не в твоей ли это хате темно в окнах?» Но опять ничего не ответила матка, только поспешно отвернулась и закрестилась на иконы. И перестал гоц слушать, что пели и читали на амвоне. «Побей меня крест и божья матерь! - подумал он с тоскою. - Крепкий дал я себе зарок никого в эту ночь не обидеть, да не терпит мое человечье сердце!» И, не кончив молитвы, скорым шагом вышел вон из церкви. Далеко за балкой, за прудами, насквозь, фонарем, светился богатый дом в поместье. Как хозяин поднялся гоц на крыльцо того дома, разогнал собак плетью и как хозяин вступил в светлые господские покои, а что было дальше, ты и сам можешь догадаться.

В ту Христову полночь та бедная молдавка, что ни слова не сказала гоцу в церкви, долго не решалась войти в свою хату: возвращаясь к той хате, не раз проходила она мимо, думая, что не ее эта хата - так светло было от господских свечей в ее окнах, так богато стол был убран господской яствой. И сидел за тем столом высокий и могучий войник. В ту Христову полночь стала вдова-молдаванка возлюбленной гоца. И три года любила она гоца

горячо и верно. А на четвертый - подкупил ее вамиш, исправник, и предала она, иуда, гоца в его руки. Тут чауши, пандуры и армаши окружили ее хату, когда гоц отдыхал от далекой дороги, и хотели взять его живого. Он проснулся, схватился за пистоли, вышиб ногой дверь хаты, сказал свое тайное слово, напустил на врагов своих туману, свистнул коня Ройбу, вскочил в седло и помчался, стреляя назад из пистолей. Да враги от него не отставали. Вплавь переплыл конь реку, переплыл другую, переплыл и третью, и уже близки были леса, Кодри, где бы гоц укрылся. Да арнаут, сыщик, - чтобы его земля поглотила! - стал заряжать карабин не пулей, - не брала гоца пуля, - а серебряной монетой, и пробил гоцу спину, а коню его - ногу. Конь споткнулся, гоц упал на землю - тут его туго связали, каблуком проломили ему темя и в оковах повезли на телеге в Яссы... Добрые Христовы люди, было это тоже в светлый Христов праздник!

Вот тянут в гору телегу, обитую железом, волы голубые. На телеге лежит гоц с кровавою раной, рядом идет старая мать гоца, отирает кровь раны, молит волов круторогих: «Вы потише, волы, везите, прошу вас о том со слезами, - не трясите телегу, в ней мой сын умирает!» И, как вода, тихо-тихо качается телега, и говорит войник: «Уходи, родная, со своим счастьем, а меня оставь с моим огнем- раной!» - Да нет, это так поется в песне. Родная мать гоца тогда еще не слыхала, что везут ее сына в ясскую темницу. И не знала она долго, как он томился, как его пытали. Суд людской не скорый, и опять прошло три года, и опять пришел праздник. Тут сказал гоц стражам: «Добрые Христовы люди, есть у меня в душе мука, взял я у господина большой кошель с деньгами и не видел, что в деньгах тех - медный образок на голубой ленте: это образок младенца, дайте мне вернуть его господину: укажу вам за услугу место великого клада и обещаюсь самим богом воротиться в темницу; снилось мне, что боер тот приехал в Яссы, торгует коней на базаре, - отдам ему образ и опять приду в оковы».

Ты думаешь, что гоц не вернулся, что свистнул он Ройбу, на свободе гулявшего в Кодрях? Нет, гоц не разбойник, слово его твердо. Он нашел на базаре господина, он отдал образок младенца в хозяйские руки. А когда сделал дело и вернулся в темницу, повели его на суд к князю. Во дворце было войско, много народу и начальников много. А сам князь, в чалме и кафтане, сел на золотом троне и спросил гоца: «Где те деньги, что ты накрал, награбил?» И ни слова ему гоц не ответил, молча стоял перед троном, величавый и грозный. Тогда князь понял, что спрашивал дерзко, и спросил иначе: «Где те деньги, что ты отнял у богатых?» И ответил гоц князю: «Господарь, ваше высочество, вот и всегда говори так с народом: умно и учтиво. А где деньги, что отнял я у богатых, про то знает только мой конь Ройбу. И не тебе и не твоим слугам я отдам их: вы все равно проиграете их в карты, на вине пропьете!» И ударил князь связанного гоца в щеку.

«Так и Христа-бога били на суде Пилата», - сказал гоц тихо от гнева. И князь грозно крикнул: «Молчать, талгарь, разбойник!» И сказал гоц князю:

«На кресте, ваше высочество, простил разбойника сын божий!» И ударил князь гоца еще злее и велел предать его казни.

Ты, зеленый лист дикой яблони, вы, весенние Кодри, и вы, быстрые реки! Ни сила, ни хитрость, ни талисманы, ни заговоры не спасли бы его от позора. Уж стучали топорами на площади в Яссах, уже вострил палач на белую шею гоца свою тяжкую секиру. Да дошла, долетела весть о близкой казни гоца до его родного дома. Встань, божий войник, слушай: вот заплакала старшая сестра твоя, с черной косой, но бессильны ее слезы; вот заплакала средняя твоя сестра, с рыжей косой ниже стана, - но и она помочь не в силах; вот заплакала твоя младшая сестра, ребенок, - расступаются от слез ее Кодри, разливаются реки, раскрываются ущелья. А теперь, гоц, крепче схватись за темничную решетку - чуешь, чей голос вступает?

Как заплакала мать гоца, задрожала его тесная темница, зашатались стены, затрещала ржавая оконная решетка.

Как заплакала мать гоца, в прах рассыпались его оковы, вышел он на вольное поле и ударил сильною ногою в землю:

- Гей, гей, добрые люди! Попомню я вам ваш Христов праздник!

Март. 1916

Бусуйок Аурелиу

(Бусуйок, Аурелиу. Сороки. Доступно: http://www.soroki.com)
(перевод на русский - Игоря Иванова).

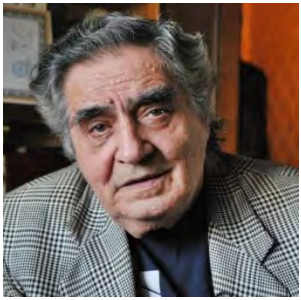

Волны Днестра шевельнул ветерок,
в них расплескалась бесшумно луна...
Парень и девушка вышли на «жок»
- только грустит Аурика одна.

Не тоскуй, не грусти, Аурика!
Мне в глаза посмотри, Аурика!
Для тебя я пою, слушай песню мою,
Аурика моя, Аурика!

Счастье упустишь - потом не вернёшь!
Знать тебе надо об этом всегда.
Как же ты песню мою не поймёшь?
Вместе должны мы пройти сквозь года!

Не тоскуй, не грусти, Аурика!
Мне в глаза посмотри, Аурика!
Для тебя я пою, слушай песню мою,
Аурика моя, Аурика!

Виноградова-Паниш Нина

(Виноградова-Паниш, Нина. Городок мой маленький! Доступно: http://www.so-roki.com)

(живущая ныне в Санкт-Петербурге, рассказала в стихотворении, посвящённом Евтушенко, о том, как в ранней юности она восприняла его посещение города Сороки)

Городок мой маленький!

Городок мой маленький!
А я – подросток-паинька –
Жила, стихи читала,
О жизни узнавала.

А в городке волнуются
И подметают улицы.
Пониже и повыше
Развешаны афиши.

На стадионе будет
Товарищеский матч!
И «от футбола люди»
Вовсю гоняют мяч.

Покрашены скамейки.
В афишах кто-то – Женька!
Бежали все мы на стадион,
Толпа гадала: «Может – Он?»

Хоть городок малюсенький,
Но сплошь интеллигентный,
Пришли деды, бабусеньки,
Родители, студенты.

Надежда теплится: «Он сам!»
Обидно будет, коль обман!
Людей собралась тьма, и вот
Судья седой подал свисток.

На поле вышли футболисты,

Сейчас начнётся та игра.
Потом пусть судят моралисты,
Кто прав тогда был, кто неправ!

Тут вышел Женька Евтушенко,
И охнул город хорошенько,
Раздался визг, и крик, и стон,
Как будто в небо взмыл стадион!

Не бегала тогда милиция.
Мы все – культурная провинция!
Поэт! Сороки Вас узнали,
Для нас Вы были не в опале!

Я не запомнила футбол,
Не помню, был забит ли гол.
Не это было главное –
Общенье с Вами славное!

Воспоминанья девочки –
Как сладкие конфеточки!
Не опоздали лавры:
Потом Вы стали Мавром!

В поэзии Вы – дока!
Вы написали столько!
Футбола была мало.
Толпа к себе Вас звала!

Напротив стадиона
Жила семья врача.
Прошли года, но помню
Весёлого, в очках!

И вряд ли была водка –
Евреи пьют вишнёвку!
Как Вы её хвалили!
Бальзам на душу лили!

Тот вкус вишнёвки сладкой
Спаял нас доброй хваткой.
Вы много говорили
О родине, о мире,

О нас, евреях, тоже,
На русских непохожих,
О Бабьем Яре, Братской ГЭС,
О тайнах ЦК КПСС.

Легко нам было с Вами,
Кормили Вас грибами.
Вы нам стихи читали,
А мы все Вас снимали.

Семейный наш архив
Те карточки хранит!
Водоворот стихии…
Не помню те стихи я…

Душой стала богаче,
И жизнь блеснула ярче.
Уехала учиться
На север я в столицу…

(Виноградова-Паниш, Нина. Я родилась в Молдове, на Днестре. Доступно: http://www.soroki.com)

Я родилась в Молдове, на Днестре

…Я родилась в Молдове, на Днестре,
В красивом южном городке Сороки.
Я появилась утром, на заре,
Мир спал ещё, творили только Боги.

Я в этот мир вошла, слегка краснея,
Слезой из маминых катилась тихо глаз,
Полвека я живу, чуть-чуть робея,
Так, будто только что на свет я родилась.

Уж много лет живу я на Неве,
В чудесном крае, северной столице,
И лишь недавно созналась самой себе:
Мне Днестр седой ночами часто снится.

В святых краях сегодня – старики,
И этой дали я безмерно рада.
Мы друг от друга ныне далеки…
Там лучше им. И это – им награда!

Я родилась в Сороках, на Днестре…
На Невских берегах проходит моя зрелость.
Порой мне кажется: я думаю во сне,
Что жить в святых краях и мне б хотелось!»

(Герб г. Сорока. Доступно: http://www.hrono.info/heraldicum/russia/lost/towns/soroka.htm)

Герб г. Сорока

Проект герба

Проект герба уездного города Сороки по правилам, разработанным Б. Кене и утвержденным в 1856 году, был составлен в 1872 году: „В серебряном щите 4 черные сороки с червлеными глазами и языками, 2 и 2. В вольной части щита герб Бессарабской губернии. Щит увенчан серебряной стенчатой короной и окружен золотыми колосьями, соединенными Александров-ской лентой". Проект не был утвержден.

Использованы материалы геральди-ческого архива В. Маркова (Санкт-Петербург)

На марках земской почты Сорокского уезда (1878-1898) изображалась гербоподобная композиция: на жёлтом фоне над синей рекой крепость с башнями.

(Использованы иллюстрации Каталога земских марок России)

Герб города Сороки утвержден 18 марта 1914 года: в червленом поле над серебряной волнистой оконечностью золотая трехбашенная крепость с воротами, сопровождаемая в главе серебряным крестом. В вольной части щита - герб Бессарабской губернии. Щит увенчан стенчатой короной и окружен золотыми колосьями, соединенными Александров-ской лентой.

(Использованы материалы статей К. Богатова, г. Кишинев)

Делеану Ливиу

(Делеану, Ливиу. Была весна когда мы встретились с тобой. Доступно: http://www.soroki.com/node/cultura/music/shikoaranovinsoroki.html)

(русский текст - Георгия Ходосова)

Была весна, когда мы встретились с тобой.
Цвела сирень в аллеях парка над рекой.
И с этой встречи я каждый вечер
- с тобой, любимая, как с первою весной...

Если любишь ты, если веришь ты,
то всегда для нас с тобою зацветут сады!
И для дружбы нашей нежной и зимою снежной
мы найдём, родная, цветы!

Если любишь ты, если веришь ты,
значит, сбудутся желанья и твои мечты!
И для дружбы нашей нежной и зимою снежной
мы найдём живые цветы!

Заяц Анатолий

(Заяц, Анатолий. Сороки. Доступно: http://www.soroki.com)

(московский поэт Заяц Анатолий, окончивший в 1960-х годах Сорокское культпросветучилище)

…Дни проходят, сбываются сроки,
Без конца утекает вода.
Городок приднестровский Сороки
Позабыть не смогу никогда…

Королицкий Александр Наумович

(Королицкий, Александр Н. Сороки – город туристов/ А. Н. Королицкий. – К.: Тимпул, 1984. – 192 стр.)

Пещера, извор и яр гайдука Бакира

…Речной теплоход «Павел Ткаченко» причалил к берегу в районе лесного озера,

находившегося в Трифауцком лесу. На берег сошла очередная группа туристов. День жаркий, нещадно припекает солнце, и, прежде чем искупаться в лесном озере, туристы направляются к бьющему из-под скалы источнику. Водой наполняются бутылки, кружки, термосы, стаканы. Холодная, с привкусом январского морозца вода нравится всем. Бритоголовый сибиряк, освежив лицо, зарокотал густым басом: «Эх, хороша водица! Как этот фонтанчик называется?» Отдыхавший у источника старик в соломенной шляпе, с «десагами» (перемётными сумами), полными городских покупок, громко откашлялся и сказал: «Есть у извора имя. Гайдуцкий это извор. Бакировский…»

…Атаман Бакир остановил карету и, резко открыв дверцу, приказал: «Выходи!». Седой боярин, придерживая рукой кривую саблю, неуверенно ступил с подножки на землю. Не глядя на Бакира, спросил: «Сколько золотых за мою жизнь отдать?». Гайдук усмехнулся: «Я твою жизнь в медный грош не ставлю, боярин!». Гайдуки весело переглянулись. Бакир приставил к горлу боярина турецкий кинжал: «А вот холопы твои – в большой цене у меня. Многих ты обобрал, многих в рабство оттоманское отдал, многих жизни лишил. Пора и расчёт произвести…»

Боярин зло скривил губы: «Недобрый час избрал, гайдук! Послан я господарём за Днестр к москалям помощи просить, чтоб изгнать турок с нашей земли!».

Бакир насторожённо глянул боярину в глаза: «А не врёшь? Что-то не вижу у тебя поклонной грамоты к московскому царю!». Боярин высокомерно усмехнулся: «Что же, мне её под нос каждому холопу совать?». Глаза Бакира посуровели. «Говори, да не заговаривайся, боярин! Не то…» – гайдучьи брови сошлись над переносьем. Боярин вытащил из ножен саблю. Бакир рванул свою и только тогда заметил, что боярский клинок обмотан грамотой. «Отпущу тебя на сей раз, потому как нынешним днём праведному делу служишь. А вернёшься из Московии, с холопами своими по добру разочтись, а не то…»

Усаживаясь в карету, боярин попросил: «Проводи до Днестра, Бакир! Слышал я, и другие людишки в этих лесах балуют». Бакир оглянулся на хмурые лица гайдуков. У каждого в глазах – упрёк. Каждый досадует, что такого кровососа Бакир живым отпускает, да ещё и без выкупа. «Нет, боярин, сам доскачешь…» И он устало присел на камень у лесного извора…

С того дня, как монах-расстрига стал гайдуцким атаманом, серебряный родничок, бивший из-под скалы на крутом лесистом берегу Днестра, манил к себе Бакира. С весны до поздней осени жил Бакир в этих местах. А зимой уходил со своими лесными братьями в пещеру, которую выбил в меловых скалах в пору монашества. Там был сложен очаг. Провёл он в пещеру и тонкую струйку источника, что сбегал раньше по зелёному косогору на скалы. Непросто было стражникам подобраться к пещере Бакира. Не раз гайдук отсиживался в ней до лучших времён. А приходила весна, оживали

воды и уводил он гайдуков к заветному источнику. Вот и повстречался ему в этих местах у брода боярин с поклонной грамотой…

Только боярская карета скрылась за деревьями, как с разных сторон бросились на неё конные янычары. Гайдуки вскочили на коней, чтобы уйти в леса, но Бакир поднял саблю. «Не брат нам боярин, но дело, которому он сейчас служит, – кровное нам и земле нашей. Не дадим янычарам взять его в полон. Вперёд, гайдуки!».

Лес зашумел от лихого гайдуцкого посвиста. Жестокой была схватка. Много гайдуков погибло, но янычар задержали. Боярин ушёл за Днестр. В том бою был смертельно ранен Бакир. Умирать он пришёл к своему роднику. Припал к нему пересохшими губами и так умер, загребая воду руками…

«С тех пор прошло много времени, но и сегодня гайдуцкий извор утоляет жажду страждущего, бодрит уставшего…» – завершил свой рассказ…

Любарская Клара

(Любарская, Клара. Памятник из Бершади: Воспоминания о предвоенных, военных и послевоенных годах./Клара Любарская; изд. и ред. Давид Хахам. – Израиль, 2003. – Доступно: http://ram-zes1980.io.ua/album 50040)

Начало войны

Началась война, и нас, комсомольцев, определили дежурить - каждый раз на новое место. Когда впервые бомбили Бельцы, почти все его жители устремились в Сороки, к переправе через Днестр. Тогда жители Сорок не смогли попасть на паром, более того: в течение нескольких дней мы не имела возможности даже близко подойти к берегу.

В один из таких дней налетели самолёты и начали стрелять по парому. В результате бомбёжки трос у парома оказался перерезанным, и паром устремился вниз по течению. Возвратить его назад не было возможности. Тогда власти обратились к мастеровым людям города, просили изготовить новый паром. Нашлось много таких людей, в том числе - мой отец. У него были доски и столярные инструменты. Мы посчитали, что если отец будет работать на переправе, то его семью быстро пропустят на паром. Но случилось всё не так: сначала пропустили семьи с маленькими детьми, потом на нём оказались те, кто был понахальнее, а нам так и не удалось попасть на новый паром...

Прошла ещё парадней. Однажды мы услышали стрельбу. В сторону Сорок продвигались стремительно немцы и румыны. Тех, кого советская власть успела мобилизовать в армию, начали уходить из города, остальные остались наедине со своей бедой.

Несколько дней в городе было безвластие, продолжалась перестрелка, налетали самолёты, бомбили город, выходить на улицу было опасно и боязно: не знали, откуда может вылезти немец или румын. Так мы сидели по домам - без еды и воды. Воду тогда носили из колодца.

В один из дней мы услышали, что кто-то бьёт в барабан и вызывает всех выйти на улицу. Со страхом, но все выглядывали, чтобы узнать, что к чему. Барабанщик объявил всем, кто прятался по домам, что они должны собраться на площади. Это была не настоящая площадь, а большой двор внутри двухэтажного дома.

Когда мы пришли туда, то мужчин сразу отделили и повели куда-то на работу, а женщин, детей поставили в ряд, и каждый ребенок должен был стоять возле своей матери. Там были румыны, среди них - даже бывший начальник румынской полиции города. Он знал многих людей, а кого не знал, расспрашивал, кто они такие. Этот румын составил список всех женщин и детей (знаю, что до 1998-го года архив с этими списками находился в Канаде, а потом списки передали в Бруклин (США), и они попали в руки нашей землячки Тамары Вайнер (в девичестве - Шварцман), которая работает в международной организации «Клаймс конференс»; она нашла в этих списках нашу семью: маму и трёх девочек, а также мать и детей моих двоюродных сестёр; эти документы могут быть хорошим доказательствам для тех, кто оказался под оккупацией или попал в гетто!).

Во дворе двухэтажного дома нас продержали до вечера. Еды не давали. Единственным нашим утешением был колодец во дворе, и воду пить можно было вдоволь. Вечером вернулись мужчины, и тогда всем велели расходиться по домам.

Нас собрали в субботу, а на следующий день, в воскресенье утром, мы узнали, что в большую городскую синагогу привели партию людей, которых задержали на границах и которые думали эвакуироваться. Они были задержанными, а мы считались свободными. Когда нас отпустили, мы ходили к ним, носили воду и другие продукты, которые могли найти дома.

Через два дня оккупанты собрали сорок мужчин, известных в городе людей: пожилых, средних лет и детей. Были среди них и мой знакомый парень - Идел Берехис, а с нашей улицы - Аврум Хан 14-ти лет. Яшан Сухер и его сын, юноша тоже 14-ти лет, а также наш сосед - молодой рэбэ Анчел Ашкенази. Присутствовали там и немцы. Отвели всех на Бекировский мост, велели выкопать яму и всех расстреляли. После этого они опять послали барабанщика известить, чтобы все евреи собрались с вещами возле синагоги, где уже находились задержанные. Погода была ужасная: лил

сильный дождь. Пришлось взять с собой боты, ботинки и зимнее пальто, хотя на дворе стоял июль. Возвратились мы домой только через три года...

По дороге в гетто

Нас присоединили к задержанным людям, отвели в Косоуцкий лес. Погода была плохая: шли дожди, земля была мокрая. В лесу мы пробыли три дня. Каждый день нас собирали вместе, требовали, чтобы мы отдали всё, что имели при себе: личные документы, ценные бумаги, документы на дом, деньги, вещи, драгоценности. На третий день нас привели к Днестру и через понтонный мост, который «советы» не успели разобрать, переправили на другой берег.

Когда мы пришли в городок Ямполь, нас разместили в пустых домах. Дом, в который мы попали, был маленький: две небольшие пустые комнаты, но людей в доме было так много, что там не на чем было лежать, и даже сидеть было тесно. Дверь не закрывалась, да и брать там было нечего.

Как только стемнело, в дверях появились пятеро солдат с фонариками: два румына и три немца. Они пришли искать девушек. Среди находившихся в доме были люди старшего, среднего возраста, а из молодых - только я и мои сестрички. Сестрички куда-то затолкались, спрятались так, что их не было видно, а я оказалась на виду - видимо, кому-то уступила место при этой тесноте. Один немец с пистолетом подошёл ко мне, второй стоял у дверей, а третий подошёл к моей маме, которая очень кричала и плакала. Я хоть и учила немного немецкий язык, но разобраться с ними не могла, а вот с румынами могла толковать. Румыны стояли в стороне, и я заговорила с ними по-румынски. Я сказала им, помню, следующее: «Вы - молодые ребята, может быть, женатые, а, может, и нет, так представьте себе, что ваша жена, или сестра, или верная подруга попали в такое положение, как бы они себя чувствовали и как бы вы на это посмотрели? Так что умоляю вас смилостивиться и увести их. Я с ними толковать не могу, а вы, надеюсь, войдёте в моё положение!»

Мир не без добрых людей: румыны что-то сказали немцам и увели их. Видимо, сказалось то обстоятельство, что моя семья плакала, и все, кто находился в домике, тоже плакали, никак не могли успокоиться от волнения. А я до сих пор вспоминаю этот эпизод и удивляюсь, как нашла в себе силы беседовать с солдатами...

После этого было решено, что я и мои сестрички больше не останутся в этом домике. Там был небольшой дворик, где росло немного кукурузы. Несмотря на то, что земля была мокрой от стольких дождей, мы там устроились и считали это место более надёжным. Потом слышали крики и рыдания в других домах. Наследующий день некоторые люди пошли по городку, нашли ещё несколько пустых домов. Они перешли туда, и в нашем домике стало свободнее: можно было хоть лечь на пол и выпрямить ноги.

Кушать было нечего, люди пошли искать еду. Где-то узнали, что за городом есть консервный завод. Те, кто первыми туда попали, ещё успели взять закрытые баночки, а те, кому достался полуфабрикат, сильно заболели. Наша семья не ходила на консервный завод - мы только в городке искали, что бы купить из еды или поменять на какие-то вещи.

В Ямполе мы пробыли неделю. Потом нас собрали и сказали, что отпускают домой, в Сороки. Но когда нас солдаты повели, мы их спросили, зачем они нас ведут в Сороки: уж туда мы сами попадём. Они ответили, что провожают для того, чтобы никто на нас не напал.

Когда пришли в Сороки, нас не отпустили по домам, а привели к тому месту, где находились синагоги. Там всех разделили: мужчин - в одну синагогу, женщин и детей - в другую. Мужчин повели на работу. Так как моя мама не хотела, чтобы её отец пошёл на работу, она взяла его с нами. Конечно, дедушка жил с нами тайно: когда случались проверки, его клали поперёк, чем-то накрывали и все ложились на него.

Дедушка оказался с нами вот каким образом. Он жил с бабушкой в городке Вадул-Рашков, имел там большой, хороший дом и магазин тканей на соседней улице. Когда пришли «советы», они сразу, несмотря на то, что в городке были люди побогаче, пришли к дедушке и конфисковали его магазин, состоявший из двух комнат, всю ткань, а в дом дедушки начальник вселил своего сына с женой и троих его детей.

От досады бабушка сильно заболела. Они с дедушкой оставили в своём доме сына Шмила, его жену Хону, троих внуков, а сами вдвоём приехали к нам в Сороки, чтобы бабушка вылечилась, но ей уже никто не мог помочь: 4-го сентября 1940-го года бабушка умерла и была похоронена на еврейском кладбище в Сороках. Так дедушка остался у нас.

Когда мы находились в синагоге, то выходить из неё никому не разрешали. Только женщины-молдаванки, которые узнали, что там находятся евреи, приносили в синагогу продукты, и те, кто имел какие-то деньги или вещи, обменивали их на продукты или покупали. Синагога была почти уничтожена, всё было разбросано, разорвано, свитки Торы «гоим» выбросили на улицу и расстелили на тротуаре в тех местах, где были лужи от дождя.

Через улицу от синагоги находился наш дом. Однажды мама и сестричка Минця тайком вышли на улицу и, пробравшись между домами, подошли к нему. В доме всё уже было разграблено, подушки разорваны. Мама и сестра взяли там несколько мелочей, фотографии были разбросаны, сестра собрала их в какую-то тряпку, и таким образом у нас сохранилась хоть какая-то память о прошлой жизни... А ещё они зашли в сарай и взяли там несколько кусков мыла. Затем также осторожно возвратились.

В синагоге мы находились дней десять. Затем в одну из суббот подъехало несколько телег, и нам велено было собираться. На телегах повезли больных и малых детей. Вся наша семья шла пешком и, как обычно, приходила к

месту отдыха или ночлега последней. В тот раз нас привели в лес близ села Александру чел Бун (село названо в честь молдавского господаря Александра Доброго!). То место в лесу, где мы находились, было отгорожено, и нас никуда не выпускали. Только у забора можно было что-то купить, когда местные крестьяне приносили продукты. В этом лесу многие евреи умерли, особенно старики и маленькие дети. Причины смерти были разные: от жары и перегрева, от жажды, голода, инфекционных заболеваний. Там, в лесу, среди евреев появились первые жертвы. Хотя кругом был лес, нас держали на открытом месте, где палило солнце. Мой отец взял нож, нарезал веток и кое-как сделал шалаш, но солдаты, охранявшие нас, сказали, что этого делать не разрешается. Нам пришлось уничтожить его...

По дороге в Бершади

После Судного дня нас тоже собрали с пожитками и вывели за город, пообещав, что отправят домой, в Сороки. По дороге у нас забрали всю посуду и повели через сёла. Если приходилось ночевать, то заводили в какой-нибудь двор, там мы ложились на землю и спали. Если кому-то удавалось выйти, что бывало очень редко, или к нам подходили сельчане, кто-нибудь продавал или обменивал вещи на продукты, а когда такого случая не было, то целый день ходили голодными.

В один из вечеров мы подошли к Сорокам, но в город не вошли, а поднялись на гору и направились в сторону Косоуц - села, расположенного севернее города на расстоянии восьми километров, тоже на берегу Днестра. Была поздняя ночь. На берегу реки мы переночевали. Утром нас подвели к понтонному мосту и переправили на противоположный берег Днестра. Там был, видимо, каменный карьер: высокая гора была прямая, как стена. На эту стену нужно было взобраться. Сделать это было очень тяжело, чуть поднимались и падали обратно, а о стариках и говорить нечего: они не могли преодолеть такое препятствие. Я стала свидетелем такой трагедии, которую описать невозможно: если у стариков и старух не было близких, так им помогали как могли чужие люди; если же у них были дети и внуки, они из-за стариков не могли подняться. Пришлось им тоже остаться внизу, а это, безусловно, привело к тому, что их либо расстреляли, либо живьём бросали в Днестр...

Ройтенберг-Калихман, Раиса

(Хахам, Давид. Дорогие вы, мои учителя! (Слово об учителях-евреях молдавского городка Сороки и Сорокского уезда)/Давид Хахамю – Израиль, 2005. – 95 стр.)

Сороки

Люблю я пенье соловья,
Бекировские рощи.,
Стоять в истоке у ручья,
Смотреть на звёзды ночью.
Люблю я первый майский дождь
И ветерок весенний...
Люблю, как пахнет в поле рожь,
И яблоней - цветенье...
Люблю я тополиный пух -
Его хаос полёта...
Люблю, как замирает дух
На карусели взлётной.
Люблю шагать в тиши ночной,
Мечтать о чём-то длинном,
Следить за мелкою волной
Днестровской, серо-синей.
Люблю смеяться и грустить,
Люблю веселье, пляски,
По лужам босиком ходить
И слушать на ночь сказки.
И на Днестре встречать восход,
Закаты золотые,
Смотреть, как трогается лёд
Бушующей стихией...
Люблю в горах ходить-бродить,
А у костра - петь песни...
Ещё люблю тебя любить
И быть с тобою вместе!

Трайста Иван

(Трайста, Иван. Если ты живёшь в Сороках… Доступно: http://www.soroki.com)

(композитор Борцов Владислав)

Если ты живёшь в Сороках…

С земли поднимается лёгкий дымок,
С утра просыпается наш городок,
И с песнями птиц новый день настаёт,
Он радость на крыльях несёт.

Ласкают прохладою воды Днестра
И шумом волны пробуждают дома.
Наш город студентов, наш город труда,
Его не забыть никогда!

Если ты живёшь в Сороках,
Сбудутся твои мечты,
Счастье ты найдёшь в Сороках,
Вечно будешь молод ты!
Смех и музыка – в Сороках,
Песни над Днестром плывут.
Это значит, что в Сороках
Юные сердца живут!»

Урусов С. Д. Князь

(Урусов, С. Д. Записки губернатора: Кишинёв. 1903—1904 г. / Князь С. Д. Урусов. — М.: Изд-во В. М. Саблина, 1907. Доступно: http://www.belousenko.com/books/urusov/urusov_zapiski_gub.htm#11)

«Записки Губернатора»

…. Я не знаю в России уездного города, который мог бы сравниться с Сороками по красоте местоположения. Хорош Ржев на Волге, но ему не достает южного солнца, разнообразия световых оттенков и живописных изломов постепенно возвышающегося речного берега. Дома города Сорок, рассыпавшись в

беспорядке по склону горы, спускаются к самому берегу Днестра, и летом тонут в зелени садов и виноградников. Я остановился, по приглашению местного председателя земской управы Алейникова, в его доме, в верхней части города, и провел интересный вечер в кругу его семьи, состоящей из стариков – отца и матери Алейникова, несколько близких знакомых этого почтенного и симпатичного семейства не только не мешали, но, напротив, содействовали спокойному и приятному настроению, которое я испытал в тот вечер, получив возможность отдохнуть от официальных встреч и деловых разговоров.

Попросив местного исправника не являться ко мне на другой день утром радее 10 часов и назначив прием местных служащих с 11-ти, я задумал доставить себе редкое удовольствие – пройтись пешком без провожатых и посетить пригородный плодово-виноградный питомник еврейского колонизационного общества, или «Еко», как он сокращенно назывался. Я встал с утра в 6 часов, стараясь не шуметь, и обманув бдительность стоявшего у ворот караульного городового, удачно вышел из дома, никем не замеченный. Дорогу в „Еко“ я узнал еще накануне, и потому без всяких затруднений дошел, в полчаса времени, до интересовавшего меня питомника.

„Еко“ заслуживает упоминания как образец хозяйства, в котором все работы производятся исключительно учениками евреями, без наемных работников. Во главе этого учреждения стоял ученый агроном Этингер, также еврей, под руководством которого велось дело распространения знаний и навыков по плодоводству как среди учеников, так и среди всех интересующихся фруктово-виноградной культурой, благодаря чему население уезда имело в еврейском питомнике как бы даровой опытный сад. Хотя все расходы по содержанию питомника оплачивались парижским центральным комитетом еврейского колонизационного общества, но как советы и указания, так и посадочный материал давались администрацией «Еко» всем без исключения садовладельцам, желавшим поднять культуру своих садов. Любой садовод, как крупный, так и мелкий, без различия национальности и общественного положения, мог обратиться к Этингеру, изложить ему свои желания и потребности и получить не только указания и материал, но даже непосредственное содействие, так как руководители питомника охотно выезжали, по первой просьбе, для осмотра вновь закладываемых садов, а затем по временам навещали их с целью проверить правильность ухода за новыми плантациями. Благотворное влияние этого питомника на развитие и улучшение местного садоводства, в особенности мелкого, подтверждали мне многие местные деятели, и я с любопытством подошел к воротам сада, который не трудно было узнать среди тянувшихся вдоль большой дороги других насаждений.

Сельскохозяйственная практика всегда относится к сельскохозяйственной теории с некоторым недоверием. Я с удовольствием, бывало,

читал, что какая-то корова, schwarze Jette, дала, где-то в Швейцарии, своему хозяину 400 ведер молока в год и что французский агроном добился урожая пшеницы в 400 пудов с десятины, но никогда не рассчитывал увидеть таких результатов в своем имении. Слыхал я много о подчинении природы труду и искусству земледельца, об иностранных огородах и садах, но в моем хозяйстве всегда как-то так выходило, что не я управлял природой, а она мной, и потому скептицизм не только русского крестьянина, но и русского помещика по отношению к научной агрономии всегда казался мне извинительным и понятным. Казенные учреждения, министерские школы и опытные станции, которыя мне приходилось видеть, не вселяли ни в ком из их соседей веры в грядущее торжество новых слов сельскохозяйственной науки. Но то, что я увидел в «Еко», заставило меня поверить в возможность применения научных данных к воспитанию растений, и я впервые отдал себе ясный отчет в том, что сельскохозяйственные книжки не только приятное для живого воображения чтение, но и реальная сила.

На тридцати десятинах разрыхленной черной земли питомника не было видно ни одной сорной травки. На грядах и куртинах, разделенных друг от друга узенькими дорожками, стояли, правильными рядами, прямые, как стрелы, крепкие, стройные деревца яблонь и груш, разного возраста и разных сортов; ни одного кривого, ни одного больного, ни одного задержанного в росте дерева я там не увидел; все росло по приказу и по рисунку. Виноградная лоза, предназначавшаяся для плодоношения, не смела расти вверх и прижималась к земле в виде тонкой ветви с небольшими листьями; но, по другой стороне дорожки, её сверстница, однолетняя лоза, предназначенная для черенков, была подвязана к столбам, немного меньше телеграфных, и, к концу дета, обвивала их совершенно, густо покрывая столбы своими широкими листьями. Плоды на взрослых деревьях были без пятен, гладкие, одинаковые по всему дереву и легко могли быть определены по сортам, помимо надписей на дощечках, благодаря совершенно точному сходству с рисунками, помещенными в плодовом атласе.

Образцовая сушильня для плодов и овощей, а также фабрика консервов, которые я застал в полном ходу, дали возможность видеть заготовление произведений питомника в прок и на месте убедиться в чистоте выработки и высоком качестве получаемых цродуктов.

Очень интересное зрелище представляли собой евреи, большею частью подростки, трудами которых исключительно велись обработка земли, уход за растениями и выработка консервов. Здесь не было видно испуганных, худых лиц, тощих, болезненных форм и робких, неуверенных движений. Краснощекие, смуглые юноши с блестящими глазами, широкими плечами и мускулистыми руками, которых я увидел в „Еко“, напомнили мне еврейское сказание о сильных людях полей, которых библия противополагает кротким людям, живущим в шатрах.

К концу осмотра я уже был не один: из города примчалась полиция,

обеспокоенная исчезновением губернатора, и я был доставлен обратно в Сороки при подобающем антураже.

По окончании обычного приема должностных лиц разных ведомств, с которыми надо было поговорить с каждым отдельно, я вышел к просителям, принял и выслушал разные просьбы и жалобы, осмотрел бегло городские учреждения и затем, простившись с гостеприимной семьей Алейниковых, отправился по приглашению местного уездного предводителя дворянства Б. к нему в имение. Там я увидел процветающее хозяйство Б., который не походил на большинство бессарабских помещиков, ведущих обыкновенно праздную, городскую жизнь. В.И. Б. трудился, не покладая рук; все ему удавалось, и он быстро богател. Размах его хозяйственных планов и предприятий был очень широк. Мы осмотрели только что выстроенную им образцовую мельницу, замечательную свинарню на несколько сот свиней, прекрасный конный завод и конюшню с породистыми лошадьми, после чего я уехал в Кишинев. С делами и учреждениями Сорокского уезда я ознакомился очень поверхностно, но с местными деятелями завязал очень хорошие отношения. Б. и Алейниковых я считаю до сих пор в числе своих добрых знакомых…

Хахам Давид

(Хахам Давид. Сороки в зеркале литературы. Доступно: http://soroki-navsegda.ucoz.ru/publ/)

Основной текст создан в Израиле в 2005-м году

Моей внучке Саше, уроженке Сорок

Сороки в зеркале литературы

«Я жил во многих городах и странах,
Но что бы ни случалось там со мной,
Везде и всюду повторял я неустанно,
Что лучше всех – мой городок родной!

Здесь суждено когда-то было мне родиться,
Здесь пребывал родительский мой дом,
Здесь я встречал родные сердцу лица
И вспоминал здесь чаще о былом.

Спалось мне здесь всегда светло и чисто,
Преодолеть здесь мог беду, сомненья, страх,
И в сумерках легко было спуститься
На берега любимого Днестра.

И где б ни слышал тёплых, добрых слов,
Но лишь к тебе вновь возвращаюсь я домой
Через страданья лет и всплески горьких снов
Чудесный ты, мой городок родной!»

В 160 километрах к северо-востоку от Кишинёва, столицы республики Молдова, на правом берегу реки Днестр, в изумительно красивой ландшафтной зоне между излучинами реки и отрогами Карпатских гор расположился городок Сороки. Здесь я родился, окончил школу, до и после университета работал, преподавал, отсюда репатриировался в начале 1990-х годов. И хотя в моей жизни были другие большие города, в которых приходилось жить и работать: Донецк, Мурманск, Казань, Хайфа, – чудесный городок на берегу Днестра остался навсегда для меня самым дорогим и близким. Здесь живут многие из тех людей, которых я близко знаю; здесь родилась моя единственная внучка Александра, ей посвящена эта книга. До сих пор «городок с птичьим названием», как назвал его однажды писатель Борис Полевой, продолжает меня волновать. Я всегда старался и ныне стараюсь бывать в нём как можно чаще…

«Мой город Сороки, твой берег высокий,
Тенистые улицы, пух тополей
Мне снятся ночами, стоят пред глазами
В далёкой теперь заграница моей.

Я вижу знакомые лица прохожих,
Встречаю их среди цветочных аллей.
Они на друзей моих детских похожи…
Я помню многих из этих людей!
Пусть светятся радостью милые лица!
Пусть счастье в Сороках войдёт в каждый дом!
А мы, сорочане, живя за границей,
Храним облик города в сердце своём!»

…Сороки прославили многие известные люди. Хочу назвать лишь некоторых из них. В Сороках родились: еврейский поэт и прозаик ^ Давид Сельцер, живший в США с 1920-го года; художник и график Исаак Биленький; композитор и дирижёр Олег Мильштейн, живущий ныне в Германии; известный преподаватель математики Лев Лейзерман; знаменитый юрист Давид Флексор; психиатр, кандидат медицинских наук Михаил Маламуд; известный физик Израиль Чайковский; химики Иосиф Койфман и Аркадий Колкер (живут в Иваново); знаменитая русская женщина-режиссёр Кира Муратова; поэтесса и бард Лилия Хайлис, живущая ныне в Калифорнии (США); видный организатор строительного производства в Оренбургской области Евгений Штицман, генеральный

директор открытого акционерного общества "Еманжелинский ремонтный завод" в Челябинской области Борис Швагер… В Израиле многие мои земляки работают в министерствах строительства и сельского хозяйства, Электрической компании, Управлении железной дорогой, других важных учреждениях и организациях. Назову лишь нескольких из них: Хаим Пинкис, Лев Кучук, Эмиль Койфман, Ефим Рабинович. Здесь проживают около 20-ти моих одноклассников, а также многие мои ученики. Два депутата городских советов – выходцы из Сорок, один из них – ныне заместитель мэра города Мигдаль а-Эмека, мой бывший ученик Сергей Окландер. Другой – депутат горсовета Реховота, бывший директор педучилища Михаил-Абрам Гринзайд.

Как уже было сказано, Сороки воспеты в стихах и песнях, прозе и кинопроизведениях. Целый ряд знаменитых молдавских фильмов 1960-х – 1970-х годов снимались в Сороках: «Атаман Кодр», «Путешествие в апрель», «Зарубки на память», «Лэутары». Сороки одно время даже называли молдавским «Голливудом». А в небольшой книжечке – «Белая коза с серебряным колокольчиком» – рано ушедшая из жизни Светлана Якир…

… Прекрасным было моё местечко Сороки. Кто не видел Сорок, тот не знает, что такое красота…Я помню каждую улицу, улочку, переулок, каждый забор, который я перепрыгивал, каждый двор, где играл, и каждый дом, дверь, в которую стучался, и где не раз мне давали краюху хлеба и глоток воды. Я вижу те картины, родные и любимые образы евреев и христиан, моих добрых знакомых, с которыми я бродил вдоль живописных берегов Днестра. Пусть же они продолжают жить во мне и на этой земле до тех пор, пока поэты не перестанут воспевать вчерашний закат, чтобы осветить завтрашний рассвет!...

Да-да-да! Нет-нет-нет!

(Песня о нашем родном городке)

Музыка Бориса Шлафмана

I

– Скажи нам, где твои находятся истоки? –
Хотят узнать об этом все, с кем знакомлюсь я.
– В Молдове есть прекрасный городок Сороки.
Там, в Приднестровье милом, – родина моя.

Почти что двадцать лет прошло, как мы расстались.
Такой большой, солидный и очень важный срок
Мы в мыслях столько раз туда уж собирались…
Но редко навещаем родной наш городок.

Припев:
Да-да-да! В Сороках этих я родился.
Да-да-да! Я долго жил там и учился.
Нет-нет-нет! Я не забуду милый облик твой!
Да-да-да! Там жило долго моё племя.
Да-да-да! Его покинул я на время…
Нет-нет-нет! Не навсегда! Ещё вернусь домой!

II

По улицам твоим уверенно шагаю,
В свою родную школу часто захожу,
Знакомых очень многих там всегда встречаю,
Улыбки, речи близких я в памяти держу.

И, несмотря на то, что вдаль уходят годы,
Тебя, любимый город, по-прежнему люблю!
Прекрасную всегда, цветущую природу
Для нас и для потомков я сохранить молю!

Припев…

III

Тут много разных мест, святых и близких сердцу,
Напоминают всё о днях моих былых.
Я в прошлое сейчас на миг открою дверцу –
И захлебнусь от счастья объятий их крутых!

Пока живу, Сороки будут в сердце, знаю!
И права не дано оттуда их изгнать.
Горжусь, что у меня есть родина такая,
Она близка мне так же, как дочь, отец и мать.

Припев…

Бужеровка

Давид Хахам О нашем городе
(из цикла «Вспоминаю город мой!»)

… Местность, а позднее - село Бужеровка, были первоначально частным владением. В одном из юридических документов, датированных 4 мая 1653 года, указывалось, что некто Врабие из села Парканы продал часть своего имения некоему Брахею из Ямполя при свидетелях из «Бажурока» (именно так, без буквы-звука «в»!). Но прошло ещё 100 лет - и село стало государственным владением. До наших дней дошёл документ,

датированный 8-м ноября 1756 года, в котором сказано, что господарь Молдовы Константин Раковицэ (правил дважды: в 1749-1753 и в 1756-1757) дарит село Божероука Хушскому епископату (Молдавское княжество в средние века было разделено на три епископата, расположенных в Романе, Радауцах и Хуше, ныне они все - на территория Румынии; в Романе правил архиепископ, а радауцкий и хушский иерархи носили сан епископов; все они были самостоятельны и не зависели друг от друга - Д.Х.), которому подчинялись все церкви Сорокского «цинута» (уезда, района). В благодарность господарю, видимо, за этот подарок ближайший приток Днестра, протекавший по соседнему рву чуть севернее, назвали Раковэц (Раковицэ), как и село Раковэц, которое появилось примерно в то же время в 15 километрах юго-восточнее Сорок, на правом берегу Днестра. Судя по границам, указанным в документе господаря, имение Бужорэука являлось «частью местечка Сорока» и простиралось по территории между сёлами Рубленица, Косэуцы и рекой Днестр, то есть получается, что оно было даже больше, чем сам городок Сороки. На границе Сорок и Бужеровки стояла Сорокская крепость, а паромная переправа через Днестр тогда располагалась тоже в Бужеровке (как и сейчас!). Однако по каким-то причинам Хушскому епископату Бужеровка не понравилась, и спустя четыре года (1760-1761) его руководители обменяли Бужеровку вместе с паромом на другое село из «цинута» Фэлчиу (ныне тоже территория Румынии).

Владельцем Бужеровки стал логофет (напомню, что в Молдавском княжестве так называли главу канцелярии господаря и хранителя государственной печати; в отсутствие господаря логофет выполнял его функции; через логофета проходило оформление государственных бумаг; позже появились титулы «второй логофет» и «третий логофет» - их могли носить сразу несколько лиц; термин «логофет» проник в Молдавию из Византии через Болгарию) по имени Штефан Босие, который позже завещал это село своему родственнику. Проходит ещё полвека - и Бужеровка в 1814 году становится собственностью некоего «клучера» (боярский чин того времени) Николае Черкеза. В 1827 году именно он, Николай Черкез, возводит в центре села каменную церковь, освящённую в честь Святого Дмитрия (сегодня эта церковь расположена рядом с турбазой). При нём же на границе Сорок и Бужеровки, на самом высоком месте Божьего рва, в 1842 году была возведена Кафедральная православная церковь - одна из самых величественных и красивых на севере Молдавии. Проходит ещё 32 года - и владельцем села Бужеровка в 1859 году становится генерал Александр Черкез, сын Николая Черкеза. Дочь Александра, Любовь, вышла через двадцать лет замуж за русского предпринимателя Александра Панина, и Бужеровка становится собственностью семьи Паниных. Александр в 1880-х годах возводит на

северной окраине села небольшой спиртзавод, на котором числилось 20 наёмных работников. Были среди них и евреи…

***

Во второй половине XIX века в селе Бужеровка открылась начальная школа, где языком преподавания был русский язык. Русскоязычных граждан в Бужеровке становилось с каждым годом больше. После революции и гражданской войны здесь поселились многие беженцы с соседней Украины. К 1923 году в Бужеровке числилось 300 жилых домов, 1980 жителей. Здесь имелись паровая мельница, три водяных мельницы, смешанная начальная школа с молдавским и русским языками обучения, сельская почта, своя примэрия (сельсовет). В 1925 году село Бужеровка было включено в городскую коммуну Сорок. Оно стало одним из микрорайонов города наравне с Нагорной, Нижней и Центральной частями. В 1933 году здесь действовала городская начальная школа, в которой обучалось 159 учеников из 357 учеников села школьного возраста (5-16 лет). Их обучали Филипп Галисевич, Анна Лупашку, Ион Гуцулан, Георге Лупашку.

В послевоенные годы в селе действовал свой сельсовет, был создан колхоз. Обе церкви закрыли. На берегу Днестра в районе Бужеровки много лет работал городской пляж. 21 декабря 1960 года указом президиума Верховного совета Молдавской ССР село Бужеровка было объединено с городом Сороки в единый населённый пункт, село было исключено из регистра самостоятельных населённых пунктов республики. За последующие сорок лет здесь были построены важнейшие городские предприятия: завод «Электробытприбор» (позднее - завод технологического оборудования союзного значения), автопарк № 7, автобаза № 11, консервный завод, трикотажная фабрика, хлебоприёмное предприятие, хлебозавод, молокозавод, передвижная механизированная строительная колонна № 55, завод стройматериалов и другие. Здесь работала неполная средняя школа № 5, которая в начале 1970-х годов прекратила своё существование в связи с переходом сюда в новое современное здание молдавской средней школы № 1. Тогда же была возведена на берегу Днестра многоэтажная туристическая база «Виктория». Вокруг трикотажной фабрики и напротив неё был возведён жилой городок многоэтажных и многоквартирных домов. Севернее Бужеровки в 1960-х годах была поставлена сначала городская телевизионная антенна, а затем началось строительство микрорайона Новые Сороки, состоящего сегодня из тридцати с лишних многоэтажных и многоквартирных домов. В начале 1980-х годов здесь были также построены многоэтажное общежитие культпросветучилища и новая школа-гимназия. Сегодня микрорайон Бужеровка окружён со всех сторон многоэтажными домами, и многие его жители даже не догадываются, что

у этого жилого микрорайона - бывшего самостоятельного села - своя отдельная многовековая непростая история...

На Бужеровке, как мы традиционно называли этот микрорайон, в течение многих лет проживали евреи. Помню, что в мои школьные годы сразу после «Пельменной», напротив церкви, проживали семьи Берелехис, Шапиро, Богомолец, напротив «Сельмага» проживала семья Барг, напротив 1-й школы - семья Рабинович. На Бужеровке работали многие сорокские евреи: в Доме быта, на турбазе, в школах № 1 и № 5. И вообще - Бужеровка, как в целом и весь город Сороки, - нам, евреям, никогда не была безразлична. Впрочем, то же касается и Нагорной, Нижней, Центральной частей нашего городка, о которых я собираюсь рассказать в своих дальнейших статьях.

Центральная часть городка Сороки, или «Асфальт»

…У меня нет точных свидетельств, когда возникла эта часть города, но я предполагаю, что именно с него город наш и начинался, когда появился в середине XV века. Его периметр я ограничиваю примерно крепостью - на востоке, бывшей улицей Пушкина - на севере, улицами Красноармейская и Крупская - на западе, 25- го октября и Щорса - на юге. «Сердцем» города являлась нынешняя улица Эминеску, ранее - 28-го июня, а в народе, как известно, она много лет называлась «Асфальт», потому что была единственной асфальтированной улицей. В пору моей юности «Асфальт» почти не использовался как транспортная артерия, поэтому в городе он был своего рода «Бродвеем» - местом массового гуляния три раза в неделю: в субботу, воскресенье и среду. В эти же три дня на площадке рядом со старым Домом культуры проводились танцы, и мы, молодые люди, разумеется, не могли пропустить этого общегородского мероприятия. И хотя большинство прогуливавшихся людей на танцы не ходили, но здесь мы встречались, обменивались новостями и впечатлениями, знакомились друг с другом, а также с приезжими в наш город людьми. Здание Дома культуры, как, впрочем, и другие дома, расположенные «на Асфальте», имели оригинальные архитектурные особенности, напоминали дома в Европе (они были построены в конце XIX или начале XX веков, явно отличались от безликих архитектурных сооружений первых послевоенных лет). В самом начале «Асфальта» возвышалось здание бывшей земской управы - с широкой лестницей, резной дверью, высокими потолками, просторными помещениями. Здание было построено в конце XIX века, а после 2-й мировой войны здесь размещался сначала учительский институт, затем - главный корпус Сорокского педагогического училища. Справа от этого здания был разбит в начале XX века большой тенистый парк с фонтаном. Слева в течение многих послевоенных лет мы видели только фундамент, заложенный, видно, ещё до войны. Лишь в середине 1960-х годов на этом фундаменте была возведена городская поликлиника.

Привлекал наше внимание и двухэтажный дом из красного кирпича явно европейской (или даже американской) архитектуры, в котором после войны проживали семьи Колкер, Белинских, Уваровых и других. Таких домов в Сороках было несколько. После войны в центре города было построено и несколько двухэтажных многоквартирных домов: три по улице Котовского, два - по улице Ленина. В центре города в начале XX века были построены оригинальные жилые особняки и возведено несколько общественных зданий: старая почта и телеграф, пожарная команда, реальный (технический) колледж, женская гимназия, зимний кинотеатр, спортивный зал.

В послевоенные годы часть национализированных советской властью в 1940-м году зданий было тоже передано под общественные помещения: старый райком партии, парткабинет, ЗАГС, детские сады на улице Ленина и 28-го июня, школа имени Пушкина, культпросветучилище - все эти и многие другие общественные места в городе располагались первоначально в реквизированных частных помещениях. После войны в центре города были построены новый почтамп, новые корпуса швейной фабрики, новое здание райкома партии. Они преобразили облик старинного городка, сделали его более похожим на город, чем на село. В городе начали возводить сначала пятиэтажные, а затем и девятиэтажные жилые дома, построили новые магазины, прекрасный двухзальный кинотеатр «Молдавия». Даже бывший театр Мансфельда, который румыны взорвали перед своим уходом из города в июне 1940 года, был восстановлен и превращён на годы в летний кинотеатр. На берегу Днестра был построен современный Дворец культуры, в парке Победы и сквере на берегу Днестра были возведены летние эстрадные площадки. Тут проходили ежегодные смотры художественной самодеятельности города и района.

Центр города отличался не только благоустройством. Вдоль улицы Котовского были высажены каштаны, которые украшали много лет эту улицу, придавали ей тень, позволяли сравнивать с Кишинёвом, Одессой и другими южными городами. Вдоль улицы Ленина высадили тополя, клёны, акацию. Городок поражал приезжих своими улицами, парками, скверами. В большом парке и парке Победы были свои оригинальные фонтаны.

Но вместе с тем в течение многих лет город не мог решить и свои большие проблемы. Огромные валуны, лежавшие на берегу Днестра ниже Сорок, создавали зимой ледовые заторы, что очень часто приводило к наводнениям. Дренажная система, созданная при румынах для спуска дождевой воды с Нагорной части в Днестр, была во многих местах забита и выведена из строя. В результате этого несколько раз город накрывали оползни и грязевые (селевые) потоки. После одного из таких оползней погибло оригинальное частное здание, построенное в 1930-х годах, в котором все послевоенные годы располагалась городская милиция…

…До войны в центре города было построено несколько двухэтажных домов из красного кирпича (американский проект). После войны на двух улицах - Котовского и Ленина - тоже построили четыре двухэтажных многоквартирных дома. Один из них, расположенный в начале улицы Котовского, в 1980-х годах разрушили (низкое качество строительства), остальные (на пересечении Котовского и 28-го июня, Ленина и 25-го октября) продолжают стоять и сегодня.

Со времён моих детских лет и до наших дней многое изменилось в Центральной части города. И всё же городок Сороки, прежде всего, - его центральная часть - всегда нравился приезжим из других городов, в том числе - из Москвы, Ленинграда, Киева, Кишинёва. Мне неоднократно приходилось в последние годы встречаться с людьми, которые полвека назад посещали Сороки один, два и более раз. Они навсегда сохранили в памяти прелесть нашего городка. Такое чувство любви я наблюдал и у большинства коренных сорочан, которые в силу разных обстоятельств разбросаны сегодня по всему земному шару.

Конечно, в этих небольших субъективных заметках что-то упущено, о чём-то я не вспомнил и что-то не рассказал. Каждая часть моего рассказа о микрорайонах родного городка может быть дополнена воспоминаниями и впечатлениями других людей. Буду очень рад и благодарен, если такие дополнения и впечатления не ограничатся одной фразой или едким замечанием о допущенной мною ошибке, а явятся тоже выражением любви и благодарности к городу нашего рождения, детства и юности.

Нижняя часть городка Сороки, или «На стадионе»

Я ещё хорошо помню Нижнюю, или Южную, часть моего родного городка середины XX века, когда она больше походила на другие городские окраины: Бужеровку - на севере и Нагорную часть - на западе, напоминавшие пригородные сёла. Нижняя часть городка начиналась примерно там, где бывшие улицы Котовского и Ленина пересекались с перпендикулярными улицами 25-го октября и Щорса, что вели к Днестру. Частные строения с садами и огородами в первые послевоенные годы были дополнены скотобойней и остатком плодово-ягодного и овощного питомника, заложенного в Нагорной части в конце XIX - начале XX веков при содействии Еврейского колонизационного общества (ЕКО), широко известного в те годы всей просвещённой Европе. После 1-й мировой войны почти весь питомник вырубили, а ту его часть, которая оказалась на склоне горы и уже примыкала к Нижней части города, оставили, и до середины 1960-х годов этот участок считался экспериментальным участком городского общества любителей природы. На границе Центральной и Нижней частей города в середине XIX века построили спортивный зал, вход в который был украшен колоннами, - и этот зал много лет являлся единственным общественным зданием южной окраины города.

Интенсивное развитие Нижней части началось с появлением в том же месте, где размещался спортзал, техникума советской торговли (позднее - торгово-кооперативного училища), под который приспособили национализированные частные дома, расположенные на углу улиц Котовского и Щорса. Затем рядом с ними построили кафе - столовую, где студенты училища проходили практику, а чуть далее и чуть позднее - на углу Ленина и Щорса был возведён продуктовый магазин, имевший ту же цель - дать практические навыки студентам техникума. В конце 1950-х годов на месте нынешнего стадиона возник новый городской рынок (базар), который был перемещён сюда с Торговой площади, где началось строительство крупного здания двухзального кинотеатра «Молдавия» (ныне - «Дачия»). А ещё примерно через 5-7 лет рынок был перемещён на свободную площадку ближе к Днестру, а на его месте возник современный по тем временам городской стадион с зелёным футбольным полем, трибунами для зрителей, раздевалкой для игроков. Поле опоясывала гаревая дорожка, были построены также баскетбольная и волейбольная площадки, места для прыжков в высоту и длину. В пору моей молодости на сорокском стадионе проводились республиканские и межрайонные спортивные соревнования по лёгкой атлетике, баскетболу и волейболу, встречались футбольные команды Сорок и других городов Молдавии, а в 1974 году с сорокскими футболистами встретились даже ветераны сборной СССР по футболу, с которыми тогда приехал знаменитый поэт Евгений Евтушенко, а среди игроков был не менее знаменитый в 1960-е годы футболист Эдуард Стрельцов. Помню также, что на городском стадионе неоднократно проводились концерты и смотры художественной самодеятельности. Потом за новым рынком построили городскую автостанцию, возвели памятник героям-комсомольцам, разбили сквер вокруг памятника.

Когда-то на сорокском стадионе проходила наша молодость: проводились крупные соревнования, товарищеские матчи... Общественные здания, общегородские объекты культуры, спорта, транспорта сделали Нижнюю часть Сорок благоустроенной и нарядной. И вообще Нижнюю часть у нас в городе принято было с конца 1950-х годов называть «На стадионе» - так же, как называли когда Центр города - «На Асфальте», но об этом я расскажу в другой статье.

В последние годы Нижняя часть развивалась довольно успешно. При въезде в город со стороны Кишинёва на месте простого вагончика, где сидели служащие автозаправочной станции, было воздвигнуто оригинальное строение, напоминающее своей формой крепость. Городской рынок был обнесён высоким деревянным забором с красивыми воротами, напоминающие традиционную в Молдавии усадьбу богатого боярина. Гости и жители города имеют сейчас возможность посетить в Нижней части несколько кафе, магазинов, устроиться на ночлег в прибазарной

гостинице. Нижний город стал составной частью всего городского пейзажа, и новые жители Сорок сегодня даже не догадываются, что ещё каких-то полвека назад этот городской район больше напоминал пригородное село, нежели город.

В Нижней части тоже наряду с молдаванами, русскими, украинцами ещё каких-то 20-25 лет назад проживали евреи. Помню, что в этом районе я посещал семьи Аккерман, Гольдшлак, Дубровских, Липовецких и многих других.

Нагорная часть Сорок, или «Звенящая гора»

Развитие Нагорной части городка Сороки началось в начале XX века. До этого примерно сто лет Нагорная часть напоминала деревеньку, которая прилепилась к городку между селом Цепилово и Нижней частью. Нагорная часть развивалась по двум основным радиальным линиям: более поздним центральным улицам Татарбунарская - на юг - и Коминтерна - на запад. Толчок к развитию Нагорной части дал плодово-ягодно-овощной питомник, разбитый в конце улицы Татарбунарской, и будущий Сорокский совхоз-техникум механизации и электрификации сельского хозяйства, строительство которого началось в начале XX века. До начала 2-й мировой войны Нагорная часть была всё-таки сельскохозяйственным придатком городка. После войны Нагорная часть начала интенсивно развиваться. Во-первых, это место облюбовали себе цыгане, решившие начать осёдлую жизнь. Государство пошло им навстречу и начало строить завод металлических изделий, однако в силу разного рода причин цыгане довольно скоро в массе своей покинули это предприятие. Некоторое время директором оставался цыган Щербан, а затем и он ушёл с завода. Все руководящие посты были заняты евреями. Помню, что директором был Голгер, одно время - Наум Мальцер. В 1974 году в конце улицы Коминтерна мастерские по ремонту тракторов министерства местной промышленности были преобразованы в Сорокский завод средств механизации и электрификации сельского хозяйства всесоюзного министерства машиностроения для животноводства и кормопроизводства (Минживмаш). Через десять лет он получил название «Гидропривод». Недалеко от завода поднялись корпуса Сорокского торгово-кооперативного училища. Ближе к центру Нагорной части ещё в 1950-х годах был возведён винный завод, а чуть выше него - тюрьма строгого режима. В Нагорной части расположены христианское и еврейское кладбища. На территории христианского кладбища стоит церковь святого великомученика Теодора Стратилата. Она была завершена и освящена в 1914 году как римско-католический храм. В 1980-х годах построены новое здание 6-й школы и новый центральный корпус городской больницы.

В Нагорной части проживают граждане разных национальностей. Разумеется, больше всего там молдаван, но есть и русские, украинцы,

цыгане. Каких-то 20-25 лет назад там проживало немало евреев: семьи Щербак, Мовшович, Павис...

Сегодня центр Нагорной части Сорок напоминает индийский пейзаж. Многие цыганские семьи в последние годы построили себе настоящие дворцы с куполами, широкими верандами, просторными комнатами - салонами, спальнями, кухнями. Гости города поднимаются в Нагорную часть, чтобы увидеть дома, которых больше не встретишь не только в Молдове, но и на территории всего бывшего СССР. В нагорную часть ведёт широкая автомобильная серпантинная дорога (бывшая улица Пушкина) и короткая дорога пешеходная по ступеням вверх и вниз (бывшая улица Одесская).

В книге А. Королицкого (Саула Ицковича) «Сороки - город туристов», вышедшая в далёком уже 1984 году, Нагорная часть названа «Звенящей горой». Не могу отказать себе в удовольствии процитировать эту главу из книги моего старшего друга Саула Ицковича.

«Летним утром, когда лучи восходящего солнца малиновым цветом заливают стены старой крепости, окрашивают крыши домов и приветливо заглядывают в окна турбазы, им навстречу с Цыганской горы несётся высокий мелодичный перезвон кузнечных молотов. Кажется, что эта цветомузыка жива, не придумана, рождена в согласии человека и природы.

Вначале взору предстают одиночные всполохи, слышатся одиночные мелодичные удары. Но вот первый молот разбудил всех окрест - и на его призыв откликнулись десятки других кузнечных молотов. Малиновое зарево наполняется мелодичным перезвоном, заполняя собой пространство. Сорочане знают, а туристы об этом узнают со временем - проснулась Цыганская гора. Это звучит прелюдия к трудовому утру города.

Цыганская гора - нагорный район Сорок, где с недавних пор поселились наследники пушкинской Земфиры и горьковского Лойко Зобара. В прошлом - лихие наездники и умелые кузнецы, искусные певцы и танцоры, чьё долгое кочевье только в годы советской власти закончилось оседлой жизнью, - цыгане теперь зажиточно и счастливо живут в Сороках.

Много веков цыгане были крепостными у господарей и бояр, несли тяжкую трудовую повинность. Самые смелые и отчаянные из них уходили в отряды молдавских гайдуков. После великого октября, в годы гражданской войны, лучшие из лучших цыган храбро сражались с врагами советской республики. Но большая часть цыган вела традиционный образ жизни - кочевала. Сорочане помнят, как на площади у старой крепости, где теперь Комсомольский парк, каждую послевоенную осень собирались цыганские ярмарки. Съезжались цыгане из многих областей Российской федерации, с Украины, из других районов Молдавии. Лучшие певцы и танцоры, наездники и кузнецы демонстрировали своё искусство. Здесь выбирали вожаков табора, играли свадьбы, намечали пути кочёвок. Последняя такая ярмарка проходила осенью 1952 года».

Прерву здесь цитату из книги Саула Ицковича «Сороки - город туристов» для того, чтобы отметить следующий факт. 5 октября 1956 года вышел указ президиума верховного совета СССР «О приобщении к труду цыган, занимающихся бродяжничеством». Этот указ приравнивал кочевых цыган к тунеядцам, запрещал кочевой образ жизни. Реакция на указ была двоякой - как со стороны местных властей, так и со стороны цыган. Местные власти исполняли этот указ, либо выдавая цыганам жильё и побуждая или принуждая их вместо кустарного ремесла и гадания официально трудоустраиваться, либо просто прогоняя цыган со стоянок и подвергая кочевых цыган дискриминации на бытовом уровне. Цыгане же либо радовались новому жилью и достаточно легко переходили в новые условия жизни (часто это были цыгане, имеющие по новому месту жительства друзей-цыган или оседлых родственников, которые помогали им советом при налаживании новой жизни), либо же считали указ началом попытки ассимилировать, растворить цыган как этнос и всячески уклонялись от его исполнения. Те цыгане, что сначала приняли указ нейтрально, но не имели информационной и моральной поддержки, вскоре восприняли переход на оседлость как несчастье. В результате указа осело более 90 % цыган СССР.

Но послушаем далее Саула Ицковича: «Советская власть звала цыган к новой жизни, и они стали оседать, селиться в Нагорной части города. Ещё встречались на дорогах Молдавии одиночные цыганские кибитки. Но большинство из них строило дома, работало в цыганской артели «Днестр» - мужчины - в кузнечном цехе, женщины - в одеяльном. И сегодня кузнецы не оставляют своих поющих молотов, ведут звонкий разговор с огнём и металлом на глазах у очарованных туристов.

Цыганская гора - это сотни прекрасных домов. Словно соскучившись за долгие годы скитаний по крыше над головой, цыгане украшают свои жилища затейливыми рисунками, скульптурами, барельефами. Красиво и внутреннее убранство их домов. Туристы любят этнографическую экскурсию на Цыганскую. гору, любят слушать цыганские песни, смотреть пляски цыган.

Сегодня вам с гордостью расскажут о цыганах-врачах учителях, артистах. Двадцать лет назад преподаватель Республиканского культпросветучилища имени Елены Сырбу Николай Колечко создал самодеятельный ансамбль. Этот коллектив и стал хранителем фольклора молдавских цыган. Лучшие его участники давно выступают на профессиональных сценах московского театра «Ромэн» и Молдавской государственной филармонии.

Наслышанные о цыганах-лошадниках, туристы интересуются современными любителями верховой езды. Есть ещё на Цыганской горе старики-лошадники, но многие цыгане пересели на «Волги» и «Жигули».

Сорокские цыгане гордятся своим знакомством с Емелианом Буковым, Евгением Евтушенко, побывавшими у них в гостях, с Юрием Сенкевичем - известным путешественником, ведущим телевизионного клуба путешественников. Это он, побывав в Сороках, рассказал телезрителям о «Звенящей горе».

Четверть века назад был создан этот очерк Саула Ицковича. За это время выросло новое поколение людей. Цыгане одними из первых в Сороках начали создавать кооперативные предприятия, они установили контакты со многими европейскими фирмами. Помню, что когда уезжал, то сорокские цыгане сотрудничали с бельгийскими и австрийскими промышленниками.

В Сороках проживает цыганский барон Молдавии Артур Черарь. Он унаследовал это звание от своего отца, Мирчи Чераря, которого многие евреи города знали и уважали. Цыганский барон - это заступник, судья, помощник. Со всей Молдавии приезжают к нему цыгане за советом и помощью. В отдельном цикле статей «О цыганах» я рассказываю об этой негласной должности, которая сегодня обозначает то же, что сто с лишним лет назад обозначало у евреев звание «хахам». Видимо, один из моих прадедов по отцу тоже был в своём населённом пункте «бароном», заступником и судьёй.

Но вернёмся к сорокским цыганам и Нагорной части города. Неузнаваемо изменился в последние два десятилетия и облик «Звенящей горы». Сегодня она явно напоминает какой-то сказочный индийский пейзаж - с разноцветными дворцами, экзотическими крышами и куполами. Цыгане, проживающие на Сорокской (Цыганской) горе, украсили эту часть нашего города. И хотя там, в Нагорной части, расположены сегодня городская телевышка, новая многоэтажная школа № 6, завод металлоизделий и «Гидропривод», хотя работают там сельхозтехникум (агротехнический колледж при государственном аграрном университете - бывшем сельхозинституте), торгово-кооперативное училище, хотя там расположены магазины и кафе, - колорит Нагорной части придают всё же цыганские дворцы и сами цыгане.

(Хахам, Давид. История улиц, зданий (Из книги «Сороки - мой город родной!») в трёх частях с послесловием. Доступно: http://www.soroki.com)

Хозяева известного дома

В центре молдавского городка Сороки, на улице, называющейся ныне Индепендентей (Освобождения), а до этого в разные годы и эпохи величавшаяся именами Ленина и румынского королевича Фердинанда, а также в течение более ста лет (с 1812-го по 1918-й годы) - Дворянской, находится весьма примечательное здание. Как и знаменитая Сорокская

крепость - памятник архитектуры XVI века, - это здание можно увидеть во всех книгах и буклетах, на открытках, посвящённых одному из красивейших городов республики Молдова. Сегодня в этом здании расположен городской историко-краеведческий музей. А 60 с лишним лет назад этот дом принадлежал своему первому и единственному хозяину - адвокату Иосифу Бецалевичу Гендлеру. Многие коренные сорочане и сегодня, спустя полвека, продолжают называть это здание «домом Гендлера». Недавно мне посчастливилось связаться с сыном покойного адвоката, Бецалелем (Борисом) Гендлером, который проживает ныне в посёлке Кирьят Экрон близ Реховота. Вот что он мне рассказал: «До 1940-го года в этом доме проживала вся наша семья. Он построен по эскизам моего отца. Строительство было завершено в 1931-м году. Впоследствии родители рассказывали, что переезд в новый дом несколько раз откладывался из-за сильного наводнения весной 1931-го. Сорочанам известно: когда начинался весенний паводок, Днестр сильно разливался, выходил из берегов и затапливал нижнюю часть города. Несколько раз вода проникала в подвальные помещения нашего нового дома.

Сороки 1930-х годов прошлого столетия представлял собой небольшой городок, застроенный, в основном, небольшими одноэтажными зданиями. Наш новый дом тоже был одноэтажным, но его отличал от других домов, расположенных по соседству, внешний вид, своеобразный фасад. Фасад дома длиной более шести метров растянулся вдоль улицы. В самом его центре - главный вход, или, как тогда говорили, парадная дверь арочного типа, большую часть двери украшает узорчатое матовое стекло. Перед дверью - парадное крыльцо. Четыре гранёные колонны располагаются по две слева и справа от двери. Центральный вход венчает красивый купол, опирающийся на эти колонны и заканчивающийся в самом верху шпилем. Архитектурный замысел отца предусматривал симметрию по фасаду: справа и слева от главного входа располагаются по три высоких окна. Рядом с куполом с обеих сторон выше карниза окон и сегодня можно различить ажурные металлические украшения с двумя монограммами IG и SG. Это инициалы моих родителей: Иосифа и Симы Гендлер.

Наш новый дом отличался высоким качеством строительства. Он выдержал не только сильные наводнения 1931-го года и последующих лет, но и землетрясение 1940-го-года, потрясения военных лет. В 1941-м, когда Красная армия отступала, было взорвано («Чтоб не досталось врагу!») здание фабрики, расположенное напротив нашего дома, через дорогу, однако и в этом случае родительский дом не пострадал. Историю родительского дома хочу ещё дополнить некоторыми фактами. В 1940-м

году, когда Бессарабия была присоединена к Советскому Союзу, наш дом национализировали. Много лет спустя отец рассказывал мне, что по непонятной причине для Сорок были установлены другие, более жёсткие нормы, разрешавшие частное домовладение. В Кишинёве дома с такой кубатурой не были национализированы. Напротив нашего дома, через дорогу, в небольшом одноэтажном домике с верандой размещалось кафе-мороженое Бронфмана, где посетителю предлагали прохладительные напитки и разноцветные мороженые шарики. Шарик зелёного цвета - фисташковое мороженое, белого - лимонное, красного - клубничное, розового - малиновое. Имелись и другие цвета. Справа от нашего дома располагалась центральная городская аптека Балтера - тоже примечательное здание с островерхим шпилем. Слева, через несколько домов, размещался городской и районный суд. А если от здания суда повернуть налево и перейти через дорогу, то можно было увидеть ряд магазинов: мануфактурный, обувной, бакалейный. Последний назывался «Шапте гыскэ», над его входом висела большая вывеска с изображением семи гусей, шагавших друг за другом. Если же от угла идти прямо, в продолжение нашей улицы Регеле (королевич по-румынски) Фердинанд, то можно было увидеть стоянку городского транспорта, Вдоль тротуара располагалось несколько фаэтонов. В ожидании редких клиентов извозчик подвязывал к сбруе своей лошади небольшой мешок с соломой - чтобы ветер не разметал корм. Естественно, что соломинки попадали лошадям в ноздри, и, продувая их, каждая из лошадей громко и характерно фыркала: «Фр-р-р!». Иногда это фырканье было слышно даже внутри нашего дома.

Я хорошо помню родительский дом, в котором царила атмосфера демократизма и взаимоуважения. Нас учили быть честными и добрыми людьми, воспитывали в нас чувство уважения к окружающим. Без специальных нравоучений, на собственном примере нам с сестрой прививали общечеловеческие моральные ценности, чувства долга и ответственности, интерес к чтению и знаниям.

Отец не был религиозным человеком, но всегда принимал близко к сердцу события, связанные с еврейством, знал идиш, своим детям дал еврейские имена Рахиль и Бецалель (Цалик), предполагал привить им основы еврейского воспитания, однако этому помешала война. Отец вносил пожертвования в пользу еврейской общины.

В доме мы всегда говорили на русском языке, несмотря на то, что Бессарабия в течение 22-х лет входила в состав королевской Румынии. Возможно, в определённой степени это было связано с тем, что родители обучались в русской гимназии. На русском языке говорили и наши друзья: ребята, с которыми я дружил, соседская девочка Ася Резник, впоследствии - учительница английского языка и её семья - отец-врач и мать-учительница, врач-терапевт Геня Марковна Лойбман, которая нас лечила, учительница музыки Раиса Менасьевна Шатан и многие другие. Отдельно

хочу упомянуть семью Некрасовых - настоящих русских интеллигентов и книголюбов. Они мне дарили много раз книги на русском языке.

В нашем доме было пять комнат. Одна из передних комнат служила отцу офисом, где он принимал посетителей, другая была его кабинетом. Три задние комнаты являлись жилыми: салон и две спальни. Салон одновременно служил нам детской комнатой. В салоне стояло пианино, на котором наша мама иногда играла. Мы с сестрой обучались игре на фортепиано, а я также обучался ещё игре на скрипке. Был у нас патефон. Помню эмблему «Columbia» с большой собакой в центре рисунка: она неизменно крутилась на всех наших пластинках. Мы слушали Шаляпина, Вертинского, Лещенко... Мне часто вспоминаются мелодии тех лет и песни: «Чубчик-чубчик кучерявый», «Люблю я корочку...» и другие.

Помню эпизод, связанный с нашим пианино. В годы войны всё наше имущество пропало. Но вот однажды, после того, как мы возвратились из эвакуации, отец в связи с поломкой нашего радио, обратился в городской радиоузел, находившийся через дорогу, напротив аптеки Балтера. Когда он вошёл в приёмную радиоузла, то сразу же увидел пианино и признал в нём наш инструмент. «Да, фирма «Gera Sikora. Kishinef»! А вот и потёртость с краю: чёрный лак при перевозке повреждён давно! Только медные ручки и медные подсвечники сорваны...» Несмотря на явные признаки, не вызывавшие сомнения в том, что это - наш инструмент, лишь после суда и выступления на нём свидетелей фортепиано нам вернули.

Музыку я очень любил и впоследствии. Несмотря на то, что музыкантом не стал, свободно подбирал по слуху разные мелодии, в студенческие годы играл на скрипке в студенческом оркестре. Все годы посещал филармонию, театр оперы и балета.

После того, как наш дом в 1940-м году национализировали, в нём около года проживал высокий советский чиновник со своей семьёй. После войны примерно четверть века в доме располагался районный парткабинет, а после того, как на улице 28-го июня, прямо через квартал от нас, воздвигли солидное двухэтажное здание райкома партии, в наш дом перебрался из соседнего «белого» дома историко-краеведческий музей, который вот уже полвека размещается в нашем доме...».

(Хахам, Давид. О нашем городе История и факты (из цикла «Вспоминаю город мой!») Доступно: http://www.soroki.com)

Легенда о чудесной воде

Рассаживайтесь, ребятки мои, удобнее! А я вам расскажу одну удивительную историю – в ней больше правды (как в воде) и меньше выдумки (чем в шепотке соды), поэтому, наверное, правильней, назвать её

даже не историей, а легендой. На краю Европы есть удивительная страна – Молдавия. Она не похожа на Израиль, но тоже замечательно красива. Всё в ней есть: леса и горы, реки и поля, жёлтая осень переходит здесь в белую зиму, а зелёная весна – в чудесное солнечное лето. Много в этой стране воды – и воды разной: сладкой и кислой, прозрачной и мутной, чистой и грязной. Вода протекает через Молдавию в виде больших рек и мелких речушек, она приходит к человеку из-под земли, когда он роет колодцы, и с неба, когда он подставляет посуду, чтобы собрать воду во время обильных дождей. Есть на севере этой страны удивительный городок – Сороки. В этом городке я родился и вырос. Вот и в Израиле есть «Нахаль Сорэк» (Река Сорэк), а в Молдавии на реке Днестр раскинулась прекрасная моя «Ир Сорока» (на иврите – «Город Сорока»). Лет сто с лишним назад жили-были в Сороках два молодых человека. Одного звали Призант, а другого – Сельцер. Нет, Шмулик, это не имена (шмот-прати) – это фамилии (шмот-мишпаха)! Зачем тебе, Юля, точно знать их имена? Допустим, Призанта звали Хаим, а Сельцера – Давид. Нет, подождите, детки: Сельцер был не один; Сельцеров было двое, двое братьев – Давид и Мойшэ, да и фамилия их варьировалась в произношении и даже написании: то их называли и записывали Сельцер, то – Зельцер. Но это всё неважно, а важно то, что один из них (кажется, Давид!) был химик-самоучка и выдумщик-экспериментатор.

Вы знаете, когда у человека бывает изжога или болит живот, чем он лечится? В давние времена и даже в годы моего детства знали только одно средство: делали «шипучку». Вы не знаете, что такое «шипучка»? Нет? Так я вам сейчас объясню! Брали в стакан немного воды и добавляли туда щепотку соды. Сода – это такая кристаллическая соль или порошок белого цвета. По-русски этот вид соды называется по-разному: питьевая, пищевая (на иврите – Сода ле-Штия, на английском – Baking Soda), а вот по-научному – гидрокарбонат натрия (её химическая формула – $NaHCO3$), или бикарбонат натрия, или натрий двууглекислый. Эти всё названия одного и того же вещества. Щепотка – это чуть-чуть, на краешке чайной ложечки. От соприкосновения с водой из порошка начинает выделяться углекислый газ, вода начинает шипеть – и тогда этот шипучий напиток следует быстро выпить. Все боли и все изжоги мгновенно проходят.

Так вот, химик-самоучка Давид Сельцер (или Зельцер) придумал, что в воду можно добавлять углекислый газ (диокси́д углеро́да, или двуо́кись углерода, или оксид углерода, или угольный ангидрид, или углекислоту, или $CO2$ – всё это одно и то же: бесцветный газ со слегка кисловатым запахом и вкусом. И тогда вода становится газированной. Сельцер обратился со своим «рацпредложением» к одному из уважаемых людей города Сороки – Хаиму Призанту. Призант занимался торговлей зерном и мукой, имел права на открытие новых подрядов (или, как мы бы сегодня сказали, – «бизнесов»). Призант сразу понял, что «газированная вода» –

дело прибыльное. Он купил участок под Сорокской горой, где уже были вырыты колодцы, а вода в них была удивительно вкусной. Там вырыли новый колодец, установили водокачку и построили примитивный цех, в котором к воде стали добавлять углекислый газ в определённой пропорции. Эту воду назвали «сельцерской» в честь сорокского изобретателя Сельцера. Слава о вкусной газированной воде сразу же распространилась по всей Европе. В Сороках построили быстренько целых три заводика по производству «искусственной минеральной воды». Один принадлежал Призанту, другой – Давиду Сельцеру, а третий – брату Давида, Мойшэ. Вскоре приехали посмотреть на чудо-воду и попробовать её ловкие и бойкие немецкие евреи, и Призант продал им свою часть совместного «бизнеса». Немецкие евреи открыли в Германии тоже подобное производство, оставили за чудо-водой наименование «сельцерской», но потом распространили слух, что такая чудо-вода изобретена ими самими в самой Германии. И до сих пор этот слух поддерживается, хотя газированную воду изобрёл мой земляк, химик-самоучка и выдумщик-экспериментатор из молдавского города Сороки – Давид Сельцер!

Когда к Давиду присоединился его младший брат Мойшэ, они начали продавать бутылки со своей водой и стали богатыми людьми. Они даже построили один общий большой дом в начале улицы Пушкина (тогда она называлась Торговой, а сейчас называется – Дечебал!) – дом большой, но не высокий, а длинный, с большим-большим балконом. В доме том было много комнат, где могло проживать сразу несколько семей. Много лет этот дом называли в Сороках «домом Сельцеров».

Потом уже в других местах, городах и странах начали придумывать добавки к газированной воде, например: различные фруктовые сиропы (яблочный, вишнёвый, апельсиновый, лимонный, грушевый, или крюшон). Вода стала не только пузыристой, но и сладкой. А потом придумали даже «крем-соду»! У нас в городе (я помню это до сих пор!) стояло 5-6 передвижных тележек. Эти тележки автомашины привозили как прицепы к определённому месту. В тележках находилась газированная вода: то есть вода, заправленная углекислым газом на заводе. Этот завод переименовали потом в пивоваренный, или сокращённо – пивзавод. Тележки сначала стояли закрытые. Потом у тележек появлялись тётеньки, они открывали ключиками замочки на этих тележках, вытаскивали из кошёлки банки или бутылки с сиропом – и за три копейки мы все имели большое удовольствие и огромное счастье из одного и того же гранёного стакана пить эту чудо-воду! Потом придумали сифоны, в которые загонялась на определённой станции такая же газированная вода, и мы бегали с этими самыми сифонами через весь город, чтобы к обеду у нас дома на столе имелось это необыкновенно вкусное газированное питьё!

А вот лет 20-25 назад люди научились загонять эту самую газированную воду в пластиковые бутылки – и вы сегодня тоже пьёте «Соду», или

«Швабс», или «Колу», или «Спрайт», или «Пепси», или «Фанту». А ведь всё начиналось более ста лет назад, в том самом маленьком приднестровском городке Сороки, где химик-самоучка Давид Сельцер придумал эту самую «газировку». Не верите мне – проверьте у других, а я думаю, что всё было именно так – или примерно так! Кстати, в десяти километрах севернее от этого самого пивзаводика протекает речушка со «святой» водой, а в восьми километрах южнее всё того же заводика нашли под землёй удивительную «минеральную» воду. Но о них, мои дорогие ребятки, я расскажу вам в другой раз!

Шлафман Борис

(История улиц, зданий Сорокские семьи. Доступно: http://www.soroki.com)

Улица родная, сердцу дорогая...

…Первый дом отец купил у Пэрэца Ройтберга, вернее - часть дома. Слева жили Пэрэц и Пэся с детьми Эдиком и Ривой, а справа - техник- дантист Исаак Литинский с женой Фаней и детьми Аликом и Бэллой, с которыми я очень подружился. И, конечно, дом был расположен на улице Ленинградской, 52, а двор, наоборот, выходил на улицу Пролетарскую. Какое замечательное это место! В ста метрах от дома стояла знаменитая крепость, за ней - Днестр.

Недалеко работала маслобойка, из трубы текла горячая вода. Мама и почти все соседки ходили туда стирать бельё, а полоскали его в Днестре, на знаменитом «большом камне» - валуне, лежавшем напротив крепости Я любил этот камень и рыбачил возле него. По нему можно было определить уровень воды в Днестре, а после зимы и схода льда я всегда бегал на Днестр посмотреть, не унёс ли его лёд на другое место.

И Ленинградская, и Пролетарская улицы, и прилегавшие к ним переулочки были почти сплошь еврейскими. Прикрыв глаза, я вспоминаю сегодня дома и людей, проживавших слева и справа от нас: Исаака и Феню Литинских, Пэрэца и Пэсю Ройтберг, Риву и Гришу Шеер... Я вспоминаю портного Мишу Поляка, фотографа Аврума Шмуклера, парикмахера Цудика Шмуклера... Я вспоминаю целые семейства, проживавшие на Ленинградской и Пролетарской улицах: Хайлисов, Мильштейнов, Шафиров, Любарских, Снитковских, Димитштейнов, Пинскеров, Бурдов, Куперманов, Кушниров, Шимилехисов, Нудельманов, Гуртиных, Ханисов, Бендерских, Хахамов, Фрехтманов, Стариковых и многих-многих других…

Да простят меня ныне здравствующие главы тех семейств или же их потомки, которых я не упомянул в этом списке. Каждая семья - это целая эпоха, это история, это жизнь, о которой хочется рассказывать детям, внукам и правнукам. Я вас, сорочан, всех бесконечно люблю, уважаю, ценю и помню! Для вас, дорогие мои сорочане, я пишу свои песни.

Улицы моего детства

1.
Друзья, присядем на мгновенье...
Куда несёт нас жизни колесо?
Отдать хочу дань уваженья,
тому, что, кажется, давно прошло ...
2.
Давайте вспомним город милый!
Вы помните его, как помню я?
Мы сорочане, знаю, тем едины,
что все мы вместе - дружная семья!

Припев:
Улица родная, сердцу дорогая,
в детстве жили мы, тобой гордясь!
Вот школа «возле бани» и крепость - рядом с нами!
А ты ведь Ленинградскою звалась!
3.
Дантист Исаак Литинский зуб пилил машинкой,
Мойша-шойхэт «что-то» обрезал,
Куперман - набойки, Ройтберг - мясо с бойни,
Мошка свежий хлеб нам продавал...
4.
В глаза друг другу посмотрите!
Жизнь - прекрасна, но и не проста!
Нельзя забыть - как не крутите -
любимые и чудные места.
5.
Пусть мы годов перешагнули сроки,
и в жизни всё считается о-кей,
тебя мы помним, милые Сороки!
За дружбу, за родных вина налей!

Припев:
Улица родная, сердцу дорогая!
Летом - пыль, а дождик смочит - грязь!
Кузница и школа, площадка для футбола...

Не зря ты Пролетарскою звалась!
6.
Мотл Шерлер - бизнес,
ОБэХэЭсЭсу - «фигес»!
Эстэрка - хозяйка бардака,
Нудельман и Шлафман на свадьбах - музыканты...
Рядом - баня, а за ней - река!
7.
Родные! Знаю это точно
с высоты прожитых нами лет:
должны мы связь друг с другом прочно
держать - наш город нас связал навек!
8.
А внуки нам растут теперь на радость,
их от компьютеров непросто оторвать.
Пока нас не «достала» старость,
им город детства надо показать!

Припев:
Улица родная, сердцу дорогая!
Ты от парка к северу неслась.
Школа «возле бани», крепость - рядом с нами...
Ты ведь Ленинградскою звалась!
9.
Тётя Хая Фрехтман - «базарный наш инспектор»,
Иойна и Аврум - «диван-кровать»...
Но важную «работу» делали все ночью,
и получились мы - родителям подстать!
10.
«Шэйнэ мэйдалах ун зисэ ингалах,
ейдэр ыз а-форменный брильёнт!
Шварцэ уралах ун блувэ эйгалах...
Зугн дафн мир а-донк цым ынзэр Гот!
11.
Клигэ кэпалах ун голдэ энталах!
Узгэваксн зэнэн мир афн дэр гос
мыт клейнэ штибалах ун олтэ гоныклах...
Дорт обн мир дыс арц эбэргэлост!5»
12.
Под звук восторженных аплодисментов
(что говорит об их больших делах!)
я вспоминаю часть интеллигентов,
их добрые сердца, тепло в глазах!

13.
Диагноз точный - это доктор Гойхман,
Аркадий Мазур - врач интимных мест...
А Маламуд - давление... А сколько?
И Вассерман, и дети - всех уж нет...

Припев:
Ах, улица родная, сердцу дорогая!
Чем же знаменита ты была?
А были мы все дети, счастливей всех на свете,
и ты в большую жизнь нас привела!
14.
Артёма, Ленинградская, Крупской и Одесская,
Воровского, Котовского, Пушкина, Толстого,
переулок Кишинёвский, «Капитанский мостик»,
«Асфальт» и Дом культуры, школы, парки, Днестр...
15.
Юности пора - часть сердца там осталась навсегда...
Часть сердца - там осталась навсегда!

1На молдавском языке: «Долгих лет и здоровья!»
2На идиш: «Здоровья и заработка!»
3На идиш: «Ты можешь сесть хоть на минутку? Ты бегаешь туда, сюда вокруг, как будто кто-то всадил тебе в задницу иголку!»
4Семейство (идиш)
5«Красивые девочки и сладкие мальчики, каждый был как фирменный бриллиант! Чёрные волосики и синие глазки... Мы должны быть благодарны нашему Б-гу! Умные головки и золотые ручки! Выросли мы все на улице, где были маленькие домики со старыми крылечками... Там оставили мы своё сердце!» (перевод с идиш)

Якир Светлана

(Якир, Светлана. Белая коза с серебряным колокольчиком. / Светлана Якир; предис. Ефрема Бауха. – Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1971.)

Белая коза с серебряным колокольчиком

I

Бабушкины песни надо помнить всю жизнь. Без них потом очень трудно. Я не помню своей бабушки. Не помню её лица, её рук, её голоса, её запаха. Я даже песен её не

помню - и только одна чудом уцелела в памяти: про белого козлёнка с серебряным колокольчиком. Ничего печального в этой песне не было: просто бабушка пела о том, что под моей кроваткой стоит маленький беленький козлёнок, и нежно позванивает на его шее серебряный колокольчик. Вот и всё. Ничего страшного с козлёнком не происходило, но к концу песни я всегда начинала плакать, словно чувствовала, какие беды ещё предстоят козлёнку.

Бабушка меня щадила, и дальше моей кроватки козлёнок не уходил, но я уже в четыре года знала: раз на свете есть маленький беспомощный козлёнок, что должен его кто-то обидеть. И я сначала тихо давилась слезами, потом уже рыдала в голос, а бабушка растерянно металась от песни к песне, пока, наконец, не находила что-нибудь весёлое. Я же ещё долго всхлипывала, не доверяя весёлой мелодии, - я всегда больше верила печальному.

II

О Сороках я могла бы рассказывать долго, хотя видела их толком всего один раз - этой осенью, в сентябре. Чудесный город на правом берегу Днестра, его даже называют «молдавской Швейцарией». Впрочем, не люблю навязанных сравнений, а сама я в Швейцарии как-то не бывала. Да и в Сороки-то еле-еле выбралась, хотя я почти сорочанка: родилась в деревне, в восемнадцати километрах от города, и до войны мы с мамой ездили гостить к бабушке с дедушкой всегда через Сороки. Правда, лет мне тогда было мало, и города этого я совсем не помнила.

Честно говоря, Сороки - городок. И хотя у нас, в Молдавии, его пышно именуют городом - он всё равно городок. Древний, со старой крепостью, построенной ещё в пятнадцатом-шестнадцатом веках. Крепость эта постоянно облеплена историками, археологами, просто экскурсантами, и стоит она, как почётный пенсионер, только к старости ощутив всю значительность своей жизни.

Для меня Днестр и Сороки неразделимы, хотя в детскую память больше врезалась река, а город был уже при ней.

...Паника, как эпидемия, распространяется очень быстро. Кто-то сказал, что немцы рядом. Кто-то услышал грохот канонады. Кто-то кого-то встретил, а встреченный «всё знал». Короче, все сразу двинулись с мест, и до сих пор «хорошо организованная эвакуация мирных жителей в тыл» шестого июля 1941-го года превратилась уже во что-то стихийное. Все ринулись в Сороки, к Днестру, к переправе, словно на противоположном левом берегу не было войны. Оттуда, с левого берега, где начиналась Украина, можно было добраться до ближайшей железнодорожной станции. Всё это я, конечно, узнала годы спустя из рассказов родителей. А запомнила я только берег реки, саму реку, широкую-широкую (или, может быть, я была такая маленькая?) и очень много людей вокруг.

...Нам легче, чем другим: и отец пока ещё рядом, и багажа у нас немного

- мы ничего не успели захватить, и детей в семье - одна я. И всё равно мама сидит оцепеневшая, и кажется: ей одной на всём берегу безразлично, переправится она через Днестр или нет, - всего в восемнадцати километрах отсюда осталась её деревня, её дом, все её близкие, никуда и никогда из своей деревни не выезжавшие, так и не рискнувшие и на этот раз отправиться бог весть куда.

Отец то появляется, то исчезает - он ищет лодку.

- Вернёмся назад! Я никуда не поеду, - говорит ему каждый раз мама, но отец не обращает на её слова никакого внимания и снова исчезает.

Потом мы с мамой - на пароме. Впереди нас - люди, и по сторонам - люди, и позади - люди, и все они тянут за собой детей, чемоданы, узлы. Мама пытается со мной на руках сойти с парома, но отец кричит ей что-то, и мама покорно остаётся на месте. И вдруг за маминой спиной я вижу оскалённую лошадиную морду. В ужасе задыхаюсь криком, и мама чудом выбирается обратно на берег.

- Я не могу больше... Я никуда не поеду...

И снова отец мечется по берегу в поисках лодки.

(Лошадиные морды мне не почудились: оказывается, в тот день вывозили на подводах архивы.)

Я ничего не понимаю во всей этой суматохе, мне просто очень страшно, но страшное кончится на том берегу - это ясно даже мне.

- Лодка! Лодка!

Моторная лодка остановилась в двух-трёх метрах от берега, и отец - мой нерасторопный, неповоротливый, неуклюжий, вечно всё опрокидывающий и проливающий отец - совершает свой единственный в жизни точный бросок: он подхватывает меня и швыряет прямо в лодку. Чьи-то руки ловят меня на лету. Мама по воде шлёпает к лодке.

Отчалили. Лодка битком набита, борта её вровень с водой.

- Идите вместе со всеми на станцию! - кричит с берега отец. - Вместе со всеми на станцию!

Это я потом, уже подросши, узнала отцовскую привычку в минуты сильного волнения повторять одно и то же несколько раз. А тогда я только слышала его голос, перекрывающий все нёсшиеся нам вдогонку крики:

-....со всеми на станцию...

Лодка была уже на середине реки, когда показался немецкий самолёт. Все притихли, съёжились - только стук мотора и шипение воды. Самолёт спустился совсем низко. Взрослые втянули головы в плечи, некоторые беззвучно шевелили губами. Шевелящиеся губы, не издающие ни звука, были так же страшны, как оскалённые, хрипящие лошадиные морды. Самолёт сделал над нами круг, второй, третий и...улетел. (До сих пор не пойму, почему улетел: бомбы ли у него кончились, или у лётчика вдруг живот заболел - мало ли что бывает даже с фашистскими лётчиками!).

Левый берег оказался таким спокойным, словно война, действительно,

осталась по ту сторону реки. Здесь никто не задерживался - прямиком отправлялись дальше, к железной дороге. Но пассажиры нашей лодки ещё только выходили из оцепенения и теперь все разом делились пережитым, как это всегда бывает с людьми после миновавшей опасности.

И вдруг я увидела её - белую козу с серебряным колокольчиком. Бабушкин козлёнок вырос и превратился в козу - это я сразу поняла. А так как все взрослые были заняты войной и ухаживать за козой стало некому, то она из белой превратилась в грязно-серую, да и колокольчик не очень-то походил на серебряный. И всё же коза была из бабушкиной песни. Она растерянно носилась по берегу, гремела колокольчиком и всё искала, всё звала кого-то.

- Мама, смотри, коза!

Но маме было некогда, потому что женщины, подхватив узлы и детей, уже двинулись по тропинке, которая вела от берега к дороге.

- Мама, а что будет с козой?

Коза некоторое время бежала за нами, как собачонка, потом остановилась, задумалась и повернула обратно к берегу.

А мама и женщины шли по тропинке и всё оглядывались назад, туда, где остался тревожный правый берег, спокойный левый и река - единственная в мире родная река, такая невозмутимая и равнодушная к их бедам.

- Мама, ну мама, а что будет с козой?

Двадцать восемь лет прошло, и все эти годы я собиралась съездить в Сороки.

Даже стыдно вслух произносить это скучное слово «собиралась». «Собиралась» - это наша лень, наше равнодушие, наша несобранность и, чаще всего, - наши нереальные планы на долгую-долгую жизнь.

Всю Молдавию изъездила, а вот выбраться в деревню, что в восемнадцати километрах от Сорок, где давным-давно и следа не осталось ни от близких мне людей, ни от дома, в котором я впервые увидела мир божий, - времени не хватало. И вот, наконец, - командировка в Сороки.

Наверное, нет во мне размаха человека двадцатого века: я не люблю больших вокзалов, шумных аэропортов, громадных лайнеров и сверхскорых экспрессов. Конечно, в Москву на волах я не поеду, но уютней всего чувствую себя в пригородных поездах, где от одной станции до другой - пятнадцать минут езды, а понятия «купе» и «вагон-ресторан» кажутся ещё не придуманными.

Из Кишинёва в Сороки летел «пригородный» ИЛ-14, и через сорок минут он уже подпрыгивал на травке Сорокского взлётного поля, потом развернулся и совсем по-домашнему подрулил чуть ли не к самому входу в аэропорт. Мы даже не успели насладиться прохладной пустотой маленького и уютного здания аэропорта, потому что у выхода нетерпеливо урчал раскалённый от солнца автобус, а кондуктор громко подгоняла:

- Быстрей, быстрей, товарищи! Мы вас давно ждём!

Автобус долго ехал по пыльной дороге, а я нетерпеливо поглядывала в окна и всё ждала: вот-вот появится что-то знакомое, когда-то осевшее в памяти четырёхлетней девочки, которое непременно прояснится даже через двадцать восемь лет.

- Вы впервые у нас? - спросила кондуктор.

- Нет...То есть, да.

- Э-э-э, - протянула она разочарованно. - Что же вы в этом году выбрались? У нас теперь не прибрано после трёх наводнений. Вы бы к нам в нормальный год приехали.

Это только со стороны кажется, что город с рекой живут в полном ладу - на самом деле они, как муж и жена, не ссорятся «на людях»: то есть когда наезжают туристы со всех концов Союза, кругом тишь и благодать.

- Ах, спокойная река Днестр!

- Ах, какое живописное место!

- Ах, ах, ах, - рай на земле!

Но как взбеленится, как разбушуется Днестр после весеннего паводка или после ливневых дождей, как набросится зверем на город - куда только девались тишь и благодать?!

Но и город себе на уме: он недаром убежал от реки на самую гору и дразнит её оттуда, и подмигивает, и показывает ей язык. А река, взбешённая, вымещает свою ярость на подкове горы, на нижней, прибрежной части города. Им бы, Сорокам, смириться перед рекой, отдать бы Днестру свою нижнюю часть - может, он бы тогда и успокоился. Но не тут-то было: оба с характером. Так и живут уже много лет, то ссорясь, то мирясь, а, в общем, прекрасно дополняя друг друга.

Автобус едет уже по центру: книжный магазин, универмаг, швейное ателье, кинотеатр, гостиница - всё, как положено городу. Меня охватывает странное чувство: с одной стороны, приятно, что мои Сороки выросли и превратились в город, с другой стороны - город этот не мой. Вряд ли я в тот июльский день сорок первого года вообще что-нибудь запомнила, кроме берега реки, но теперь мне кажется, что будь этот город поменьше, попровинциальней - я бы его обязательно узнала.

Оставив вещи в гостинице, я отправляюсь по своим командировочным делам. Всё время приходится напоминать себе, что я в Сороках, тех самых...

Последняя моя надежда - Днестр. Не может быть, чтобы я и его не узнала. Но к Днестру я наскоро не побегу: закончу все дела, отдохну и под вечер пойду к реке.

Однако вечером я попадаю в парк Победы, где на эстрадной площадке - встреча сорочан с работниками телевидения. Мне по долгу службы обязательно надо там побывать, и я, мысленно извинившись перед рекой, отправляюсь в парк.

Народу полно. На сцене - работники телевидения. Небольшое вступительное слово, и сорочане ринулись в наступление.

- Почему так мало фильмов о молодёжи? - голосом человека, привыкшего выступать, возмущённо спрашивает студентка педучилища.

- Показывайте побольше кинокомедий! - требует мужчина с мрачным лицом.

- Футбола мало! - кричат со скамеек.

- У меня вопрос!

На сцену, кряхтя, взбирается старик в широченных брюках и вышитой рубашке.

- Вот почему у меня вторая программа прыгает и прыгает? Я триста пятьдесят рублей отдал за телевизор, а она прыгает...

- Дедушка, а вы мастера вызывали?

- Э-э, сколько раз вызывал. А он, жулик такой, придёт, наладит, квитанцию выпишет, а на другой день она опять прыгает...

Публика веселится от души. Она совсем не настроена разговаривать «по существу» - она нарядилась, причесалась и пришла в парк посмотреть концерт, обещанный в афишах.

И концерт начинается. Ансамбль народных инструментов, подогретый аплодисментами нетерпеливой публики, играет как никогда хорошо. Солистов и особенно - солисток без конца вызывают на «бис», а каждый объявленный номер встречают с такой радостью, словно ждали его тысячу лет.

Концерт действительно хорош, но я больше смотрю в «зал», чем на сцену. Скамейки так туго набиты людьми, что трудно выудить руки для аплодисментов. А за скамейками - густая, плотная толпа стоящих, словно живая изгородь, подбирается к самой сцене. Обнявшись, тихонько подпевают солистам девчонки; притоптывают в такт песням парни; вздыхают старики (старики ведь всегда вздыхают), и совсем как на деревенской свадьбе разбушевались дети. Они давно поудирали от старших и облепили ступеньки сцены, самые маленькие совсем уж взобрались наверх, а некоторые даже гоняются друг за другом перед носом у музыкантов. Взрослые, дождавшись грохота аплодисментов, вылавливают их со сцены, уводят с собой, но ненадолго. А когда один из солистов подхватывает двухлетнего нарушителя на руки и пританцовывает вместе с ним в такт мелодии, зал взрывается от восторга.

И только деревья, освещённые фонарями, стоят молчаливой стеной и похожи на сказочную декорацию, - «в жизни» такой красоты не бывает. А вокруг фонарей пляшут тысячи мошек, и кажется, будто и они приноравливаются к ритму музыки.

Пусть простят мне мои родные Сороки с их заводами, фабриками, техникумами и десятилетками, с их новостройками и грандиозными планами на будущее, но в этот вечер они снова становятся городком. Потому что ни один город не может быть таким восторженным, гостеприимным и уютным.

Только к вечеру следующего дня я отправляюсь к реке.

- Как пройти на Днестр?

И впереди меня скачут трое мальчишек - показать, где река; рядом идут ещё две женщины с полными сумками - им как раз со мной по пути; а позади плетётся подвыпивший старик и громко удивляется:

- Э-э, не знает, где Днестр, - и тоже ведёт меня к реке. Потому что трудно отыскать в Сороках человека, который бы не знал, где Днестр; и если уж нашёлся такой, да ещё почти сорочанин, то как его не проводить до реки?

Днестр разом вынырнул из-под обрывистого берега - я даже споткнулась от неожиданности. Мой эскорт останавливается и ждёт, что я стану делать дальше: интересно посмотреть, как поведёт себя человек, нос к носу столкнувшись с такой красотой. От восторга я теряю дар речи, и тогда женщины удовлетворённо говорят «ну вот» и поворачивают обратно; старик показывает мне спуск к реке, а мальчишки провожают меня до самой воды.

Я иду по берегу, всё больше и больше погружаясь в тишину, стоящую над рекой: только слабый всплеск воды и тонкое гудение комара над самым ухом. Я чувствую, что не могу вобрать в себя всё сразу: и блеск реки, и нежаркую теплоту вечернего сентябрьского солнца, и строгую красоту тёмно-зелёных холмов, виднеющихся вдали, и доверчивую, притягивающую прелесть противоположного берега. А над всем этим - неземная тишина, которая, если и бывает на свете, то лишь в седьмом часу вечера, в сентябре месяце, на берегу Днестра, у города Сороки... И от этой тишины успокаиваются и сворачиваются клубочками, как котята у печки, мои вечно взбудораженные, растрёпанные, не знающие отдыха нервные клетки.

Место переправы я узнаю неожиданно. Я не искала его - я просто забыла, что должна его найти. И вдруг - узнаю. Узнаю выступ над берегом, под которым мы с мамой прятались от солнца двадцать восемь лет назад. Узнаю место, к которому подошла тогда моторная лодка. Как будто кто-то протёр мутное стекло памяти, и всё, что было за стеклом, разом прояснилось.

Только сейчас замечаю что-то вроде небольшого причала - шаткого мостика из двух досок длиною в несколько метров, и к этому мостику подходит пустой паром, похожий на большую лодку-плоскодонку со скамейками по бокам. Никто не приехал с того берега, и паромщик даже обрадовался, увидев меня и бегом спускающихся к реке двух женщин. Втроём мы усаживаемся на скамейках, где свободно может разместиться человек двадцать, а паромщик нас «обилечивает», как и положено на настоящем транспорте. Три копейки за переправу с правого берега на левый, три копейки - и несколько минут времени, чтобы попасть из Сорок в Цекиновку, из Молдавии на Украину. Сижу, комкаю билет в руках и никак не могу переместиться ни в сорок первый год, ни в шестьдесят девятый - я всё время между ними. Мои так хорошо успокоившиеся нервные клетки - снова в волнении: ну как собрать воедино беспокойную ширину Днестра в июле сорок первого и его смиренный вид сейчас? Недоступный двадцать

восемь лет назад левый берег - и тот же берег сегодня, в нескольких минутах езды? А может, и не было никогда битком набитой женщинами и детьми моторной лодки? Может, всё это - детская фантазия? И почему так хороши теперь берега? Или их так красит тишина и безлюдность? Да и сам Днестр - какой-то отдохнувший, словно человек, которому некуда спешить - просто надел свой выходной костюм и вышел на свет божий прогуляться!

И почему именно голубь стал символом мира? Будь я художником, то мир на земле изобразила бы в виде реки, текущей среди таких вот спокойно-красивых, не слишком экзотичных берегов.

Паром подходит к берегу вплотную. Паромщик галантно помогает нам выйти, усаживает несколько левобережных пассажиров и, пообещав вскоре за мной вернуться, отплывает.

Левый берег - пологий, песчаный, и речная вода здесь чище, и комаров меньше, и домики Цекиновки, совсем уже сельские, подбираются к самому берегу. И ни души, только пасётся чья-то коза, привязанная к забору, - белая, чистая, ухоженная коза с когда-то серебряным, а теперь потускневшим колокольчиком. Я так долго разглядываю козу, что она поднимает голову и смотрит на меня вопросительно: «Тебе-то, мол, что здесь нужно?» Ну что я ей могу ответить, козе?

Медленно иду по тропинке. Тропинка тянется к дороге, а дорога ведёт на железнодорожную станцию - ту самую. Только мне эта станция сейчас ни к чему, и, постояв немного, я поворачиваю обратно.

Господи, какое это, оказывается, счастье - свернуть с дороги назад на тропинку, по тропинке спуститься к берегу, где вечно пасётся белая коза с серебряным колокольчиком!

Indice de personalităţi

A

Adam Constantin (n. 1951) – publicist, regizor tehnic botoşănean.

Arbore Zamfir (n. 1848 - d. 1933) – scriitor, gazetar român.

B

Bajan Vasile (n. 1982) – poet, autor de melordii, dramaturg.

Berghia Ion (n. 1948) - poet, fabulist, epigramist, publicist, eseist.

Bezviconi Gheorghe G. (n. 1910 – d. 1966) - istoric, genealogist şi heraldist român, membru corespondent al Academiei Române şi al unor institute de istorie din Franţa şi Belgia, membru onorific al „Societăţii publiciştilor şi scriitorilor străini" din Bulgaria, membru fondator al Societăţii Scriitorilor din Basarabia, membru al Comitetului de Conducere şi reprezentantul ei la Bucureşti.

Bivol-Ilieş Elena – poet, regizor.

Bucataru Grigore (n. 1960) – pedagog, viorist, dirijor al orchestrei de muzică populară, „Om Emerit" al RM (2000), şef Secţia Cultură şi Turism Soroca.

Bulat Nicolae (n. 1952) – istoric, intelectual european, autor de cărţi de istorie şi cavaler al ordinului „Steaua României".

C

Cantemir Dimitrie (n. 1673 - d. 1723) - domn al Moldovei (martie - aprilie 1693 şi 1710 - 1711) şi un mare cărturar umanist al spaţiului cultural românesc. Printre ocupaţiile sale diverse s-au numărat cele de enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog şi compozitor. A fost membru al Academiei de Ştiinţe din Berlin.

Cărbune Anatolie (n. 1952) – poet.

Ciobanu, Ştefan (n. 1883 – d. 1950) - istoric literar, publicist, profesor universitar, om de stat.

Codrescu Theodor (n. 1819 - d. 1894) - membru corepondent al Academiei Române, editor, redactor, tipograf, traducător şi prozator român.

Codru Anatol (n. 1936 — d. 2010) - poet, eseist, traducător şi regizor de film din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei de Ştiinţe a Moldovei.

Costenco Nicolai (n. 1913– d. 1993) - scriitor şi poet român basarabean. A fost exilat şi deportat în Siberia în 1941.

D

Dabija Nicolae (n. 1948) - scriitor, istoric literar şi om politic, Membru de Onoare al Academiei Române (din 2003), membru-corespondent al Academiei de Ştiinţe a Moldovei (2012).

Dimitriu-Chicu Silvia (n. 1969) – profesor de istorie, autor.

Donos Arcadie (n. 1923 – d. 2000) - poet şi dramaturg.

Dragnea Radu (n. 1893 – d. 1955) - critic literar şi eseist.

Druţă Ion (n. 1928) - scriitor, poet, dramaturg şi istoric literar din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei Române.

E

Eskenasy Victor (sau Victor Moroşan; n. 1950) - arheolog şi istoric medievist, ziarist, redactor la Radio Europa Liberă din 1988.

F

Furdui Galina (n. 1946) - poetă, jurnalistă. Membră a Uniunii Scriitorului din Moldova şi a Uniunii Scriitorilor din România. Membră a Uniunii Jurnaliştilor din Moldova.

Furnică Dumitru Z. (n. 1860 – d. 1942) - comerciant, Membru Camerei de Comerţ şi Industriei din Bucureşti, Membru în Camera Arbitrală şi de Consiliaţiune lângă Bursa din Bucureşti, Consilier comercial onorific.

G

Garaz Oleg (n. 1964) – eseist, prozator, muzicolog.

Gheorghiu Aurel I. (n. 1894 – d. 1976) – scriitor, publicist botoşienean.

Ghibănescu Gheorghe (n. 1864 - d. 1936) - istoric, genealogist şi filolog român, membru corespondent (1905) al Academiei Române.

Ghimpu Vlad (n. 1958) - doctor în istorie, autor al mai multor articole în presă şi al peste 40 de studii de specialitate, publicate în Moldova şi în România.

Gombos Gabi – publicist.

Grama Steliana (n. 1974 – d. 2006) – poetă.

H

Haneş Petre V. (n. 1879 – d. 1966) - istoric literar.

Hâjdău Alexandru (n. 1811 - d. 1872) - scriitor român din Basarabia.

Hasdeu Bogdan Petriceicu născut Tadeu Hîjdeu, (n. 1838 - d. 1907) - scriitor şi filolog român, pionier în diferite ramuri ale filologiei şi istoriei româneşti, academician, enciclopedist, jurist, lingvist, folclorist, publicist, istoric şi om politic, una dintre cele mai mari personalități ale culturii române din toate timpurile.

I

Iorga Nicolae (n. 1871 - d. 1940) - istoric, critic literar, documentarist, dramaturg, poet, enciclopedist, memorialist, ministru, parlamentar, prim-ministru, profesor universitar şi academician român. Este cunoscut în lume ca medievist, bizantinist, romanist, slavist, istoric al artelor şi filozof al istoriei. După cum a afirmat George Călinescu, Iorga a jucat în cultura românească, în primele decenii ale secolului XX, „rolul lui Voltaire”.

Iov Dumitru (n. 1888 - d. 1959) - poet şi prozator român, director al Teatrului Național din Iași între 1942 şi 1944. Inspector general al Artelor pentru Basarabia, deputat şi prefect de Soroca.

Iţcovici Saul Naumovici (pseudonim literar — Alexandr Naumovici Koroliţkii; n. 1934 — d.1988) — scriitor, poet, jurnalist, etnograf.

J

Jalea Ion – vezi Rebreanu Liviu

M

Matcovschi Dumitru (n. 1939 — d. 2013) - poet, prozator, academician, pub-

licist şi dramaturg[1] din Republica Moldova, membru titular al Academiei de Ştiinţe a Moldovei.

Mircu Marius (n. 1909 - d. 2008) (pseudonimul lui Israel Marcus) - reporter, redactor, scriitor şi istoric evreu-român.

N

Nagacevschi Viorica (n. 1968) – notar, textier, poet.

Negru Nina - şefă a Serviciului Studii şi Cercetări Biblioteca Naţională a RM.

P

Panaitescu Scarlat (n. 1867 - d. 1938) - general român, membru corespondent al Academiei Române.

Partole Claudia (n. 1955) - poet, prozator, dramaturg, eseist.

Popa Petre (n. 1958) – poet.

R

Railean Eugenia (n. 1955) – director CRDI (Biblioteca Publică) „M. Sadoveanu" Soroca.

Răuţu Meletie (n. 1858 – d. ?) - Iconom Stavrofor Protopop Satu-Mare.

Rebreanu Liviu (n. 1885 – d. 1944) - romancier (autorul celebrelor romane „Ion" şi „Răscoala"), dramaturg şi academician care după Unirea Basarabiei cu România, elaborează cu pseudonimul Ion Jalea o lucrare documentară, tiparită apoi cu titlul Basarabia, pe baza unui studiu a lui Zaharia Arbore).

Remenco Gheorghe (n. 1918 – d. 1977) – scriitor, jurnalist.

Roitman Alexandr – Universitatea de Stat RM, Facultatea de Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative.

Roşca Valentin (n. 1925 – d. 1987) - poet şi prozator.

Rusu Dinu - jurnalist, reporter la revista Natura, portalul moldova.org, membru al Asociaţiei Jurnaliştilor de Mediu şi Turism Ecologic din R. Moldova, membru al Asociaţiei Jurnaliştilor şi Scriitorilor de Turism din România (vicepreşedinte al filialei din R. Moldova), pasionat de călătoriile la locurile sfinte şi istorice, laureat al concursului "Proiect România".

S

Sadoveanu Mihail (n. 1880 - d. 1961) - scriitor, povestitor, nuvelist, romancier, academician şi om politic român.

Sălcuţan Mihai (n. 1946) - avocat, scriitor, publicist, animator cultural, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2006), vicepreşedinte al Uniunii Epigramiştilor din România (2007), membru de onoare al Uniunii Epigramiştilor din România (2006), preşedinte al Cenaclului umoriştilor al Casei de cultură „Ion Caraion" a municipiului Buzău.

Slutu Soroceanu Nina (n. 1952) – scriitoare, Membră a Uniunii Scriitorilor din Moldova. În anul 1999 a obţinut Premiul concursului de creaţie literar-creştin „Sergiu Grossu".

Stoica Cezar (n. 1891– d. 1942) - poet, editor şi publicist, de profesie avocat, fost primar de Chişinău.

T

Trofăilă Vasile (n. 1942) - istoric, jurnalist-documentarist, scriitor, autor de monografii consacrate localităţilor din Republica Moldova.

Tudor (Melnic) Ştefan (n. 1941) – poet, prozator, publicist.

U

Uricariu Doina (n. 1950) - poet, editor și eseist din România.

V

Vataman Paul (n. 1899 – d. iarna 1941-1942) - scriitor, folclorist, profesionist impecabil, om de-o vastă cultură, personalitate renascentistă pentru Soroca interbelică.

Verejanu Renata (n. 1947) - poet, economist, editor, scenarist, regizor, producător de evenimente culturale internaționale, promotor al Societății Civile.

Z

Zadnipru Petru (n. 1927 - d. 1976) - poet din Republica Moldova

Zagaevschi Victor (n. 1953) – pictor, poet, publicist.

Zencenco Anton (n. 1913 – d. 2005) – profesor, filolog, poet, dramaturg, traducător.

Указатель имён

Б

Бу́нин Ива́н Алексе́евич (р.1870 — у. 1953) — русский писатель, поэт, почётный академик Петербургской академии наук (1909), первый русский лауреат Нобелевской премии по литературе (1933).

Бусуйок Аурелиу (10/26/1928, Кобылка ныне Кодрянка, района Орхей) - поэт, прозаик, драматург, эссеист.

В

Виноградова-Паниш Нина (р. 1951) – поэт Санкт Петербург.

Д

Деля́ну Ли́виу (также Делеану; настоящие имя и фамилия Ли́пэ (Ли́па Самуи́лович) Кли́гман; р. 1911 — у.1967) — молдавский и румынский поэт. Классик послевоенной молдавской литературы.

З

Заяц Анатолий Семёнович (р. 1935 – у.1999) – поэт.

И

Ицко́вич Сау́л Нау́мович (литературный псевдоним — Александр Наумович Королицкий; р. 1934 — у. 1988) — русский молдавский писатель, поэт, журналист, краевед.

Л

Любарская Клара (р. 1924 – у. 2006) – автор.

У

Урусов Сергей Дмитриевич. Князь (р. 1862 — у. 1937) — общественный и политический деятель Российской империи конца XIX — начала XX века.

Х

Хахам Давид (р. 1948) – педагог, издатель, общественный деятель, лауреат премии им. Фихмана, автор 6-и книг.

Ш

Шлафман Борис (р. 1947) – автор музыки, поэт и исполнитель песен.

Я

Яки́р Светла́на Я́ковлевна (Блюмэ Якир; р. 1936 — у. 1971) — русская писательница.

Bibliografie:

Adam, Constantin. La margine de țară…/ Constantin Adam; edit. Olivian Ivanciuc//Luceafărul. – anul VI. – 18 mai. – 2014.

Arbore, Zamfir. Basarabia în secolul XIX: Operă premiată și tipărită de Academia Română/Zamfir Rabore. – București: Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl", Furnizor al Curții Regale, 1898

Bajan, Vasile. Promisiuni revizuite/ Vasile Bajan. – Ch.: Pontos, 2005. – 147 p.

Basarabia: Monografie. Ediția expoziției / sub îngr. lui Ștefan Ciobanu. – Imperia Statului din Chișinău, 1926. – 482 p. - Expoziția Generală și Târgul de Mostre din Chișinău

Berghia, Ion. Soroca… dragostea mea / Ion Berghia. – Iași: Panfilius, 2008.

Bezviconi, Gheorghe G. Călători ruși în Moldova și Muntenia/Gheorghe G. Bezviconi; Institutul de Istorie Națională din București. – București, 1947. – 462 p.

Bivol-Ilieș, Elena. Clipa dintre mine și mâine: {versuri} /Elena Bivol-Ilieș. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2011 (Tipografia „Elena-V.I." SRL). – 124 p.

Bucataru, Grigore. Soroca în spațiul cultural al Moldovei. Disponibil: http://bibsadoveanusoroca.wordpress.com/2014/09/24/soroca-in-spatiul-cultural-al-moldovei/

Bulat, Nicolae. Județul Soroca: file din istorie/Nicolae Bulat. – Ch.: Arc, 2000. – 350 p.

Cantemir, Dimitrie. Descrierea Moldovei/Dimitrie Cantemir. – Ch.: Litera, 1988. – 250 p. – (Biblioteca școlarului)

Călători străini despre Ţările Române. Volumul 10, partea a 2-a. - Bucureşti: Edi tura Ştiinţifică, 1968. - 10 vol.; 24 cm.

Cărbune, Anatolie. Farmecul Sorocii. Disponibil: http://www.poezii.md/poezie/6070/farmecul-sorocii/

Cetatea Soroca. Disponibil: http://www.literaturasiarta.md/patrimonyview.php ?l=ro &idc=7 &idc1=13 &id=56

Cetatea/selecț. Ianoș Țurcanu; prez. Graf. Iulian Filip; lector Vasile Romanciuc. – Ch.: Museum, 1995. – 39 p.

Cetatea de cuvinte: Scriitori Soroceni. Antologie/Asoc. Obștească „Măiestria Strămoșească"; alcăt. Petre Popa, Valeriu Nazar. – Ch.: „Grafema Libris" SRL, 2011. – p. 647.

Cetăți de pe Nistru./ Alexandru Husar, Gheorghe Gonța, Silvia Dimitriu-Chicu. – Ch.: Grai și Suflet, 1998. - 212 p.

Ciocanu, Anatol. Turnul de pază: Poezii/Anatol Ciocanu. – Ch., 1958. – 99 p.

Ciocoi, Gheorghe. Scrieri alese/Gheorghe Ciocoi. – Ch.: Lumina, 2003 (Combinatul Polig.). – 264 p.

Codru, Anatol. Mitul personal: Poeme/Anatol Codru. – Ch., 1986. – p. 197 – 198.

Constantinescu, Nicolae M. Soroca: Descrierea istorică, geografică, economică, socială şi culturală: Întocmită după date statistice recente şi studii monografice cu diferite clişee şi grafice în text/Nicolae M. Constantinescu. – Soroca: Tiparul D. Moldovanul, 1943.

Costenco, Nicolai. Cetatea Sorocii. Disponibil: http://www.poeziile.com/autori/Nicolai-Costenco/cetatea-sorocii38.php

Dragnea, Radu. Unitatea Națională: Neastâmpărul crațiunii. Simțiri din Basarabia (dela Floreşti la Soroca)/Radu Dragnea//Societatea de Mâine: Revistă săptămânală pentru probleme sociale şi economice. – anul 1. - nr. 33. - 30 noiembrie. - 1924.

Druță, Ion. Opere în 8 volume, vol. III/Ion Druță; prez. Graf.: Iaroslav Oliinîc. – Ch.: Cartea Moldovei, 2009 (Tipografia Editurii Universul). – 544 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 2. Roman. Nuvele./Ion Druță; prez. graf. S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 496 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. 3: Biserica Albă: Roman; Clopotnița: Povestire/Ion Druță; prez. graf. de S. Maiorov. - Ch.: Hiperion, 1990. – 552 p.

Druță, Ion. Scrieri în 4 volume. Vol. I./Ion Druță; ed. îngr. cu acord, aut, de V. Guțu şi E. Lungu; pfref. De Ion C. Ciobanu; prez. graf. de S. Maiorov. – Ch.: Lit. Art., 1989. – 534 p.

Dvoicenco, Eufrosina. Alexandru Hasdeu şi literatura română populară / E. Dvoicenco // Revista istorică: dări de seamă, documente şi notițe / ed. Iorga, Nicolae; red. Contributor Sacerdoţeanu, Virginia. –Vălenii de Munte (Prahova): Tipografia „Datina Românească", 1936. - 100 p.; 24 cm. - anul XXII. - nr. 1-3. - ianuar – mart. - 1936.

Eskenasy, Victor. Despre „pustiu" şi Holocaust sau Soroca anului 1942: Fragment din comunicarea prezentata la Simpozionul Internațional Minorități, Moştenire Culturală, Civilizația Contemporană Românească, Bucureşti, 22 octombrie 2003/Victor Esckenasy. – Revista 22. – 21 februarie. – 2013. – (editată de Grupul pentru Dialog Social România) Disponibil: http://www.revista22.ro/despre-pustiu-si-holocaust-sau-soroca-anului-1942-673.html

Furdui, Galina. Crucifix (poezii)/Galina Furdui. – Ch.: Hiperion, 1993. – 126 p.

Furnică, Dumitru Z. Documente privitoare la comerţul românesc: 1473-1868/ Dumitru Furnică Z.; Contributor Iorga, Nicolae. – Editură Bucureşti: Tipografia „România Nouă", Theodor I. Voinea, 1931. - 560 p., [75] pl. : il. ; 23 cm.

Garaz, Oleg. Scrisoare către un prieten îndepărtat/Oleg Garaz// Realitatea, 24—27 august. - 2010.

Garaz, Oleg. Soroca (Scrisoare către Oleg). Disponibil: http://digodana.info/2010/07/24/soroca-scrisoare-de-la-oleg/

Gheorghiu, Aurel I. Pe drumuri Basarabene: (A doua unire). Monografie/Aurel I. Gheorghiu. – Bucureşti, 1923. – Tipografia Dmitrie M. Ionescu.

Ghibănescu, Gheorghe. Impresii şi Note din Basarabia/Gheorghe Ghibănescu; pref., note şi coment. Valeriu Nazar. – Ch.: Civitas, 2001. – 392 p, - 20 cm.

Ghimpu, Vlad. O biserică rupestră cu valoare de unicat din sec. VIII – IX la Nistru - Peştera lui Bechir din Soroca (Probleme de datare, restaurare şi conservare) /Dr. Vlad Ghimpu, director adjunct ştiinţific al Muzeului Naţional de Istorie a Moldovei, Chişinău//Tyragetia. – Nr. VI – VII. – Ch., 1998.

Gombos, Gabi. Fericiri pe margini de prăpastie: în memoriam Dimitrie Iov/Gabi Gombos. – Botoşani: Editura AXA, 2010. – 250 p.

Grama, Steliana. La Ţepilova Sorocii, la bunici/Steliana Grama; ed. îngrijită de dr. Claudia Slutu-Grama. – Ch.: Notograf Prim, 2012. – 114 p.

Guţu – Bîrcă, Vera. Cetatea Soroca. - Sursa nu e indicată.

Haneş, Petre V. Basarabia în scrierile lui D. C. Moruzi / P.V. Haneş // Preocupări literare: Revista Societăţii „Prietenii Istoriei Literare". - anul 5. - nr. 12. – decembrie – ianuarie. - 1940 – 1941. – Editură Bucureşti: Cartea Românească, 1940. - [52] p.; 24 cm.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu. Ion-Vodă cel cumplit: Aventurile, domnia, războaiele, moartea lui, rolul să în istoria universal şi în viaţa poporului roman: (1572 - 1574)/ Bogdan Petriceicu Hasdeu. – Editură Bucuresci: Imprimeria Ministeriului de Resbel, 1865. - 282 p.: 1 f.portr., il. ; 24 cm.

Hâjdău, Alexandru. Clipe de inspiraţie/Alexandru Hâjdeu; col. iniţ. şi coord. Anatol şi Dan Vidraşcu; conc. Gr. Col. şi cop. Vladimir Zmeev. – Bucureşti – Ch.: Litera Internaţional, 2004 (Comb. Poligr.). – 248 p. – (Biblioteca şcolarului)

Iorga, Nicolae. Neamul românesc în Basarabia./Nicolae Iorga. – Bucureşti: Editura Librăriei Socescu & Co, Calea Victoriei 21, 1905. – 231 p.

Iov, Dumitru. Au înflorit castanii la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informaţii şi îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27

Iov, Dumitru. Cerdacul meu de la Soroca//Glasul Nostru: Foaie culturală cu informaţii şi îndrumări pentru popor. Disponibil: http://www.glasul-nostru.ro/index.php?option=com_content&task=view&id=89&Itemid=27

Iov, Dumitru. Un oraş de graniţă: Soroca / Dumitru Iov//Viaţa Basarabiei: rev. lunară editată de Asociaţia culturală „Cuvânt moldovenesc". - Anul I. –iunie. - 1932. – Nr. 6. – p. 29 – 34.

Iţcovici, Saul Naumovici. Izvoare ale memoriei/ Saul Naumovici Iţcovici. – Ch.: Timpul, 1981. – 72 p.

Jalea, Ion. Basarabia: Descrierea, istoria, unirea/Ion Jalea. - Craiova: Editura Steinberg, 1918. - 35 p.: 1 h.

Legende populare româneşti. – Bucureşti – Ch.: Litera Internaţional, 2002. – 353 p. – (Biblioteca şcolarului)

Nagacevschi, Viorica. Imnul Raionului Soroca. Disponibil: www.soroca.org.md/de cizii/2004/ProcesNr9.doc.

Matcovschi, Dumitru. Astă vară la Soroca. Disponibil: http://www.poezii-le.com/autori/Dumitru-Matcovschi/asta-vara-la-soroca93.php

Mircu, Marius. Pogromurile din Basarabia şi alte câteva întâmplări: contribuţii la istoria încercării de exterminare a evreilor/Marius Mircu. – Editură Bucureşti: Editura Glob, 1947. - 84 p. ; 21 cm.

Muzeul „Vasile Pârvan" Bârlad. Analiza potenţialului turistic existent în zona transfrontalieră Vaslui-Soroca/coord. Mircea Mamalauca, director Muzeul „Vasile Pîrvan", Bîrlad. – Bîrlad: Muzeul „Vasile Pîrvan", 2009. – 90 p.

Negru, Nina. Bibliotecile Basarabiei şi conştiinţa de comunitate (1918-1940); Bibliotecile căminelor culturale între 1923-1939 / Nina Negru // Biblioteca, 1999, 10, nr. 7, p.214-216 ; nr. 8, p. 247-248; nr. 9, p. 277-280; 2000, 11, nr. 1, p. 21-22; nr. 2, p. 55.

Panaitescu, Scarlat. Oraşul şi Cetatea Soroca/ Scarlat Panaitescu//Natura: Revistă ştiinţifică de popularizare, 13, nr. 04, aprilie 1924/Contr. Ţiţeica, Gheorghe (1873-1939); Longinescu, George G. (1869-1939); Onicescu, Octav (1892-1983). - Bucureşti: Editura Cultura Naţională, 1924. - 56 p.; 23 cm.

Partole, Claudia. Cred în memoria din oglinda timpului. – Sursa nu e indicată.

Railean, Eugenia. Moment solemn la Biblioteca Publică „Mihail Sadoveanu". Disponibil: http://bibsadoveanusoroca.wordpress.com/2010/12/21/moment-solemn-la-biblioteca-publica-„mihail-sadoveanu"/?preview=true&preview_id=74&preview_nonce=be8e92a4f6&post_format=standard.

Răuţu, Meletie Iconom Stavrofor Protopop Satu-Mare. „Cetatea" cu „Monografia oraşului" Soroca: Patru biserici cu diverse inscripţiuni şi 49 documente vechi – răzăşeşti basarabene. – Oradea: Tipografia Diecezană, 1932.

Remenco, Gheorghe. Comoara noastră – monumentele/Gheorghe Remenco. – Ch.: Literatura Artistică, 1979. – 91 p.

Revista Generală Ilustrată: Politică, literară, artistică, ştiinţifică, agricolă, comercială, industrială, financiară, mondenă, sportivă/Contributor Oroveanu, Gh.; Contributor Oroveanu, Ştefan. – anul IV. - nr. 07-08. - iulie-august 1930. – Editură Bucureşti: Tipografia "Naţionala" Jean Ionescu & Co, 1930. - 16 p. : il.; 31 cm.

Roitman, Alexandr. Unele aspecte ale dez-voltării comunităţii israelite din oraşul Soro-ca după documente indeite (1918-1940) / Alexandr Roitman; Col. red.: Red.-şef Dr. Sergiu Musteaţă, ANTIM Mem.: Dr. hab. Eugen Sava, Muzeul Naţional de Arheolo-gie şi Istorie a Moldovei, Dr. Octavian Mun-tean, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", Dr. Emil Dragnev, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Valentin To-muleţ, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Igor Şarov, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. hab. Anatol Petrencu, Universitatea de Stat din Moldova, Dr. Octavian Ţicu, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova // Analele Asociaţiei Naţionale a Tinerilor Istorici din Moldova: Revistă de istorie. - 10. – Bucureşti-Chişinău, 2012.

Roşca, Andrei. Cetatea Sorocii. – Sursa nu e indicată.

Roşca, Valentin. Elementul meu: Versuri noi/Valentin Roşca. – Ch.: Lumina, 2005 (Tipo-grafia „Reclama"). – 200 p.

Rusu, Dinu. Perla spirituală din inima Sorocii/februarie 2013. Disponibil: http://turism.moldova.org/news/perla-spirituala-din-inima-sorocii-foto-235255-rom.html

Sadoveanu, Mihail. Drumuri Basarabene/Mihail Sadoveanu. – Bucureşti: Ştiinţa, 1992. – 82 p.

Sălcuţan, Mihai. Zodia balanţei. Publicistică./Mihai Sălcuţan; Pref. Nicolae-Paul Mihail; Lector de carte Grigore Leaua. – Buzău: Editura Alpha MDN, 2006. - 202 p.

Soroceanu, Nina. Am venit la voi, copii…: (Poezii pentru copii de toate vârstele)/Nina Soroceanu. – Ch.: S.n., 2014 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală"). – 84 p.

Stoika, Cesar. Soroca în trecut şi prezent. Cultura poporului/ Cesar Stoica. - 31 ianuarie. – 1926. - Tiparul Tipografiei „Viaţa", Cluj, Strada Regina Maria 36.

Trofăilă, Vasile. La Cosăuţi, împrăştie lumină. – Sursa nu e indicată

Trofăilă, Vasile. Portiţa memoriei./Vasile Trofăilă//Realitatea. – nr. 6. – 3 februarie. – 2012. – p. 6

Trofăilă, Vasile. Soroca. – Sursa nu e indicată

Tudor (Melnic), Ştefan. Soroca: Versuri/Ştefan Tudor (Melnic)//Cugetul. – 1999. – Nr. 3. – p. 3.

Uricariu, Doina. Scara leilor/Doina Uricariu. – Iaşi: Polirom, 2011.

Uricaru: Cuprindetor de Hristoave, Firmane şi alte acte ale Moldovei. Din suta XIV-a până la a XIX-a. Partea a treia. Ediţiunea a doua de pe cea de la 1853./sub red. lui Theodor Codrescu. – Iaşi: Tipografia Buciumului Român (Strada Codrescu), 1892. – p. 287.

Vataman, Paul. Figuri sorocene/Paul Vataman; intr. Pan Halipa. – Ch.: Ştiinţa, 1993. – 182 p. – (Pagini despre Basarabia)

Zadnipru, Petru. Versuri. – Ch.: Lumina, 1969. – 74 p.

Zagaevschi, Victor. Ruguri. – Sursa nu e indicată

Zencenco, Anton. Rondelul castanilor. – Sursa nu e indicată

Бунин, Иван Алексеевич. Полное собрание сочинений в 13 томах. Том 2. Стихотворения (1912 – 1952). Повести, рассказы (1902 – 1910)/ Иван Алексеевич Бунин. – Москва: Издатель Воскресенье, 2006. Доступно: http://bunin.niv.ru/bunin/rasskaz/pesnya-o-goce.htm

Бусуйок, Аурелиу. Сороки. Доступно: http://www.soroki.com

Виноградова-Паниш, Нина. Городок мой маленький! Доступно: http://www.soroki.com

Виноградова-Паниш, Нина. Я родилась в Молдове, на Днестре. Доступно: http://www.soroki.com

Герб г. Сорока. Доступно: http://www.hrono.info/heraldicum/russia/lost/towns/soroka.htm

Делеану, Ливиу. Была весна когда мы встретились с тобой. Доступно: http://www.soroki.com/node/cultura/music/shikoaranovinsoroki.html

Заяц, Анатолий. Сороки. Доступно: http://www.soroki.com

Королицкий, А. Н. Сороки – город туристов/ А. Н. Королицкий. – К.: Тимпул, 1984. – 192 стр.

Любарская, Клара. Памятник из Бершади: Воспоминания о предвоенных, военных и послевоенных годах./Клара Любарская; изд. и ред. Давид Хахам. – Израиль, 2003. – Доступно: http://ramzes1980.io.ua/a1-bum50040

Трайста, Иван. Если ты живёшь в Сороках… Доступно: http://www.so-roki.com

Урусов, С. Д. Записки губернатора: Кишинёв. 1903—1904 г. / Князь С. Д. Урусов. — М.: Изд-во В. М. Саблина, 1907. Доступно: http://www.belou-senko.com/books/urusov/urusov_zapiski_gub.htm#11

Хахам Давид. Сороки в зеркале литературы. Доступно: http://soroki-navsegda.ucoz.ru/publ/

Хахам, Давид. Дорогие вы, мои учителя! (Слово об учителях-евреях молдавского городка Сороки и Сорокского уезда)/Давид Хахамю – Израиль, 2005. – 95 стр.

Хахам, Давид. История улиц, зданий (Из книги «Сороки - мой город родной!») в трёх частях с послесловием. Доступно: http://www.soroki.com

Хахам, Давид. О нашем городе История и факты (из цикла «Вспоминаю город мой!») Доступно: http://www.soroki.com

Якир, Светлана. Белая коза с серебряным колокольчиком. / Светлана Якир; предис. Ефрема Бауха. – Кишинёв: Картя молдовеняскэ, 1971.

Intrarea în oraş. Disponibil: www.radioplai.md

Primăria oraşului Soroca. (foto: Victor Chiseliţă)

Cetatea Soroca. Disponibil:
http://www.adrnord.md/libview.php?l=ro&id=1792&idc=195

Foto: Victor Chiseliță

Foto Victor Chiseliță

Lumânarea Recunoştinţei. (foto: Victor Chiseliţă)

Disponibil: http://www.allfun.md/article/28421

Mănăstirea Rudi

Biserica „Sfinții Martiri Brâncovineni”. (foto: Victor Chiseliță)

Colegiul Pedagogic „Mihai Eminescu”. Disponibil: http://andrei-on.blogspot.com/2013/09/toamna-la-soroca.html

Aleea Clasicilor, parcul „Mihai Eminescu”. Disponibil: http://andrei-on.blogspot.com/2013/09/toamna-la-soroca.html

Casa de cultură Cosăuți. Disponibil: http://www.moldovenii.md/section/377

Cinematograful „Dacia”. (foto Victor Chiseliță)

Foto Elena Postolache

Muzeul de Istorie și Etnografie. (foto Elena Postolache)